

ლიტერატურულ -
საზოგადოებრივი
ჟურნალი

644
2015

ცისკარი

1852

თამაზ ჩხენკელი
მწერლის თვალსაზრისი

ალექსეი თარია
აფხაზი ავტორი ჩვენს ჟურნალში

ნიკოლოზ ტრუბეცკოი
იმპერიული თავსატეხი

ახალი თარგმანები
ციცერონი - ბაჩანა ბრეგვაძე
მილორად ჰავიჩი

ლევან ბრეგვაძე
მუხრან მაჭავარიანის ჩანაწერები

პოეზია, პროზა, პუბლიცისტიკა

1/2015

კონკურსი

ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულო თანამედროვე ხელოვნების ხელშეწყობის მიზნით გეგმავს კონკურსის ჩატარებას ხელოვნებისა და ლიტერატურის სხვადასხვა დარგში საუკეთესო ნამუშევრების გამოსავლენად და აცხადებს კონკურსს პრემიის სახელწოდების შესარჩევად.

დაწვრილებითი ინფორმაცია კონკურსის პირობების შესახებ იხილეთ ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე:

www.tbsakrebulo.gov.ge

გისურვებთ წარმატებებს!

ცისკარი 1852

ყველთვიური
ლიტერატურული — 2015/1
საზოგადოებრივი
ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი
ამირან გომართელი

რედაქტორთა ჯგუფი

ბალათერ არაბული
სოსო გოლიაძე
(მთ. რედაქტორის მოადგილეები)

ანდრო ბუაჩიძე
ელზა მეტრეველი

ჟურნალი დააკაბადონა
თამარ ტყაბლაძემ

ჟურნალი გაფორმებულია
შალვა ქიქოძის
გრაფიკული ნამუშევრებით
გარეკანზე: მხატვრის ავტო-
პორტრეტი

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ. №1
ტელ.: 2-98-36-43
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარედაქციო საბჭო

ანდრო ბედუკაძე
თავმჯდომარე

ვანო ამირხანაშვილი
ლევან ბრეგაძე
დავით თედორაძე
ზვიად კვარაცხელია
ესმა კოკოსკერია
გიორგი ლობჟანიძე
ავთანდილ ნიკოლეიშვილი
ნინო სადღობელაშვილი
თამაზ ტყემალაძე
რაზიათ ქუმარიტოვი
რეზო ქეიშვილი
თემურ ჭკუასელი
ბესიკ ხარანაული

ჟურნალი გამოდის
თბილისის მერისა და საკრებულოს
მსაბრძოლველად

სარჩევი

ამირან გომართელი ჩვენ გზაში ვართ	3	იმაპირიული თავსატეხი ნიკოლოზ ტრუბეცკოი საერთოევრაზიული ნაციონალიზმი	87
თამაზ ჩხენკელი მეტი რაციონალიზმი და ნებისყოფა	5	ახალი თარგმანები ელჩინ ეფენდიევი – „სარი გელინი“ თარგმნა ოქტაი ქაზუმოვა	96
პოეზია მანანა ჩიტევილი სალომე ბენიძე	8 11	მილორად პავიჩი – ჩაით დახატული პეიზაჟი თარგმნა ელზა მეტრეველა	105
პროზა გელა ჩქვანავა მოთხრობები	16	მეცნიერება • ლიტერატურული კლასიკა გიორგი ალიბეგაშვილი სიტყვა და ხატი	116
აუსხაზი ავტორი „ცისპარზი“ ალექსეი თარია „გედის სიმღერა,“ ანუ სამუდამო დევნილის მოგონებები და ფიქრები თარგმნა ლალი კონცელიძემ	29	თამარ გელიტაშვილი – „ლურჯა ცხენების“ კონცეპტი გალაკტიონის შემოქმედებაში	121
პოეზია გურამ ჯახუტაშვილი ჯარჯი ფხოველი	51 56	წიგნები ლევან ბრეგაძე ჩანაწერები ჩანაწერებზე ანდრო ბუაჩიძე თარგმანი და ორიგინალური პოეზია	126 132
პუბლიცისტიკა გია სიამაშვილი სადღეისო ჩანაწერები	62	თეატრალური პანორამა გიორგი ყაჯრიშვილი „ან ხვალინდელი დღე რას მპირდება?“	135
პროზა ნათია როსტიაშვილი საით ნავიდა ლოლა	69	„ცისპარი 1852“ – სკოლას ზურაბ კალანდაძე კაცი–ტანჯვისთვის გაჩენილი	143
ანტიკური საგყარო მარკუს ტულიუს ციკერონი – სციპიონის სიზმარი თარგმნა და კომენტარები დაურთო ბაჩანა ბრეგვაძემ	77	საზღვარგარეთის ლიტერატურული პრემიები მოამზადა – მარიკა კახაძემ	147

ჩვენ გზაში ვართ

163 წლის „ცისკარი“ კიდევ ერთხელ აღსდგა!.. განახლებულ ჟურნალს „ცისკარი 1852“ ვუწოდეთ. სახელდება მინიშნებაა: თავს გიორგი ერისთავისა და ივანე კერესელიძის ჟურნალის სულიერ მემკვიდრეებად მივიჩნევთ. აქ ილიასა და აკაკის მწერლობის ნათლობა მოხდა. ყველას გვახსოვს: „ცისკრის ფურცლებიდან დაქუხებულმა ოცდაერთი წლის ყმაწვილი კაცის „ორიოდე სიტყვამ“ როგორ გაარღვია საქართველოს „საყდრული მყუდროება“, როგორ უცვალა გეზი ჩვენს სულიერებასა და ყოფას.

პირველ ქართულ სიტყვიერებით ჟურნალს გიორგი ერისთავმა „ცისკარი“ დაარქვა. რედაქტორის ნიჭიერება ამ სახელდებაშიც ჩანს. ცისკარი, ანუ განთიადის ვარსკვლავი უფლის მატერიალიზებული სიმბოლოა („მე ვარ... ვარსკვლავი ბრწყინვალე განთიადისა“). „ცისკრის“ სახელდება ერთგვარ სემანტიკურ არქეტიპადაც კი დაედო შემდგომი დროის ასევე ფრიად მნიშვნელოვან ქართულ ლიტერატურულ გამოცემებს – „მნათობი“, „განთიადი“, „პირველი სხივი“.

ჟურნალ „ცისკარზე“ მისი ნათლია-რედაქტორი, ისევე, როგორც იმუჟამინდელი მოაზროვნე ქართველობა, განსაკუთრებულ იმედებს ამყარებდა. „ცისკარს“ ღვთაებრივი საუფლოს კარი უნდა გაეღო – ჩვენს სულიერ აღორძინებას უნდა დასდებოდა საფუძვლად. ასეც მოხდა. გიორგი ერისთავისა და ივანე კერესელიძის „ცისკარმა“... აკვნობა გაუნია იმ ყმაწვილ მწერლებს, რომელთაც მერე, სამოციან წლებში, წინანდელ მწერლებთან ერთად ძლიერი ტალღა ჰკრეს ჩვენს აზრთა დენასა“ (ილია ჭავჭავაძე).

ასი წლის შემდეგ, 1957 წელს, განახლებულმა ჟურნალმა კვლავ იდო თავს განსაკუთრებული მისია. ვახტანგ ჭელიძის ირგვლივ შემოკრებილმა ახალგაზრდობამ, მეოცე საუკუნის „სამოციანელებმა“, ახალი სული შთაბერეს კომუნისტური დიქტატურის შიშით ხმაგაკმენდილ ქართულ მწერლობას. ცალკე საუბრის თემაა ჯანსუღ ჩარკვიანის რედაქტორობისა და მისი მომდევნო ხანის „ცისკარი“ – მწერალთა უნიჭიერესი თაობითა და იმ დროით

სათვის გასაოცარი შინაგანი თავისუფლებით. მეტიც, საქართველოს დამოუკიდებლობა ამ თაობის ინიციატივაც იყო „თერგდალეულთა“ და XX საუკუნის პირველი სამი ათწლეულის მწერალთა ძალისხმევის კვალდაკვალ.

უახლოესი ორი საუკუნის განმავლობაში, ადრეც, „ვეფხისტყაოსნის“ წყალობით, საქართველო, შეიძლება ითქვას, ლიტერატუროცენტრისტული ქვეყანა იყო. მწერალი ჩვენში ცხოვრების წარმმართველი, ერისთვის გეზის მიმცემი და ზნეობრივ ნორმათა კანონმდებელი გახლდათ. ის პოლიტიკური ლიდერის ფუნქციას ასრულებდა. ამის გამო ჩიოდა კიდევ აკაკი ბაქრაძე: გაჭირვებას რა ვუთხრა, თორემ მწერალმა პოლიტიკოსის ფუნქცია რატომ უნდა იტვირთოსო.

ისე, კომუნისტებიც მარჯვედ იყენებდნენ მწერლის როლს სათავისოდ. კომუნისტი მწერალი ქვეყნის ცხოვრების კონსტრუირებაში მონაწილეობდა. ამიტომაც ამბობდა დიდი დიქტატორი: მწერალი ადამიანის სულის ინჟინერია, ამიტომაც იყენებდა მწერლებს მიმართაოფლაკვერისა და მათარხის პოლიტიკას. როცა გაცხადდა, რომ ამგვარი კონსტრუირების შედეგი პიროვნების ნაშლა-ნიველირება იყო, პატიოსან კაცს ისღა დარჩენოდა, ვლადიმერ მაიაკოვსკივით თავი მოეკლა ან ბორის პასტერნაკივით თუ ჩვენი პოლიკარზე კაკაბაქესავით მთელი ცხოვრება სულიერ შინაგანი გრაციაში გაეტარებინა (ტრაგიკოსად ქცეული ჩვენი კომედიოგრაფის ამგვარი ყოფა შესანიშნავად აქვს გადმოცემული თამაზ ჭილაძეს ესეში „დიდი კომედიოგრაფი“).

ადექს ვითარება რადიკალურად შეიცვალა. მწერლის ადგილს, რომელიც სახელმწიფოებრიობის არარსებობის პირობებში ერის იდეური წინამძღვარი იყო, პოლიტიკოსი იკავებდა, რაც საესებით ლოგიკურია და არ უნდა გაგვიკვირდეს (ასე ხდება ყველა ნორმალურ ქვეყანაში), თუმც მწერალს მაინც რჩება უფლება მარადიული ოპონენტისა, ხალხთან, საზოგადოებასთან საუბრისა, ოღონდ უკანასკნელ ხანს მან ეს უფლება შოუმენს დაუთმო, რომელიც მწერლის პრესტიჟულ დაგილობზე დამამად წამოსკუბდა და ეპატაჟის წყალობით

0864

საეჭვო ღირსების ოპუსების ავტორმა სხვისი მანტიაც მოირგო. ამგვარი პრეტენზიის მქონე შოუმენები უხვად არიან ჩვენში, ოღონდ სამწუხარო ისაა, რომ მწერალიც ცდილობს ეპატაჟის ხელოვნების დაუფლებით პოპულარობის მოპოვებას და ისიც შოუმენს ემსგავსება.

არადა, შოუმენი ხომ არაფერს ამბობს, უბრალოდ ართობს ხალხს, მაგრამ იმავე ხალხს აუცილებლად დასჭირდება ან მალევე იგრძობს ღრმა აზრის შემცველი, ტყეადი და შინაარსიანი სიტყვის საჭიროებას, რომელიც სულიერ საზრდოდაც გამოადგება და ემოციური ზემოქმედების ძალაც ექნება. მწერალი ხომ ახალ რეალობას ქმნის, სადაც ადამიანი რაღაც გამოუთქმელ შვებას და არსებობის შემსუბუქებას გრძნობს, სადაც პოეტური ფანტაზიის ცოცხალი ქნობიანი მოკლებული არიან სხეულებრივობას, ამ რეალური არსებობის მუდმივ ტვირთს“ (გერონტი ქიქოძე).

ითქვა: მწერალი ახალ რეალობას ქმნის, მაგრამ არც ის უნდა დაგვაინტერესებს, რომ შემოქმედებით ფანტაზიით შექმნილი მხატვრული სინამდვილე რეალობას ეყრდნობა და აქ წერილმანათეიანობა, თავსუბუქევი ამბებით გართობა, მხოლოდ ამნამიერი მოვლენით გატაცება სამწუხარო მოდად იქცა უკანასკნელ ორ ათწლეულში და ვერანაირად ვერ იქნება მაღალმხატვრულ ლიტერატურასთან ნილნაყარი. გვჯერა, რომ ქართული მწერლობის **ახალ თაობას აუცილებლად აღმოაჩნდება უნარი, ბოდღერივით ხმამაღლა განაცხადოს: „არის ჩვენში სიღამაზე, რომელიც უცხოა ძველებისთვის“.** ამ იმედით ინყებს განახლებული ჟურნალი „ცისკარი 1852“ თავის საქმიანობას. ამ რწმენით შეუწყვეს ხელი ჟურნალის განახლებას ქალაქ თბილისის მერმა და საკრებულოს თავჯდომარემ, ბატონებმა: დავით ნარმანიამ და გიორგი ალიბეგაშვილმა, რისთვისაც უღრმეს მაღლობას მოვასხენებთ მათ.

* * *

ჩვენი ჟურნალისთვის ლიტერატურულ ძიებათა ზღვარი არავის დაუნესებია – ზღვარდებული მაძიებლობა ვერ იქცევა ინოვაციების სათავედ. თვით უსასტიკესი საბჭოთა ტოტალიტარული ცენზურის პირობებშიც „ცისკარი“ ახერხებდა მკაცრი სიმართლის თქმას. ამ სიმართლის წინაპირობა კი შინაგანი თავ-

ვისუფლება იყო. ვფიქრობთ, ეს უნდა იყოს დღევანდლობის დანიშნულებაც. „ცისკარი 1852“ კვლავ გააგრძელებს საქმიანობას ტრადიციული, თუმც შინაარსობრივად მუდმივად განახლებადი რუბრიკებით. ტრადიციული რუბრიკები შეინარჩუნებს თავის პირვანდელ მნიშვნელობას მხოლოდ ერთი კორექტივით – უნდა ვეცადოთ, რომ ყოველი მასალა ახალი დროის კონტექსტში იყოს მოქცეული. ტრადიციის გათვალისწინება და აკადემიურობა არ ნიშნავს რეტროგრადობას. ცხადია, ჟურნალის გამომცემის პროცესში გაჩნდება ახალი რუბრიკებიც, რომელსაც დრო და ვითარება გვიკარნახებს.

ერთობ მნიშვნელოვანი სახელის შესახებ ამთავითვე უნდა განვაცხადოთ: ჟურნალის მომდევნო ნომრიდან დავიწყებთ თანამედროვე ქართული ლიტერატურის თარგმანების ბეჭდვას აფხაზურ და ოსურ ენებზე. ამას ჩვენი გამოცემის რამდენიმე გვერდი დაეთმობა. ბუნებრივია, საგანგებო ყურადღება მიექცევა აფხაზური და ოსური ლიტერატურისა თუ საზოგადოდ კულტურის პროპაგანდას. საქართველო არ არის მარტოოდენ ტერიტორიული ერთობა – ქართველთა, აფხაზთა და ოსთა – ის კულტურული ერთობა-მთლიანობაც არის. ჩვენ დროთა დარღვეული კავშირის აღდგენას ვესწრაფებით!

ახლო წარსულში გაბატონებული იყო ლიტერატურის ასეთი დეფინიცია: ლიტერატურა ცხოვრების ასახვააო. ამ ზედმეტად მატერიალისტურ გამოხატუვაში მანაც არის ჭეშმარიტების მარცვალი. თუ ცხოვრება ცვალებადია და მდინი, თუ მისი ცვალებადობა ჩვენი ნება-სურვილზე არ არის დამოკიდებული და ვერაფრით შევარჩევთ, მხატვრულ ლიტერატურას, როგორც ინტელექტუალური საქმიანობის პროდუქტს, ადამიანური ნება წარმართავს, ოღონდ ამ ნებას, მსგავსად ცხოვრებისა, ცვალებადობის, მარადიული განახლების უნარი უნდა შესწევდეს. მითუმეტეს დღეს, როცა ჩვენი ყოფაცა და სულიერი არსებობაც განახლების პროცესშია, როცა მხატვრული სიტყვა ჩვენთვის ისეთსავე ლოგოსურ მნიშვნელობას იძენს, როგორც სახარებისეული „პირველთაგან იყო სიტყვა“. ამ რწმენით ჩვენ აღიქმული ქვეყნისკენ მივმართებით.

ჩვენ გზაში ვართ!

ამირან გომართელი

თამაზ ჩხენკელი

მეტი რაციონალიზმი და ნებისყოფა

როგორ ხედავთ ქართველი ერისა და ჩვენი ახალი დემოკრატიული საქართველოს მომავალს? ამ კითხვაში ერთმანეთთან დაკონტაქტებულია „ქართველი ერი“ და „ახალი დემოკრატიული საქართველო“. მეორე წარმავალი კატეგორიაა, პირველი – წარუვალი, თუმცა ფიქრობენ, რომ პირველიც წარმავალია, ალბათ ისევე, როგორც ყველაფერი ამ ქვეყანაზე. რა თქმა უნდა, არა ერთი და ორი სახელმწიფო და ერი აღგვილა პირისაგან მიწისა, და პირიქით, ძველი ისტორიისთვის უცნობი არაერთი გამოსულა ისტორიის ასპარეზზე და აღზევებულა კიდევ. მიუხედავად იმისა, რომ ერი მუდმივ ცვალებადობას და ტრანსფორმაციას განიცდის, თვით უმკაცრესი ტრანსფორმაციის დროსაც კი ინარჩუნებს რაღაცნაირ გამოუცნობ, თავისი არსის გამოხატველ ბირთვის, რის გამოც იგი ყოველთვის არის ის, რაც არის, და არ არის სხვა რამ.

უკანასკნელი საუკუნეების განმავლობაში საქართველო რამდენჯერმე დაექვემდებარა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ ცვლილებებს, რაც ბუნებრივი უნდა ყოფილიყო, მაგრამ საქმე ის არის, რომ ეს ცვლილებები ყოველთვის გარეპოლიტიკური და იდეოლოგიური ხასიათის ინვაზიებთან იყო დაკავშირებული. ყოველი ასეთი გარდატეხა თუ ცვლილება ასუსტებდა ქვეყანას იმიტომ, რომ არ შესწევდა შინაგანი ძალა ერთბაშად მოეთვინიერებინა და საკუთარი არსებობის წიაღში მოენელებინა ეს ცვლილებები.

მარაბდის ომში დამარცხებამ განაპირობა საქართველოს ვასალური სტატუსი არა მარტო პოლიტიკურად, არამედ იდეოლოგიური და კულტურული თვალსაზრისითაც. კრწანისის ომში მოლაღატურ დამარცხებას საქართველოს ანექსია მოჰყვა უმძიმესი შედეგებით: ქართული ენის სახელმწიფო ფუნქციის მოშლა, ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმება, რუსული ბიუროკრატია და სხვა. ტაბახმელა-კოჯრის ომში უწინათო თვითკაპიტულაციას კიდევ უფრო მძიმე შედეგები მოჰყვა, მაგრამ სამივე შემთხვევაში ქართული თვითცნობიერება შესაძლებლობის ფარგლებში ინარჩუნებდა თავდაცვისა და წინააღმდეგობის უნარს.

საიდან იკრებდა ძალას თავდაცვისა და წინააღმდეგობის ეს უნარი? ამ უნარს, ჩემი აზრით, ასაზრდოებდა კულტურა (საკუთრივ ქართული კულტურა), თუ ამ ცნებაში ძირითადი მნიშვნელობის გარდა, ყოფით და ფსიქოლოგიურ მომენტებსაც ვიგულისხმებთ.

ახლა ხშირად გაისმის აბსურდული ფრაზა: საქართველოს გადარჩენა შეუძლია ამას და ამას. საქართველოს გადარჩენას ვერაფერი შეძლებს, თუ ის გადასარჩენი არ არის, და საქართველოს ვერანაირი ძალა ვერ გააუქმებს, თუ ის გასაუქმებელი არ არის. ჩვენ ხელთ არის იმის გადარჩენის შესაძლებლობა, რაც ღირებულია ქართულ ტრადიციაში, ქართველი კაცის მენტალიტეტსა

და ქართულ კულტურაში, და ამდენად მსოფლ-შეგრძნებაში. ამას უნდა მოეუაროთ.

ჩემი აზრით, ორმა კატასტროფულმა ფაქტმა განსაზღვრა საქართველოს ბედი: XIV საუკუნის მიწურულს გიორგი VIII-ის პათოლოგიურმა პოლიტიკამ, რის შედეგადაც დაიშალა ქართული სახელმწიფო, და XIX საუკუნის მიწურულს ქართული ტყინის აბერაციის შედეგად შექმნილმა ე.წ. მესამე დასამ, რომლის კისერზეა იდეოლოგიური შინაგამცემლობა, ანტიქართული თვალსაზრისების ტოტალური დანერგვა და ბოლოს, ყოველივე ამის ბუნებრივი დასასრული – ილიას მკვლელობა (ვინც არჩილ ჯორჯაძისა და ნოე ჟორდანიას პაექრობას იცნობს, დამეთანხმება ამაში). ილიას მკვლელობა ნიშნავდა იმას, რომ საქართველოში შეიძლება მოხდეს ყველაფერი – წარმოუდგენელიც კი. ნიშნავდა იმას, რომ საქართველოში ყველაფერი დაშვებულია (როგორც დოსტოევსკი ამბობდა, ღმერთის არარსებობის შემთხვევაში). „მესამე დასი“ ევფემისტური განსაზღვრებაა. არავითარი „მესამე“ არ არსებულა. ეს იყო სრულიად ახალი, კარგად ორგანიზებული და თანადროული პარტიული მექანიზმით გაფორმებული მესხეთე კოლონა, რომელმაც განახორციელა არნახული მასშტაბის იდეოლოგიური დივერსია საქართველოში; და პარადოქსია ის, რომ სწორედ ამ პარტიას ზედა წილად საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება, იმ აქტის აღსრულება, რომლის საწინააღმდეგოდ იყო მიმართული მთელი მისი მოღვაწეობა.

დღევანდელმა დემოკრატიულმა საზოგადოებამ უნდა გაითვალისწინოს ეს. ახალმა დემოკრა-

ტიულმა მმართველობამ არ უნდა გაიმეოროს ძველი შეცდომები. არადა, შეცდომის ერთგვარი საფუძველი ყოველთვის შეიძლება არსებობდეს, და არსებობს კიდევ, უდიდესი გარდატეხის ფაზა.

სწორედ ამგვარი გარდატეხის ფაზია ახლა. საქართველო დემოკრატიული სახელმწიფოა. მაგრამ „დემოკრატია“ სხვადასხვაგვარად ხორციელდება სხვადასხვა ქვეყანაში. ხანგრძლივი სახელმწიფოებრივი და კულტურული ტრადიციის ქვეყანაში იგი სულ სხვა ელფერს იძენს, ვიდრე იმ ქვეყნებში, სადაც ასეთი ტრადიცია არ გააჩნიათ. პარლამენტის ტრიბუნლიდან აღინიშნა: ჩვენ კი არ უნდა მოვერგოთ „აბსტრაქტულ დემოკრატიულ პრინციპს“, არამედ ეს პრინციპი უნდა მოვირგოთ ქართველი ერის იმ ტრადიციის გათვალისწინებით, რომელიც არა მარტო საუკუნეთა მანძილზეა გამოცდილი, არამედ დღეისთვისაც ღირებულია. მაგრამ ხორციელდება ეს გონივრულად გამოთქმული თვალსაზრისი?

ჩვენ საზოგადოებაში უნდა აღიზარდოს და გამოიწრთოს მოქალაქეობის ახლებური თვალსაზრისი, რომელშიც ნაკლები იქნება რომანტიზმი და მითოლოგიზმი და მეტი ეროვნული ცნობიერების საფუძველზე ჩამოყალიბებული რაციონალიზმი, ნებისყოფა და ენერჯია. ეროვნულ ცნობიერებას ქმნის კულტურა და ამიტომ კულტურაზე ზრუნვა (განსაკუთრებით ენობრივ და ჰუმანიტარულ სფეროებში) სახელმწიფოს სტრატეგიული მნიშვნელობის პრიორიტეტი უნდა იყოს. საკუთარი სახის არმქონე, კულტურაწარმოცილ საქართველოში ცხოვრებას ქართველობა ვერ შეურიგდება.

მანანა ჩიხიშვილი

სამადლოზელი

რადა კრთი, სულო,
 რად სხვაგვარი თრთოლით მეცესები,
 გავშლი ფურცლებს და
 კვლავ ჩემს გულთან ვმართავ მარულას,
 ვერ ვიკეკლუცე ვერასოდეს
 ჩემი ლექსებით,
 ვერც სტრიქონებში გავეპრანჭე
 ვინმეს ქალურად.

მოჩანდა მთვარე,
 როგორც ჩემი ყოფნის წერტილი,
 სუნთქვას მიკრავდა
 ოშკის მოთქმა, გმინვა ხახულის,
 სიტყვის ორბებით ნაკორტნი და
 სისხლდანრეტილი,
 უჭირისუფლოდ
 ამ ლექსებში ვარ დამარხული.

მაღალ პალატებს
 საოსტიგნე მწირის ვარჩიე,
 იცის კი ვინმემ,
 რა უშქარი გზებით ვიარე...
 გმადლობ, უფალო,
 ლექსად ლოცვას რომ მიმაჩვიე
 და საღვთო სუფრის
 ტრაპეზი რომ გამიზიარე.

ამოზიბ

არც განშორება გეიოლეზბ

ნაიკრეს მთებზბ თოვლის მანდილი,
ქარს მიაქვს სერ-სერ ნისლის ფიორი...
არც შეყვარება არის ადვილი,
არც დაეინყება გახლავთ იოლი.

დგას სურნელება თაფლიან ფიჭის,
ნამი ასხმია ბალახს ლილეზბად...
თუმც უშენოზბა ძალიან მიჭირს,
არც შენთან ყოფნა მეადვილება.

მთებზე ქათქათებს თოვლის მანდილი,
წყარო იმსხვრევა ქვებზე ბროლებად,
არც შენთან მოსვლა იყო ადვილი,
არც განშორება მეიოლება.

დედისადმი

ჩამომტვრეულა ძველი კრამიტი,
წვეთი ჩამოსდევს კედლებს კირიანს,
დედი, მე შენს ერთ ცრემლად არ მიღირს,
ყველა ქალს ერთად რაც უტირია.

შენ კარგად იცი, როგორ დამძალა
დრომ და
სწუხ, როცა მხედავ ცრემლიანს,
დედი, ეგ შენი წმინდა ჭალარა
ქალღმერთის ოქროს თმებს მიჩვენია.

უკვე იცვლება ჩემთვის ამინდი,
სხვა დარდი მოაქვთ დღეებს მირიად,
დედი, მე შენს ერთ ცრემლად არ მიღირს,
ქვეყნად ყველა ქალს რაც უტირია.

წუთისოფელი

დრო ხან დამსხვრეულ ნავივით მრიყავს,
ხან ქარს შემოაქვს ფოთლის წერილი
და ლექსი, როგორც დასაკლავ თიკანს,
ყელზე თოკივით მაქვს ნაჭერილი.

ნიავე ისლის ლეროებს არწევს,
წყალს წნორის ტოტი მიაქვს ტივტივით,
მე ახლა მხოლოდ ლექსებს კი არ ვწერ,
სიყრმის გაფრენილ დღეებს მივტირი.

ვინ იცის, გული გაძლებს რალამდენს,
კიდევ რამდენჯერ ძალუძს გამთელდეს,
ვაითუ, ეს დღე აღარ დაღამდეს
ანდა ეს ღამე აღარ გათენდეს.

წუთისოფელმა ბევრგვარად მწხრიკა,
დროის ქარებით ვარ დამტვერილი
და ლექსი, როგორც დასაკლავ თიკანს,
ყელზე თოკივით მაქვს ნაჭერილი.

ჯვარცმა

შაშვი გალობით
ქარგავდა სისხამს,
ჩემიც გალობდა
გული იმხანად
და მუხლის მოყრა
მართებდა ვისაც,
ამ გოლგოთაზე
მან ამიყვანა.

უცხო ნათელი
მოდგა მისრეთით,
ქარი ვიდოდა
მთებზე ნებისად...
მე ჯვარცმული ვარ,
მაგრამ ისეთი,
გარდამოხსნა რომ
აღარ ეღირსა.

შენ გამათენებ

ჩემს ლაშას

კარებთან მოდგა
ისეუ მირკანი,
წვიმს და,
დარდო, შენც თითქოს ათდები...
იქ გაიხსნება
ჩემთვის ცის კარი,
შენ საიდანაც
ამონათდები.

მზემ ზედ ჩემს გულზე
დასცა კარავი,
ვნვეარ და
მტკივან ნაჭრევეს ვამთელებ...
მადლობა უფალს,
რომ სხვა არავინ,
თუ დავლამდები,
შენ გამათენებ.

თუ გინდ ნუ შეგიყვარდები

ხანა ხარ ცისკრის ნანალი,
ხან მთვარეს დაედარდები,
ნეტა, შენა გქნა ხოხობი,
მე – მაყვლის ხშირი ბარდები.
უბეში შემომეფარო,
ხელით არ ჩამივარდები,
ცეცხლი დაეგზნოს სურვილის,
ორნივე შიგ ჩავიკარგებით.
აღმა უნიოს იაღნოს,
ცაო, ნუმც გამიავდრდები,
დღე გაუგებრად დაღამდეს,
დიღამ გვიკმის ვარდები,
მერე კი...

მერე ჯანდაბას,
თუ გინდ ნუ შეგიყვარდები.

სანომა ბენიძე

ზაფხული. წერილი პირველი. 2014 წლის 29 ივნისი, 2:26-ზე

ყველა სიზმარი, დილაობით თავქვეშ რომ ვეძებ,
 ყველა სურვილი, რომ არასდროს უნდა გამეშვი,
 ეს – შენი გრილი ხელებია ჩემს დამწვარ მხრებზე
 და შენი ჩუმი ღიმილია ჩემს მშვიდ თვალებში.

ყველა ნიჟარა, ყველა ტალღა და ყველა თევზი,
 ყველა ნავი და იალქანი, ქარებს რომ ვანდე,
 ეს – უეცარი შეხვედრაა შორეულ გზებზე,
 ბენვის ხიდია ზაფხულიდან შემოდგომამდე.

გემო მარილის, მზის ბილიკი, რომ მიდის ცამდე,
 ქოლგების მწკრივი, ზღვა, რომელსაც არ აქვს საზღვარი,
 ეს ყველაფერი, შეიძლება, სიყვარულს ჰგავდეს,
 ჰო, სიყვარული, შეიძლება, იყოს ამგვარიც.

ყველა სიზმარი, დილაობით თავქვეშ რომ ვეძებ,
 ყველა სურვილი, რომ არასდროს უნდა გამეშვი,
 ეს – ჩემი თხელი თითებია შენს ფართო მხრებზე,
 ეს – ჩემი მშვიდი ღიმილია შენს თბილ თვალებში.

ზაფხული. წერილი მეორე. **2014 წლის 6 ივლისი, 23:51-ზე**

იყო ღამე და მოვდიოდი ხეების ჩრდილში,
 იყო ღამე და ვარსკვლავების მსურდა თვალთვალი,
 მე მახსოვს შიში, უშენობის უღონო შიში,
 სიყვარულზე და მოლოდინზე უფრო მართალი.

იყო დილა და მზის სინათლეს ეძინა ჩემთან,
 იყო დილა და მდარაჯობდა მთვარის აჩრდილი,
 მე მახსოვს სევდა, უშენობის ფერმკრთალი სევდა,
 ყველა ნამიერ სიხარულზე უფრო ნამდვილი.

იყო შუადღე და მკლავები მწვდებოდა ცაბდე,
 იყო შუადღე და მწვდებოდა მიწა წელამდე,
 მე მახსოვს დარდი, უშენობის უთქმელი დარდი,
 შენამდე გავლილ სიცოცხლეზე უფრო ფერადი.

გიყვები ახლა: ამ ნაპირზე ზღვამ გამომრიცა,
 ნულარ გაამხელ, თუკი შევცდი, თუკი დაგვალე,
 მე აღარ მახსოვს სიყვარული, რომელიც იყო,
 მიწაზე მტკიცე, ზღვაზე ღრმა და ცაზე მაღალი.

ზაფხული. წერილი მესამე. **2014 წლის 22 ივლისი, 3:12-ზე**

ვზივარ, გიხსენებ, გიმეორებ, გფურცლავ და გმარცვლავ,
 გკითხულობ, გზვერავ, თვალს გაყოლებ, გათვალეიერებ,
 და მაინც, შენი ყოველისშემძლე ღიმილის ნაცვლად,
 დღეს მე და ივლისს თვალწინ გვიდგას სიცარიელე.

მინდა, მოგწერო, რომ არ ხდება აღარაფერი,
 რომ გზას ვადგავარ, გზას, რომელიც არსად იწყება,
 რომ ჩემს კედლებში, სხეულს რომ ჰგავს, მთვარის ნაფერებს,
 ერთად ცხოვრობენ სიყვარული და დავინწყება,

რომ ჩემს თვალბში, რა ხანია, მტვერი დაბუდდა,
 რომ მხრებზე მანევს ღრუბლიანი ღამე ურყევი,
 რომ მე ფერმკრთალი სიზმარი ვარ მზიან ზაფხულთა,
 რომელიც ნახე და დილისპირს წყალს მოუყევი.

ვზივარ, გიხსენებ, გიმეორებ, გფურცლავ და გმარცვლავ,
 გკითხულობ, გზვერავ, თვალს გაყოლებ, გათვალეირებ,
 და სადღაც, შენი მზით დამწვარი მკლავების ნაცვლად,
 მელის აგვისტო,
 მდუმარება,
 სიცარიელე.

დღეები

2014 წლის 26 ივლისი, 1:14-ზე

არის დღეები, როცა მენატრები,
 როცა ვწვები ზურგზე,
 და ხელებს, როგორც ფრენადავინყებულ,
 მოტეხილ ფრთებს,
 გახამებულ მიტკალზე ვერტიკალურად ვალაგებ,
 როცა მინდება, თავს ზემოთაც იყოს ძალა,
 მაგრამ არ არის.

არის დღეები, როცა გიხსენებ,
 როცა სულის ერთი შებერვით,
 სანთლებივით ვაქრობ თვალებს,
 და შენი ცხოვრების ფსკერზე
 ისე საშისად ვდუმვარ,
 როგორც წყალი სახლის საძირკველში.

არის დღეები, როცა ვტირი,
 როცა ვემსგავსები შემოდგომის ნაწვიმარ მინდორს,
 როცა ველარ ვცნობ
 გადამფრენი ჩიტების ჩრდილებს
 და ველარ ვგრძნობ
 მინისქვეშა წყაროების დინებას.

არის დღეები, როცა მიყვარხარ,
 როცა მეყინება სისხლი,
 როცა შუშის ყუთში ვსახლდები, რომ ვერავინ მომეკაროს,
 როცა მიცვალებულივით ვილიმი
 და გაყინულ ფანჯარაზე ლამაზი ვარ,
 არის დღეები, როცა მიყვარხარ,
 და შენს მდინარეში მეორედ შესული,
 ვწევარ ქვებზე და ვნატრობ წყალდიდობას
 აგვისტოს გვალვაში.

ჰო, არის ასეთი დღეებიც,
 რომლებიც შენ, უბრალოდ, გამოტოვე.

ზაფხული. წერილი მამოთხე. 2014 წლის 31 ივლისი, 18:12-ზე

მიდის ზაფხული, მიაბიჯებს მდინარის პირას და თან მიჰყვება უნახავი სიზმრების ჯარი, მიდის ზაფხული – პარასკევი, შაბათი, კვირა, არავინ მეძებს, არავინ მწერს, არავინ არის.

მიდის ზაფხული, გზას უთმობენ წყლები და მთები, და ჰორიზონტთან ჩუმად ქრება ტყეთა სინათლე, არაფერს ამბობ, არაფერს მთხობ – ვერაფერს ვხვდები, მიდის ზაფხული და დაკანრულ ფეხებს მიათრევს.

მახსენდება და მენატრება ფერები მაცვლის, მახსენდება და მენატრება სურნელი მიტკლის, მე ხომ უშენოდ არასოდეს მქონია სახლი და არც ზაფხული არ მიგრძენია უშენოდ თითქმის.

მომყვება ცხადში უნახავი სიზმრების ჯარი, და შემოდგომას ვეგებები მდინარის პირას, არავინ მეძებს, არავინ მწერს, არავინ არის, მიდის ზაფხული – პარასკევი, შაბათი, კვირა.

ზაფხული. ბოლო წერილი. 2014 წლის 8 აგვისტო, 22:44-ზე

ღია ფანჯრიდან ეზოს წვდება სურნელი ილის, დავუჭე თვალი და გახელა აღარ მომინდა, მე დავივინწყე, როგორია შენს გვერდით ძილი და აღარ გიხმობ ფერნასული შემოდგომიდან.

მოჩანს სარკეში ჩემი სახე – ნალევნით ცვილი, სადაც შენ ნახვალ, მე ვერასდროს ვნახავ იმ მხარეს, მე დავივინწყე ცარიელი ოთახი შვილის, რომელიც თვითონ მოვიგონე და შევიყვარე.

შენ კარგად იცი, მე მიხმობდა ცა სხვანაირი, თუმც მინს გულში ვერ დავმარხე დარდის სორთულე, და ყველა, ვინც კი შეისუნთქა ლამის ჰაერი შენი დამსკდარი ტურნებიდან, მე შევიძილე.

მე დავივინწყე შენი კანი – სიზმარი ტკბილი, და ვდგავარ, ძველი კედელივით ჩამორღვეული, ღია ფანჯრიდან ეზოს წვდება სურნელი ილის, ღია ფანჯრიდან ქარს მიჰყვება ჩემი სხეული

სიკვდილის სიმღერა 2014 წლის 16 აგვისტო, 2:22-ზე

მე მინდა, თეთრად თმდათოვლილ გზებს შორის ვინწე, და ჩემი კანის სურნელება წვდებოდეს ცამდე, თვალეგამშრალი ვუყურებდე მზით გამთბარ წინვებს, და ფერმკრთალ სიზმრებს დავინწყების კოცონზე ვნავდე. მე მინდა, ჩემი ოქროსფერი ნანნავის სიგრძე წვდებოდეს უფსკრულს და სიბნელის შვილებს კვებავდეს, ქვიშის პირბადე სათქმელივით მეფინოს პირზე და თავს არავინ მახსენებდეს გათენებამდე. მე მინდა, აღარ მაშფოთებდეს სურვილი ბრძოლის ტუნს შევატოვო, რაც ხმამალა არ იმღერება, არავის დედა, არავის და, არავის ცოლი, ვინვე და ვგრძნობდე, როგორია ბედნიერება, ბედნიერება აღარყოფნის, სადღაც გაქრობის, რომ არავისთან დაბრუნება აღარ მომინდეს, და ჩემი თეთრი მხრების ნაცვლად გაჩნდეს მალღობი, და ჩემი თეთრი თითებიდან მზე ამოვიდეს. და ვიქცე მინად, ისე, როგორც ბევრჯერ ვინატრე, არხევდეს ქარი ყვითელ ფოთლებს, მზით გამთბარ წინვებს, და ჩემი მშრალი თვალებიდან გაჩნდეს სინათლე, მე კი არაფერს აღარ ვგრძნობდე, უბრალოდ, ვინვე.

შიშის სიმღერა 2014 წლის 18 აგვისტო, 1:56-ზე

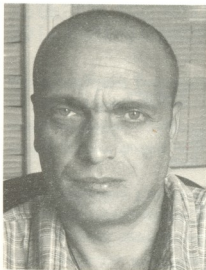
ლამის წყვდიადში დამფრთხალ თვალებს თუკი გაახელ,
მას დაინახავ, ვინც არასდროს არ დაგინახავს,
ის დროისა და მოლოდინის საფარს გადაგხდის,
გეტყვის, რა მოხდა, სად მოხვედი, ანდა ვინა ხარ.
და გაგეზრდება ნეკნებიდან მწვანე ბალახი,
და ერთი წამით გაიხსენებ, როგორ მიყვარხარ.

სახლისკენ თუკი მოიხედავ შორი გზებიდან,
ნისლს დაინახავ, მაღალ მთებს და ღობეს მიწიანს,
მიხვდები, აღარ დაგრჩენია არაფერი და
საით მიდიხარ, შენზე უკეთ, სხვებმა იციან.
და აგერევა ბილიკები, როგორც მე მინდა,
და გაიხსენებ, რომ უჩემოდ არ შეგიძლია.

დილაადრიან თუ გაუნვდი მკლავებს უფსკრულებს,
იგრძნობ – მიფრინავ და გკიდია მხრებზე ლოდები
და ყველა, ვისაც დაპირება არ შეუსრულე,
ბინადრობს ნისლში და მათ რისხვას უახლოვდები.
და ცას და მიწას მოწყვეტილი, და უსუსური,
მე გამიხსენებ და ჩემს თეთრ ჩრდილს დაელოდები.

მიწის ნიაღში თუკი გაშლი თითებს დალენილს,
მე შემეხები და ვერასდროს ვერ დამინახავ,
მხოლოდ ქარივით გამოვჩნდები შენს ბნელ თვალებში,
და ჩუმად გეტყვი, სად მოხვედი, ანდა ვინა ხარ.
და მაშინ უფრო მოგინდება ჩემი ალერსი,
და მაშინ უფრო დაიჯერებ, როგორ მიყვარხარ.

ბენა ჩხვინავა

აბრაკადაბრა

განცალკავებით მდგარი, კორპუსების ეზოებისთვის დამახასიათებელი სტანდარტული გააფის ტოლა აგურის შენობის თავზე დიდის ამბით გამოკრული აბრა იტყობინებოდა, რომ მის ქვემოთ მინიმარკეტი იყო. ბონდო იქ სიგარეტის საყიდლად შევიდა. გამყიდველ ქალს შავად შეღებილი თმა უბზინვდა.

– რა გნებავთ? – ჰკითხა მან ბონდოს.

– სიგარეტი, თუ შეიძლება! – მორიდებულად მიმართა ბონდომ.

– რომელი? – საქმიანად იკითხა ისევ გამყიდველმა. ყავის ელექტრომადულარა ჰქონდა ჩართული და ეჩქარებოდა.

– ელემი, ცისფერი! – მიუგო ბონდომ.

გამყიდველმა დახლზე სიგარეტის კოლოფი დადო, შემდეგ შებრუნდა და ნითელ ელექტრომადულარაში ჩაიხედა.

– მორჩა? – ისევ იკითხა მან.

– გულნარა! – უკანა ოთახის ღია კარიდან მოისმა დამაკაცის მკაცრი ხმა. ბონდომ გაიფიქრა, რომ ხმის პატრონი მინიმარკეტის მეპატრონე იქნებოდა (საბოლოოდ გულნარას ქმარი აღმოჩნდა) და გამყიდველისგან მოითხოვდა, კლიენტს მეტი ყურადღებით მოეპყრობოდა.

გულნარამ ბონდოს გაუღიმა და ხურდა დაუბრუნა. ბონდომაც გაუღიმა გულნარას და მინიმარკეტიდან გამოვიდა. თავის მანქანაში რომ ფდებოდა, მიხედა და ნახა, რომ მინიმარკეტის უკანა გასასვლელიდან ვიღაც ცალარა, ღიპიანი მამაკაცი გამოვიდა და მინიმარკეტსა და მის უკან მდგარ ოთხსართულიან ხრუშოვკას შორის ხის სახელდახელოდ შეჭედო მავდასთან მოკალათებული მედონიენებისკენ გააღავა.

დაახლოებით ერთი კვირის შემდეგ ბონდოს თანამშრომლებთან ერთად რესტორანში მოუწია ყოფნამ. მეზობელ სუფრასთან სხვებთან ერთად გულნარა და მისი ქმარი იხილა.

გულნარას სუფრაზეც ისეთი სახე ჰქონდა, თითქოს ყავის ელექტრომადულარა ჰქონოდა ჩართული და ეჩქარებოდა. მანაც, მგონი, იცნო ბონდო და ისე გაუღიმა, თითქოს ისევ ქმრის მითითებას ასრულებდა იმის შესახებ, რომ კლიენტს მეტი ყურადღებით მოეპყრობოდა.

სწორედ იმ დღეს, როცა გულნარას და მისი ქმრის მინიმარკეტში შეეხებტა სიგარეტის საყიდლად, ბონდო ცოლს საბოლოოდ დაშორდა – უფრო სწორად, სასამართლოს განჩინება მიიღო, ერთი ფარატიხა, ბეჭდიანი ქალაღი და იმ ქალაღის ჯიბეში ჩადების შემდეგ უცებ მიხვდა იმას, რომ უკვე ყოფილ ცოლს გაუღიდან ვერასოდეს ამოიგდებდა.

ბონდოსდა მოულოდნელად გულნარა დანაჩანგალს მეთად დახვეწილად ხმარობდა, ბონდოზე უკეთესადაც კი, და საერთოდ არ აწუხებდა ის, რომ მისი ქმარი, რომელიც საკმაოდ ბევრს ჭამდა, არა მხოლოდ დანაზე, ჩანგალზეც კი მწყურლად გახლდათ. ბონდო იმასაც მიხვდა, რომ გულნარას ჰქონდა იმეიათი ნიჭი, ძალიან ბევრი რამისთვის ყურადღება არ მიეცქია.

კიდევ ერთი კვირის შემდეგ კი, როცა ბონდო გულნარასა და მისი ქმრის მარკეტში შევიდა სიგარეტის საყიდლად, გული აუჩქარდა.

– ელემი? – ჰკითხა გულნარამ. – მგონი, ცისფერი, არა?

ბონდოც მაშინვე მიხვდა, რომ, თუკი ძალიან მოინდომებდა, ეს ქალი მისი გახდებოდა, უფრო სწორად, მის ქმარს შეზიარებოდა მის ფლობაში.

პროზა

სიგარეტის კოლოფის დახლიდან ალბისას ბონდო გულნარას ხელს შეეხო და გულიც უფრო აუჭრდა.

თავის დროზე, ანუ, როცა თავისი ცისფერთვალეობა პირველი ცოლი შეუყვარდა, თავად თავისფერთვალეობა ბონდოს ასე ეკონა, რომ სხვა თვალებს შორის ყველაზე მეტყველი და ღრმა ცისფერი თვალეები იყო. მაგრამ ახლა გულნარას შავი თვალეების ხიბლიც შეიცნო თითქოს.

ბონდომ გულნარას მადლობა გადაუხადა, გაბრუნდა და, ის-ის იყო, გასასვლელისკენ უნდა ნახულიყო, რომ მისმა ხმამ გააჩერა.

- თქვენ ამუბნელი ხართ? - ჰკითხა მან.

- არა, რატომ მეკითხებით? - საშინლად დაიბნა ბონდო.

მთელი დღის განმავლობაში მოწყენილი გულნარა კლიენტის დაბნეულობამ გამაზიარულა და გაეცინა კიდევ, რა დროსაც ბონდოსთვის ისეთი სასურველი გახდა, რომ ნდომისგან თვალეებიც კი აუჭრელდა.

ბონდო ორი დღის შემდეგ მესამედაც შევიდა მინიმარკეტში, მაგრამ იქ გულნარას ნაცვლად მისი ქმარი დახვდა, რომელიც ცოლივით ყვას იღუღებდა წითელი ელექტრომადულარათი.

ბონდომ მისგანაც სიგარეტი იყიდა, მასაც მადლობა გადაუხადა, გამობრუნდა და ის-ის იყო, გასასვლელისკენ უნდა ნახულიყო, რომ გულნარას ქმრის ხმა წამოიწია.

- ამუბნელი ხარ? - „ჯიგაროს“ წარმოთქმას მიჩვეული ხმით ჰკითხა მან.

- არა, რატომ მეკითხებით? - ყოჩაღად მიუგო ბონდომ.

- პროსტა! - თქვა გულნარას ქმარმა და ელექტრომადულარა გამოირთო.

იმ დღის შემდეგ ბონდო გულნარაზე სერიოზულად ფიქრობდა, უფრო სწორად, სულ მასზე ფიქრობდა, ოღონდ მინიმარკეტში არ მიდიოდა, რადგან ეშონოდა, რომ იქ მისი ქმარი დახვდებოდა. ეჩვენებოდა, რომ ქმარი მიხვდებოდა თუ რატომ მივიდა იქ ბონდო.

ბონდო კი მაღაზიაში პირველად სრულიად შემთხვევით მოხვდა, ცენტრალურ ქუჩებზე საცობებს რომ არიდებოდა, პატარ-პატარა ქუჩებით გადამწყობა სიხალვათეს გასელა. მეორედ და მესამედ კი, რა თქმა უნდა, იმ გრძობამ მიიყვანა, რომელიც ცოლისგან უარყოფილ მამაკაცს მის გადასაინწყებლად ზოგჯერ სხვა ქალის მიმართ უჩნდება ხოლმე.

კიდევ ერთ კვირაში ბონდომ მანქანა გაყიდა, რათა უბინაოდ დარჩენილს თავისთვის ოთახი

ეკირავა. გაუმართლა და მანქანის ფულით იაფად იკირავა ერთოთახიანი ბინა და ისიც ორი წლით. სამსახურში უფროსს ერთი კვირით დაეთხოვა და მთელი ორი დღე შინიდან არ გამოსულა.

ორი დღის შემდეგ ბონდომ გადამწყობა, გულნარა ენახა. მისი და მისი ქმრის მაღაზიისკენ ფეხით იარა, გზაში გამბედაობა რომ მოეკრიბა.

გამბედაობა ვერ მოიკრიბა, შუა გზიდან მობრუნდა და ბაზრისკენ გაემართა, რათა ხუთი დღის პროდუქტები მოემარაგებინა.

შეიძლება დაუფერებლად ჟღერდეს, მაგრამ ბონდო, მას შემდეგ, რაც სკვერში შეიარა და ათიოდ წუთით შეისვენა, ისევ გულნარასა და მისი ქმრის მაღაზიისკენ წავიდა და გზაში გულნარას გადაეყარა, რომელიც ქუჩაში ვიღაც ქალს ესაუბრებოდა.

ბონდოს გული კვლავ ყმანვილივით აუჩქროდა.

გულნარა საუბრისას ხელებს იქნევდა, ბონდოსდა გასაგიჟებლად, ტანზე შემოტყეცილი კაბა ეცვა და ადგილზე ირნეოდა. ერთი სიტყვით, ტემპერამენტინა იტალიელებით გამოტენილი რომელიც კინოფილმიდან გადმოსულს ჰგავდა.

„პატარა გოგოსავითა,“ - გაიფიქრა ბონდომ.

უცებ გულნარა შემოტრიალდა და ბონდო დაინახა, რომელიც მას შორიდან შესცქეროდა.

ბონდო გულნარას შემოხედვაზე ბავშვითი განითვლა და მაშინვე გვერდზე გაიხედა, ამიტომაც ვერ შენიშნა, გულნარაც როგორ წამოწილდა სახეზე და, მასთან მოსაუბრე ქალს რომ არავითარი ექვა, ცხვირსახოციც როგორ დაინაცა, თითქოს დასცხობ.

შემდეგ ის ქალი გულნარას დაემშვიდობა და წავიდა. ბონდო კი მცირე ყოყმანის შემდეგ გულნარას უკან გაჰყვა და წამოიწია.

- გამარჯობა, ვერ მიცანით? - ჰკითხა ბონდომ გულნარას და ძალზე უმწეოდ გაიღიმა.

- როგორ არა, გაგიმარჯვით! - მიუგო გულნარამ. მას არ გაუღიმა.

გულნარასა და ბონდოს ერთმანეთი საბოლოოდ სწორედ ამ დღიდან შეუყვარდათ. სულ ერთად ყოფნა უნდოდათ, მაგრამ ერთმანეთს სულ მცირე ხნით ხვდებოდნენ ბონდოს ნაგირავებ ბინაში.

ბონდო შემოსასვლელშივე ეცემოდა გულნარას და მის გახდას იწყებდა.

- ცოტა ნელა, ჩემო გიჟო, ნუ დამახიე ტანსაცმელი, შენი ვარ, არსად გაგვრივარ! - იტყოდა გულნარას და ყველაფერს ისე აკეთებდა, როგორც ბონდოს მოუხებოდა და უბრძანებდა.

2024

ჟინის დაკმაყოფილების შემდეგ ზენარს ტოგასავით შემოიხვევდა და, სანამ თავის უნესრიგოდ მიყრილ ტანსაცმელს ნამოკრეფდა (უფრო სწორად, ბონდოს ტანსაცმლისგან გამოარჩევდა), თმას დაივარცხნიდა – იქნებ, ქმარმა მომისაკლისოს, სასწრაფოდ მომინოს ნასვლამ და მზად უნდა ვიყო.

– აუ, რა დომხალია! – იტყოდა ის, როცა ერთმანეთში არეულ თავის და ბონდოს ტანსაცმელს დახედავდა.

– აბრაკადაბრა! – იტყოდა ბონდო და თმას აუჩრჩავდა.

– ნუ ბავშვობ! – გაუწყნებოდა გულნარა.

შემდეგ ისინი ისევ ალერსს მიეცემოდნენ და ამჯერად ყველაფერი შედარებით დინჯად, გულნარას სურვილითა და მისი გემოვნების გათვალისწინებით კეთდებოდა.

გულნარას ისიც სიამოვნებდა, როცა ლოგინში მას ბონდო მბრძანებლობდა და ისიც, როცა თვითონ მბრძანებლობდა ბონდოზე.

– ნეტავ, როგორი ცოლ-ქმარი ვიქნებოდით? – იკითხავდა ხოლმე გულნარა.

პასუხად ბონდო მხრებს აიჩეჩავდა – მას ამაზე არასოდეს ეფიქრა და არც აპირებდა. გულნარა კი პირიქით – ხშირად ფიქრობდა, მაგრამ, რა დასკვნამედ მიდიოდა, არ ამხელდა. თუმცა არც ბონდო ჩასციებია ოდესმე.

მეორე ალერსის შემდეგ გულნარა ისევ ზენარს შემოიხვევდა ტოგასავით.

– აუ, რა დომხალია! – იტყოდა ისევ, მაგრამ ამჯერად მთლიანად საყვარლის საცხოვრებლის მისამართით და მამინვე მთელი ბინის დალაგებას იწყებდა, საქმე მხოლოდ ნახევრამდე მიყავდა, რის შემდეგაც ტანზე შემოხვეულ ზენარს აბაზანაში ჩააგდებდა, ამას შემდეგ მოსვლაზე გავრცხავო იტყოდა და ტანზე ჩაიცვამდა.

მესამედ ისინი არც ისე ხშირად სიყვარულობდნენ, რადგან გულნარას ყოველთვის ძალიან ეჩქარებოდა.

რაც შეეხება ზენარს, საყვარლები ისე დაშორდნენ ერთმანეთს, რომ გულნარამ მის გასარეცხად ვერასოდეს მოიცალა.

დაშორების მიზეზი ის გახლდათ, რომ ბონდოს თავისი ყოფილი ცოლის ცემისა და გაუპატიურების მცდელობისთვის ციხეში უკრეს თავი.

ყველაფერი კი ასე მოხდა:

ერთ მშვენიერ დღეს ბონდოს კარზე მოუკაკუნეს. ბონდომ კარი გააღო და ხელთ თავისი ყოფილი ცოლი შეჩრა. ყოფილ ცოლს კი ხელში საქალაღედ და პასტა ეჭირა.

თურმე მას ერთი თვის წინათ რაღაც კონკურსში გამარჯვა და მერიის ერთ-ერთ სამსახურში მონყობილიყო, რომელიც, მთავრობის გადაწყვეტილებით, უნებართვოდ მიშენებულ ოფისების დაკანონებაში ესმარებოდა მოქალაქეებს მათი გულის მოსაგებად და საარჩევნო ხმების მოსაპოვებლად.

ბონდოსი არ იყო, მის ყოფილ ცოლსაც გაოცებისგან ყბა ჩამოუვარდა, როცა ყოფილი თანამეცხედრე იხილა.

– შენ აქ რა გინდა? – იკითხა მან.

– კაკ რაზ ეგ უნდა მეკითხა მე შენთვის! – მოუგო ბონდომ.

ბონდოს ყოფილი ცოლი განქორწინების შემდეგ კიდევ უფრო დამშვენებულიყო: თმა ქერად შეეღება, სახეზეც მოხდენილად შეღებილიყო და ლამის მთელი ათი წელი ჩამოკლებოდა.

– ამ ბინის პატრონი სად არის? – იკითხა ყოფილმა ცოლმა.

– რატომ? – კითხვა დაუბრუნა ბონდომ.

– მერიიდან ვარ! – დამცინავად გაეღიმა ცოლს.

– ბოზეში ჩაენერე? – კბილებიდან გამოცრა ბონდომ (მმართველი პარტია იგულისხმა).

– ქმარი არ გამოიშავა და სხვა რა უნდა მექნა, ოჯახი ხომ უნდა მერჩინა?! – ორაზროვნად უპასუხა ყოფილმა ცოლმა (თუმცა მანაც მხოლოდ და მხოლოდ მმართველ პარტიაში განვერიანება იგულისხმა). – ბინის პატრონი სად არის-მეთქი?!

– გისმენ! – უპასუხა ბონდომ (მის მაგივრად ახლა მე ვარო, უნდოდა ეთქვა).

ბონდოს ყოფილმა ცოლმა, იმის მაგივრად, რომ მოზინდრეთა სიაში ჩაეხედა იმის გადასამონებლად, ეს ბინა მართლა ბონდოს ჰქონდა ნაყიდი თუ არა, სია საქალაქიდან ყოფილ ქმარს მოუქნია.

– ფული გქონდა გადამაღული და იმით იყიდეს ეს ბინა, შე კრიფანო, შენა?! – ინივთა ყოფილმა ცოლმა. – საკუთარი სიაშენებისთვის ბავშვს მოაკელი და შენ შეიტყაპუნე, არა?! შენ ხომ ყოველთვის ეგეთი ნადირალა იყავი!

ამის გაგონებაზე ბონდოს სიბრაზისგან თვალეში დაუბნდდა. რომელი მამაკაცი არ გამოვა მწყობრიდან, თუკი მან კრიფანს დაუძახებენ მაშინ, როცა მან თავისი ბინა გაყიდა და იმ ფულიდან თავისთვის კამიკიც არ დაიტოვა – ნახევარი ყოფილ ცოლს მისცა, ნახევარი კი ბავშვის სახელზე გასწილ. ბავშვის სრულწლოვანებამდე ხელუხლებელ ბანკის ანგარიშზე ჩარიცხა (ეს ამბავი ყოფილ ცოლს არც კი მოეხსენებოდა).

ბონდომ ყოფილ ცოლს ერთი გემოზე შეუკურთხა. ამის შემდეგ ყოფილმა ცოლმა მას სახე ერთიანად დაუკანრა. ბონდომ ის ვერაფრით გააჩერა, ამიტომ იძულებული იყო ყოფილი თანამეცხედრისთვის ხელები მისივე შარფით შეეკრა.

მისამართულ გამოცდილი კაცი იყო და ბონდოს დაუჯერა, როცა მან უთხრა ყოფილი ცოლის გაუპატიურება ფიქრადაც არ მომსვლიაო. მაგრამ, როცა ყოფილმა ცოლმა სასამართლოზე ბონდოსა და თავისი საუბარი დეტალურად გაიხსენა, საქმეს პოლიტიკური ელფერი მიეცა და მისამართლისთვის შემწყნარებლობის გამოვლენა იმას ნიშნავდა, რომ ის ბონდოს ოპოზიციურ განწყობას იზიარებდა.

ამას დაემატა ისიც, რომ მეზობლები, ვინც მომხდარს შეესწრნენ, მიუხედავად იმისა, რომ ბიბლიაზე ჰქონდათ დაფიცებული, იძულებულნი იყვნენ, სასამართლოზე დაედასტურებინათ ის ფაქტი, რომ ბონდოს ცოლისთვის ხელები მისივე შარფით შეეკრა.

იმ სახელმწიფო ადვოკატს, რომელიც ბონდოს დაუნიშნეს, ბონდოსგან დამოუკიდებლად ბონდოს მიერ შვილისთვის გახსნილი ანგარიშის ამბავი გაეგო როგორც (თავად ბონდოს ამაზე რატომღაც კრინტი არ დაუძრავს) და ამაზე დაყრდნობით ისეთი მგზნებარე სიტყვა წარმოთქვა, რომ სხდომათა დარბაზში ლამის ყველას აუჩუყა გული და რამდენიმეს ცრემლიც კი მოგვგარა (ბონდოს ყოფილ ცოლს კი სულაც გულიც წაუვიდა და, რადგან ვერც დანიაგებთა და ვერც ჭიჭა წყლის სახეში შესხმით ვერ მოასულიერეს, ვილაც მაღლიანმა სილის განვნით მოიყვანა გონს).

ამ უკანასკნელი ფაქტის, ანუ შვილის სახელზე გახსნილი ხელუხლებელი ანგარიშის გათვალისწინებით, ბონდოს მისთვის წაყენებული მუხლით დადგენილი სასჯელის მხოლოდ ნახევარზე ოდნავ მეტი მოუსაჯეს და ახალაშენებულ ციხეში უკრეს თავი.

„აუ, რა დომხალა!“ – გაიფიქრა ბონდომ, როცა ციხის საკანში შევიდა პირველად და იმ პატიმართა სახის გამომეტყველება იხილა, ვისთან ერთადაც რამდენიმე წლის გატარება მოუწევდა.

პოსტ სკრიპტუმ:

მას შემდეგ, რაც ბონდო დაიჭირეს, გულნარა ზეზეულად ჩამოხმა, რადგან მას მართლა უყვარდა ბონდო. ნახევარი წლის შემდეგ მოულოდნელად ქმარი გარდაეცვალა (ინფარქტმა იმსხვერპლა დევივით კაცი) და, ალბათ, გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ბონდოს მისთვის დევივითა, ამ უკანასკნელს გულნარას ქმრის სიკვდილიდან ერთ თვეში თავი რომ არ ჩამოეხრჩო ციხის საკანში – ვერ გაუძლო იქაურ „დომხალს“.

„აბრაკადაბრა“ მიენერა თავის ჩამოხრჩობამდე ერთი საათით ადრე კედელზე. ჩემს თავში უამრავი ფიქრი უწესრიგოდ ირევა და ვერ ვუძლებო, უნდოდა ეთქვა.

რაც შეეხება ყოფილს, ის თავის საქციელს მთელი დარჩენილი ცხოვრება ნანობდა, მაგრამ მხოლოდ იმიტომ კი არა, რომ აღიმენტები შეუსყდა...

ბულატერი შალვა და ორმოცდაათლარიანი

ბულატერი შალვა ქალაქის ბულატერთა მეჩვიდმეტე ცენტრში მსახურობდა. ბულატერთა მეჩვიდმეტე ცენტრი ცნობილი ცენტრი იყო – იქ მხოლოდ პროფესიონალები მუშაობდნენ. ცენტრის ათას შვიდასი ბულატერი ინტერნეტის მეშვეობით ათას შვიდასი სანარმოს, ორგანიზაციასა და დანესებულებას ემსახურებოდა – მათ ბულატერებსა და ბულატერიას აკონტროლებდნენ. ბულატერი შალვა კი დღიდან ცენტრში მისვლისა ერთი უზარმაზარი სუპერმარკეტის ბულატერებს კურიებდა.

იმ დილას სამსახურისკენ მიმავალ ბულატერ შალვას, თავისი კორპუსიდან გამოვიდა თუ არა, მხარზე მტრედმა დაასკინტლა. მან, ბუნებრივია, გაიფიქრა, რომ ფულს იშოვიდა. მაშინ ჯერ კიდევ არ იცოდა, რომ ოთხი დღის წინ გარდაცვლილი დედინაცვლის შინ დასვენების მისი რიგი იყო. ეგონა, რომ მისი ტყუპისცალი ძმის, ინჟინერ გერონტის სახლში უნდა დასვენებულიყო.

ბულატერი შალვას ერთი ტყუპისცალი ძმა, ერთი დაიკო და კიდევ ერთი ნახევარდა ჰყავდა. შეეძლო, რა თქმა უნდა, დედინაცვალი, რაკი ის მისი ნამდვილი დედა არ იყო, შინ არ მოსვენებინა. მაგრამ, რადგან გარდაცვლილი მასაც, მის ტყუპისცალსაც და დასაც ნამდვილ დედობას უნებდა, ამ უკანასკნელებთან შეთანხმებით გადანიყვითა, მიცვალებულისთვის თავის სახლშიც გაეთევინებინა ერთი ღამე. მის ტყუპისცალსაც და ღვიძლ დასაც ძალიან უყვარდათ დედინაცვალი და ეს სიყვარული მართლაც რომ გულწრფელი იყო, მაგრამ საქმეს ის ართულებდა, რომ ბულატერი შალვას ტყუპისცალს, ინჟინერ გერონტის კაპასი ცოლი ჰყავდა და ის შეიძლება არ დათანხმებულიყო მიცვლებულის ერთი დღით შინ დასვენებას.

მოულოდნელად ინჟინერი გერონტის ცოლმა ქმარს თვითონ შესთავაზა, შენს დედინაცვალს, რადგან ძალიან გიყვარდა, სანამ დაკარგავდი, ერთი დღით ჩვენ ბინაშიც ვუმასპინძლოთ, ჩვენთვისაც მაღლი იქნებაო. ინჟინერ გერონტის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა.

თავიდან გადაწყვეტილი იყო, რომ მიცვალებულს ნამდვილი შვილისთვის შემდეგ პირველი ბულატერი შალვას დაიკო, მკერავი აღინა უმასპინძლებდა, მაგრამ მკერავ აღინასთვის წინა ღამეს ზემოთა მეზობელს წყალი ჩამოეშვა და მას არა მარტო სააბაზანოს, არამედ სხვა ოთახების ჭერიც გაოხრებოდა. მკერავ აღინას

გადაეწყვიტა, ჯერ ჭერი მოენსრიგებინა და მერე მიეღო მიცვალებული. დაერყა თავისი ნახევარადისთვის, დიასახლისი მაყვალასთვის, აესხნა მისთვის მდგომარეობა და ეთხოვა, მიცვალებულს ჩემთან ნუ მოასვენებ, ჩემს ძმას, ბულატერ შალვას მიუსვენეო. დიასახლისი მაყვალას ჰგონებოდა, რომ ბულატერი შალვა ამის შესახებ გავრთხილებული იყო და საჭიროდ არ ჩათვლიდა, მას წინასწარ დაეკავშირებოდა.

ბულატერი შალვა კი, მას შემდეგ, რაც მტრედმა მარჯვენა მხარზე დაასკინტლა, შინ დაბრუნდა, პერანგი გამოიცვალა და სამსახურში ნახევარსაათიანი დაგვიანებით გამოცხადდა. კიდევ ნახევარი საათის შემდეგ კი მას ნახევარდამ, დიასახლისმა მაყვალამ დაურეკა – ახლა მიცვალებულთან ერთად შენი ბინის კართან ვდგავარ და რატომ არ გამოიხსი ზარზე არავინო.

ერთი სიტყვით, ბულატერი შალვა უფროსს დაეთხოვა და შინისკენ გაქანდა.

დიასახლისი მაყვალა ალალი ქალი იყო (ბულატერი შალვას ნამდვილი დისგან განსხვავებით ტყუპი ნახევარძმები ერთმანეთში ბავშვობაშიც არ ერეოდა ხოლმე), მისი ქმარი ერთ-ერთი ნაყინის ქარხნის დირექტორი გახლდათ და უამრავი საყვარელი ჰყავდა, ცოლს კი უდიდრად ეუყრობოდა. დიასახლისი მაყვალა ამბობდა, ქმარს მანც ვუყვარავარო და სცოცხლის ხალისს არ კარგავდა, სანამ ამ ერთი წლის წინათ მისმა ქმარმა მოულოდნელად არ მიატოვა და შვილის ტოლა გოგოზე არ იქორწინა.

განქორწინების შემდეგ დიასახლისი მაყვალას ქონების ნახევარი დარჩა და უზრუნველად ცხოვრობდა.

ბულატერი შალვა ერთ დროს თავის სიძესთან მსახურობდა ბულატერად, ბევრს მუშაობდა, მაგრამ პროფესიონალიზმი და ერთგულება სათანადოდ არ უფასდებოდა.

სამსახურიდან გამოსულ ბულატერ შალვას ქუჩაში საცობი დახვდა, ამიტომ მანქანა მიატოვა და მოტოტაქსი გამოიძახა. მოტოციკლის მძღოლი ახალგაზრდა კაცი აღმოჩნდა, რომელმაც კლიენტი თორმეტ წუთში მიიყვანა სახლამდე.

ბინის კართან ბულატერ შალვას დიასახლისი მაყვალა, ოთხი უნიფორმიანი მიცვალებულთა დამტარებელი და ორგანული მინის გამჭვირვალე კუბო დახვდა, რომელშიც მისი დედინაცვალი იწვა.

გარდაცვილი მშვიდი სახე ჰქონდა და, ცოტა არ იყოს, მკაცრი ჩანდა, არადა, ცხოვრებაში მოკრძალებული ქალბატონი გახლდათ.

ბულალტერმა შალვამ კუბო მისაღებ ოთახში დასვენებინა. ის სამზარეულოდან მოტანილ ტაბურეტებზე შემოდეს ოთახის შუაგულში, ხოლო იქ მდგარი დაბალი მაგიდა და სავარძლები ოთახის კუთხეებში გადაანანილეს. ერთ-ერთი საყარძლის ქვეშ ორმოცდაათლარიანი აღმოჩნდა.

— აი, შემოდგა თუ არა ფეხი, მაშინვე ბედნიერება მოგიტანა მიცვალებულმა! — განაცხადა დასახლისმა მაყვალამ. — შეინახე ეგ ორმოცდაათლარიანი და ისიც ბედნიერებას მოგიტანს. ნახე თუ ასე არ იქნა!

ბულალტერმა შალვამ მიცვალებულთა დამატარებლებს კუთვნილი თანხა გადაუხადა და ნახევრად ლიქიორზე დაპატიჟა.

დასახლის მაყვალას ლიქიორი ძალიან უყვარდა და, როცა მის მირთმევას გადაწყვეტდა, ლოყები წინასწარ შეეფაკლებოდა ხოლმე. ახლაც, როგორც კი ნახევარძამე უთხრა, ლიქიორზე გაპატიჟებო, სანამ ძმას მადალიერად გაუღიებდა, ლოყებზე წამოწილდა.

მას ნახევარძმებიცა და ნახევარდაც ძალიან უყვარდა, როგორც ყველა ადამიანი ამქვეყნად.

დამე და ძმამ ჯერ მიცვალებულს სანთლები დაუწესეს, კუბოსთან მისი სულისთვის ილოცეს და მერე სამზარეულოსკენ გაემართნენ.

— არა, რაც არ უნდა თქვა, მიცვალებულის შემობრძანება ოჯახში მაინც უკვალოდ არ ჩაივლის! — განაცხადა პირველი სირჩა ლიქიორის შემდეგ დასახლისმა მაყვალამ. — გუშინ საღამოს, მაგალითად, ჩემი ქმრის ყოფილმა მდივანმა გოგომ დამირეკა და ერთი საიდუმლო გამანდო. ისიც ჩემი ყოფილის ყოფილი საყვარლების რიგებიდანაა. ბევრი ხანია, შენთან დარეკვას და ამის თქმას ვაპირებდი და აა, ბოლოს და ბოლოს დღეს გაგბედეთო. ზოგიერთმა შეიძლება თქვას, ეს უბრალო დამთხვევააო, მაგრამ მაინც დარწმუნებული ვარ, რომ მიცვალებულის შემობრძანებას სიკეთე მოაქვს!

— მაინც რა საიდუმლო გაგანდო, ასეთი? — დაინტერესდა ბულალტერი შალვა.

— ის, რომ განქორწინების შემდეგ, მთელი ქონება შუაზე რომ უნდა გაგვეყო, ორმოცდაათი ათასი დამიძალა იმ ვაჟბატონმა. წინასწარ, ანუ მაშინ, როცა მე ბაიბურში არ ვიყავი და ვერც ვხვდებოდი, რომ განსაკორწინებლად ემზადებოდა, ის ფული დროებით სწორედ იმ მდივანს ანგარიშზე გადაურიცხავს. ჰოდა, მდივანი მზად არის, ეს პოლიციაშიც დაადასტუროს. ასე რომ,

იმ არამზადს ორმაგ ჯარიმას აპკიდებენ ჩემი და ჩემი შვილების სასარგებლოდ! — თქვა დასახლისმა მაყვალამ და ლიქიორი ჩამოასხა. — მოულოდნელობითაა ეს ცხოვრება აღსაყვებელი, შემიძლია გითხრა. დაფიცებული მაქვს, როგორც კი იმ თანხას ავიღებ, სანყალ დედაჩემს საფლავზე იმ თანხიდან სამმეტრიან თეთრი ძარმარლოს სვეტსაც დავუდგამ და მინის აკლდამასაც მოუწყობ, ახლა რომ მოდაშია, ისეთს.

— შენ ყოველთვის კეთილი იყავი! — შენიშნა ბულალტერმა შალვამ.

— რაცა ვარ, ისა ვარ! — ამოიხზრა დასახლისმა მაყვალამ. — კიდევ უამრავ რამეს მომიყვა ის საუბელი გოგო. თურმე ჩემი ქმარი გოგობს ერთნაირად აბამდა — ყველას საჩუქრად ფანდურზე დამლერებული ხალხური სატრფიალო სიმღერების დისკს უგზავნიდა, რომელზეც ფლორისტით ვარდებს და გულებს ახატავდა. მერე კი, როცა ლოგინში ჩაინვენდა, აღერსის დროს ყურში ყველას ერთნაირ სააღერსო სიტყვებს ჩასჩურჩულებდა. დაზვიერებული ჰქონია იმ იდენტურ. არადა, ჩემთან ერთხელაც არ უქნია ეს, ნარმოვადგენია?!

— მდაა! — განელა ბულალტერმა შალვამ.

— გამოდის, რომ მე დაზვიერებული სააღერსო სიტყვების ღირსადაც არ მთვლიდა! — დაიჩილა დასახლისმა მაყვალამ.

— რას იზამ! — უთანაგრძნო მას ბულალტერმა შალვამ.

— აგერ ნახე, თუ იმ ორმოცდაათლარიანამ, საყარძლის ქვეშ რომ იპოვე, სიკეთე არ მოგიტანოს! — კიდევ ერთხელ უთხრა დასახლისმა მაყვალამ ძმას.

სტუმრის ნასვლის შემდეგ ბულალტერმა შალვამ ცოლს, მენეჯერ ნათელას დაურეკა, უთხრა, რომ მათთან მისი დედინაცვალი მოასვენებს და სთხოვა, სამსახურიდან ცოტათი ადრე განთავისუფლებულიყო, რაზეც მენეჯერმა ნათელამ უპასუხა, რომ მისი უფროსი იმ დღეს უხასიათოდ გახლდათ და ამიტომ სამსახურიდან ვერაფრით დაეთხოვებოდა.

ცოლთან საუბრის შემდეგ ბულალტერმა შალვამ დედინაცვლის კუბოსთან ისევ დაანთო სანთლები, ისევ ილოცა და, რადგან სხვა საქმე არაფერი ჰქონდა, გადაწყვიტა, კომპიუტერში ჭადრაკი ეთამაშა.

კომპიუტერი ჩართო და, როცა მისი ეკრანი განათდა, თითქოს სწორედ მაშინ გაუნათდა გონება, უფრო სწორად, მოაგონდა, რომ ამ სამი წლის წინათ ცოლის მაგიდაზე იპოვა სურნელოვანი (უფრო კონკრეტულად კი, ვარდისსუნიანი)

სახალწლო მისალოცი ბარათი, რომლის შიგნითაც, ორივე გვერდზე ტექსტის ნაცვლად ნათელ ფლომასტერებით პროფესიონალურ დონეზე დახატული ორი ვარდი აღმოაჩინა. ბულალტერ შალვას ამისთვის მაშინ ყურადღება არც მიუქცევია, არც უკითხავს ცოლისთვის, ვინ გამოიგზავნა ეს მისალოცი ან ხელით დახატული ეს ვარდები რას ნიშნავსო. ახლა კი ბულალტერი შალვა ეჭვებმა შეიპყრო.

ბულალტერი შალვას ცოლი, მენეჯერი ნათელა ენერგიული და კომუნიკაბელური ქალბატონი გახლდათ. ლამაზი იყო და ისეთი უზადო კბილები ჰქონდა, რომ ერთხელ ადგილობრივი წარმოების კბილის პასტის რეკლამაში გადაიღეს, რაშიც იმდენი ფული გადაუხადეს, რომ ქალბატონ ახლოს აგარაკი იყიდა. ყველას და, უპირველეს ყოვლისა, მენეჯერ ნათელას ეგონა, რომ სხვა რეკლამებშიც გადაიღებდნენ და მის ბედს ძაღლი არ დაჰყევდა, მაგრამ ასე არ მოხდა. რეკლამა კარგა ხნის წინათ მიივიწყეს, ხოლო მენეჯერი ნათელას სურვილი, ცნობილი სახე გამხდარიყო, მხოლოდ სურვილად დარჩა.

ისიც უნდა ითქვას, რომ მაშინ, როცა ის ბულალტერმა შალვამ შეირთო, ვერ იყო ისეთი პირმშენიერი, როგორც მერე გახდა. ვარდით გაიფურჩქნა შესს ხელები შენი ცოლიო, რომ ეტყოდნენ ბულალტერ შალვას, ნასიამოვნები გაიბადრებოდა ხოლმე.

აქამდე მენეჯერ ნათელას ქმრისთვის ეჭვიანობის მიზეზი არახალეს მიუცია, რისთვისაც ბულალტერი შალვა მისი დიდად მადლიერი იყო და თანამეცხედრეს ნაზად ეპყრობოდა. ეს უკანასკნელი კი სულ იმას გაიძახოდა, ქმარმა თავისი გალანტურობით სულის ძირადდე დამიპყრო.

ბულალტერი შალვასთვის კი მისი ცოლი ყველაფერი იყო და ასე ეგონა, მის გარეშე ერთი დღეც ვერ გავძლებო. სამუშაო დღეებში ერთი სული ჰქონდა, როდის დადგებოდა საღამო, რათა სახლში მისულს მეორე ნახევარი გულში ჩაეკრა.

მენეჯერი ნათელა ხშირად ნუხად იმის გამო, რომ ვერ ორსულდებოდა, მაგრამ ბულალტერი შალვა ამშვიდებდა, დარწმუნებული ვარ ღვთის შენეგნით ერთხელაც იქნება დაორსულდები და სურნატი დედის გარეშე მოგვარდება ეს პრობლემაო.

ბულალტერი შალვა ეჭვებმა ისე გატანჯეს, რომ გულთან ჩხვლეტაც კი იგრძნო. ანერვიულებული საღამომდე ოთახიდან ოთახში დანრიანდებდა. ახლა უკვე მიცვალებულის ყოფნა სახლში ძველებურად კი არ ახარებდა, პირიქით, აღიზიანებდა.

სამსახურიდან დაბრუნებულმა მენეჯერმა ნათელამ ქმარი ლოყაზე აკოცა. ბულალტერ შალვას კი თავისდა მოულოდნელად ცრემლები ნასკდა. ცოტაც და უკვე ქვითინებდა.

მენეჯერ ნათელას ეგონა, რომ ქმარი დედინაცვალს გლოვობდა და დამშვიდება დაუნყო. ბულალტერი შალვა კი უარსეოდ ატირდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ თავის ხელში აყვანა შეძლო, ცოლთან ერთად მიცვალებულს კუბოსთან სანთლები დაუნთო და ლოცვები ნაიკითხა. ცოლი გვერდიდან არ შორდებოდა და მასზე ყველანაირად ზრუნავდა.

ბულალტერ შალვას, თითქოს ლოცვამ უშველაო, ცოლის მიმართ ეჭვები მალე გაუქრა და გუნებაზე მოვიდა. მენეჯერ ნათელას მთელი საღამო დედინაცვალზე უყვებოდა, აქებდა და ადიდებდა მას. მენეჯერ ნათელას ქმრის დედინაცვალთან დაკავშირებული ამბების უმეტესი ნაწილი წინათაც არაერთხელ მოესმინა, მაგრამ ახლაც მოთმინებით უსმენდა მუუღლეს.

ნაშუაღამევს, როცა დასაძინებლად დანეწენ და ცოლმა მკლავზე დააღო თავი, ბულალტერმა შალვამ თავი ბედნიერ მამაკაცად იგრძნო.

დილით ადრე გაიღვიძა, ცოლს ყავა ლოგინში მიართვა და ხელებიც დაუკოცა.

– მომიხილ! – უთხრა კმაყოფილმა ცოლმა. – მიცვალებული რომ არ გეყავდეს სახლში, ლიმონით გამოგზურავდი.

ბულალტერი შალვასაც მოუნდა ცოლი.
– ლიმონით გამოწურვა ჩემგან უნდა გენახა! – თქვა მან.

ადგნენ, დილის ტუალეტის შემდეგ კუბოსთან სანთლები დაანთეს და ილოცეს, უფალს მიცვალებულის სულის, ხოლო თითონ მიცვალებულს კი ოჯახის მფარველობა სთხოვეს.

ლოცვების შემდეგ მენეჯერმა ნათელამ ყიყიყები მოაშხადა, ქმარი ასაუზმა (თვითონ დეიტაზე იყო და დილაობით მხოლოდ ყავაზე გადადიოდა), მიცვალებულს თავის დაკვრით გამოემშვიდობა და სამსახურში წავიდა.

ცოლის ნასვლიდან ცოტა ხანში ბულალტერი შალვა ფორიაქმა შეიპყრო, ადგილს ვერ პოულობდა, კვლავ ეჭვებს ებრძოდა.

ათზე მიცვალებულთა დამტარებლები გამოიძახა. ბულალტერ შალვას ტყუპისცალი კმაყოფილი ჩანდა იმის გამო, რომ ცოლმა მიცვალებულის მიღების ნება დართო.

– ცოტა ღვიწო ხომ არ დაგველია? – შესთავაზა მან მძას მას შემდეგ, რაც მიცვალებულთა დამტარებლები გაისტუმრა.

ბულალტერი შალვა დასთანხმდა.

პროზა

მძებმა მიცვალეულს სანთლები დაუნთეს, ილოცეს და სმას შეუდგნენ.

– ამას წინათ სისულელე ჩავიდინე! – უთხრა ტყუპისცალი ინჟინერმა გერონტიმ. – ჩემი ცოლის პატოსნებაში ეჭვი შევიტანე და კერძო დეტექტივები დავიქირავე, ერთი კი არა, ორი ერთად. ერთთვიანი თვალთვალის შემდეგ დავინწყინდი, რომ ჩემი კაპასი ცოლი ნაშუსს მიხანავს!

ინჟინერმა გერონტიმ გაიცინა.

– რა გაცინებს? – გაცოცდა ბულალტერი შალვა.

– სულელი ვარ და იმიტომ – აბა, რომელი მამაკაცი გაუძლებს ჩემი ცოლისთანა კაპას ქალს თუნდაც საყვარლის რანგში. ცოლი მაშინ არის საეჭვო, როცა ძალიან დაგიტყებდა და არა მაშინ, როცა სიცოცხლეს გიმნარებს. ქალი თუ ძალიან დაგიტყბა, ესე იგი, რაღაცას გიმალავს! – ახლა უკვე ჩაიქირქილა ინჟინერმა გერონტიმ.

– ერთი ჩემი თანამშრომელი ეძებდა სწორედ მაგ საქმისთვის კერძო დეტექტივებს. იმ ორიდან საუკეთესოს ნომერს ზომ ვერ მომიცემდი თანამშრომლისთვის? – სთხოვა ბულალტერმა შალვამ ძმას.

– რატომაც არა, – მიუგო იმან და ჯერ ერთი დეტექტივის ტელეფონი მისცა, შემდეგ კი მეორის, ეს ვოხდა პირველსო.

ბულალტერმა შალვამ ძმის მიერ რეკომენდირებულ მეორე დეტექტივს დაურეკა, მაგრამ მან უთხრა, რომ არ ეცალა და თავის მხრივ სხვა დეტექტივი ურჩია – სწორედ ის, რომლის ტელეფონის ნომერიც პირველად მისცა მისმა ტყუპისცალმა.

პირველი დეტექტივიც (ამირანი ერქვა) მეორის ტყუპისცალი ყოფილიყო, ოღონდ გარეგნობით ერთმანეთს იმაზე ნაკლებად ჰგავდნენ, ვიდრე ბულალტერი შალვა და ინჟინერი გერონტი.

დეტექტივ ამირანს კოხტა უღვამები ამშვენიებდა და აუღელვებელი კაცი ჩანდა სევდიანი თვალბითა და კაჭა ფეხებით, თან ენაც ებოძა და ცოტათი. ბულალტერმა შალვამ მას სთხოვა, დაუყოვნებლივ შესდგომოდა საქმეს, და ცოლის სამსახურის მისამართი მისცა.

თვითონ სამსახურში არ გამოცხადებულა. სამშობლოს დამცველ გმირ ჭაბუკთა პარკში აგურისნაფხვენებმოყრილ წითელ ბლიკებზე დაბორილებდა, მღელვარებისგან პირი უშრებოდა და ლამის ყოველ ნახევარ საათში მიადგებოდა ხოლმე პარკის ცენტრალურ ნაწილში შადრევანთან გაზიანი წყლების გამყიდველს.

წითელ ბლიკებზე სიარულისას მოგონებებისდა კვალდაკვალ თავისდა უნებურად სულ

თვალწინ ედგა მენეჯერი ნათელას გაცნობისა და პირველი პაემნის, პირველი კოცნისა და მასთან პირველი სექსის სცენები.

ორ საათზე, როგორც იქნა, დეტექტივმა ამირანმა დაურეკა და მოახსენა, რომ მენეჯერმა ნათელამ შესვენებისას ორ თანამშრომელ ქალბატონთან ერთად სახინკლეში ისადილა. როგორც დეტექტივმა ამირანმა მათი საუბრიდან გამოიკვივა, ხინკალი თანამშრომელი ქალბატონებიდან ერთ-ერთს წაეგო, ნაძლევი კი ჰოლივუდის ერთ-ერთი მსახიობი ქალის უფროსი ვაჟის ნამდვილი მამის ვინაობას შეეხებოდა.

აქამდე მენეჯერ ნათელას მხოლოდ ორ ადამიანთან დაურეკა: ავადმყოფ დედასთან, რომელიც უბრალოდ მოეკითხა და გაემხნევებინა; ცოტა ხნის შემდეგ კი თავის დასთანაც, რომლისთვისაც რაღაც აბსურდული სიზმარი მოეყოლა და მისი ახსნა ეთხოვა; დას კი ეთქვა, რომ სიზმარი არაფერს ნიშნავდა.

მეორედ დეტექტივი ამირანი ბულალტერ შალვას დღის ოთხ სათზე დაუკავშირდა და ამცნო, რომ მის მეუღლეს მეტი სატელეფონო ზარი არ განეხორციელებინა, სამაგიეროდ, ცხოველ მონანილეობას ეღებდა მენეჯერების ერთ-ერთ ინტერნეტფორუმზე, სადაც მოდამი შემოსულ ახალი სტილის ხელჩანთებს განიხილავდნენ.

– ეტყობა, თქვენ მეუღლეს ადვილი სამსახური აქვს, – უთხრა დეტექტივმა ამირანმა ბულალტერ შალვას. – ან ძალიან ენერგიულია და ყველაფერს ასწრებს.

– უფრო მეორეა, – მიუგო ბულალტერმა შალვამ.

– მეც ასე მომჩვენა, – დაუდასტურა დეტექტივმა ამირანმა. – მოკლედ, კიდევ ორ სათში დაგირეკავთ.

დეტექტივმა ამირანმა ნახევარი საათის შემდეგ დაურეკა და ამცნო, რომ მენეჯერი ნათელა დროზე ადრე გამოვიდა სამსახურიდან, ალელვებული ჩანდა, ჩაჯდა თავის ნარინჯისფერ მანქანაში და სადაღაც მიემართებოდა.

„საყვარელთან მიდის!“ – გაიფიქრა ბულალტერმა შალვამ და გულთან ისევ ჩხვლეტა იგრძნო, დეტექტივ ამირანს კი უბრძანა, რომ „ობიექტისთვის“ თვალთ არ მიემორებინა და მოეხსენებინა თუ სად მივიდოდა ის.

ზუსტად ოცდასამი წუთის შემდეგ გაისმა დეტექტივი ამირანის ტელეფონის ზარი.

ბულალტერი შალვასთვის მხოლოდნაშვილები იყვნენ ის ოცდასამი წუთი ოცდასამი საუკუნედ იქცა. ფორთოხლისა და ფეიჰოსა გაზიანი წვეწისგან გაჭყეპილს საჭირო ოთახშიც უნდოდა.

დეტექტივმა ამირანმა ბულალტერ შალვას მოახსენა, რომ „ობიექტმა“ მანქანა დანიელ „ჭონჭინის ქუჩაზე ერთ-ერთ კორპუსთან დააყენა, თვითონ კი სადარბაზოში შევიდა.

– ესე იგი, სახლში მივიდა. დარჩით ადგილზე და განაგრძეთ თვალთვალი ჩემს მოსვლამდე! – უთხრა დეტექტივ ამირანს ბულალტერმა შალვამ, რის შემდეგაც საზოგადოებრივი საპორტფარეშოსკენ გაქანდა. იქ მისვლამდე ყელზე ატლასის ბაფთაშებმული პუდელი შეეჩეხა. ბულალტერმა შალვამ ის ფეხისკერით ჩამოიცილა გზოდან – ასეთი რამ მას ჯერ არასოდეს ექნა, მაგრამ ახლა ძალიან ეჩქარებოდა ჯერ საპორტფარეშოში და მერე საკუთარ სახლშიც, თან ემოციებს აყოლილი საკუთარ თავს ნაკლებად აკონტროლებდა.

საპორტფარეშოს შემდეგ პარკიც ჩქარა ნაბიჯით დატოვა, მანქანაში ჩაჯდომისას კი გაიფიქრა, ჩემი ცოლი შეიძლება საყვარელს სახლში იღებდეს.

– მხატვარი ამირანი! – ნამოძიხა მან შუქნიშანთან, როცა მწვანე აინთო.

ბულალტერი შალვას მიერ დაქირავებული კერძო დეტექტივის სესხია, მხატვარი ამირანი ბულალტერი შალვას მეზობელი იყო – ერთი სართულით ქვემოთ ცხოვრობდა. ბულალტერ შალვას ის დიდად არ მოსწონდა, რადგან ეჩვენებოდა, რომ მედროვე და კომფორმისტი გახლდათ და ყველა მთავრობას მოერგო. მენეჯერი ნათელა კი მასზე ამბობდა, ხალასი ტლანტით არის დაჯილდოებული, თან სასამოვნო მამაკაცია; როგორც ნამდვილი ხელოვანი, ყოველდღიურ ყოფაში მიაბიჭია და ეს არის იმის მიზეზი, რომ ყველა მთავრობის სჯერაო.

მწარე ფიქრებში გართულმა ბულალტერმა შალვამ მეორე შუქნიშანთან წითელზე გაიარა. ტელეფონზე მამოწვე შეტყობინება მოუვიდა იმის შესახებ, რომ ამ დარღვევისთვის ორმოცდაათი ლარით დაჯარიმდა.

– ესეც შენი ბედნიერი ორმოცდაათი ლარი! – აღმოხდა ბულალტერ შალვას.

იმავ წამს მობილურით კიდევ მოუვიდა ერთი შეტყობინება – ამჯერად ის დამატებით კიდევ იმიტომ ჯარიმდებოდა ორმოცდაათი ლარით, რომ პარკში უღივრად მოეპკრა პუდელს. ეს ფაქტი სათვალთვალ კამერებს დაეფიქსირებინათ, შესაბამის უწყებაში კი დამნაშავეს ვინაობის დადგენა არ გასჭირვებოდა. მტკიცებულების სახით ბულალტერ შალვას მობილურზე აღნიშნული სცენიდან რამდენიმე კადრაც გამოუგზავნეს.

მან კი, სანამ თავის კორპუსს მიაღწევდა, მოძრაობის წესების დარღვევისთვის დამატებით მესამე, ისევ ორმოცდაათლარიანი ჯარიმა აიკიდა.

კორპუსთან მას დეტექტივი ამირანი დახვდა.

– არც სახლიდან გაააშოსულა და არც არსად დაააუტოვავს! – მოახსენა მან დამქირავებულს.

– შეგიძლიათ ნახედეთ! – მიუგოდა მას ბულალტერმა შალვამ.

– თითქმის დააარსმუნებული ვარ, რომ თქვენი მუღლე სახლში მათარტოა, – თქვა დეტექტივმა ამირანმა. – ნება მომეცით, ერთი მეგობრული რჩევა მოგცეთ: თუ მე ცვდები დაა თქვენი მუღლე სახლში მათარტო ააარ არის და ლალატის ფაქტიც, ააავ ვთქვანთ სახეზე ააალ-მოჩნდა, მკელელობაზე უ იფიქრებთ და ნურც, მით უმეტეს, თვითმკელელობაზე და საააერ-თოდ, ცხელ გულზე ნურაფერს გააადანყვეთ!

– შენ ვინ გკითხავს, შე ჯაშუშო! – იღრიალა უცებ ბულალტერმა შალვამ. – ჭკუის სწავლება მაკლდა შენგან, დაახეე აქედან!

ბულალტერმა შალვამ ჯიბიდან რატომღაც მაინცდამაინც ის ორმოცდაათლარიანი ამოიღო, რომელიც იმ დღითი სავარძლისქვეშ იოვა და დეტექტივ ამირანს სახეში ესროლა.

– რას კაადრულობთ?! – აღშფოთდა დეტექტივი ამირანი.

– ნათირი-მეთი, ბინძური საცვლები მქე-ქავო! – კვლავ შეუტია ბულალტერმა შალვამ, ნიკამ და ხელეზაცახებულ დეტექტივს ასფალტზე დაგდებულ ფულის კუპიურაზე ანიშნა, შეტრიალდა და სადარბაზოში შევიდა.

მესამეზე ცხოვრობდა, ლიფტს არ დალოდებოდა, კიბეს ფეხით შეუყვია, უფრო სწორად, თითო საფეხურის გამოტოვებით კალიასავით მიხტოდა.

როგორც კი ფეხი მეორე სართულის ბაქანზე შედგა, მხატვარი ამირანის ბინის მოწვეუთმებელი ვარდისფერი კარი შიგნიდან ვილაცამ ოდნავ შეაღო (ბულალტერ შალვას ნამიერად მენეჯერ ნათელას მაგიდაზე ნაპოვნი საეჭვო მისალოცი გაახსენდა) და მამოწვე მოკეტა.

„ჩემი ცოლია, გართე გამოსვლა უნდოდა, მაგრამ გადაიფიქრა, რადგან მე დამინახა საჭერე-ტულში!“ – გაუცვლა თავში ბულალტერ შალვას.

ის უკვე საკუთარ თავს არც ეკუთვნოდა. ჰოპო, დაიძახა, კარისკენ ისკუა, მთელი ძალით შეასკდა მას (თვალეზიდან ნაპერწყებიც კი გასცვივდა) და მხატვარი ამირანის ბინაში აღმოჩნდა – იატაკს მთელი ძალით დაენარცხა (ამ დროს თვალეზიდან მეორეჯერაც ნამოსცივივდა ნაპერწყები). ფეხზე რომ წამოგდა, იქვე ატუ-

ბული ქერა, ლოყანაიარევი მამაკაცი დაინახა, რომელსაც ნათელი ცისფერი თვალები ჰქონდა, მარჯვენი ნარბი კი გასისხლიანებოდა – რკინის კარმა გაუხეთქა, სავარაუდოდ, როცა საჭერე-ტულში ხელახლა გახედვა მოინდომა იმის დასადგენად თუ როდის ჩაივლიდა უეცრად გამოჩენილი ადამიანი.

ბულალტერი შალვა ცისფერთვალემა უცნობს, რომელიც მეტად დაბნეული და შეშინებული ჩანდა (ხელში რაღაც გრავინილი ეჭირა), გაოცებული მიაჩერდა.

– ნარბი გაგხეთქიათ! – უთხრა მას ბულალტერმა შალვამ და იქვე დაამატა: – მენეჯერი ნათელა სად არის?

– ვინ?! – ჯერ ფერფერი ნაუფიდა და შემდეგ კი ისე არაბუნებრივად გაოცდა უცნობი, თითქოს მისთვის თამარ მეფის საფლავის ადგილსამყოფელის დასახელება ეთხოვოთ.

ბულალტერი შალვა თანდათან გონს მოდიოდა. ბოლოს და ბოლოს, უცნაურად ეჩვენა ის, რომ უცნობი პროტესტს არ გამოთქვამდა იმის გამო, რომ ნარბი გაუხეთქეს, ის კი არადა, პირიქით, ერთხელ დამნაშავესავითაც კი გაიღიმა.

„აქ იმალება ჩემი ცოლი!“ – გაიფიქრა ბულალტერმა შალვამ და პირველივე კარში დურთა თავი.

ბულალტერმა შალვამ ყველა ოთახი შემოიარა, კარადებშიც შეიხედა და სანოლების ქვეშაც, მაგრამ ვერავინ ნახა. ამ სირბილში ერთიანად გაიოფლა. ბოლოს მაცივარს მიადგა და იმისი კარიც გამოაღო.

შემოსასვლელში რომ დაბრუნდა, იქაც არავინ დახვდა. ამჯერად ლოყანაიარევი მამაკაცს ეძებდა და ისევე ყველა ოთახი მოიარა. ისევე შემოსასვლელს დაუბრუნდა. ასე ეგონა, ლოყანაიარევი მამაკაცი რომ არ დაეინახო, გავგიჟდებო.

კიდევ ერთხელ ოთახებისკენ დაიძრა, მაგრამ შუა გზიდან მობრუნდა, მსატვარ ამირანის ბინიდან გამოვიდა და კარი მიხურა.

ბულალტერმა შალვამ თავისი ბინის კარი გასაღებით გააღო და პირდაპირ საძინებელს მიაშურა.

იქ არავინ იყო. ყოველი შემთხვევისთვის კარადში შეიხედა და სანოლის ქვეშაც – იქაც არავინ იყო.

– ეს რა ჯანდაბა ხდება, რომ არსად არავინ არ არის! – აღმოხდა ბულალტერ შალვას.

მის ჯიბეში უცებ ტელეფონი აწკრიალდა.

ბულალტერმა შალვამ ტელეფონის ეკრანს დახედა და ნახა, რომ ცოლი ურეკავდა.

თვითონაც არ იცოდა, რატომ, მაგრამ გულზე მოეშვა.

– საყვარელო, მალე მოხვალ? – ჰკითხა მას მენეჯერმა ნათელამ.

– სად უნდა მოვიდე? – ბულალტერ შალვას ხმა გაბზარვოდა.

– სახლში, – იყო პასუხი. – მე უკვე სახლში ვარ. მენეჯერი ნათელა მოულოდნელად ატირდა.

– რა გატირებს? – ჰკითხა ბულალტერმა შალვამ.

– ბედნიერებისგან ვტირი! – მოუგო ცოლმა. – ბედნიერი ვარ იმიტომ, რომ ორსულად ვარ. შენ მე ახალი სული შთამბერე!

– რა თქვი?! – ყურებს არ დაუფერა ბულალტერმა შალვამ.

– ორსულად ვარ! – გაიმეორა მენეჯერმა ნათელამ. – ვიცი, რომ ტირილი არ შეიძლება... თითქმის აღარ ვტირი უკვე... შესვენებაზე გოგოებმა ვიზინკლავთ. სამსახურში რომ დავბრუნდით, მალეზინა. ხომ არ მოვიწამლე-მეთქი, მაგრამ, ვინც ჩემთან იყვნენ, თავს კარგად გრძობდნენ. არ ვიცი, რამ მომაფიქრა, მაგრამ ნატას ტესტი გამოვართვი – ვიცოდი, რომ უფროში ჰქონდა... ნატა ხომ იცი, ჩემს დღეობაზეც მყავდა დაპატივებული ამას წინათ, რესტორანში რომ გადამისხადე, არ გახსოვს?

ბედნიერების ელდანაკრავი ბულალტერი შალვა ხმას ვერ იღებდა.

– გესმის, საყვარელო? – შეშფოთდა ცოლი. ბულალტერ შალვას უნდოდა ეპასუხა, მესმისო, მაგრამ ისევე ვერ ამოიღო ხმა.

– ალო!.. ალო!.. ალო!.. – ზედიზედ სამჯერ ისე მიაყვარა მენეჯერმა ნათელამ, მისი ხმა ბულალტერმა შალვამ უტელეფონოდაც გაიგო და იმისიც კი შეეშინდა, თვითონ მენეჯერმა ნათელამაც არ გაიგოს თავისი ხმა ჩემი ტელეფონიდანო. – მოვდივარ! – როგორც იქნა, ერთი სიტყვის წარმოთქმა შეძლო ბულალტერმა შალვამ.

– რა კარგია! – გაუხარდა მენეჯერ ნათელას.

– რამდენ ხანში მოხვალ?

– სად წუთში! – მოუგო ბულალტერმა შალვამ და ტელეფონი გათიშა.

გონს მოსასვლელად ხუთი წუთი დასჭირდა.

ექვსი წუთის შემდეგ ის ლოჯში დივანზე წამოწოლილი ცოლის წინ მუხლებზე იდგა და ხელებს უპოკნიდა.

– მეც ადრე გავთავისუფლდი სამსახურიდან, თითქოს გულმა მიგრძნო! – უთხრა ბულალტერმა შალვამ ცოლს. – შენ რომ დამირეკე, ჩვენ კორპუსთან ახლოს ვიყავი!

– მეც თითქოს გულმა მიგრძნო, რომ ასე იყო საჭირო და კარი შიგნიდან ურდულით არ დამი-

კეტავს, - თქვა მენეჯერმა ნათელამ და, როგორც იქნა, გახსნა მომუჭული ხელი, რომელშიც ქალღმერთის ხელსახოცი სჭეროდა.

- აი, - თქვა მან და ხელსახოცი ქმარს გაუწოდა. - ჩვენი მომავალი შვილი დავხატე სამსახურში!

ბულალტერმა შალვამ ხელსახოცი აიღო და გაასწორა. მასზე ჩვილი ბავშვი ენახა, თვითონ ნახატი კი ბავშვისვე დახატულს ჰგავდა.

- ბიჭია თუ გოგო? - ანგარიშიმითქმელად იკითხა ბულალტერმა შალვამ.

- ბიჭი. შენ ხომ ბიჭი გინდოდა, ჰოდა, ბიჭი დავხატე! - მიუგო მენეჯერმა ნათელამ. - თავიდან გოგოებისთვის არ მითქვამს, რომ ორსულად ვიყავი, არც მე მჯეროდა. ჩემს ცხოვრებაში პირველად ვიტყურდე, ნატას კიდევ ერთი ტესტი მოგპარე და იმანაც იგივე დამიდასტურა!

- ტყუილი კი არ უთქვამს დიასახლის მაყვალას, მიცვალებული ბედნიერებას მოგიტანთი! - ნამოიძახა ბულალტერმა შალვამ და იქვე მოაგონდა, რომ დეტექტივ ამირანს ის ორმოცდაათლარიანი მიუგდო, რომელიც დიასახლისის მაყვალას თქმით, ასევე ბედნიერი იქნებოდა.

- ახლავე მოვალ, შეიძლება ის ფული არც აულია იმ შტერს და ახლა ისე იქ გდია! - ნამოიძახა ბულალტერმა შალვამ, ფეხზე ნამოიჭრა და გასასვლელისკენ გაქანდა.

სულ რაღაც ერთი ნუთის შემდეგ უკვე კორპუსის ეზოში იმ ადგილას იდგა, სადაც წელან დეტექტივ ამირანს ეკამათა, მაგრამ ბედნიერი ორმოცდაათლარიანი არსად ჩანდა.

გულდამწყდარ ბულალტერ შალვას, რომ ეგონა გაოფლად შუბლზე ცხვირსახოცი მოვისვით, აღმოჩნდა, რომ მენეჯერი ნათელას ნახატი დამშვენებული ხელსახოცი შეეხილნა.

- მსოფლიოში ყველაზე საუკეთესო ცოლი მყავს - იქნებ, არც კი ვიყო მისი ღირსი. გინდა ბიჭი გვეყოლოს, გინდა გოგო, ამ ნახატს ჩარჩოში ჩავასმეინებ და ყველაზე გამოსაჩენ ადგილას დავკიდებ! - თქვა ბულალტერმა შალვამ და სახლისკენ გაემართა.

მხატვარი ამირანის ბინის კართან არც შეჩერებულა.

- რა ფულის სანახავად გარბოდი? - ჰკითხა მას შემფოთებულმა მენეჯერმა ნათელამ, რომელიც თურმე, სანამ ბულალტერი შალვა ეზოში იყო, ფანჯრიდან აკვირდებოდა.

- შენ მსოფლიოში საუკეთესო ცოლი ხარ. იქნებ, არც ვიყო შენი ღირსი! - სიტყვა ბანზე აუგდო ბულალტერმა შალვამ. - გინდა ბიჭი

გვეყოლოს, გინდა გოგო, ამ ნახატს ჩარჩოში ჩავასმეინებ და...

ბულალტერ შალვას ენა დაება, რადგან გაახსენდა, რომ მხატვარი ამირანის ბინაში, მისაღებ ოთახში, მაგიდაზე ცარიელი ჩარჩო ეგდო. იქვე ბულალტერ შალვას ისიც გაახსენდა, რომ ლოყანაირე მამაკაცს, რომელიც მხატვარ ამირანის ბინაში იხილა, ხელთ რაღაც გრავილი ეყრა.

- ქურდი! - ამოთქვა ბულალტერმა შალვამ და ნამიერი დაფიქრების შემდეგ დარწმუნებულად და უფრო ხმაბაღვალა დააყოლა: - მხატვარი ამირანის სახლში ნახატების ქურდი იყო!

ბულალტერი შალვა ფეხზე წამოხტა. - მასატივ, საყვარელო, ახლავე მოვალ! - მიმართა ცოლს და კარებისკენ გაქანდა.

სულმოუთქმელად ჩაირბინა კიბე, მხატვარი ამირანის ბინის კართან კი შიშმა დარია ხელი, ვაითუ, ქურდი ისე ბინაში დამხვდეს და სამზარეულოს დიდი დანით (როგორც კინოებშია) ან სულაც ცეცხლსასროლი იარაღით იყოს შეიარაღებული.

- რა ხდება, საყვარელო, არ მეტყვი? - მოესმა ცოლის ხმა, რომელიც უკან გაჰყოლოდა.

- აქ შეიძლება ქურდი იყოს! - განაცხადა ბულალტერმა შალვამ და მხატვარი ამირანის ბინის ვარდისფერ კარს საჩვენებელი თითი ატაკა. - მე ის ერთხელ უკვე გავამწარე და... - არ დაასრულა მან.

- და რა? - მოუთმენლობა გამოავლინა მენეჯერმა ნათელამ.

ბულალტერმა შალვამ ერთი ღრმად ჩაისუნთქა, თითქოს წყალში უნდა ჩაყინითოსო, ბინის კარს ხელი ჰკრა. კარი გაიღო. ბულალტერი შალვა მიხვდა, რომ ბინაში შესასვლელად უკვე გამბედაობა არ ეყოფოდა და ჯიბიდან ტელეფონი ამოიღო, რათა პოლიციაში დაერეკა.

სანამ საჭირო ნომერს აკრეფდა, თანამეცხედრეს გადახედა და ადგილზევე გახედა, რადგან მოეჩვენა, რომ ცოლის მზერაში გაჩენილი შემფოთების მიზეზი არა შექმნილი საშიში სიტუაცია იყო, არამედ რაღაც სხვა - კერძოდ კი ის, რომ მენეჯერ ნათელას ძალიან ეხამუშებოდა ის ამბავი, რომ მისი ქმარი მხატვარი ამირანის ბინის კართან იდგა.

- თვალეში შემომხედე და ისე მითხარი! - კბილებიდან გამოცხრა ბულალტერმა შალვამ.

- რა უნდა მითხრა, საყვარელო? - დაიბნა მენეჯერი ნათელა.

ეტყობოდა, რომ გულწრფელი იყო. ბულალტერი შალვა საკუთარ თავზე გაბრაზდა დაუსრულ

ლებელი ექვიანობის გამო. გაბრაზებული კი იმდენად გამბედავი გახდა, რომ ბინაში შევიდა.

შხად იყო, ქურდს შებოძდა, მაგრამ ის არსად იყო. მისაღებ ოთახში მაგიდაზე მიგდებულ ჩარჩოს რომ დახედა, უკვე ეჭვი არ ეპარებოდა იმაში, რომ იქიდან ქურდს ნახატი ამოეცალა.

ბულალტერმა შალვამ მის ზურგს უკან ატულულ მუულეს შეხედა და პოლიციაში დარეკა.

პოლიციელებმა როგორც კი გაიგეს, რომ მხატვარი ამირანის ბინაში ბულალტერი შალვას მიერ ნანახ მამაკაცს ლოყაზე ნაიარევი ეტყობოდა, მამინვე მიხედნენ, რომ ის ერთი ცნობილი ბინის ქურდი იქნებოდა. მათი ეჭვი ბულალტერი შალვას დახმარებით შედგენილმა ფოტორობოტმა გაამყარა.

ბულალტერმა შალვამ სიმართლე დამალა და პოლიციელებს უთხრა, რომ, როცა თავის ბინსკენ მიემართებოდა, სანამ მხატვარი ამირანი ბინის იმ ნაშს გამოღებული კარი სასწრაფოდ მიიკეტებოდა, მის იქით უცხო მამაკაცს მოჰკრა თვალი, რომელსაც გამომეტყველებაც საეჭვო ჰქონდა და ლამის შუბლზე დიდი ასოებით ენერა, რომ ქურდი იყო. პოლიციელებმა ბულალტერ შალვას ადვილად დაუჯერეს.

დამნაშავე ორი დღის შემდეგ დააკავეს. მან კი აღიარა, რომ ნახატი ერთ-ერთი კერძო კოლექციონერის შეკვეთით მოიპარა. კოლექციონერიც მაშინვე დააპატიმრეს.

ყველაფერი ეს ბულალტერი შალვას დედინაცვლის დაკრძალვის დღეს მოხდა.

მოპარული ტილო ერთი, სამშობლოში ნაკლებად ცნობილი, სამაგიეროდ მთელ ევროპაში და მსოფლიოშიც დაფასებული ანსტრაქციონისტი მხატვრის, მხატვარი ამირანის მასწავლებლის ყოფილიყო და „მენეჯერი ქალი“ ერქვა. ბულალტერ შალვას იქვე მოაგონდა, როგორ გაფაციცდა ქურდი, როცა მან თავისი ცოლი, მენეჯერი ნათელა უხსენა – დამთხვევა, მართლაც რომ, საოცარი იყო.

ბულალტერი შალვა ცნობილი გახდა – ჟურნალ-გაზეთებშიც და ინტერნეტსაიტებზეც გამოაქვეყნეს მისი ფოტო.

მეზობელი მადლიერი მხატვარი ამირანი და ბულალტერი შალვა დამეგობრდნენ კიდევ – მეზობელი სულაც არ აღმოჩნდა ისეთი კომფორმისტი და გამომჩრჩევი, როგორც ბულალტერ შალვას ეგონა.

მოგვიანებით მხატვარმა ამირანმა ბულალტერი შალვა და მენეჯერი ნათელაც დახატა. მანამდე კი საყურადღებო ამბები მოხდა.

დაკრძალვის მეორე დღეს, შუადღეს, ბულალტერ შალვას დეტექტივმა ამირანმა დაურეკა და მოსთხოვა, მისთვის ზოდიში მოეხადა.

– ველოდა, რომ დაამირეკავდით და ზოდიშს მომიხდით. თქვენ უკვე სააამჯერ მომხვეწით შეურაცხყოფა. ჯერ იყო და რა ააარ მინოდით, მერე ფულიც მესროლეთ სახეში დააა ყველაფერ აამისთვის ააარც ზოდიში მომიხადით! – უთხრა დეტექტივმა ამირანმა ბულალტერ შალვას.

– მერედა, შე დალოცვილო, თუ ეს ამბავი შეურაცხყოფად მიიღე, რაღას იღებდი იმ ფულს? – გაიოცა ბულალტერმა შალვამ. – საივარი ხალხი ხართ ეს კერძო დეტექტივები!

– ეს უკვე მეთხებოდა მათხვენებთ შეურაცხყოფას – ვინ მოგახსენათ, რომ მე ის ფული ააავილე? – გაცოფდა დეტექტივი ამირანი და ყურმილი დაკიდა.

ბულალტერ შალვას ეჭვი ჰქონდა, რომ მაშინ დეტექტივმა ამირანმა ორმოცდაათლარიანი მაინც აიღო. მაგრამ იმავ საღამოს მას სახლში ეწვია ერთი ქერივი ქალბატონი მეზობელი კორპუსიდან, რენტგენოლოგი იამზე, რომელიც შემდეგ ამბავს მოუყვა: წინა დღეს მას დაბადების დღე ჰქონოდა და ამასთან დაკავშირებით მის შვილს, ცამეტნი წლის შალვას ფეხისხეულების მასაჟორი ეჩუქებინა, რომლის ყოფვასაც რენტგენოლოგი იამზე კარვად ხნის წინათ აპირებდა, მაგრამ ხან ვერ იცვლიდა და ხან ფული არ ჰქონდა; ბულალტერი შალვას უმცროს სეხნისა დედამისისთვის ეთქვა, რომ მან ფული შინაური მტრედების გაყიდვით იშოვა, რომელთაც ის დედის ნებართვით ვარაუში აცხოვრებდა; რენტგენოლოგი იამზეს ეს ამბავი თავიდან დაეჯერებინა, მაგრამ მერე გაეგო, რომ იმ დღეს მისი პირმშო მთელი ეზოს ბავშვებს ნაყინით გამასპინძლებოდა, რის შემდეგაც მტრედები გადაუთელია და აღმოუჩინა, რომ მათ რიცხვს არ აკლდა; რენტგენოლოგი იამზეს ვაჟიშვილისთვის დაკითხვა მოეწყო, მას კი ეღიარებინა, რომ შემთხვევით შესწრებოდა იმ ამბავს, როგორ ესროლა ბულალტერმა შალვამ დეტექტივ ამირანს სახეში ფული, რომელიც მათი ნაცვლის შემდეგ ადგილზე დარჩა.

რენტგენოლოგმა იამზემ ბულალტერ შალვას სთხოვა, დაედასტურებინა ან უარყო ეს ამბავი.

– უაკარვადე კი ვარ, ამას რომ ვთხოვთ, მაგრამ იმედია გამიგებთ. მთელი დღე სამსახურში ვარ, ჩემი შალვა კი ეზოშია და მეშინია, ცუდ წრეში ხომ არ გაერია და ფული რამე უკანონო გზით ხომ არ იშოვა-მეთქი. რაღა დავგიმალთ და მისი მონაყოლი არადამაჯერებლად მეჩვენა, – უთხრა რენტგენოლოგმა იამზემ ბულალტერ შალვას.

ამ უკანასკნელმა უყოყმანოდ დაუდასტურა, რომ პატარა შალვა არ ტყუოდა. რენტგენოლოგ იამზეს ის, რომ შვილს არ მოუტყუებია, ერთი მხრივ, გაუხარდა, ხოლო, მეორე მხრივ, ძალიან დასწყდა გული, რომ პირმშომ სხვისი ფული მიითვისა.

— მე ხომ ჩემს შვილს პატიოსან კაცად ვზრდიდი! — აღმოხდა მას და ატირდა.

ბულალტერმა შალვამ სტუმარი ძლივს დაანყნარა. რენტგენოლოგ იამზეს უნდოდა, მასპინძლისთვის ორმოცდაათი ლარი გადაეხადა, მაგრამ ბულალტერმა შალვამ ამაზე კატეგორიული უარი განაცხადა.

სტუმრის ნასვლის შემდეგ დეტექტივ ამირანს დაურეკა, ზოდშიც მოუხადა და კუთვნილი გასამრჯელოც აუნაზღაურა. დეტექტივი ამირანი მისი მადლიერი დარჩა.

იმ დღის შემდეგ ბულალტერი შალვა თავის უმცროს სეხნიას, როგორც კი საამისო შემთხვევა მიეცემოდა, ყურადღებას აქცევდა, რომ ის მართლა ცუდ წრეში არ გარეულიყო. მალე ბავშვს დაუახლოვდა კიდევ.

პატარა შალვა კეთილი ბიჭი იყო, მტრედების სიყვარული მას მამისგან გადასცემოდა, რომელიც ავტოკატასტროფაში დაღუპვოდა, როცა ბიჭი ორი წლის გახლდათ. პატარა შალვას ხატვა ყვარებოდა. ბულალტერმა შალვამ ის თავის მეგობარ მხატვარ ამირანთან მიიყვანა, რომელმაც თქვა, რომ ბავშვს ფერწერის ნიჭი ჰქონდა და ამის შემდეგ კარგა ხანს აძლევდა გაკვეთილებს სრულიად უსასყიდლოდ.

აღმოჩნდა, რომ მენეჯერი ნათელა სულაც არ ყოფილიყო ორსულად და რომ მას თავისი ორსულობაცა და ტესტების დადებითი პასუხი მოჩვენობა, ანუ ცრუ ფსიქოლოგიური ორსულობა ჰქონოდა. ამაზე მენეჯერ ნათელას ისე ძალიან დასწყდა გული, რომ მეტი არ შეიძლება.

ცხრა თვის შემდეგ კი ბულალტერმა შალვამ ცოლზე კვლავაც იეჭვიანა, რადგან მენეჯერი ნათელა, რომელიც ცრუ ფსიქოლოგიური ორსულობის შემდეგად გადატანილი მღელვარების შემდეგ ერთბაშად არა მხოლოდ დამშვიდდა, მოულოდნელად გაახალგაზრდავების სურვილმაც წამოიღრა, უფრო თავისუფლად იცვამდა და ერთკვირიან ხასხასა ფერების ტატუებსაც იკეთებდა — ამბობდა, რომ ყველაზე უფრო შეელოდა სტრესთან ბრძოლაში.

ბულალტერი შალვა დეტექტივ ამირანს დაუკავშირდა. მან კი მეორე დღესვე მოახსენა, თუ ვინ იყო მისი ცოლის საყვარელი — მასზე ხუთი წლით უმცროარი მხატვარი, რომელთან რომანი ორი წლის წინათ გაენწყობა, მაგრამ ცრუ ფსიქოლოგიური ორსულობის შემდეგ კვლავ აღედგინა მასთან ურთიერთობა — იმ დროისთვის ხელმოკარული მხატვარი ტატუების ოსტატი გამხდარიყო. სწორედ მას ეჩუქებინა თავის დროზე მენეჯერი ნათელასთვის სურნელოვანი მოსაწვევი, რომელშიც ვარდები ჩახატა.

მენეჯერმა ნათელამ ბულალტერ შალვას უთხრა, რომ კარგა ხანი იყო არ უყვარდა, ხოლო ცრუ ორსულობის შემდეგ ის მისთვის განსაკუთრებით აუტანელი გახდა.

ცოლ-ქმარი ერთმანეთს დაშორდა.

იმ დროისთვის უკვე ბულალტერი შალვა რენტგენოლოგ იამზეს შეყვარებულადაც სხვა ყოფით საკითხებში წარმოუდგენლად მიამიტი მხატვარი ამირანის თვალს არ გამოპარვოდა. მხატვარმა ამირანმა ბულალტერ შალვას უთხრა, რომ მას ძალიან გაუმართლა, რადგან ისეთ ღვთისნიერ ქალს ჩაუყვარდა გულში, როგორც რენტგენოლოგი იამზე იყო და გული უგრძობდა, რომ ძალიან მალე ბულალტერ შალვასაც ასევე ძალიან შეყვარდებოდა რენტგენოლოგი იამზე და ისინი ბედნიერი იქნებოდნენ.

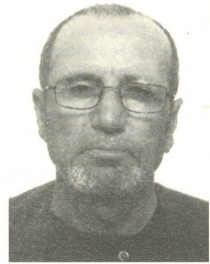
მხატვარი ამირანი მართალი გამოდგა: ბულალტერ შალვასაც შეუყვარდა რენტგენოლოგი იამზე და მათ იქორწინეს. ბიჭი შეეძინათ და ერთად ბედნიერად იცხოვრეს.

მენეჯერი ნათელა ტატუების ოსტატის მარადი საყვარელი გახდა.

რენტგენოლოგ იამზეზე ქორწინებიდან სამი წლის შემდეგ მოულოდნელად აღესრულა დიასახლისი მაყვალა — შუა ზამთარში ავარაკზე წასვლა მოუწია, იქ კი დამით გაზით მოინამლა. მისი ცხედარი ბულალტერმა შალვამ ერთი დღით სახლში დაასვენა და მთელი იმ ხნის განმავლობაში რენტგენოლოგ იამზესთან ერთად მიცვალებულს კუბოსთან სანთლებს უნთებდა და ლოცვებს უკითხავდა.

სალამის კი ბულალტერი შალვას სეხნიამ და გერმა კორპუსის ენოში კიდევ ერთი ორმოცდაათაღწერიანი იპოვა. ერთი კვირა ექებდა მის პატარონს და, რომ არ გამოჩნდა, ფული დახარჯა. იმ ლუდის თავსახური, რომელიც მან მამინაცვალს უყიდა, მომგებიანი აღმოჩნდა — ხუთი ათასი ლარი მოიგო.

აჩაქსეი თახია

ალექსეი თარია თხემით ტერფამდე აფხაზი, უაღრესად განათლებული, პატრიოტი, დიდსულოვანი ადამიანი. იგი, როგორც სხვაგვარად მოაზროვნე, არა მარტო მშობლიური კუთხიდან, არამედ რუსეთის ფედერაციიდანაც დევნილია და როგორც დისიდენტმა, საქართველოში, კერძოდ ბათუმში, პოვა თავშესაფარი.

წინამდებარე დოკუმენტურ მოთხრობაში ერთობ საინტერესო და გასათვალისწინებელი ფაქტები და მოვლენები აღწერილი, რაც თანაბრად არის საფიქრალი და საწუხარი, როგორც აფხაზებისათვის, ისე ჩვენთვის, ქართველთათვის.

სანდრო ბერიძე

ჟურნალ „ჭოროხის“ მთავარი რედაქტორი

„გედის სიმღერა,“ ანუ სამუდამო დავნილის მოგონებები და ფიქრები

ყოველთვის, როცა რუსეთზე მსჯელობენ, მას სხვების მსგავს სახელმწიფოდ წარმოიდგენენ. სინამდვილეში ასე არ არის. რუსეთი განსაკუთრებული სამყაროა, მუდამ ერთი ადამიანის ნებასურვილსა და ფანტაზიას დამორჩილებული – მნიშვნელობა არა აქვს, პეტრე იქნება ის თუ ივანე; ყველა შემთხვევაში ეს თვითნებობის განსახიერებაა. ადამიანური თანაარსებობის ყველა კანონის საპირისპიროდ, რუსეთი მიაბიჯებს საკუთარი თვითდამონების და, ამავედროულად, მეზობელი ხალხების დამონების გზით. ამიტომაც ახალ, განსხვავებულ რეალსებზე მისი გადაყენა არა მარტო სხვა ხალხების, არამედ თვით რუსეთის პირად ინტერესებშიც შედის.

პ. ი. ჩაიდავი. „L'Univers“. 15 იანვარი, 1854 წელი.

სოხუმის ყოფილი ცენტრალური ქუჩის გაყოფებაზე (ომის შემდეგ ქალაქს „სუხუმ“ ეწოდა, მის ცენტრად კი ბაზარი იქცა და ყველაფერი, რაც ამ ბაზრის მიღმაა, პერიფერიად მიანჩნათ), ნიგნის მალაზიის ფანჯრის რაფებზე გამოფენილ წიგნთა შორის თვალი ვკიდე გარეკანს დამაინტრიგებელი სათაურით – „ჰოსტსკრიპტში“. რაკი ავტორის გვარი მეცნო, შევეჩერდი, გადავფურცლე. ერთ-ერთ გვერდზე კურიოზული ფრაზა ამოვიკითხე, რის გამოც – არ ვიცი, შეეძრნუნდი თუ გაეხალისდი, – ზედმეტად ხმა-

მალა წამოვიძახე: „კხა!“ და უცებ გამახსენდა, რომ ავტორი, ალექსეი გოგუა, არც მეტი, არც ნაკლები, ყოფილი თავმჯდომარე, ორგანიზატორი და სულსჩამდგმელი იყო 80-იანი წლების ბოლოს შექმნილი აფხაზური წითელ-ყავისფერი პარტიისა – „აიდგოლარა“, რომელმაც ყველაზე აქტიური მონაწილეობა მიიღო ომისთვის მზადებაში, ომის დროს კი ჩრდილო კავკასიის რესპუბლიკებიდან მებრძოლი ბოევიკების მოპოვებაში. „სწორედ შენ მჭირდებოდი, მეგობარო,“ – ბოროტი სიხარულით გავიფიქრე და ვიყიდე წი-

გნი, რომლის გარეშე ეს მოთხრობა, შესაძლოა, არც შექმნილიყო – მოგვხსენებთ, ყოველგვარ დასაწყისს მიზეზი უდევს საფუძვლად, ამ შემთხვევაში კი მიზეზი გახდა ის, რომ გამახსენდა ძველი, მაგრამ დღემდე ერთობ ნაცნობი და ტკივილიანი ამბავი, რომელიც 1989 წლის 9 აპრილს უკავშირდება. ამ ისტორიის ერთ-ერთი ფიგურანტი იყო ავტორი ნიგნისა, რომელსაც ახლა მშვიდობის პროსპექტზე მდებარე ნიგნის მალახვისთან ვფურცლავდ.

1989 წლის 9 აპრილის ისტორიული თარიღის შესახებ, რომლის შემდეგაც ქართულ-აფხაზური ომის გათვლა უბრალოდ „თითებზე“ შეიძლებოდა, აგრეთვე იმ როლის შესახებ, რომელიც ალექსი გოგუას დაეკისრა ამ მოვლენების დროს, და იმაზეც, თუ როგორ აისახა ეს ისტორიული თარიღი თქვენს წინაშე წარმოდგენილი „მოგონებების“ ავტორის ცხოვრებასა და ბედზე, ქვემოთ ვისაუბრებთ... ახლა კი ერთი ცოცხალი მაგალითით, მინდა, იმთა დასაწახად, ვინც ადვილად წამოეგება ამა თუ იმ მოვლენის ან მის უკან მდგარი პიროვნებების პროპაგანდისტულ ანკესს, ვაჩვენო – როგორი სახისა და ხასიათის, რა განათლებისა და ინტელექტის პერსონები წყვეტენ ათასობით, ზოგჯერ – მილიონობით ადამიანის სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხებს ან სულაც მთელი ხალხების ბედს. თავს უფლებას მივცემ, შევახსენოთ, რომ იმ ხალხთა ბედი (მით უფრო – ისტორიის გარდამტეხ, ავბედი პერიოდებში), რომელთაც სათავეში უდგანან უფიცი, ხარბი, სიძულვილითა და ბოროტებით დაბრმავებული წინამძღოლები, გრძელვადიან პრესპექტივაშიც კი არასახარბიელოა: ადრე თუ გვიან სამართლიანი შურისხევა პოულობს მათ და ამის მაგალითები მრავლად გვხვდება როგორც ისტორიულ წარსულში, ისე თანამედროვე ისტორიაში; აიღეთ თუნდაც ოუგოსლავია, რომელმაც შეწყვიტა არსებობა...

მაგრამ დავუბრუნდეთ „კულტურის“ საყოველთაოდ ცნობილ და პატივსაცემ მოღვაწეს, ერთ-ერთ ბელადს აფხაზი ხალხის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლისა „სამშობლოს დამოუკიდებლობისა და თავისუფლებისათვის“ – ბრძოლისა, რომელიც დასრულდა შიდა სისხლიანი ბუნტით, უაზრო და დაუნდობელი დაპირისპირებით, რის შედეგადაც აფხაზეთი, რომელსაც საქართველოსგან თავდასახსნელად გამოყენებულმა მეთოდებმა და საშუალებებმა სამუდამოდ დააკარგინა ადამიანურობაც, იქცა იმად, რადაც რჩება დღემდე: ბუფერულ ზონად და საბრალო ხელისშემყურედ მძლავრი მეზო-

ბლისა, რომელიც „ოქროს მთებს“ ჰპირდებოდა მას სამშობლოს ღალატისა და გამყიდვლობის სანაცვლოდ, შემდეგ კი მოექცა ისე, როგორც შეიძლებოდა მოქცეოდა მოძალადე სადისტი თავის მოტყუებულ და უკვე დაუცველ მსხვერპლს. როცა მეკითხებანი თუ როგორ მესახება შესაძლებლობა ან პირობები აფხაზეთის დასაბრუნებლად საქართველოს იურიდიქციამ, ხშირად ასეთი მაგალითით ვპასუხობ: წარმოიდგინეთ, რომ მოლაღატე ცოლი, რომლის ქმარი მივლინებამა, საყვარელმა დაიყოლია, დავხოცო შეილები და გაქცეულიყო მასთან ერთად საღდაც, სადაც მშვიდად და ბედნიერად იცხოვრებდნენ, რასაც ქალიც დათანხმდა. შედეგად, გაირკვა, რომ მოტყუებული ქალის იმედები სანახევროდ არ გამართლდა, საყვარელი სულაც არ აღმოჩნდა ისეთი, როგორადაც მას წარმოადგინა – და ყოველივე ამის შემდეგ, შეძლებს კი ის, დაუბრუნდეს ქმარს, მისგან დახოცილი შვილების მამას?

უფრო სერიოზულად თუ შევხედავთ დღეს არსებულ რეალურ ვითარებასა და გარემოებებს, აფხაზეთის საქართველოს შემადგენლობაში შესაძლო დაბრუნებას უთუოდ დასჭირდება, მინიმუმ, ორი-სამი თაობის შეცვლა მაინც ან გლობალური გეოპოლიტიკური ცვლილებები კავკასიაში; პოზიტიური მიმართულებით პროცესების დაჩქარებას ხელს შეუწყობდა რუსეთის ხელისუფლებაში ისეთი ძალის მოსვლა, რომელიც საღი აზრითა და საერთაშორისო სამართლის ნორმებით იხელმძღვანელებდა, რაც რუსეთის ამჟამინდელი ხელისუფლების პირობებში შეუძლებლად გვესახება. ისეთი შეგრძნებაა, რომ ეს ხელისუფლება რუსეთს, და არა მართკმას, კატასტროფული და საბედისწერო შედეგისკენ მიაქანებს...

2000 წელს, სამშობლოს იძულებით დატოვებიდან რვა წლის შემდეგ, პირველად რომ მივუახლოვედი პრეზიდენტს მდინარე ფსოუზე, ჩემი პირველი აზრი იყო – შორს, უკანმოუხედავად შორს აქაურობისგან! მაგრამ, როცა გამახსენდა, რომ მასასველი არსად მქონდა, თავი მოვთოკე და მეთი დაკვირვებით მიმოვიხედე.

...ავგისტოს მცხუნვარე მზის ქვეშ ყველა მხრიდან შემოსაზღვრულ მავთულხლართის მალად ღობეს ხან ერთი მხრიდან აწყდებოდა ხალხის უზარმაზარი მასა, ხან მეორიდან. მათ აუჩქარებლად, სათითაოდ ატარებდნენ საბაჟო კონტროლქვეშ. რაღაც მომენტში, როცა დახშული კენესა-შეძახილები წყევლაში გადაიზარდა, ვაგონის კარი გაიღო და გამოვიდა ფორ-

აფხაზი აპტორი ჩვენს ჟურნალში

მინი ბრვე ყმანვილი, რომელმაც ხმადაბლა, თითქოს მინაურულად, ჩაიღრინა: – რას აყაყანდით, თქვენი დედაც!?. კარს ბოქლომს დაეადებ და დილაშდე აქ იდგებით! – და ისევე კარს უკან გაუჩინარდა; ყმანვილის ალაბლაპებული ტუჩები და მდვილე გამოსხედდა აღასტურებდა, რომ სადღილობდა, თანაც, რა თქმა უნდა, ალკოპოლის თანხლებით. ბრბო მამინევე ჩაჩუმდა – როგორც ჩანს, მწარე გამოცდილებიდან გამომდინარე, მით უფრო, რომ რკინის ვინრო შესასვლელის ურდულში დაკიდებული მოზრდილი ბოქლომი საკმაოდ დამაჯერებელს ხდიდა მუქარას...

იმაზე საუბრისას, თუ რას წარმოადგენს აფხაზეთ-რუსეთის საზღვარი მას შემდეგ, რაც ადმინისტრაციულიდან სახელმწიფო მნიშვნელობის საზღვრად იქცა, გვერდს ვერ ავუვლით კორუფციისა და გამომძაღველობის საკითხს – „იდეშალი რუსული სულის“ უცილობელ ნიშანს, თანდაყოლილი ხალივით ამოუძირკვლია და მოუცილებელს რიურიკოვის დროიდან დღემდე, დაუბრკოლებლად გაბატონებულს აქ დღიდან მისი გაჩენისა. საკუთარ დაუსველობაში დარწმუნებული მებაჟეები, ნახევრად ველური ადგილობრივი აბორიგენების სამართლებრივი უფლებების იგნორირების ხარჯზე, კანონით შემოღებული მოვალეობების გარდა, რომელთა ლეგიტიმურობა თავისთავად ეჭვის საგანია, ყველაფერში ქრთამს თიხვან. სახელდახელოდ მივიყვან ორიოდ მაგალითს:

...2003 წლის შემოდგომაზე ადლერის ვაგზლის ბაქანზე ვიჯექი ადლერი-სანკტ-პეტერბურგის მატარებლის მოლოდინში. მოულოდნელად ძმისშვილი შემხვდა, რომელიც მოსკოვში, დედასთან მიემგზავრებოდა. ძნელი მისახვედრი არ იყო, რომ გოგონა რაღაცას აეღვევებინა. დავინტერესდი, რა შეგემთხვა-მეთქი, ვკითხე. როგორც გაირკვა, მებაჟეებმა მანამ არ მისცეს ნება, ორი თავი ყველით საზღვარზე გადასულიყო, სანამ უკანასკნელი ასი რუბლი არ გადაადგვიენეს. რომ არა ჩვენი შეხვედრა, მას დღე-ნახევრის განმავლობაში მგზავრობა ჩანს და თეთრეულის გარემო მოხვედროდა. 2010 წელს იმავე საზღვარზე გამაჩერეს ხუთი ლიტრი თაფლით, რომელიც საჩუქრად მიმქონდა პეტერბურგში. უშედეგო კინკლაობის შემდეგ მოვითხოვე მორიგე ოფიცერთან შეხვედრა, რომელთან ლაპარაკის დროსაც (როგორია – ცოლზე დაიჩვილო სიდდერთან?) მეორე მებაჟე მონდომებით აკაკუნებდა კომპიუტერის კლავიატურას – იქექებოდა მონაცემთა ბაზაში. მთელი ეს პროცესი იმით დასრულდა, რომ მამოუტერ-

თან მჯდომმა მიიხმო ოფიცერი და ჩაულაპარაკა: „მასზე არაფერია,“ რასაც პასუხად მოჰყვა: „გაატარე...“ ერთი წლის შემდეგ იმავე საბაჟო ტერმინალის სიახლოვეს ამ ადამიანებმა (რომლებსაც სამსახურებრივად ევალუბათ ყველას შესახებ ყველაფრის ცოდნა), ალბათ, ჩემ მიერ ადრე მიყენებული „წყენის“ გამო, შემომასალეს ბილაინის სიმბარათი საბანკო დევალიანებით – ერთგვარი ყვითელი „დავითის ვარსკვლავი,“ ალბათ, იმისთვის, რომ მათი თვალთახედვიდან არ დაეკარგულიყავი რუსეთის უკიდევანო სივრცეებში. ამ საზღვარზე, რომელსაც თითხმეტი წლის განმავლობაში სხვას ვერაფერს ვუნოდებდი, თუ არა „ქურდულ შალმანს,“ მსგავს მაგალითებს თვლა არ აქვს...

ქართულ-აფხაზური ომის შემდეგ სსრკ/რფ-ის სპეცსამსახურების ბევრმა ოფიცერმა, ვინც ომამდე გაცილებით ადრე საფუძველს უყრიდა, ომის დროს კი ორგანიზებას უწევდა აფხაზი ხალხის სისხლიან დაპირისპირებას ქართველ მოსახლეობასთან, საზღვარ „ფსოუზე“ მაღალი თანამდებობები მიიღეს. დღეს ისინი კრასნოდარის მხარის სანაპიროზე ათეულობით მილიონი დოლარისა თუ ევროს ღირებულების უძრავი ქონების მფლობელები არიან. 1991 წლიდან დღემდე აფხაზეთის მოსახლეობისგან მათ მიერ მძარცვნი ფულით თანასუფლად აშენდებოდა და კეთილმოწყობილი სანაპირო ზოლი ფსოუდან ენგურამდე მთელი თავისი ინფრასტრუქტურით, თუმცა ორას ოც კილომეტრზე გადაჭიმული სანაპირო დღემდე გავლურებისა და მოუვლელობის საძაგელ სანაპიროს წარმოადგენს. 2002 წელს აფხაზეთში სამსახურებრივ საქმეზე მყოფ კ. ზატულინს როცა თავისი შთაბეჭდილებების შესახებ ჰკითხეს, მან ზუსტად ასე უპასუხა: „მე, როგორც რუსეთის მოქალაქეს, მრცხებია, როცა ვხედავ, როგორ ძარცვავს ექვსი რუსული უწყება აფხაზეთის ისედაც გაღატაკებულ მოსახლეობას...“ შემოძლია თავი დაეფლო, რომ ეს იყო პირველი და უკანასკნელი სიმაართლე, რაც ზატულინმა თქვა აფხაზეთის (და არამარტო აფხაზეთის!) შესახებ, და დარწმუნებული ვარ, ამის გამო მას მცირე უსიამოვნება როდი შეხვედებოდა ზემდგომი ხელმძღვანელობისგან. მახსენდება, რომ „აფხაზეთის ღატაკი მოსახლეობის“ ძარცვის შესახებ ღიად გაკეთებული ამ განცხადების შემდეგ კ. ზატულინი დიდი ხნით გაქრა რუსული ტელეარხების ეკრანებიდან... და დამსახურებულადაც! სირცხვილი და სინდისი გაგაჩნია? – რა გეპასუება რუსულ „ისტებლიშმენტში!“ კარიერის კეთება გინდა? – უყურე

და ისწავლე სხეებისგან, სერგეი ლავროვისგან, მაგალითად, რომელიც დიდი ხანია უცვლელად ხელმძღვანელობს რუსეთის ფედერაციის საგარეო უწყებას სწორედ იმიტომ, რომ არასოდეს, არც ერთხელ ამ უმაღლეს თანამდებობაზე მუშაობისას არ დასცდენია არც ერთი მართალი სიტყვა! თავისთავად ცხადია, ჩვენში სიმართლეს, ისევე, როგორც სხვა დანარჩენს, განსაკუთრებული „გაგება“ აქვს. აი, „მისმა უწმინდესობა“ პატრიარქმა კირილმაც ხომ განაცხადა ახლახან, ვ. პუტინისა და მისი მიმდევარი ისტორიული ნაფტალინის სუნიტ გაუქმნილი სლავოფილემის კვლადაკვად, რომ რუსეთი – ეს „განსაკუთრებული ცივილიზაციაა“, საიდანაც „ბუნებრივად“ და უსათუოდ გამომდინარეობს, რომ ჩვენ, რუსებს, ჩვენი განსაკუთრებული სიმართლე გვაქვს, ჩვენი განსაკუთრებული „სუვერენული დემოკრატია“, სიკეთისა და ბოროტების ჩვენი განსაკუთრებული ხედვა და გაგება... სიკეთისა და ბოროტებისადმი სამარცხვინო გულგრილობაც“ („...К добру и злу постыдно равнодушны“ – стих. «Дума») ჩვენს გამო აღნიშნა ლერმონტოვმა, ჩვენი „განსაკუთრებულობის“ გამო. როგორც ახლო წარსულში იტყვიანდნენ ხოლმე საბჭოთა იდეოლოგები: „ჩვენ, საბჭოთა ადამიანებს, ჩვენი, განსაკუთრებული სიამაყე გავაჩინია!“ უკვე ყველამ ვნახეთ და ვიცით, რა მოუვიდა ამ „დემონურ“ სიამაყეს 90-იან წლებში, თუმცა ეს არ გვიშლის ხელს, ყველგან და ყოველთვის იგივე შეცდომა გავიმეოროთ... ამ განცხადების შემდეგ, ის (პატრიარქი კირილი) ჩემთვის – „მისი ჩვეისტუნმინდესობა“ უფროა... ყველგან, საითაც გაიხიდავ, ეკლესიაშიც კი, „სორტირის მწვალებლისა“ და ნაციონალ-რევანსისტის „რქები და ჩლიქები“ მოჩანს...

დავუბრუნდეთ „პოსტსკრიპტუმის“ ავტორს, რომელიც აფხაზეთში ერთ-ერთ „გამორჩეულ გონებად“ მიაჩნიათ, და გადავშალით მისი წიგნი 29-ე გვერდზე, სადაც ის მსჯელობს ჩვენი დროის ყველაზე საჭირობო პრობლემაზე, ერთი მხრივ, ევროკავშირსა და ნატოს შორის, და მეორე მხრივ, ევროკავშირსა და ე.წ. „ევრაზიული პროექტს“ შორის გლობალიზაციის შესახებ, რომელიც ა. გოგუას ასე ესმის (მკითხველს ვთხოვ, ყურადღება მიაქციოს „მწერლის“, ან, იქნებ, „ფილოსოფოსისა“ც კი, მარცვალსა და პუნქტუაციას): „ასე მალე მივალთ გლობალიზაციისა და ატომიზაციის პროპაგანდადმდე, რომლებიც ემუქრებიან მსოფლიოს, როგორც ოდესღაც კლასი, რომელსაც არაფერი ჰქონდა დასაკარგი, გარდა თავისი ბორკილებისა“. შემდეგ კი – ისევ გლო-

ბალიზაციაზე, ოღონდ უფრო „ღრმაზროვნად“ და გავრცობილად: „გლობალიზაციას, როგორც მე მგონია (იმაზეც მაღლობა, რომ „გგონია,“ – ავტ. შენიშვნა), ახალი პოლიტებრიზაციისკენ მივყავართ, უფრო მეტიც, გამარტორებისკენ, ნიველირებისა და ნგრევისკენ...“ და მისთ. და მისთ... იძულებული გავხდი, რამდენჯერმე ნამეკითხა ეს გაუგებარი სისულელე, რათა დავრწმუნებულიყავი, რომ სწორედ „მარტორქიდან“ მომდინარეობდა სიტყვა „გამარტორქება“ („оносороживание“), რომელიც ყველაზე მეტად შეძრა ჩემი მკითხველური წარმოსახვა და რომელიც მოცემულ კონტექსტში სრულიად დაუჯერებლად და წარმოუდგენლად მომიჩვენა. დიდი ფსიქოანალიტიკოსობა და გრაფოლოგობა არ გჭირდება იმის მისახვედრად, რომ აქ საქმე ბანალურ გრაფომანთან და შიზოფრენიკთან გაქვს, სხვა არაფერი; თუმცა მთავარი ის არის, რომ შემოიღობის ამგვარი ნიშნები შეიძლება გამოვლინდეს მხოლოდ განსაკუთრებული და თავშეუკავებელი სურვილის შემთხვევაში – ორიგინალურად და უარყოფითად გამოთქვას აზრი აქტუალურ თემაზე; მაგრამ მთავარი, რაც აქ ჩვენს განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს, არის ის, რომ ამ სამარცხვინო „ნაჯღაბნის“ მოტივია ავტორის სწრაფვა – „ესოდენ მკვეთრად უარყოფითი“ შეფასებით სიამოვნება მიანიჭოს, აამოს ვიღაცას საფეხურის სათავეში, რათა მისი მაღალი ყურადღების ღირსი გახდეს, კეთილგანწყობი მოიპოვოს. თანამედროვე პოლიტიკის საკითხებში უკეთ გარკვეული და ჭკვიანი მკითხველი, რომ თქმა უნდა, მიხვდება, რომ ნანატრი კერპი, რომელიც უთუოდ თვალწინ ედგა გლობალიზაციის უიღბლო „კრიტიკოსს“, დედამინის ზურგზე მხოლოდ ერთი ადამიანი შეიძლება იყოს, და ეს ადამიანი, რომ თქმა უნდა, რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტი ვ. ვ. პუტინია – გლობალიზაციის ყველაზე ცნობილი და გავლენიანი მოწინააღმდეგე, რომელიც თავისი გამრეზიდენტების პირველი დღიდან დღემდე „მრავალპოლარული სამყაროს“ ამკარავს და მკვლავლად მგზავნებარე აპოლოგებად და მქადაგებლად გვევლინება. „მოსასხამისა და დაშნის“ ეს „რანდი“, რომელიც თავგედურად, პოპულისტური მოსაზრებებიდან გამომდინარე, თავს ქრისტიანული პოზიციებიდან წარმოგვიდგენს, ოდნავ მეტად განათლებული ადამიანი და საკუთარი ქვეყნის წინაშე გარკვეულწილად მაინც პასუხისმგებლობის მქონე პოლიტიკოსი რომ ყოფილიყო, ეცოდინებოდა, რომ „მრავალპოლარული სამყარო“ აბსოლუტურ შეუთავსებლობაში როგორც 21-

აფხაზი აპტორი ჩჰენს ჟურნალი

საუკუნესთან, ისე ქრისტიანობის ფუძემდებლურ იდეასთან – „რათა ყველანი ერთნი იყვნენ“ (იოანე: 17, 21); რომ მხოლოდ ერთპოლუსიანი სამყარო გულისხმობს უალტერნატივოდ და ამიტომაც გარდუვალად და აუცილებლად ერთიან კაცობრიობას; რომ სწორედ ერთპოლუსიანი სამყაროა ქრისტიანული ცივილიზაციის ქვაკუთხედი და მისი საბოლოო, ნათელი მიზანი. თავს ვკითხობთ: გლობალიზაციის საკითხში ვინ ასახავს უფრო უკეთ თანამედროვე სამყაროს ქვეშარიტი ინტერესებსა და მისწრაფებებს: ისინი, მოსკოვის კრემლის მაღალი კედლების მიღმა რომ სხედან და ერთგული ოლიგარქების ფინანსური ნაკადების მართვითა და დაყოფა-დანაწილებით უფრო არიან დაინტერესებულნი, ვიდრე მსოფლიოსა და საკუთარი ხალხის ბედით, თუ, მაგალითად, ლევ ტოლსტოი, რომელმაც თავისი თვალსაზრისი კაცობრიობის ერთიანობის აუცილებლობაზე ვერ კიდევ ასი წლის წინათ არაორაზროვნად გამოხატა სიტყვებით: „ქვეშარიტი პროგრესი ადამიანთა სულ უფრო დიდ ერთობებშია“. ერთპოლარული და მრავალპოლარული მსოფლიოს საკითხში ვის უნდა გაჰყვეს რუსი ხალხი, რუსეთი, მსოფლიო? მათ, ვინც ქმნის რუსეთის ქვეშარიტი დიდებას, თუ რუსეთის ისტორიის მორიგ „ხალციხის ერთი საათით“, მთვრალი ელცინის გულზიდვის შედეგს?.. და მაინც, რას გულისხმობს რეალურად პუტინისეული „მრავალპოლარული სამყარო“? ეს – გავლენის სფეროებზე დაყოფილი მსოფლიოა, გარემომორტყმული ეკლანი მავთულით, ბლოკობსტებითა და სათვალთვალო პუნქტებით, სასაზღვრო საკონტროლო ზონლებითა და წარწერებით – „სდექ, გესვრი გაუფრთხილებლად!“ ეს „განსაკუთრებული“ სამყაროა, მრავალმანჯული, კაცობრიობისა და კაცობრიულისგან მუდამ განზე მდგომი და გაუცხოებული სამყარო, რომლის სასაზღვრო პერიმეტრი ასიათასობით მესაზღვრითა და ძაღლით არის დაცული; სამყარო, სადაც მშვიდობა არასოდეს ყოფილა, არ არის დღეს და არც იქნება – მისი, პუტინის სურვილითა და ნებით...

მართლაც უსაზღვროა ჩემი უბედური თანამემამულეების კერპთაყვანისმცემლობისა და მონური ერთგულების ხარისხი პუტინისადმი – ჩვენი უსაფრთხოების „გარანტისადმი!“ 2007 წელს მდინარე ფსოზე გამავალი საზღვრიდან მიკროავტობუსით მივემგზავრებოდი. ის-ის იყო, დავიძარით და ვილაც მამაკაცმა, როგორც ჩანს, საზღვრის გადაკვეთის ბიუროკრატიული პროცედურით გვარჩინად განაშტებულმა, კრიტიკული აზრი გამოთქვა კანონმდებლობით შემოღებულ

წესებზე, რომლებიც, მისი თქმით, საგანგებოდ იყო შექმნილი ადამიანების დასატანჯად; მან პუტინის სახელიც ახსენა (ძალაუფლების ვერტიკალის ერთ-ერთი თავისებურება ჩვენში ის არის, რომ პუტინი პასუხისმგებელია ყველაფერზე, მათ შორის, იმაზეც, რომ ონკანიდან წყალი წვეთავს ღვთისა და რუსი ჩინოვნიკებისგან მივინყებულ რომელიღაც „დათვის კუთხეში“, საიდანაც, გოგოლის სიტყვით რომ ვთქვათ, მთელი წელიც რომ იხტუნო, ვერსად გააღწევ, რაც ერთმა აფხაზმა ქალმა ემოციურად გააპროტესტა: არ არის სიმართლე! პუტინს ჩვენ... ვუნიღვართ!“ აქ რეზიუმესგან ვერც მე შევიკავე თავი: „რას ნიშნავს, „პუტინის უნდისართ?“ პუტინს ჰყავხართ, როგორც მოუნდება!“ მთელი დარჩენილი გზა მგზავრები ეჭვის თვალით და აღმაცურად გვიცქერდნენ მეც და საუბრის წამომწყებ მამაკაცსაც. „ენა ჩემი – მტერი ჩემი!“ ძირეულად რომ არ მოვინდოდა, რას წარმოადგენს პუტინი რეალურად – გრუ-სა და საბჭოთა კვბ-ის ეს ფიცის გამტეხი ოფიცერი, ჩეკისტურ „მოდაზე“ გადაწყობილი არამზღაპრ – მამინაც კი ამ გზაბნეული და უფიცი ხალხის მისდამი მოწერი ერთგულება და ბრმა სიყვარული საკმარისი იქნებოდა იმის მისახვედრად, რომ საქმე გვაქვს აღმოსავლურ-აზიური ტიპის დიქტატორთან, მისთვის დამახასიათებელი სტილიდობილი და გენეტიკური ხასიათის თვისებებით. პუტინისადმი გოგუას მსგავსი ადამიანების, და საერთოდ აფხაზი ხალხის, ცხოველურ სიყვარულში რაიმე განსაკუთრებული საიდუმლო არ იმალება, რადგან ისინი პუტინს არა მხოლოდ უსაფრთხოების, არამედ, ზოგადად აფხაზების, როგორც ნაციის, ფიზიკური არსებობის ერთადერთ გარანტად მიიჩნევენ. მე, როგორც საქართველოში (საქართველოს სსრ-ში) დაბადებულ აფხაზი ეროვნების ადამიანი, საკუთარ მოვალეობად მიმაჩნია, მთელი პასუხისმგებლობით განეცხადო, რომ არასოდეს დაბადებულა ჩვენს მინაზე ისეთი ქართველი, ყოველ შემთხვევაში – 1992 წლამდე მინც, რომელიც აფხაზი ხალხის განადგურებას ისურვებდა. აფხაზეთსა და თვით რუსეთშიც ფართოდ გავრცელებული მითი, თითქოს ქართველებს იმთავითვე უნდოდეთ აფხაზი ხალხის განადგურება და ერთთავად ყველა აფხაზის ქართველად გამოცხადება, სხვა მითების მსგავსად, შეიქმნა გოგუასა და მისი თანამოაზრეების – აფხაზეთის „გამარტორქებული“ და გამოთავკანდებული ზოგადპროტესტის, ასევე, მათი ველიკოდერჟავული მფარველების მიერ, რომლებიც ამ გზით ცდილობდნენ ავტონომიურ რესპუბლიკაში მცხოვრები აფხაზი და ქართველი

ხალხების წინაშე ჩადენილი თავიანთი რეალური და არა გამოგონილი დანაშაულების გამართლებასა და გადაფარვას – იმ დანაშაულებისა, რომლებიც, შესაბამისი სტატიით, ჰააგის ტრიბუნალს ექვემდებარება.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას: აფხაზთა და ქართველთა კულტურა ამაზონის ტყეების აბორიგენებზე მაღლა რომ არ მდგარიყო და მათ შორის განსხვავება მხოლოდ ის ყოფილიყო, რომ ქართველები ლერწმის ჩხირს მარჯვენა ნესტოში იყრიდნენ, აფხაზები კი მარცხენაში, აფხაზი ხალხის „პასუხისმგებელი ამხანაგები“ და „მეგობრები“ უთუოდ დააჯერებდნენ ამ უკანასკნელთ, რადგან საშობი და უპატივბული დანაშაულია – ატარო ლერწმის ჩხირი ცხვირის მარჯვენა ნესტოში, მაშინ, როცა მისი ტარება საჭიროა სწორედ მარცხენით, როგორც ამას აფხაზები აკეთებენ! მიერ დაარწმუნებდნენ მათ მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე პრევენციული ნაბიჯების გადადგმის აუცილებლობაში უმსგავსობის სამუდამოდ აღსაკვეთად (აქ უნდა აღინიშნოს, რომ აფხაზთა და ქართველთა კულტურების შედარება იძულებითია: რეალურად, ეს – „უდიდესი დისტანციაა...“ მსოფლიო იცნობს ათობით, ასობით ქართველს, რომლებმაც აღიარება მოიპოვეს ხელოვნების მრავალ სფეროში, მეცნიერებაში, კულტურაში, მაშინ, როცა აფხაზთა შორის ასეთი – საერთოდ არ არსებობს(!)... ის, რამაც „სახელი შეხდინა“ აფხაზ ხალხს – 1992-1993 წლების სეპარატისტული ბოროტმოქმედებებია). ასე, ან თითქმის ასე მოქმედებდნენ სსრკ-ის გრუს აგენტები და სპეცსამსახურების თანამშრომლები ლათინურ ამერიკაში, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში, აფრიკაში, სადაც კონტრაბანდული გზებით იგზავნებოდა იარაღი და ვლადიმერ ლენინის ფოტოსურათები; იქმნებოდა ისეთი ამაზრზენი ფანტომები, როგორიცაა ჩრდილოეთ კორეა, პოლ-პოტის „ნითელი კჰმერებს“ რეჟიმი კამბოჯაში და მრავალი სხვა.

ძალიან არ უნდოდათ რუს სამხედროებსა და რუსულ სპეცსამსახურების თანამშრომლებს, განსაკუთრებით, მათ გაუმადლარ ხელმძღვანელობას კრემლსა და ლიუბიანკაზე, რომ რუსეთის იმპერიული გავლენის ჩარჩოდან გამავალ საქართველოს დარჩენოდა შავი ზღვის 220 კმ-იანი მონაკვეთი და სტრატეგიული ობიექტები: მოსკოვის ფიზიკო-ტექნიკური ინსტიტუტის ფილიალი დაბა აფხუზრაში, სადაც ოპენჰაიმერის ლაბორატორიის თანამშრომელი გერმანელი სამხედრო ტყვეების მეშვეობით შეიქმნა პირველი საბჭოთა ატომური ბომბი; უნიკალური ღირებულებისა და

ტექნიკური აღჭურვილობის სეისმური სადგური ქვედა ეშერაში; სტრატეგიული დანიშნულების ფართოპროფილიანი აეროდრომი დაბა ბომბორაში, გუდაუთის სიახლოვეს და მისა.

უაზრო მიამიტობამდე მისულ აფხაზ ხალხს, რომელსაც არც ძველ და არც ახალ საუკუნეში არ ჰყავს არც ერთი ინტელექტუალი ან რამდენადმე უნივერსალური განათლების ადამიანი, ურყევად სჯერა, რომ რუსეთი დაეხმარა აფხაზებს ერთადერთი მიზნით – ეხსნა ისინი საქართველოსგან მომდინარე გენოციდის საფრთხისგან. სალი გონებითა და მყარი ისტორიული მეხსიერებით გასა ამის დაჯერება შეიძლება? ჩემს ბედკრულ ხალხს კი სჯერა! სჯერა იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ აფხაზები, როგორც მონოკულტურული ეთნოსი, გადარჩა მხოლოდ იმიტომ, რომ 1991 წლამდე საქართველოს იურისდიქციაში იმყოფებოდა; სხვაგვარად ისინი დიდი ხნის წინ გამქრალი დასავლელი მეზობლების – უზიხებისა და შაპსულების (ადიგელების სუბეთნოსი) ხვედრს გაიზიარებდნენ. განა სიმბოლური არ არის, რომ აფხაზთა უმრავლესობამ არაფერი იცის ამ ხალხთა არსებობის შესახებ? იმის გათვალისწინებითაც კი, რასაც დღეს რუსეთი ჩადის მთელი ცივილიზებული მსოფლიოს თვალწინ „მოძმე“ უკრაინის წინააღმდეგ (არაცვივილიზებული სთვის ხომ „კანონი არ არსებობს“) – უკლებლო ყველა აფხაზს ნეტარი რწმენა აქვს და სჯერა პუტინის სიმარროლსა და უცოდველობისა; თავადაც ბევრჯერ მომისმენია: „ჩვენ ვლოცულობთ პუტინზე, მან თავისუფლება მოგვცა...“ ბიბლიური მითითება – „არ შექმნა თავისათვის შენისა კერა, და ნუ თავყვანს სცემ მას“ – მათ მიერ შეიძლება აღქმულ იქნეს, როგორც მტრული თავდასხმა „კაგებეშნიკურ“ წმინდანზე, ან შეხვდნენ სრულიად გულგრილად, თითქოს არაფერი ჰქონდეთ საერთო რეალურ ცხოვრებასთან, რადგან ფობიებითა და მანიებით დაბინდული ცნობიერება აინლულებს განმავლობაში დამუშავებული ცრუპატრიოტული ოპსკურანტიზმით არ ექვემდებარება არა მხოლოდ საღ აზრს, არამედ უნივერსალური ჭეშმარიტებისა და ცოდნის მატარებელ სიტყვასაც კი.

გუდაუთაში გატარებული ცხოვრების ბოლო თოთხმეტი წლის განმავლობაში საქალაქო ბიბლიოთეკაში გადავიკითხე 80-იან, 90-იან და 2000-იან წლებში გამოცემული ასობით ისეთი წიგნი და ჟურნალი, რომელთაც მკითხველის ხელი არასოდეს შეხებოდა... აფხაზთა უმეტესობა შეუძინებლად მცნობრებათა სფეროში (ისევე, როგორც სხვა სფეროებში) იმდენად განუზომე-

აფხაზი აპტორი ჩვენს ქურდალში

ლია, რომ მათ არც ძალუძთ მსგავსების დანახვა უკრაინაში დღეს მიმდინარე მოვლენებსა და აფხაზეთის 1992-93 წლების ამბებს შორის. შეუღლამაზებელი სინამდვილის, როგორც მოცემულობის, კონსტატაცია ასეთია – დღეს აფხაზთა ზოგადი კულტურისა და განათლების დონე არ იძლევა არანაირ იმედს იმისა, რომ ოდესმე ვინმე მისი საზოგადოებიდან შეეცდება გამოიკვლიოს, მაგალითად, რა მოუვიდოდა ფინეთის 1939-40 წლებში, რომ ვერ მოეხერხებინა რუსეთისგან თავისი დამოუკიდებლობის დაცვა? ან: ლამის სისხლისგან დაცლილი უკრაინა რატომ ცდილობს „უფროსი ძმის“ მარნუხებიდან თავის დაღწევას? ან: რა ბედი ელოდა საქართველოს, თუ მას სათავეში ჩაუდგებოდა ი. გიორგაძე, როგორც ამას იმედოვნებდა რუსეთი? ცოტათი მაინც ადეკვატურად რომ აღვიქვათ საკუთარი თავი, საკუთარი ხალხის ისტორია, მინიმუმ, უნდა შეგვეძლოს ისტორიული პარალელების გაკლება. მე არასოდეს მსმენია აფხაზი ეროვნების ისტორიკოსის ან ფილოსოფოსის შესახებ, რომელსაც კაცთმოძულე კომუნისტური იდეოლოგიისა და მორალისგან თავისუფალი, ანალიტიკური აზროვნების უნარი შესწევს. ვფიქრობ, ასეთი არც არავინ არის აფხაზეთში... აქ საქართველოდ მიამჩნია მკითხველის ცნობისმოყვარეობის დაკმაყოფილება იმ სამი საკითხის ირგვლივ, რაც ზემოთ ჩამოვთვალე: 1) ფინეთი, თანამედროვე მალაღვანეთარებული და მაღალი ტექნოლოგიების ევროპული სახელმწიფო, რუსეთის შედაცვლენობაში რომ უფილიოყო – ჩუხლანდიელები, ჩუხონცები (ისტორიულად, რუსულ ენაში „ჩუხნა“, „ჩუხონცი“) ფინელების დამამცირებელი მეტსახელია) დღეს სანკტ-პეტერბურგის ქუჩებსა და მიედნებს დაგვიდნენ, როგორც ამას ახლა უზბეკები და ტაჯიკები აკეთებენ; 2) უკრაინა ე.წ. „საბაჟო კავშირში“ მოხვედრის შემთხვევაში საუკუნოდ დარჩებოდა იმად, რადაც ყოველთვის მიიჩნეოდა რუსეთის იმპერიის მიერ – ხოხლანდად, ყოველგვარი უფლების გარეშე თვითმყოფადი ნაციონალური კულტურის განვითარებასა და ეროვნულ იდენტურობაზე, რომლის ძირითადი ენობის „შეუმდგარი რუსები“ – განუწყვეტელი ასიმილაციის შედეგად ჯერად თვითმყოფადი „უფროსი ძმის უძირო ნიაღში“; ეს ხალხი რუსი ხელისუფლებისთვის ყველა დროში რჩებოდა „გამწვევ ძალად“ ომებს შორის პერიოდში, ხოლო ომების დროს – იაფ საზარბაზნე ხორცად (თუ პატივცემულმა მკითხველმა არ იცის, რითი განსხვავდება უკრაინელისთვის ნორმალური რუსი საძულველი „კაცაკებისა“ და „მოსკალე-

ბისგან“ გეტყვით, რომ ნორმალური რუსისთვის უკრაინელი ძმა, კაცებისა და მოსკალელისთვის კი „უმცროსი ძმა“. აქ პრინციპული განსხვავება ის, რომ ძმა ძმის თანასწორია „თავისი ღირსებებითა და უფლებებით“ (იხ. „საყოველთაო დეკლარაცია“, სტ.1), უმცროს ძმას კი შეიძლება ნაშთარტყა კეფაში, ან პანლური ამოჰკრა ნელსკეფაში, ან უფროსი ძმის ძალითა და გავლენით შეეძლოდა საუფრო ნაართვა ის, რაც მოგონს...); 3) საქართველო ი. გიორგაძის გაპრეზიდენტების შემთხვევაში, რუსეთის იმპერიის მისადგომებთან მდებარე ტაჯიკეთის, უზბეკეთის, ყირგიზეთისა და თურქმენეთის მსგავსად, ველარასოდეს დააღწევდა თავს ქურდულ მენტალობასა და კორუფციას...

სამწინელების მოლოდინით შეფერილი გაურკვევლობით ვაკვირდებოდი 2000 წლიდან, მთელი თოთხმეტი წლის განმავლობაში, ჩემი ხალხის ცხოვრებას ყველა სფეროში და განცდა იმისა, რომ არაფრის შეცვლა არ შემიძლო, სასონარკვეთაში მაგდებდა... იმ დასკვნამდეც მივედი, რომ ჩვენ ყველანი ან ვცდებით, ან ვთვალთმავლებით, როცა ვამტიკებთ, რომ ადამიანი... მაიმუნისგან ნარმოიშვა. ოქსფორდელი პროფესორი, მაგალითად, ამპრონიის პირველიყოფილ ნაპირებზე მცხოვრები აზორისგან განსხვავებით, უკვე „შედეგა“, როგორც „გონიერი ადამიანი“ (Homo sapiens), მაშინ, როცა მის შორეულ მომქმეს ამპრონიის ნაპირებზე (ან აფხაზეთში) კიდევ ერთი საუკუნე მაინც დასჭირდება „შედეგომისთვის“, თუ, რასაკვირველია, რომელიმე გარე და განსაკუთრებული მოვლენა არ შეცვლის მის ბედს.

ამ ყველაფრის უარყოფას იმდენად დიდი ფარისეველობა და თვალთმაქცობა სჭირდება, რომ ვერც კი ნარმოიშვები ასეთი მკითხველის არსებობას. ამგვარი თვალსაზრისის ლოგიკური ექსტრაპოლირება შესაძლებელია სხვა ხალხების, მათ შორის, აფხაზების კულტურულ მდგომარეობაზეც. ყბადღებული პოლიტორექტული მითხვევადად, ვერავინ უარყოფს იმ ფაქტს, რომ არსებობენ მაღალკულტურული ერები და ასევე არსებობენ ხალხები, რომლებიც ძალიან შორს დგანან თანამედროვე კულტურისგან. ამის აღიარება არანაირად არ არღვევს ჩვენ მიერ უკვე ნახსენები „ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციის“ პირველ სტატიას. ყველამ ვიცით, რომ აპერიკული, გერმანული, იაპონური მარკის ავტომობილის რუსული ნარმოიშვის ავტომობილზე წინ დაყენებს ნებისმიერი რასისა თუ ეროვნების ადამიანი. სხვა საქმეა, თუ ვილაპარაკებთ რუსულ „ხორცსაკეპებზე“ – ადამიან-

ნის ხორცის ფარმად გადასაქცევ ხელსაწყოზე – აქ ჩვენს „კალაშნიკს“ და საბრძოლო რაკეტებს, მგონი, მაღალი არ მოეყოლება... როცა ვამაყობთ ჩემი ბიძგებით კოსმოსურ მეცნიერებასა და ტექნიკაში, უნდა გვახსოვდეს ის ფასიც, რაც ჩვენ გავიღეთ ამ მიღწევებში: საბჭოეთში შეუძლებელი იყო ტულატის ქალაქის რულისის ყიდვა, როცა იური ვაგარინი დედამისის გარშემო დაფრინავდა! არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, როგორ და რა მიზნით მიმდინარეობდა სარაკეტო-კოსმოსური ფორსირებული ტექნიკის წარმოება და რით დასრულდა სსრკ-თვის გამაღებული შეიარაღება 1991 წელს... მტკიცედ მჯერა: რომ არა რუსეთის, როგორც ერთიანი სახელმწიფოს, ყველა დროის ხელისუფლების კაცობა ბაზუნება, რაოდენობრივად რუსები ჩინელებზე ნაკლებნი როდი იქნებოდნენ და ათვისებული და კეთილმოწყობილი იქნებოდა მთელი რუსეთი: წყნარი ოკეანის სანაპიროდან, პეტროპავლოვსკ-კამჩატკიდან დაწყებული, ნარვაზე მდებარე ივან-ქალაქამდე...

მაგრამ „დავებრუნდეთ ჩვენს ცხვრებს“ – ეს ფრანგული გამონათქვამი ჩვენს შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობასა და შინაარსს იძენს. ...აფხაზი ხალხის მრავალწლიანმა და მიზანმიმართულმა ზომიერებამ გამოგვჩვენებელი, პარადოქსული შედეგები მოიტანა: „უფროსი ძმების“ მიერ (მათ შორის, რუსი მაღალჩინოსნების, პუტინის ჩათვლით) ნაქვებულმა აფხაზებმა სწრაფად ირწმუნეს ქართველებზე თავიანთი მრავალგზისი კულტურული აღმატებულობა; მაგრამ ეს ილუზორული და წარმოსახული უპირატესობაც არასაკმარისად მოეჩვენათ, რადგან სრულიად დაკარგეს წარმოდგენა არსებულ რეალობაზე, შესაბამისად, იმაზეც, თუ რას წარმოადგენენ დღეს და რა ადგილი უჭირავთ გარემომცველ სამყაროში. ამ ადამიანების ზომიერებულობის ხარისხის საჩვენებლად რამდენიმე მაგალითს მოვიყვან. დაახლოებით ერთი წლის წინათ ერთ-ერთმა აფხაზურმა ვაზეთმა დაბეჭდა აფხაზეთის პარლამენტის დეპუტატის, ვინმე ბ. ბუტბას სტატია, რომელშიც ავტორი თანამედროვე სამყაროს პრობლემებისა და საფრთხეების გრძელი ჩამონათვალის შემდეგ კაცობრიობას სთავაზობდა – „ничтоже сумняшесь“ – მისი „ბედნიერი“ სამშობლოს ფარგლებში უკვე გამოცდილ საშუალებას ყოველგვარი ბორჯბორჯიდან განსაკურნად – **ансура, сиречь – афхазство(!)** კაცობრიობის ამ კეთილსმყოფელს, რომელიც მსოფლიოს აფხაზთა ბუნებრივ გვირგვინულ-ტომობრივ მდგომარეობაში დაბრუ-

ნებას სთავაზობს, რომელიმე „პროკურორთან“ ან „ნაპოლეონთან“ ერთად თუ მოვითავსებთ პლატაში, სადაც „პროლეტარიატია-გლობალიზაციის“ „გამარტორქებული“ მონინალმდეგეც დახვდებათ, ეს მართლაც მნიშვნელოვანი სიკეთე იქნებოდა მსოფლიო სიმშვიდისთვის, მით უფრო – ბედნიერი აფხაზეთისთვის, რომელიც, გარესამართლებიანი ეკლანი მავთულბართით გამიჯნული, საკუთარ წუმბეში იძირება როგორც პირდაპირი, ფიზიკური გაგებით, ისე კულტურული, ეკონომიკური, პოლიტიკური თვალსაზრისით. ქალაქ გუდაუთაში, მაგალითად, გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან (!) მოყოლებული, სრულიად განადგურებული და ჯერაც აღუდგენელია საკანალიზაციო სისტემები. მრავალსართულიანი და მრავალბინიანი სახლები ნამოსული ფეკალური მასების ნაკადი შენობების სარდაფ-საძირკვლებისკენ მიედინება, სადაც საგანგებო ქიმიური დამცავის გარეშე ჩასვლა იმდენად შეუძლებელია, რომ მოუჩვეველ ადამიანს შეიძლება გულიც წაუვიდეს. ასეთ სახლებში მცხოვრები ახალდაბადებული ბავშვები (დიდებზე არაფერს ვამბობ – რაც დათესეს, ის მოიძიეს) თანდაყოლილი „ტოქსიკომანები“ არიან დაავადების თანმდევი ყველა გარემოებითა და შედეგით... უყურებ, ამ აუტანელ სუნში როგორ იშლება ქორნილებისა თუ ქელეხების ენ. „პალატკები...“ მერე კი, ვითომც არაფერი! – ინყება თავდავიწყებამდე მისულ სმა-ჭამა და ღრეობა! გაოცება გიპყრობს: როგორ ახერხებს ეს ხალხი, ყოველდღიურ ცხოვრებაში აშკარად წარმართი (ამ სიტყვის ყველაზე ცუდი გაგებით), თავი მოაჩინოს, როგორც ქრისტიანმა ან მუსლიმმა, როცა სინამდვილეში არც ერთია და არც მეორე. ეს ყველაფერი მათ სულაც არ უშლით ხელს, საკუთარ თავზე არადაეკვატურად მაღალი წარმოდგენა ჰქონდათ! აი, კიდევ ერთი მაგალითი: საკურორტო სეზონი დასასრულს უახლოვდება და მე, ჩვეულებისამებრ, ტალღამტეხთან ვთევზაობდი. შორიახლოს, სანაპიროსთან, რუს დამსვენებელთა ჯგუფი შევნიშნე, რომელიც ყურადღებით უსმენდა (დაახლოებით ისე, როგორც ნორმალური ადამიანები უსმენენ ხოლმე მოლაპარაკე თუთიუქს) წელამდე წყალში მდგარ აფხაზს. ჩემი საქმით გატაცებულმა, მათ ყურადღება მხოლოდ მაშინ მივაქციე, როცა აფხაზმა ჩრმად შეცურა ზღვაში და შორიდან, როგორც ჩანს, თემის ამოსაწურად, ნაპირზე დარჩენილებს გამოსძახა: „პი-იტლერი ამბობდა – ხელი არ ახლოთ აფხაზებსო!“ (!)(?) დაე, მკითხველმა იმკითხაოს, მართლა აფრთხილებდა პიტლერი

კაცობრიობას აფხაზთა საშიშროებაზე თუ საერთოდ არ ჰქონდა მათზე წარმოდგენა; მთავარია, რომ ეს ეპიზოდი დამაჯერებელად აჩვენებს, ვინ მოიყვანა ის ადამიანები სოგიის ამ ზღვრამდე. ასეთი ლეგენდაც არაერთხელ მსმენია: როცა სტალინის მხარვესს გადასახლებაში გასაგზავნი ხალხთა სია, მან აფხაზები სიიდან ამოშალა, დაუქმენტეს კი ასეთი რეზოლუცია დაალო: „აფხაზებს არ ახლოთ – ჩვენი მთავან უნდა ვისწავლოთ სწორად ცხოვრება...“ უცნაური ინტერპრეტაციით მოისმენთ აქ ამბავს მოციქულ სიმონ კანანელის მონამებრივ აღსასრულზეც, რომელიც, ძველი აფხაზური გამოცემით, თანამედროვე ახალი ათონის მახლობლად აწამეს: „...და როცა მან (სიმონ კანანელმა) უთხრა მათ (აფხაზებს), რომ უფლის მონებად აქცევედა მათ, აფხაზებმა უპასუხეს: ჩვენ არასდროს არავის დავემონებთო და დახარჩვეს ის...“

მსგავს ზღაპრებს ყოველთვის ხალხი თხზავს, ოღონდ იმ ჩინოვნიკთა ნაქეზებითა და შუქახილებით, რომლებიც ფეხქვეშ ეგვიძან ნებისმიერი რუს ჩინოსანს, ოღონდ კი შეინარჩუნებ მათი კეთილგანწყობა, რადგან იციან, რომ ამბაზე დამოკიდებული მათი ილუზორული და დანაშაულებრივი ცხოვრება. უმაღლესი მაროლის რუს ჩინოვნიკებს არ სჭირდებათ მედიკამენტური საშუალებები, მაგალითად, ჰემოროის სამკურნალოდ – ჰემოროის სანთლები სრულად ჩაანაცვლა ურთიერთობამ „სტრატეგიულ პარტნიორებთან“ – აფხაზების, სამხრეთ ოსეთის, დნესტრისპირეთის ხელმძღვანელობასთან... ერთადერთი ხილული მატერიალური ფაქტორი, რაც აფხაზებს ერთგვარად აძლევს საკუთარ თავზე არაბუნებრივი და ჰიპერბოლიზებული წარმოდგენის განმტკიცების საშუალებას, პრესტიჟული მარვის ავტომანქანების უდიდესი რაოდენობაა, რაც საოცარ შუუსაბამობაშია ფაქტობრივად ლატაკი რესპუბლიკის ეკონომიკურ მდგომარეობასთან. ეს მოვლენა გაკვირვების საგანია მათთვის, ვინც ცუდად იცნობს აქაურ მკვიდრთ. აფხაზეთში ნებისმიერი ადამიანის სტატუსი ასი პროცენტით დამოკიდებულია მისი ავტომობილის მარკასა და გარეგან იერზე. ამ მანქანების შესაქენად, ძირითად შემთხვევაში, ისინი ყიდინა ბინებს, სახლებსა და მიწის ნაკვეთებს, რომლებიც ომის შედეგად დახოცილ, განდევნილ ან უარესისგან თავის გადასარჩენად გაქცეულ მრავალრიცხოვან ქართველ მოსახლეობას ეკუთვნოდა... ბევრმა არც კი იცის, რომ ადგილობრივთა უმრავლესობა გამუდმებით იმაზე ფიქრობს, სად იშოვოს ფული, რომელიც ძვირადღირებულ მანქანაში

ბენზინის ჩასასხმელად ან სულაც ჰერონის შესაძენად სჭირდება. იმაზე, რომ ამ ხალხში, აბსოლუტურ კულტურულ ვაკუუმში, იბადება და იზრდება თაობები, იზოლირებული გარესამყაროსგან ეკლიანი მავთულხლართით, არავინ ფიქრობს. არავის აინტერესებს, რა შედეგებს მოიტანს ეს მომავალი... არც სურთ იცოდნენ – მთელი სოციალური არათანაბარ ნაწილებად არის გაყოფილი: ერთი გამუდმებით იმაზე ფიქრობს, სად გადამალოს ნაქურდალი, მეორის ზრუნვის საგანად კი ყოველდღიური „პური არსობის“ ქვეულა მხოლოდ... ორივე ნაწილის ინტერესები ანომალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაში შემოიფარგლება... თუმცა, ისევე ჩემს დაპირებას უნდა დავუბრუნდე – გიამბობთ, სად, როდის და რა ვითარებაში გავიგე პირველად ჩვენი ავადსახსენებელი „გმირის“ – ა. გოგუას სახელი და საქმენი საგმირონი.

...1989 წლის ადრეულ გაზაფხულზე გადავიღე ვიდეო, „ნავსულიყავი უდაბნოში“ – განდევნილ მეცხოვრა მთებში, სადაც დავიბადე. ამ მიზნით და „უფასო თანამშენებლის“ პირობით დავსახლდი ჩემს ერთ-ერთ ძმასთან (სამთავან), რომელსაც მცირე ნახირი ჰყავდა და ამის გამო ნელინადის უმეტეს დროს მთაში ატარებდა. მიზეზთა და მიზეზთა გამო, ეს საქმე საკმაოდ დელეკატური იყო და მოთმინებასა და „დიპლომატიურ“ უნარ-ჩვევებს მოითხოვდა, მაგრამ ჩემი გადანყვეტილება ურყევი იყო – უკვე მანუხება ავი წინათგანებობა, რომელიც მალე ახდა კიდევ, მე კი, ქვეცნობიერის დონეზე, ვხელმძღვანელობდი დევიზით: „თავს უშველე, სანამ მთელი ხარ!“ – ბოლომდე არ მესმოდა, რომ თავს დამტყდარ უბედურებას ვერც მთებში დავემალებოდი.

9 აპრილს, გამთენიისას, მზის ამოსვლამდე კარგა ხნით ადრე, უმიზეზო შფოთით გამეღვიძა, რაც უცნაურად მეჩვენა. ერთხანს ვიტრიალე საწოლში და, როცა დავრწმუნდი, რომ ძილი აღარ მეკარებოდა, სივარცხს მოვუკიდე და ჩემი განუყრელი რადიომიმღების – „ოკეანის“ ლილაკს დავაჭირე თითი. წინა ღამით ბი-ბი-სის შეწყვეტილი ტალღა ისევ ახმაურდა და გავიგონე ორი მოსაუბრის ხმა: ერთი – ინგლისური აქცენტით, მეორე კი... აფხაზურით. რადიომიმღების სისშირე შეძლებისდაგვარად გაეასწორე და გულისყურით ვისმენდი უახლეს ამბებს თბილისში მიმდინარე მოვლენების შესახებ. ხმა ინგლისური აქცენტით პირველად არ მესმოდა – ეს იყო აღნიშნული ტელე-რადიოკომპანიის მოსოკოში აკრედიტებული კორესპონდენტი ტიმ ჰოუელი, აფხაზურაქცენტისანი ხმა კი იმხანად

სეპარატისტების მიერ შექმნილი ორგანიზაცია „აიდილორას“ თავმჯდომარეს, ალექსეი გოგუას ეკუთვნოდა. პირველი ინტერვიუს იღებდა მეორისგან, რათა გაეგო მისი აზრი გენერალ როდიონოვის მეთაურობით საბჭოთა ჯარის მიერ 8-9 აპრილის ღამეს თბილისში დატრიალებული სისხლიანი ტრაგედიის შესახებ, რის შედეგადაც, როგორც მოგვიანებით გახდა ცნობილი, სასადაგრო ნიჩბებითა და მომწამვლელი გავით დაილუპა ოცზე მეტი ადამიანი (დაჭროლებს თვლა არ ჰქონდა), ძირითადად, ახალგაზრდა ქალები. ნახევარ საათზე მეტხანს, რომელიც მანში უსასრულოდ მომეჩვენა, ინგლისელი გოგუას ერთსა და იმავე შეკითხვას უმეორებდა: როგორ აფასებთ თბილისში მიმდინარე და უკვე მომხდარ მოვლენებს? – რასაც პასუხად მოსდევდა გაუგებარი ზმოილი და ღრუტუნის, საიდანაც ვერაფერს გაიგებდით იმის გარდა, რომ ბედნიერების უდიდესი განცდით შეპყრობილ და თავბრუდახვეულ ა. გოგუას, რომელიც იმ მომენტში მთელ აფხაზ ერს წარმოადგენდა, სიხარულით სუნთქვა ეკვროდა! მომთმენმა ინგლისელმა, რომელიც ქაშმარიტად ინგლისური ტაქტის ნიშნულს განასახიერებდა, მანც მიაღწია თავისას, როცა უკვე მერამდენედ დასმულ შეკითხვაზე: – როგორია პირადად თქვენი დამოკიდებულება თბილისში საბჭოთა ჯარების მოქმედებაზე? – პირდაპირი პასუხის სანაცვლოდ, მიიღო რაღაც საშუალო პასუხსა და შემხვედრ შეკითხვას შორის, თუმცა ეს სრულიად საქმარის იყო მისი აზრის გასაგებად: „აბა, რა უნდა ექნათ?“ (!) – რაც უიარყო ხალხის მკვლელების მიმართ ინტერვიუერის უპირობო მხარდაჭერასა და სოლიდარობას აღნიშნავდა. ნებისმიერი, ოდენ მანც მოაზროვნე მსმენელისთვის, რომ არაფერი ვთქვათ დახვეწილ და მრავალისმნახველ ინგლისელზე, გასაგები იყო, რომ გენერალ როდიონოვის ადგილზე ა. გოგუა მსხვერპლის რაოდენობას სიამოვნებით გაზრდიდა ასეულე-ბამდე და ათასეულეობამდე...

გარკვეული დროის შემდეგ მივხვდი, რაოდენ დაკარგული მქონდა ამ ინტერვიუს მსვლელობის პროცესში ეროვნული იდენტობის ყველა ნიშანი! ...1992 წლის აგვისტოში, სულ მალე ომის დაწყებიდან, როცა გამოქვეყნდა აფხაზეთის პირველი პრეზიდენტის „მიმართვა“ მსოფლიო საზოგადოებრიობისადმი, რომელშიც ის ირწმუნებოდა, რომ „ურზუნველეყოფილი იყო მსოფლიოს მხარდაჭერით“ და ა.შ., – ეს ან აკურად ცინიკური და უბოდიშო სიცრუე იყო, ან გულუბრყვილო თავის მოტყუება „გამართორქებული“

იდიოტისა, რომლისთვისაც „მსოფლიო საზოგადოებრიობა“ იწყებოდა ყუბანისა და დონის კახაკების სივრცით და მთავრდებოდა კრემლსა და ლიუბიანკაზე, რაც მოგვიანებით მისი ფსიქიკური დაავადებითა და უდროო გარდაცვალებით დადასტურდა. ნათქვამია, როგორც ვიყიდე, ისევე ვყიდო... სიცოცხლის ბოლო დღეებში აღარც კი დგებოდა დოლარებით დატენილი ღვიზინიდან... პრეზიდენტ ვ. არძინბას მიუკერძოებელი და საბოლოო დახასიათებისთვის, რომლის „ურველო გონებისა“ და „პოლიტიკური გენიის“ შესახებ აფხაზეთში დღესაც თავყანისცემით საუბრობენ, საქმარისა გავისხენოთ, რომ მან პირველმა (!) მიულუცა „გამარჯვება“ პუტჩისტ კომუნისტ-რევანშისტებს 1991 წლის 19 აგვისტოს.

... იმავე დღეს, 9 აპრილს, რაკი აღარ შემდლო ამეტანა ძმის ოჯახში გამეფებული ეიფორიული განწყობა და მეზობლების მხიარული გადაძახილები, ძმის სახლთან ახლოს, შემავლულ ბორცვზე ავედი, სადაც ორმოცდაერთი წლის წინათ დაებადებულეარ სახლში, რომლის კვლიც აღარად იყო, და ამოვთხარე საფლავის ზომის ორმად; გრუნტი მინის მომცრო ფენის ქვეშ, რომელიც რბილი ფიქალისა აღმოჩნდა, ტრეტებითა და ფოთლებით მოფენი... ამ იმპროვიზებულ საფლავში ვიცხოვრე 5 მაისამდე (წარმომადგენია, როგორ ხატავს განსაკუთრებით მგრძმობიარე და ემოციური კანთხველის ფანტაზია ცოცხლად მინაში დამარხული ადამიანის ცხოვრებას, მე კი ვცდილობ წარმოვიდგინო, რა შეიძლეოდა ეფიქრა და განეცადა ჩემს სამოცდათვრამეტი წლის დედას ამ ამბის გაგების შემდეგ)... წინათგრძობა მოახლოებული ტრაგედიისა, რომლის სისასტიკე ბევრად გადასცდა ადამიანურობის საზღვრებს და რომელიც განსაზღვრავდა მაშინ ჩემს საქციელს, გამართლდა – გაივლის ორ ნელზე ცოტა მეტი და მინა ფსოუდან ენგურამდე ომის მსხვერპლთა საფლავებით ამოივსება... იმ ომისა, რომელშიც, აპრიორი, ვერავინ იქნებოდა გამარჯვებული ან დამარცხებული, თუ, რა თქმა უნდა, არ ჩავთვლით მესამე მხარეს... მაგრამ ამის შესახებ მაშინ მხოლოდ ადამიანური მოდგმის მტრებმა იცოდნენ (ლერმონტოვისეულად: „თავისუფლების, გენიისა და იდეების ჯალათებმა!“) – კრემლში, რუსეთის ფედერაციის საგარეო საქმეთა სამინისტროში და ცნობილ შენობაში ლიუბიანკაზე...

ზემოთ შემთხვევით როდი ვასხენე „წინათგრძობა“: 1968 წელს ქ. გუდაუთის შინაგან საქმეთა რაიონული განყოფილების უფროსთან, გვარდიის პოდაპოკოვნიკ უშანგი კეინინიასთან

აზნაზნი აპტორი ჩვენს ჟურნალში

დამიბარეს, რომელმაც მიმანიშნა, რომ ვიმყოფები კვბ-ის ადგილობრივი განყოფილების ადრიცხვაზე სარკ-ის, მისი პარტიული და სახელმწიფო ხელმძღვანელობის შესახებ „ცილისმნამებლური მისაზრებების“ თანატოლს შორის გავრცელების გამო, (პატივი მინდა მივაგო ამ ყოველმხრივ პატივსაცემი ადამიანის ხსოვნას, რომელიც იყო მილიციის უფროსი, მაგრამ სარგებლობდა პრივილეგიით – არ ეტარებინა მილიციელის სამხრები: ის მხოლოდ გვარდიელის სამხრებს ატარებდა); სწორედ ამ ადამიანს ვუმაღლი ჩემს პირველ გაქცევას სამშობლოდან, სადაც, უკეთეს შემთხვევაში, მელოდა უკანონო სასჯელი არაღდენილი დანაშაულისთვის და ხანგრძლივი მიჯილდო გულგებში... სამშობლოში დაბრუნების ხუთი წლის შემდეგ, 1974 წელს; მოვიარე მთელი კავშირი უსურრისკისა და მაგადანის მხარიდან კალიონინამდე, ლენინგრადამდე, რიგამდე, ტალინამდე. რუსეთის „წმინდა“ მინაზი ხეტიალისას ვინწინე შიშილიცა და სიცივეც, გროშებისთვის კატორული შრომის სიმძიმე, განვიცადე ვეზისტენციალური მარტოობის სევედა, თუმცა მაშინ არც სიტყვა „ვეზისტენციალიზმი“ მქონდა გავიანილი და არც ალბერ კამიუსა და ანტუან დე სენტ-ეკზიუპერის სახელები – მათთვის ვის ეცალა...

რუსული კლასიკის თავგანისმცემელთათვის ცნობილია პუშკინის ფრაზა, რომელიც მან წარმოთქვა გოგოლის მიერ მისივე „უკვდავი პოემის“ – „მკვდარი სულები“ ჯერაც გამოუქვეყნებელ ხელნაწერში ხმაშაღლა კითხვისას: „ღმერთო, რა სევედიანია ჩვენი რუსეთი!“ „ჩვენს ყველაფერს“ – პუშკინს „სევედიანის“ ნაცვლად სიტყვა „სამიწიელი“ რომ ეთქვა, ეს გაცილებით ახლოს იქნებოდა იმ სინამდვილესთან, რაც გამოვლინდა რუსეთის ისტორიის მომდევნო პერიოდებში: ისტორიკოსებს ჯერაც ვერ გაუაზრებიათ ბოლომდე რუსეთის როლი ორ მსოფლიო ომში, ურთიერთობებში პოლონეთსა და უნგრეთთან, კორეისა და ვიეტნამის ომებში; განა სათანადოდ შევასებულა 1961-62 წლების „კარიბის კრიზისი“; სადაც კრემლის „სტრატეგებმა“ – ადამიანური მოდგმის ურჩხობებმა – ბირთვული ასაფეთქებელი რაკეტები შეიტანეს და ამით არა მარტო „ადედა უტირეს“ „თავისუფლების კუნძულს“ არამედ ბირთვული აპოკალიფსის საფრთხე შეუქმნეს მთელ კაცობრიობას! დაუმავტეთ ამას 1968 წლის ჩეხოსლოვაკია, 1979-1989 წლების ავღანეთი, ორი ომი ჩეჩნეთში, მოლდოვის, სომხეთის, საქართველოს, დღეს უკვე – უკრაინის მოვლენები... ყველაფერს ვერ ჩამოთვლი. უფ. ტიუტჩევს, რუსულენოვანი მკითხველისთვის

კარგად ცნობილს თავისი სახელგანთქმული კატრენით – „Умом Россию не понять...“ – აქვს კიდევ სხვა, გაცილებით ნაკლებად ცნობილი და, იქნებ, ბევრად საინტერესო გამოხატუებები რუსეთის შესახებ, ოღონდ ეს უკვე პროზაში: „რუსეთის ისტორია პეტრე პირველის შემდეგ – ერთი დაუსრულებელი სისხლის სამართლის საქმეა“. ტიუტჩევისეული ციტატა აქ მთავრდება, მაგრამ არ მთავრდება და დღემდე გრძელდება სისხლის სამართლის საქმე, უსაშველოდ განულოლი სივრცესა და დროში... ვლადიმირ პუტინი ნებისმიერი ჭეშმარიტი რუსი პატრიოტისთვის მიუღებელი უნდა იყოს არა იმდენად რუსეთის ისტორიისოფიაში გამოვლენილი უვიცობის გამო (ამ რთული მეცნიერების შესასწავლად მას ნაკლებად ექნებოდა დრო და შესაძლებლობა), არც იმისთვის, რომ მისი მართვის პერიოდში მილიანად გაჩერდა რუსეთში დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და სამართლიანი სამოქალაქო საზოგადოების შენების ახალფეხადგმული პროცესი, რამდენადაც იმის გამო, რომ 21-ე საუკუნეშიც აგრძელებს ქვეყნის „დანაშაულობათა ნუსხას“, რისთვისაც რუსეთს ადრე თუ გვიან აუცილებლად მოეკითხება.

ფრიდრიხ ენგელსი, კარლ მარქსის თანამოაზრე, რომლისთვისაც რევოლუცია იყო ერთადერთი წინაგია, მე-19 საუკუნის 70-იანი წლების ბოლოს რედაქტორი: „ვერანაირი რევოლუცია ვეროპასა და მსოფლიოში ვერ გაიმარჯვებს მანამ, სანამ არსებობს რუსეთის სახელმწიფო...“ სწორედ 1917 წლის ოქტომბერი და აპოკალიფსური მასშტაბისა და რაოდენობის მსხვერპლი დასრულებული სამოქალაქო ომი გახდა ის საზღაური, რაც უნდა გადაეხადა რუსეთს ევროპულ პოლიტიკაში გასატარებელი რევოლუციური გარდაქმნების ხელისშემლის გამო. როგორი იქნება მსოფლიოს გლობალური ინტერესების წინააღმდეგ უფტინის რუსეთის მანიაკური დაპირისპირების ფასი – მომავალი დაგვანახებს. პირადად მე გავებედავ, ვივარაუდო, რომ ნაძირალა ჩეკისტური ხელისუფლების წყალობით, რუსეთი მესამე მსოფლიო ომის მოდერატიორც გახდება, ოღონდ ეკი პასუხი არ აგოს კრემლის ამჟამინდელ თუ წინამორბედ ბინადართა დანაშაულობებზე...

ძვირფასო მკითხველო, ბევრ თქვენგანს ნაუკითხავს და გადაუკითხავს კიდევ გოგოლის „მკვდარი სულები“. გაგჩენიათ კითხვა, რატომ უნდა ავტორმა თავის უკანასკნელ ქმნილებას „უკვდავი პოემა?“ არა გენიალურობის გამო – იმ მნიშვნელობით, რასაც ეს სიტყვა მოიცავს ლიტერატურულ-მხატვრული თვალსაზრისით;

გოგოლი, მისთვის ჩვეული და უმრავლესობისთვის უცხო ალღოს წყალობით, მიხვდა, რომ რუსული ცივილიზაციისა და, განსაკუთრებით, რუსული ხელისუფლების არსი და ბუნება სტატიკური და უცვლელია, როგორც კონსტანტა. ალექსეი ტოლსტოი, რომელსაც შესანიშნავად ესმოდა, რომ რუს ხალხს არ ჰყავს უფრო დიდი მტერი, ვიდრე მისი ხელისუფლება, წერდა: „ვინ არიან გერმანელები, ლიახები და თათრები მასთან შედარებით? რა შიშშილი და შავი ჭირი, როცა თავად მეფეა მხეცი მძვინვარე!“ – ეს ივან IV მრისხანზე ითქვა, მოსკოვის კრემლის ამგებ მუსხინიზე – ბუნების ყველაზე ამაზრზე მქნილებაზე, რომლის მყარია და უკვდავი სული იდუმალად სახლობს მის მიერ აგებული საცხოვრისის თითოეულ მფლობელ-მცხოვრებში. კრემლის ბინადართა ფსიქიკაზე მისი კედლების ამ საბედისწერო ზეგავლენის მეტაფიზიკური საიდუმლო ამოხსნა ცნობილმა საბჭოთა სამართალმცოდნეებმა, ამჟამად ლონდონში მცხოვრებმა ვლადიმერ ბუკოვსკიმ, რომელმაც რამდენიმე წლის წინათ რადიო „თავისუფლების“ ერთ-ერთ გადაცემაში აღნიშნა: „რუსეთის პრეზიდენტი რომ ცყოფილიყავი, არავითარ შემთხვევაში არ ავირჩევდი კრემლს ჩემს რეზიდენციად“. მაქვს ბუნდელიანი, თუმცა არადაუსაბუთებელი წინადადება – კრემლში დადული ალურიცხავი სიმდიდრე, მათ შორის, ივან IV-ის მიერ ყაზანის, ასტრახანის, ციმბირის ლაშქრობების შედეგად ნაძარცვ-ნადავალი ფასდაუდებელი არტეფაქტები, რომელთაც გამოდმებით ელაციცებოდა კეთრითა თუ სიფილისით უკვე სასიკვდილო დასნებოვნებული მეფე, – სწორედ ეს სიმდიდრე არის მიზეზი საზარელი ეგოიზმისა, რომელიც აპრობს ამ ჯოჯოხეთური „სახლის“ უკლებლივ ყველა ბინადარს. ეს რომ ასე არ იყოს, რატომ იტყოდა პუშკინი: „ხოლო კაშეი, წყვდიადის მეფე, გულში იხუტებს ოქრის ფიალებს... იქაც რუსული სული ტრიალებს!“ ისტორია ადასტურებს, რომ მეფე ივანე მეოთხის გახრწნილი სიხულის სიმყარაღე უტანელი იყო ყველასთვის, ვინც მის მოსასვენებელში შედიოდა...

ზოგჯერ ვიტყვი ხოლმე – ეშმაკაც ნაუღია ეს რუსეთი, რა უნდა მოსთხოვო გვეყანას, რომელსაც, ტიუტჩევისა არ იყოს, „კონებით ვერაფერს გაუგებ?“ მაგრამ კაცობრიობის უბედურება ის გახლავთ, რომ უზარმაზარ ტერიტორიაზე გადაჭიმული ეს ქვეყანა, დასახლებული ადამიანებით, რომლებიც უკვე რამდენი საუკუნეა ენინალმდეგებიან გენიალური ადამიანების (მათ შორის, არაერთი რუსის) გონებით შექმნილ

ძირითად ფუძემდებლურ ზოგადკაცობრიულ ღირებულებებს, რომლებზეც აღმოცენდება და ვითარდება თანამედროვე ცივილიზაცია, – ფლობს იარაღის ისეთ არსენალს, რომელსაც შეუძლია გაანადგუროს სიცოცხლე ჩვენი პლანეტის უდიდეს ნაწილზე. მბატვარი რომ ვიყო, რუსეთის უკრაინაზე ყარადღური თავდასხმის შემდეგ დაგზაბადი ტილოს, სადაც დენისი კასრზე გადამადარი პუტინი ანთებულე ჩირადენით ხელში გაიძახის: „არ მომეკაროთ!!!“ წინა პლანზე მოჩანს ობამას, მერკელის, კემერონის, ოლანდის სახეები; უკანა პლანზე კი, პუტინის ზურგს იქით, რაკეტა-გამანადგურებლების ხიშტები... ეს სურათი, დახატული ისეთივე გულისხმიერებითა და მოთმინებით, როგორითაც მე ვცდილობ გადამოვცე ჩემი „მოგონებები და ფიქრები“, უთუოდ უზრუნველყოფდა ჩემს უადრდულ სიბერეს... პუტინსა და მის მსგავსთ ოდესმე კიდევაც რომ ნაეკითხთა კლასიკური რუსული ლიტერატურა, მას გაიგებდნენ არა თავისი ტინით, რომელიც ნანარმოების სიღრმეში წვდომისთვის არის საჭირო, არამედ ზურგის ტინისთვის გადამცემი სიგნალებით... საბჭოთა ხალხი „მსოფლიოში ყველაზე მეტად მკითხველი“ ხალხი იყო, მაგრამ რა ვნახეთ „უმართავ 90-იანებში?“ რას ვხედავთ დღეს? რეიტინგი პუტინისა – ვისი შინაგანი სამყაროც, მისივე ლექსიკონა და ქვეყნობა გამოდინარე, თავისუფალი კულტურის ნებისმიერი გამოვლინებისგან და რომელიც ბულგაკოვისეული შარიკოვის მოდიფიცირებული კლასიკური არქეტიპია – 80%-ს აღემატება!!!

ამ თემამ ამჟამად შეუშალა ხელი ჩემს თხრობას და რაიმე ქრონოლოგიური თანმიმდევრობის მიყოლას... დავუბრუნდები წინათგრძნობებს – ჩემი ფიზიკური და მეტაფიზიკური არსებობის ძირითად მამორაველებს, რომლებიც წინ უძღოდა ჩეხოსლოვაკიის ცნობილ მოვლენებს 1968 წელს; ჩემში (ამ დროს მე უკვე სისტემატურად ვისმენდი რუსულენოვან დასავლურ რადიოს და ვკითხულობდი გერცენის „განვლილი და ნააზრვეს“) უკვე ყალიბდებოდა პირველი პოლიტიკური წარმოდგენები რუსული მონგოლსფეროს ცის ქვეშ. ეს – იმ საკითხის გასაშლელად, „თუ როგორ მოვიდი ასეთ ცხოვრებამდე...“ ჯერ კიდევ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (AUG) სტუდენტი 1983-86 წლებში შევუდევდი დოსტოვისკის შემოქმედების შესწავლას, რომლის იდეოლოგიური და ფილოსოფიური საფუძვლები ჩემს სადიპლომო ნაშრომში უნდა გამოიყენებინა, როგორც მარქსისტულ-ლენინური ფილოსოფიის მცდარობისა და საბჭოთა სახელმწიფოს

ახზაზი ავტორი ჩვენს ჟურნალში

არასიცოცხლისუნარიანობის „უტყუარი მტიკიცებულება“. როგორც იტყვიან – არც მეტი, არც ნაკლები! 1986 წლის მაისში სოხუმში შემთხვევით შევხვდი ჩემს სამეცნიერო ხელმძღვანელს, ქალბატონ მ. გ. ლადარიას, რომლის შევითხვას – ხომ ვაგრძელებდი სადიპლომო ნაშრომზე მუშაობას, – ვუპასუხე, რომ ამის საჭიროება თითქმის აღარ იყო, რადგან ამიერიდან ჩემი ცხოვრების თითოეული დღე ჩემი სადიპლომო ნაშრომის კიდევ ერთი ფურცელი და ვაგრძელება იქნებოდა. ვერ ვიტყვი, რომ მან მაშინ სწორად შეაფასა ჩემი პასუხის აზრი და შინაარსი, რომელშიც ჩერნობილის ავარიასზეც იყო მინიშნება – ამ ქალაქის სახელიც საკმარისი იყო „საბჭოეთის ურყევი კავშირისა“ თუ „პერესტროიკის“ ბედის განსასაზღვრად, რომელსაც მოჰყვა ახალი, ბევრისთვის ჯერაც გაუცნობიერებელი ბოროტება: კრემლში მოვიდა პუტინი, რომლის „სახელისუფლებო ვერტიკალი“ ადრე თუ გვიან, ფილისოფიისა და თვით ფიზიკის კანონების თანახმად, რუსეთისთვის დასრულდება ქრესტომათიული და სისტემური „ბუნტით, რომელიც მოკლებულია ყოველგვარ აზრსა და ადამიანურობას“. ღმერთმა ქნას, ამ პარანოიკმა, კრემლის ამშენებლის ღირსეულმა მემკვიდრემ, რომელიც თავს დაცულად მხოლოდ ამ შენობის სქელი კედლების მიღმა გრძობს, ვერ მოასწროს „ჯგოფიონების მანქანის“ ამოქმედება: მისთვის და მისი ბუნებატული თუ ლიბინაკელი თანამოაზრეებისთვის მსოფლიო მშვიდობისა და „მათ ნინაალმდეგ ამხედრებული“ კაცობრიობის გასანადგურებლად ერთადერთი არეულმეტია საბჭოთა კავშირის ბირთვული არსენალი.

მწელია თავი შეიკავო ომისშემდგომი, 40-იანი წლების ინგლისისა და აშშ-ის ხელისუფლების კრიტიკისგან, რომლებსაც 1945 და 1949 წლებში ჰქონდათ რეალური ძალა და უფლება – ულტიმატუმის სახით მოეთხოვათ რუსეთისგან და ეიძულებინათ ის, უარი ეთქვა ბირთვული იარაღის შექმნაზე, თუმცა მათ ეს შესაძლებლობა არ გამოიყენეს. არადა, რამდენ უდანაშაულო მსხვერპლს ავირიდებდით! რამდენი უაზროდ გახარული სახსარი მოხმარდებოდა შიმშილით, სიცივით, სიღატაკით, უმეცრებით, უუფლებობითა და უსამართლობით გატანჯულ მილიონობით ადამიანს! სრულიად ეჭვგარეშეა, რუსეთს (მის ნებისმიერ ხელისუფალს!) რომ ჰქონოდა ისეთი სამხედრო-ტექნიკური უპირატესობა, როგორსაც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ფლობდა აშშ, ის არათუ ოთხ წელთანადმი, ოთხ კვირაშიც შეძლებდა „საყოველთაო ნათელი კომარაში“ მონაგობას ალასკიდან ცეცხლოვან მიწამდე...

დროა, ისევ ჩვენს ამბებს დაეუბრუნდეთ. ...გამოგიტყდებით, დღემდე ვერ ვაგრძელებთ: როგორ შეეძლო ისეთ გამოცდილ ადამიანსა და პოლიტიკოსს, როგორიც ელვარდ შევარდნაძე იყო, არ სცოდნოდა, რომ სამხედრო მოქმედებები სეპარატისტების ნინაალმდეგ წარმატებით არ დასრულდებოდა, რადგან, რეალურად, სეპარატისტებმა მხოლოდ „სადილის კოვზის“ ფუნქცია შეასრულეს სამხრეთ კავკასიაში რუსული სპეცსამსახურებისა და გენშტაბისთვის; როგორ შეიძლებოდა ეფიქრა შევარდნაძეს, რომ თავისი ნაჩქარევად ფორმირებული ქართული რაზმებით – საქართველოს კი იმხანად არ ჰყავდა რეგულარული არმია – შეძლებდა რუსეთთან გამკლავებას (!) მის მიერ კონტროლირებად აფხაზეთის ტერიტორიაზე? განა უცნაური არ იყო, სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, წარმატების ნულოვანი შანსით სამხედრო მოქმედებებში ჩართვა? (მე ასევე დღემდე არ მესმის, რითი ხელმძღვანელობდა მიხეილ სააკაშვილი ცხინვალზე თავისი სამხედრო დემარშის დროს, 2008 წლის აგვისტოში; განა შეეძლო მას არ სცოდნოდა, რომ პუტინი არ დათმობდა ამ ომს, თუნდაც ეს ყველა იქ მცხოვრები ბრძოლისუნარიანი ოსის სიცოცხლის ფასად დაჯდომოდა, ჩრდილოეთის იქნებოდა ის, სამხრეთელი თუ სტავროპოლი! ნუთუ მხოლოდ იმისთვის, რომ მსოფლიო საზოგადოებრიობისთვის დაენახებინა პუტინის რეალური სახე, რომელიც ჯერ კიდევ ცდილობდა, ლიბერალად მოეჩვენებინა თავი დასავლელი „პარტნიორებისთვის“? როგორც ჩანს, მართალი იყო ჯაბა ოსელიანი, როცა ამბობდა: პოლიტიკა ლობიოს ჭამა არ არისო...). ფართომასშტაბიანი საბრძოლო მოქმედებების საბაბად იქცა მდინარე ენგურის გადალახვა ტანკებით – რუსული სარდლობისა და აფხაზეთის ხელისუფლებისთვის, რომლებიც დიდხანს და სულმოუთქმელად ელოდნენ ამ დღეს, „ცოფური მანანა“ იყო შევარდნაძის ეს საბედისწერო შეცდომა. ვფიქრობ, ამ გამოცდილ პოლიტიკოსს რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ საკმარისი დრო რომ ჰქონოდა მისთვის ახალ რეალიტეტში გასარკვევად, ის, ალბათ, ჯერ დაფიქრდებოდა, მერე კი საბრძოლო მანქანებით ადმინისტრაციული საზღვრის გადალახვის და საომარი მოქმედებების დაწყების ნაცვლად ასობით ცარიელი ავტობუსისა და ვაგონის გაგზავნის ბრძანებას გასცემდა – აფხაზეთში მცხოვრები ქართველი მოსახლეობის მასობრივად და ორგანიზებულად გასაყვანად ტერიტორიიდან, რომელიც, დე-ფაქტო, ომის დაწყებამდე ჰქონდა დაპყრობილი და მიტაცებული რუსეთს...

რუსეთის ფედერაციის სპეცსამსახურების მაღალი უშლონების თანამშრომლები, რომლებიც წლების განმავლობაში აფხაზეთის საქართველოსთან ჩამოშორების საკითხს კურირებდნენ, დაინტერესებული რომ ყოფილიყვნენ აფხაზეთში იმის სწრაფად დამთავრებით, ვარწმუნებთ, ის თვეებს კი არა, ერთ კვირასაც არ გასტანდა... მაგრამ ტყუილად ხომ არ ამბობენ რუსები – „ვისთვის – ომი, ვისთვის – მშობელი დედა?“ „პოლიტიკა“ ითხოვდა მსხვერპლს და, რაც მეტი იქნებოდა ეს მსხვერპლი, მით უკეთესი! რატომ? რისთვის? იმისთვის, რომ ორმხრივი სიძულვილი დაპირისპირებულ მხარეებს შორის ყოფილიყო ომის უკვე განსაზღვრული შედეგების შეუქცევლობის გარანტი, რომ მეტ-ნაკლებად პროვინოზირებად მომავალში შეუძლებელი ყოფილიყო კონფლიქტის მონაწილე მხარეების შერიგება. სწორედ ამ მიზნით აიარალებდა „თავისუფალი აფხაზეთის დამცველი“ რუსული სარდლობა აფხაზთა სეპარატისტულ რაზმებს; მას აინტერესებდა არა იმდენად და არა მხოლოდ მონინადმდეგის განადგურება, რამდენადაც ეჭვი მომავალი შერიგებისა; ამიტომაც სიამოვნებით თოვლიდნენ დაღუპულ აფხაზთა რაოდენობას, რომელთა ქელებებსა თუ მოსახსენიებელ სუფრებზე კარგად მორგებული „მგლოვირე“ ნიღბით შექცევოდნენ მუქთა საქმელ-სასმელს; ამასთან, არც მეზნეობურ სიტყვის წარმოთქმა ავიწყებოდათ „თავისუფლებისმოყვარე აფხაზთა დამმონებელი“ ქართველების მისამართით... აი, სხვათა შორის, კიდევ ერთი მითი – მითი აფხაზთა „თავისუფლებისმოყვარეობის“ შესახებ. არავისზე ნაკლებად არ ვიცნობ აფხაზებს და შემიძლია დარწმუნებით ვთქვა, რომ თავისუფლება ამ ხალხის გაგებით სულაც არ არის ის თავისუფლება, რომელიც, ცნობილი კლასიკური ფორმულით, „გაცნობიერებულ აუცილებლობას“ წარმოადგენს. მხოლოდ აბსტრაქტულის, შეუძლებლისა და მიუწვდომლის სფეროში შეიძლება ერთმანეთთან შესაბამისობაში მოვიდეს შემდეგი სიტყვათშეთანხმება: ხის რკინა, სუვერენული დემოკრატია, რუსი სამშვიდობოები, თავისუფალი რუსეთი... ვის არ როგორ გაათავისუფლებდა ქვეყანა, რომელიც თავად არასოდეს ყოფილა თავისუფალი ამ სიტყვის საყოველთაო, უნივერსალური და ზოგადასაკებობრივი მნიშვნელობით? „თავისუფლება“ იმათ წარმოდგენაში, ვინც ხელმძღვანელობდა, მართავდა, ასულდგმულებდა, აიარალებდა და, ამასთან, იარაღით ხელში იბრძოდა – ეს არის ქართული მოსახლეობის დაუსჯელი მკვლელობისა და ძარცვის თავისუფლება, მოსახლეობისა, რომელიც საკავშირო ხელშეკრულების დენონსაციის შემდეგ სასიკვდილო მახეში აღმოჩნდა.

საკმარისია ითქვას, რომ „სამშობლოს გასათავისუფლებლად“ წარმოებული ომის დამთავრების შემდეგ აფხაზი პატრიოტები ინერციით უკვე საკუთარ მუნიციპალურ დაწესებულებებს, სკოლებსა და საავადმყოფოებს ძარცვავდნენ; ბევრი საკურორტო ადგილი უბრალოდ აღიგავა პირისაგან მინისა. მახსოვს, 2004 წელს როგორ შემძრა საქავების დემონტაჟმა, რომელსაც ცხელი წყალი უნდა მიენოდებინა ათეულობით მრავალბინიანი სახლისთვის – რამდენიმე „ყოჩაღმა პატრიოტმა“ ის ფართად აქცია, რათა თურქეთში გაეტანა გასაყიდად; და ამ ყველაფერს ფონად ედო, ერთი მხრივ, ხელისუფლების დანაშაულებრივი სიყრუე და სიბრმავე, მეორე მხრივ კი ათასობით თანამემამულის პირუტყვილი დუმილი და გულგრილობა.

...სამშობლოში უკან დაბრუნებულს უკეთესობისკენ შემობრუნების ნიშნები რომ დამენახა, – საბინაო-კომუნალური მეურნეობის ნორმალური მუშაობა, ადგილობრივი ხელისუფლების ზრუნვა ქალაქის კეთილმოწყობაზე, მოსახლეობის უმრავლესობის კეთილდღეობის გაუმჯობესება და ა. შ. – ჩემი ცხოვრებაც, ალბათ, სხვაგვარად აენწყობდა. მაგრამ დანგრეული ქალაქის იერსახე, სრულიად პარალიზებული საქალაქო მეურნეობა, ქალაქში სანეპიდემიოლოგიური სამსახურის არარსებობა, საყოფაცხოვრებო ნარჩენების უზარმაზარი გროვები, მანანწალა ძაღლებისა და კატების წარმოუდგენელი რაოდენობა, რომლებსაც ქალაქის გულგრილი აბორიგანი მოსახლეობის თვალწინ ცოცხლად ჭამდა მკებნარი, წყალგაყვანილობის დანგრეული სისტემები, რაიმე სახის გამწმენდი ნაგებობის არარსებობა – ყოველივე ამან დაბრუნებიდან პირველივე დღეები უარყოფითად განმანაყო ჩემს ირგვლივ ყველაფრისადმი. თუ იმასაც დაეუმატებ, რომ მე, ცხოვრებაში ყველაფერზე მეტად ზღვაზე შეყვარებულ ადამიანს, ნანგრევებელ დაშვება ქალაქის ერთადერთი სამამულო სადგურიდან, რომელიც ადრე მთელი წლის განმავლობაში მუშაობდა – ადვილი მისახვედრი იყო, რომ ჩემს „გაძლება-მოთმინებას“ საღდაც წერტილი დავესმებოდა. და ასეც მოხდა. აზრი არა აქვს იმაზე მკითხაობას თუ რით დასრულდებოდა ჩემი განდევნილობა, 1989 წლის 5 მაისს, ამისშვილს რომ არ შემოეთავაზებინა სამუშაო ახალ ათონში, სადაც ის აპირებდა გასაქირავებელი პუნქტის გახსნას ხუთი მოზრდილი ჰიდროველოსიპედისა და იალ-

აზსავი აპტორი ჩვენს ჟურნალში

ქინი ნავისთვის. ეს უკანასკნელი აღმოჩნდა სწორედ ის პირობა, რომლის გამოც უარის თქმა ვერ შეეძლო, მივატოვე ჩემი ბოლოდროინდელი „ძალაშესაღვი“ და იმავე დღეს მისიშვილის მანქანი დავებრუნდი შინ, გულაუთაში.

ნავისადგომის გასსნამდე რამდენიმე დღე რჩებოდა. დრო რომ მალე გასულიყო, თევზაობას მოვკიდე ხელი. ერთხელ ტალღამჭრელთან მისულს იქ უკვე დამხვდა ათამდე მეთევზე. ჩემი ყურადღება მიიქცია ათი, თორმეტი წლის ბიჭუნამ: ის ძალზე ემოციურად რეაგირებდა, როცა ვინმეს ანკესს თევზი ნამოგებობდა, და მთრთოლარე ხმით სთხოვდა ყველას, ცოტა ხნით მაინც ეთხოვებინათ მისთვის ანკესი, რასაც პასუხად უხეში უარი მოსდევდა. ბიჭს ჩემი ანკესი მიეცა და ვაჩვენე, როგორ უნდა ნამოგეო ანკესის კაუჭზე მიდიხს პატარა ნაჭერი. მის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა თავის ანკესზე ნამოგებული პანანინა თევზი დაინახა! პლაჟზე რამდენიმე რუსი დამსვენებელი იყო, რომლებიც ვერ ბედადენენ ჯერ კიდევ ცივ წყალში ბანაობას. შევამჩნიე, რომ მეთევზეები ხშირად ნაპირისკენ შებრუნდებოდნენ, და საკმაოდ უხამსი გადაძაბვებით ერთობოდნენ ახალგაზრდა ქალის დანახვაზე, რომელიც წინ და უკან დადიოდა ტალღამჭრელზე. ქალი ოცდაათი წლისა იქნებოდა, ტანმსხვილი, თუმცა სწორი აღნაგობის, ხელში სავარცხალი ეჭირა და საოცრად სქელ და გრძელ ქერა თმას ივარცხნიდა გასაშრობად. არც მანამდე და არც შემდეგ არასოდეს მინახავს ამდენი თმა ერთ თავზე – იმდენად გრძელი და ხშირი, რომ ქალი ერთ ადგილას რომ ჩაცუცქულიყო და თავი გაექნია, მთლიანად დაიფარებოდა საკუთარი თმით...

ამასობაში მზე ჰორიზონტს მიეფარა, თევზიც საკმარისი იყო ვახშმისთვის. ნასასვლელად გამზადებულმა დავინახე, რომ ჩემი ანკესის მეგობარი ბიჭუნა ჩემკენ მოდიოდა... გრძელთმიან „უნდინასთან“ ერთად, რომელსაც უკვე გვირგვინად შეეკრა თმა. ჩემი პროტეჟე მისი შვილი აღმოჩნდა. ქალი მომიახლოვდა, აღურსით შემომხედა და მაღლომა გადაძინადა მისი ვაჟისთვის მინიჭებული სიამოვნებისთვის. როგორც გაიკვია, მათ ოთახი ჰქონდათ დაქირავებული ქალაქის ცენტრში და იმ შემთხვევაში, თუ მე შორს ვცხოვრობდი, სიამოვნებით გამაცილებდნენ...

... ვახშამი ჩემს სახლში მცირე ხანს გაგრძელდა, თუმცა უკვე ბნელოდა. სტუმრები ოთახში დავტოვე, რომ პირდაპირ ტაფიდან, ბოლომდე მიერთვით დარჩენილი თევზი, მე კი

გარეთ გავედი ხელ-ფეხის დასაბანად. ის-ის იყო, პირსახოცს მიგვნი, რომ ლიდა (სწორედ ასე გამეცნო) უხმოდ მომიახლოვდა ზურგიდან, პირსახოციან ხელზე ხელი ამიკრა და ჩაცუცქულმა, უეცარი მოძრაობით, საკუთარი თმით დაქმნყო ფეხის გამშრალება. შევეცადე, ამის ნება არ მიმეცა, თუმცა ქალი იმეორებდა, რომ ძალიან ეწყინებოდა, და თავისი გაიტანა. გამომშვიდობებისას, უკვე მის სახლთან მისულებმა, დავთქვით, რომ მეორე დღეს ისევ შევხვდებოდით, რაც, სამწუხაროდ, არ ახდა.

დაკვირვებული მკითხველი მიხვდებოდა, რომ ახლად მოვლენილი მარია-მაგდალინელის საქციელის მიზეზი სხვა რამე იყო, ვიდრე უბრალო მადლიერება შვილისთვის ანკესის თხოვნისა და რამდენიმე თევზისთვის. ვფიქრობ, ის შენიშნავდა ჩემი ოთახის კედელზე ფანქრით მიხატული თავის ქალის კონტურს ცენტრში ოთხსტრიქონიან წარწერით: „აღდაგა 1989 წელი. სიცივე – შიში – მარტობა. ფიქრი სიკვდილზე, არეულობა – შიში – ფერფლი... დიდება შენ, უფალო, რომ ასეთია სასჯელი...“ დოსტოვესკის ცნობილი რომანში – „ძმები კარამაზოვები“ – არის ეპიზოდი, რომელშიც მონასტრის ბერი ზოსიმე მუხლებზე ეცემა ერთ-ერთი ძმის, დიმიტრის წინაშე, რადგან წინასწარ ფერტს მის სატანჯველს. მოგვიანებით მას, უღანაშაულოს, მამის მკვლელობაში დასდეს ბრალი და კატორღა მიუსაჯეს... დაუფიქრამა ლიდიამ ექსპრომტად, თავისებურად ჩემი ცხოვრების არა მარტო გარდასულ, არამედ მომავალ ტკივილებსაც დაუხარა თავი... ამ თითქმის ევანგელისტურ სიუჟეტს იმასლა დავამატებდი, რომ ეს არ არის ერთადერთი მაგალითი რუსი ქალეების თავგანწირვის, სულიერი სიღამაზისა და გამჭირაობის. რა თქმა უნდა, ამ ფენომენსაც თავისი რაციონალური და გონივრული ახსნა მოეძებნება რუსულ ისტორიოლოგიაში. ვლიარებ – ხშირად დავეჭვებულვარ, რომ მხოლოდ გენდერი არ განასხვავებს რუს ქალსა და რუს მამაკაცს, რომ არის რაღაც სხვა, გაცილებით მნიშვნელოვანი... მეორე დღითი, როცა ლიდისთან შესახვედრად ვეშვადებოდი, ძმისშვილმა მომაკითხა ახალ სამსახურში – ნავისადგომზე ნასაყვანად. რთული არ იყო, გამზავრების ერთი დღით გადადება მეთხოვა მისთვის, მაგრამ რატომღაც, ჩემთვისვე გათვალისწინებულ მიზეზით, არ გავაკეთე ეს. თვე-ნახევრის თუ ორი თვის შემდეგ, ერთ შტორმიან დღეს, სახლში შევიარე, სადაც კარის ქვეშ, იატაკზე, ბარათი დამხვდა – გაურკვეველობითა და ჩემი უცნაური გაუჩინარებით შეწუხებული ქალის მცირე ჩანანერი...

ოთხი წლის განმავლობაში, დღეები 24 საათი, მისის პირველი რიცხვებიდან ოქტომბრამდე, ზოგჯერ - ნოემბრამდეც კი (ამინდს გააჩნდა) ნავთისადგომზე ვმუშაობდი, რომელიც სანაპირო ზოლიდან 20-25 მეტრის მოცილებით მდებარეობდა. დაბალჭერიანი თავშესაფარი, რომელსაც მაშინვე „ბუნკერი“ დავარქვი, მონილითური ბეტონის კედლებით სანაპირო ზოლსაც ამაგრებდა. მედლ ავხა ზეთშია სხვაგან არსად მენახა იმ ზომის ტარაკნები, ობობები და რვაფეხები, როგორებიც „ბუნკერზე“ ცხოვრობდნენ! სამაგიეროდ, ზღვა იყო მუდამ გვერდით - დღისითაც და ღამითაც...

ეს ომისწინა წლები იყო - მშვიდობის უკანასკნელი წლები ამ უბედურ მინახე. რაც უფრო ახლოვდებოდა 1991 წელი, მით უფრო მეტი სიბნობელი ნებისმიერი მშვიდობა მშვიდობის დაპირისპირებებითა და შესლა-შემოხლით. საბჭოების ხელშეკრულების დენონსაციის შემდეგ, რასაც ე.წ. „ГКЧП“-ის მარცხი მოჰყვა, ერთიანად ირღვეოდა ნებისმიერი სახის კავშირები რეგიონებისა მეტროპოლიასთან, და ადგილებზე ძალაუფლება ყოფილი სპეცსამსახურების ხელში აღმოჩნდა, რომელთა ხელმძღვანელებმა - „ფარული საქმეების დიდოსტატებმა“ - თავიანთ თავზე აიღეს უკვე არარსებული ცენზრის ფუნქციები.

ვისაც კარგად იცის, რას წარმოადგენდა ჯერ საბჭოთა კავშირის, შემდეგ კი რუსეთის ფედერაციის სპეცსამსახურები, ექვი არ შეუძარება იმაში, რომ დასაბამიდან დღემდე ამ, ქურდული მენტალობის ქვეყანაში ძალაუფლება რომ აღმოჩენილიყო არა სპეცსამსახურების, არამედ „კანონიერი ქურდების“ ხელში, ეს შედარებით ნაკლები ბოროტება იქნებოდა, რადგან ვაცილები ნაკლები მსხვერპლი, ნგრევა და სისხლი მოჰყვებოდა. ბოდიშს ვისდი ვანვითარებული სამართლიანობის გრძნობის მქონე მკითხველთან, რომელთა რიცხვს მოკრძალებით საკუთარ თავსაც მივაკუთვნებ, მაგრამ სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ, ყოველგვარ ადამიანურებაზე ხელაღებული 4К-ГПУ-ОГПУ-НКВД-ГРУ-КГБ-ФСБ-ის თანამშრომლებისგან განსხვავებით, „კანონიერ ქურდებს“ (რამდენადაც მე ვიცი) ერთგვარი მორალური „ღირსების კოდესი“ მაინც გააჩნიათ...

როცა სსრ კავშირის კვბ-ის ყოფილმა გენერალ-ლეიტენანტმა, ი. გიორგაძემ რუსეთის ერთ-ერთი ცენტრალური ტელეარხისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ „შეუარდნადეს არასოდეს უყვარდა კვბ,“ - პატივისცემის გრძნობა, რომელიც ინსტიტუტურ დონეზე ადრეც გამაჩნდა შეუარდნადის მიმართ, გამოიხატა. ...იმ წელს, როცა ედუარდ შეუარდნაძე სკკპ

ცკ-ის პოლიტიბუროს შემადგენლობაში შევიდა, რიგაში ვმუშაობდი. ერთხელ სამუშაოდან დაბრუნებული საერთო საცხოვრებლის სააქტო დარბაზში შევედი, სადაც შეგვეძლო, ახალ პრესას გავცნობოდი. იქვე იდგა მაგიდები ჭადრაკისა და შაშის მოყვარულთათვის ან, უბრალოდ, „კულტურულად“ დასვენების მსურველთათვის. როცა ჩაუყარე კედელს, სადაც, ტრადიციულად, პოლიტიბუროს წევრების სურათები იყო გამოფენილი, შევინხე, რომ ქვედა მარჯვენა კუთხეში ახალი წევრის ფოტო იყო დამატებული. როგორც ჩანს, დავასთან იმაზე უფრო მეტხანს გავჩერდი, ვიდრე გარემოება მოითხოვდა, და მოთამაშეთა თუ მკითხველთა მხრიდან ვილაცის ხმა მომწვდა: „შენ, ეი, რას დარჭობიხარ მანდ, ვერ გატყვი თანამემამულე ცქერით?“ ხმაშიც და ნათქვამის ტონშიც იგრძნობოდა უფრო მეტი, ვიდრე ირონია ან უსწინარი ხუმრობა. - არაფერი, - შევეცადე, აღელვება არ გამომემჟღავნებინა და ადგილიდან დაუძვრელად ვუპასუხე, - აი, მელორეც გამომწვდა, - და მათი მხრიდან თანხმობის გამოხმატველი მეგობრული ხარხარის შემდეგ დაეუმატე, - ამიერიდან ღორებს მწყემსიც ეყოლებათ-მეთქი... ნამიერი შოკური დუმილის შემდეგ ორი თუ სამი წამი განზრახ ადგილიდან - და რამდენადაც მათი განზრახვა არც დაეჭვების და არც იქ დაყოვნების არანაირ საფუძველს არ იძლეოდა, თავს სასწრაფო რეტიროკით ვუშველე. გამომდინარე იქიდან, თუ როგორი გაანხლებით ანჯღრვდნენ ისინი ორი საკეტით ჩარაზული ჩემი ოთახის კარს, აშკარა იყო, რომ მხოლოდ საკუთარმა სიმარდემ მიხსნა მათი უღმომბელი შურისძიებისგან.

90-იანი წლების დასასწავლის პოლიტიკურ ან ნახევრად პოლიტიკურ საკითხებთან დაკავშირებული ჩემი რეპლიკები და კომენტარები, რომლებიც ხშირად გამოირჩეოდა მკვეთრი რადიკალიზმითა და უკომპრომისობით, უყურადღებოდ არ დარჩენია ახალი ათონის მცხოვრებთა უმრავლესობას, განსაკუთრებით, იგივე შეხედულებებზე ჩემგან რადიკალურად განსხვავებული, სრულად საპირისპირო მოსაზრების ადამიანებს. ნავმისადგომის არმატურული მავთულით დაქსელილი რკინის ჭიშკარი იმდენჯერ გახდა სიბნელეში ნასროლი ქვების „მსხვერპლი“, რომ იძულებული გახვდი, მისთვის შიდა მხრიდან „ლუქანები“ ამფერებისათვის დასაცავად.

...„Провозглашать я стал любви и правды, чистые

ученья,
В меня все ближе мои бросали
каменья“,

– ეს ლერმონტოვისეული „წინასწარმეტყველება“... ჯერ კიდევ არ არის ყველა ქვე შერგილი, მაგრამ ამის დროც დადგება...

ჩემს სამუშაო მაგიდაზე, ნოუთბუქის გვერდით, დევს წიგნი, რომლის ავტორია 1992 წელს აფხაზეთში ომის დანაწიების თვითმხილველი, სვეტლანა მიხეილის ასული ჩერვონაია – ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ეთნოლოგიისა და ანთროპოლოგიის ინსტიტუტის ეროვნებათმცოდნეობის ურთიერთობების შემსწავლელი ცენტრის თანამშრომელი (ძალიან კარგად ვიცნობ რუსულენოვანი მკითხველის უმეტესი ნაწილის ფსიქომორტირიკას, ამიტომ დაბეჯითებით ვთხოვ რუს შოვინისტებს, ნუ აღელდებიან, – ჩვენს შორის ხომ ასეთებიც არიან!) ამასთან, ჩერვონაია სვეტლანა მიხეილის ასულის ქმრის გვარიც, მისი ქალიშვილობის გვარი კი ივანოვა ან სულაც სიდოროვა). წიგნი 1993 წელს გამოიცა მოსკოვში, გამოცემილია „მოსგორპენატში“; ყდაზე აწერია „აფხაზეთი – 1992: პოსტკომუნისტური ვანდეა“; ტიტულის გვერდი ოდნავ სახეცვლილია: „აფხაზეთი – 1992: პოსტკომუნისტური ქართული ვანდეა“ – რაც ასევე ნიშანდობლივია... ასეთი წიგნი ხელისუფლებაში პუტინის მოსვლის შემდეგ რომ გამოცემულიყო, ყველა, ვისაც პირდაპირი ან ირიბი კავშირი ჰქონდა მის გამოცემასთან, დღეს ისევე უშუშევარი იქნებოდა, როგორც მე ვარ – პალატუხის გარეშე ან პუტინი – სინდისისა და აღიარების გარეშე. სხვათა შორის, სრულიად დარწმუნებული ვარ, რომ პუტინისთვის უცნობია ეტიმოლოგია სიტყვისა „სინდისი...“ 1995 წელს მოსკოვში, სადაც სამშენებლო მასალების მალაზიის მტვირთავად ვმუშაობდი 1993-1998 წლებში, შეხვდით ჩემს შორეულ ნათესავს, განათლებით ისტორიკოსს, რომელმაც მარუჟა ეს წიგნი და მითხრა: „ახალ ათონში მუშაობისას რამდენიმე წელი არ მასვენებდი შენი ვანდეით, აილე ეს წიგნი, შენია. ჰო, მართლა, მეთავე გვერდზე რაღაცები შენც გეხება, თუმცა მე წიგნის სათაურდანვე მიხვდით, რომ ავტორის ნაცნობი ხარ...“

სვეტლანა მიხეილის ასული ჩერვონაია ომის დაწყებამდე ცოტა ხნით ადრე ჩემს სამუშაო ადგილზე გავიცანი, სადაც ის საბანაოდ დადიოდა. არაფერი ვიცოდი მისი მივლინებისა და რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრობაზე, უბრალოდ, მცირე მომსახურებებს უწევდით, როგორც საინტერესო და განათლებულ თანამოსაუბრეს; უამრავ რამეზე ვლაპარაკობდით, მათ შორის, რა თქმა უნდა, პოლიტიკურ მოვლენებზეც. შემდეგ ის ისევე მოულოდნელად გაქრა ჩემი თვალ-

თახედვიდან, როგორც გამოჩნდა, მე კი, ჩემს პრობლემებში ჩაფლულს, საერთოდ მიძინებდა მისი არსებობა მანამ, სანამ ერთ მშვენიერ დღეს აღნიშნული წიგნი ჩემს ხელთ არ აღმოჩნდა.

წიგნში რამდენიმე სიტყვა ჩემდამი მოძღვნილი – ვფიქრობ, ამით ავტორმა მადლიერება გამოხატა ჩემ მიმართ იმ სიტყვის გამო, რომელიც მან, როგორც მნიშვნელოვანი, სათაურად გამოიყენა; ან, იქნებ, იმისთვის, რომ იმ აფხაზეთა შორის, რომელთა გაცნობაც მოახერხა აფხაზეთში ყოფნისას, მე ერთადერთი ვიყავი, ვისი შეხედურად მართლაც მეტ-ნაკლებად გასაზიარებლად და ადეკვატურად მიაჩნდა. აი, ეს ფრაგმენტი:

„იმავე საღამოს, ჯერ კიდევ მშვიდი და თბილი შავი ზღვის სანაპიროზე ახალ ათონში, უბრალო აფხაზი ჭაბუკი (მას ალიც ეძახდნენ – ალბათ, ალი ერქვა; მაშველად მუშაობდა ნავისადგომში, თუმცა უკვე დიდი ხანია ამაში აღარავინ უხდია ფულს; გასაერნების მსურველთათვის ორი ძვილისძველი კატამარანი ჰყავდა და ოსტატურად მართავდა იალქანს თვითნაკეთი იახტაზე, რომლითაც, ომის დანაწიების შემთხვევაში, თურქეთში წასვლას აპირებდა; ეს ამბავი ახალ ათონში ყველამ (იცის) დაფიქრებთა და სვედაინად ამბობდა: – მათ, ვინც სოხუმის უმაღლესი საბჭოს თავზე ზოლებიანი დროშა გადმოვიდა, ჩემთვის არაფერი უკითხავთ. მე აფხაზი ვარ და, ალბათ, ქართველებზე განაწყენების რაღაც მიზეზი მეც მაქვს, მაგრამ კარგად მესმის, რომ დღეს მხოლოდ ახალ საქართველოსთან ერთად შეგვიძლია თავი დავაღწიოთ კომუნისტურ თავლას. ჩემი იმედები ედუარდ შევარდნაძეს უკავშირდება, რომელიც მცეცური სიტუფილით სძულთ, ალბათ, იმიტომ, რომ დასავლეთს ბერლინის კედელი დაუთმო, და იმიტომაც, რომ საბჭოთა ბირთვული საფრთხე აგვარიდა. კიდევ იმის გამო, რომ მან წინასწარ განჭვრიტა პუტინი (ერთში შეცდა: ეგონა პოლკოვნიკები, აღმოჩნდნენ – მარცხად) და გააფრთხილა გორბაჩოვი; სძულთ იმისთვისაც, რომ გასულ ავგისტომი თეთრ სახლს იცავდა; იმისთვის, რომ სურს გამოათროს საქართველო თავისი ავტონომიებიანად სამოქცდათნლიანი ჭუჭყისგან...“

ეს ტექსტი კეთილი ქალბატონის აცხცახებული ხელით ინერებოდა, ქალისა, რომელიც ყოველდღიურად ხვდებოდა იმათ, ვინც სულსწრაფი მოუთმენლობით რაზმავდა აფხაზ, სომეხ, კახაკ თუ ჩრდილოკავკასიელ გადამთიელთაგან შემდგარ აულაგამე ბრბოს – ომის, ძალადობის, ძარცვისა და მკვლელობებისთვის; არის ტექსტში რამდენიმე უმნიშვნელო, თითქმის კურიოზული

შეცდომა, რომლებიც, დროისა და გარემოებების გათვალისწინებით, სრულიად გასაგები და მისატყვევებელია; ავტორი – ამ უდიდესი დანაშაულის პირველივე დღეების უშუალო თვითმხილველი, სულთმოზნობავე უჩრჩხლის – საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი ყველაზე სასტიკი ქრონიკის პირველ ფურცლებს ქმნიდა. ეს სამი შეცდომაა: 1) 1992-ში მე 44 წლისა ვიყავი, შესაბამისად, „უბრალო აფხაზი ჭაბუკი“ ვერ ვიქნებოდი; 2) მაშველად არ მიმუშავია; 3) მე არ მქონია „ქართველებზე რაიმეს გამო განაწყენების მიზეზი“, რადგან საკმაოდ კარგად ვიყავი ინფორმირებული და ვიცოდი, რა სარჩული ედო ჩემს სამშობლოში მიმდინარე მოვლენებს; გარდა ამისა, როგორც ადრე ვთქვი, მამინ უკვე თითქმის დაკარგული მქონდა ნაციონალური იდენტობის განცდა, ხოლო აზროვნების ფორმითა და მეთოდებით, ჩემს ირგვლივ არსებული სამყაროს, მოვლენების, სახეების აღქმითა და ასახვის უნარით – მე უფრო რუსი ვიყავი (და, ვფიქრობ, დავრჩი დღესაც), რადგან დავიბადე (და უკვე მოხუცდი) რუსული კულტურის, რუსული ცივილიზაციის საზღვრებში...

ტექსტი მოყვანილი ზოგიერთი ფრაზიდან ის დასკვნა მომდინარეობს, რომ „ვანდის“ ავტორი ახალი ათონის მცხოვრებლებისგან ჩემს შესახებ ცნობებს კრებდა იქიდან ჩემი სახსლის შემდეგ – 92 წლის 19 აგვისტოდან, აქედან – რეპლიკაც: „ეს ამბავი ახალ ათონში ყველამ იცის!“

19 აგვისტოს კი, ყველა კალიონის ცეცხლსასროლი იარაღის უწყვეტი კონონადის ქვეშ, დაეჭერი ჰიდროელისიპედის თეთრ-წითელი ქოლგები; წითელი ზოლებისგან გავაკეთე ორი მეტრის სიმაღლის ორი ჯვარი, იალქანს ორივე მხრიდან სპილენძის მავთულით მივამაგრე, ავიღე თხუთმეტი ლიტრი სასმელი წყალი და ზღვაში გავედი. კურსი ჰორიზონტზე მეჭირა. ნაშუადღევს, როცა თანდათან გაძლიერდა სამხრეთიდან აქამდე სუსტად მქროლი ქარი, მოყოლდნელად ნავმა ჩრდილო-დასავლეთით გადაუხვია და ნახევარი საათიც არ იყო გასული, შტორმი დაიწყო: მკითხველი, რომელმაც იცის, რას წარმოადგენს კალინიზირების ქარსანაში ნარმოებული „იანტარის“ კლასის დურალუმინის ნიჩბ-იალქანიანი ნავი, კარგად მიხვდება, რას ნიშნავს ასეთი „ფარღალა“ ნავით, ისიც შტორმულ ქარში, ღია ზღვაში ყოფილიყო... როცა ზღვიდან შემოჭრილი წყლით ნავი ბორტებამდე დაიფარა და ტალღები უკვე თავისუფლად გადადიოდა მასზე, შევეცადე, ნაპირსკენ მოვებრუნებულიყავი, რაც მხოლოდ რამდენიმე მცდელობის შედეგად მოვახერხე: სანახევროდ წყლით დაფარული ნავი

ცურავს მხოლოდ გვერდითი საპაერო პილონების ხარჯზე ახერხებდა და საჭით მართავს ძნელად ემორჩილებოდა; სულ მცირე შეცდომა შეიძლებოდა გამხდარიყო მძიმე ან სულაც ფატალური შედეგის მომპაი. მანვერირების უნარის სრული დაკარგვის გამო ახალ ათონში დაბრუნება შეუძლებელი იყო და უახლოეს ნაპირს მივაშურე. ნაპირამდე კილომეტრზე ნაკლები იყო დარჩენილი, როცა ზღვისა და ქარის ხმაურში რალაც უცნაური ხმები შემომესმა და იმ აზრით შეწუხებულს – ხომ არ დაირღვა საპაერო პილონების ჯერმეტულობა, რაც მაშინვე ჩაძირავს უქადადა ნავს – ერთადერთ იმედად მოახლოებული ნაპირი მიმაჩნდა მანამ, სანამ არ დავრწმუნდი, რომ სწორედ ნაპირი იყო იმ მომენტში მთავარი საფრთხე; როგორც აღმოჩნდა, მე ვუახლოვდებოდი რუსი სამხედროების მიერ მკაცრად დაცული სეისმურ სადგურს, საიდანაც მხრებზე შემოდგმული CKC-დან დამიზნებით ესროდნენ ზიგზაგისებურად ნაპირსკენ მცურავ ნავს, რომლის იალქანზე ორი დიდი წითელი ჯვარი ეხატა... რაც უფრო ახლოვდებოდა ნაპირი, მით უფრო ხმამაღლა ისმოდა წყლის ზედაპირზე დაცემული ტყვიების ხმა...

ადრეც აღმოვჩენილვარ ექსტრემალურ პირობებში ზღვის სტიქიასთან, მაგრამ, როცა ამ შემთხვევას ვიხსენებ, ვერაფრით გვხვდები – თუ არა ღვთის სასწაულმა, რა ძალამ შემაძლბინა, უკვე წყობიდან გამოსული საჭით გამეზორციელებინა ოვერშტატი – ნავის მობრუნება 180 გრადუსით ქარის საპირისპიროდ... როგორც ჩანს, ჩამოთვალა ღმერთმა 1972 წლის ზაფხულში ფინეთის ყურეში ქარიშხლის დროს საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად გადარჩენილი ოთხი ადამიანის – ორი ვაჟისა და ორი გოგონას სული და მისხნა სასიკვდილო საფრთხისგან...

საღამო იყო, როცა უკვე ნაცნობ სოხუმის იახტკლუბის ნავმისადგომს მივუახლოვდი, სადაც თითქმის არავის მოუტყვევია ყურადღება ჩემთვის და ჩემი ნავისთვის, თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე ბოშას, რომლებმაც ნაშვი დაიტაცეს ნავზე არსებული წყლის მარაგი – ქალაქში უკვე იდგა სასმელი წყლის პრობლემა; იახტკლუბის დარაჯი, ალექსეიჩი დამეხმარა ნავის ცხვირით გამოყვანასა და წყლისგან დაცლაში; დაახლოებით ხუთი, ექვსი დღე ვიცხოვრე გვერდით მდგარ ტანკერზე T-17, რომელიც სანავით ამარაგებდა სოხუმის სანაოსნოს, შემდეგ კი თევზსაჭერი სეინერით, რომელსაც ქართველი ეკიპაჟი მართავდა, სოჭში ჩავედი სხვა დევნილებთან ერთად, რომელთა შორის იყვნენ სომხები, ბერძნები, ბოშები... ორი

აზნაზი აპტორი ჩვენს ჟურნალში

თუ სამი დღის განმავლობაში, რომელიც აქ დავყავი, „სასწრაფო დახმარების“ მანქანით რამდენჯერმე მიგვიყვანეს სხვადასხვა საავადმყოფოში, მათ შორის, ფსიქიატრიულშიც; ბოლოს, როგორც იქნა, ხუთას რუმლად ვიძოვე ადგილი მატარებლის ვაგონის სატიერთო თაროზე და ამ გზით მოხვდი სანკტ-პეტერბურგში, რომელიც იმხანად ჯერაც ატარებდა „მსოფლიო პროლეტარიატის ბელადის“ სამარცხვინო სახელს...

საოლეო საავადმყოფოში ჩატარებული კომპლექსური გამოკვლევის დიაგნოზში მითითებული იყო: თორმეტგოჯა ნაწლავის პროგრესირებადი წყლული, ფიზიკური გამოფიტვა, ვევროზი და სხვა. მივიღე დევნილი 9 13-ის ნომრითა, რომლის მეშვეობითაც ნომინალური თვითღირებულების 25%-ად ვიძენდი მედიკამენტებს; ამჟღავნებულად ვმკობლობდი და ვმუშაობდი პეტერბურგთან ახლოს მდებარე კილომეტრის დაშორებით მდებარე ტორფის საწარმოში მომარაგების ნაწილის მტკირთავად; ამის შემდეგ სამუშაოდ გადავედი კოლპინის საჯარო ცენტრის მშენებლობაზე; 93-ის ზაფხულის დასასრულს, ჩემი ძველი მოსკოველი ახლობლის რჩევით, მოსკოვში გადავსახლდი, სადაც მუშაობა დავიწყებტრ ბაბუშკინსკაისთან მდებარე მალაზიისა და ოფისის 24-სათიან უცვლელ დარაჯედ. მისმა მფლობელმა, შეძლებულმა „ახალმა რუსმა“, ისეთი „ხელფასი“ შემომთავაზა, რომ სანახევროდ ვიმშობლობდი და ვენოედი „ДЫМОК“-ს – იმხანად ყველაზე იაფფასიან სიგარეტს რუსეთში. იგივე 1993 წლის ზამთარში აღრიდნევე მოსკოვში მცხოვრები ჩემი ბიძაშვილის მისამართი გავიგე, რომელმაც სამშენებლო მასალების მალაზიაში მტკირთავად მომანყო – აქ ყოველგვარი შევებულების გარეშე ვიძუშავე 1998 წლამდე, რასაც ჩემს შრომის ნივნაკში გაკეთებული შესაბამისი ჩანაწერიც ადასტურებს.

ვისაც არ უნახავს 90-იან წლების მოსკოვი, მას არაფერი ეთქმის „უმართავ 90-იანებზე“ და წარმოდგენაც არა აქვს არა ოფიციალური და დეკლარირებული, არამედ რეალური და ნამდვილი „რუსულ ცივილიზაციაზე“, რომელიც განსაკუთრებით „მიშვლდება“ გარდაბნულ, კრიზისულ, არეულ დროში. ხუთი წელი ვიცხოვრე 90-იანი წლების მოსკოვში და ამ ხნის განმავლობაში ადამიანის ნებისმიერი უფლების წინააღმდეგ მიმართული უამრავი დანაშაულის მონმე გავხდი; რიგითი ადამიანების თვალწინ ადგილი ჰქონდა ძალადობისა და ადამიანის ღირსების ცემობაზევლ ისეთ სცენებს, როგორსაც კუბის მონბოლი „გუნანტანამოს“ ციხის პატიმრებზე კი ვერ იხი-

ლავენ... საოცარია, რამდენი რამ შემორჩა თითქმის უცვლელად რუსი ხალხის მენტალიტეტსა და ფსიქოლოგიაში მე-16 საუკუნის „ოპრინჩინიდან“ იმ წლებში მოსკოვის ქუჩებში სამართალდაცვაი ორგანოს თანამშრომელი თუ მოგმარებდათ სიტყვით – „პატიცემულო“, ეს უნდა აღგვეკეთ, როგორც ფაშისტების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე კომუნდანტის საათის დარღვევა და რამდენიმე თანამშრომელი თუ მოგმარებდათ – „Halt!“, „Hände hoch!“ და „Aus weiche!“ — ერთად, ერთ ფლაკონში, რაც ძირითადად მთავრდებოდა „პატიცემულის“ ფულის მითვისებით ან მილიციის უახლოეს განყოფილებაში, ე. წ. „ОБЕЗЬЯНИИ“-ში მოხვედრით... რუსი ოფიცრობის ღირსებისა და სამართლიანობისთვის იმასაც ვიტყვი, რომ რეგისტრაციის გარეშე მოსკოვში ცხოვრების ხუთი წლის განმავლობაში არასოდეს გამითენებია „ოპეზიანიკში“ და არც რაიმე დამცირება მიმიღია მათგან, თუმიც ისიც მესმის, რომ ამის მტკიცება იმ ადამიანებისთვის, ვინც საკუთარ თავზე გადაიტანა ბევრი დამცირება და უსამართლობა, სიმართლისგან შორს დგას. თუმცა იყო ერთი „უმტკატო სიტუაცია“, რომელიც ღირს იმად, რომ დანვრილებით აღვწერო: 1995 წელს, სამების დღესასწაულის დილას, მალაზიის ღია კარში გამოჩნდა ორი შეიარაღებული და ხელმედაკაინებული „ომონელი“, — სურათის მეტი სიცხადისთვის რკინის ჩაფხუტებია აკლდათ! ერთი შიგნით შემოვიდა, ყურადღებით მიმოიხედა ირგვლივ, მზერა ჩემზე შეაჩერა და პასპორტი მოითხოვა. როცა დარწმუნდა, რომ რეგისტრაცია არ მქონდა, ბრძანა: „იარე!“ დაუწყე ახსნა, რომ ვარ კადრის მუშა, რომ ვიხიდი გადასახადებს და ბოლოს დევნილის მონმობაც წარუვადგინე. როგორც ჩანს, სწორედ აქ დავეტრე შეცდომა. მონმობის „შესწავლის“ შემდეგ ისევე პასპორტს ჩახვდა, ეროვნების გრაფაში ჩანაწერს გააყოლა თვალი და მკითხა: – აფხაზი ხარ?“ დაიხ-მეთქი, ვუპასუხე: – აფხაზებმა ხომ ომი მოიგეს, დევნილი როგორღა აღმოჩნდები! – რა უნდა მეუბნა! „იარე!“ — ისევე მოკლედ და ბოროტად ბრძანა მან და ზურგზე ავტომატის ლულამიბჯენილმა გავიარე ათასგვარი საქონლით დატვირთულ დახლებსა და იქ მყოფ მყიდველებსა თუ გამყიდველებს შორის. იარაღისგან როგორღაც დისტანცირებას ვცდილობდი და ვერც შევნიშნე, როგორ ჩამომრჩა კონვიორი, რომელმაც ჩათვალა, რომ გაქცევას ვცდილობდი, და უეცრად მთელი ხმით იღრიალა: „დადგა-ა-აა!“ წამით ჩვენს ირგვლივ სივრცე დაცარიელდა თითქოს. ომონელი სულ ახლოს

მოვიდა, ლულა მკერზე მომბაჯინა და მძიმედ, ქრონიკული ასთმატიკის ხმით ამოხრიალა: „კიდევ ერთხელ ერთ მეტრზე წინ გაიწე – დაგ-გმარხავ! გაივებ?!“ – გაუგებარი რა არის, მეთაურო-მეთუი, ვუბახსუხე... „წინ იარ!“ – იყო ბრძანება. დღემდე ნათლად მახსოვს მონაცრისფრო-მინისფერი სახე და თეთრი, თითქოს ფერადი გარსის გარეშე დარჩენილი თვალბეი; მახსოვს თითი, რომელსაც ფრჩხილის ზემოდან „სამკლოვიარო“ ზოლად ერტყა ავტომატის ჩახმახის კაუჭი...

რამდენიმე ავტობუსით სხვა ჩემნაირებთან ერთად ჩერტანოვის რაიონის მილიციის ერთ-ერთ განყოფილებაში მიმიყვანეს. კამერები ყველას არ ეყო და სხვები დროებით განყოფილების სააქტო დარბაზში მოათავსეს. „ობეზიანნიკი“ ხალხის სიმრავლის გამო მუდამ ცხელა, სუნთქვაჭირი, იატაკი სიგარეტის ნაშენებთა და ფერფლითა დაფარული... ჩემდა საბედნიეროდ, ორიოდ საათის შემდეგ რკინის გისოსს ნაცნობი სერჟანტი მოუახლოვდა: „შენ როგორ მოხვდი აქ?“ „ახე... სამუშაო ადგილიდან ამიყვანეს, – უბახსუხე გაკვირებულს. – ახლავ მოვალო, – ჩილაპაპარა...“

... მალაზიაში დაბრუნებულმა ცვლა დაეასრულე. შემდეგ კი უგონოდ დაეთვერი. ღამით, როგორც ჩანს, გული გამიჩრდა; მეხსიერებაში ჩამრჩა მკვეთრი სითეთრე და ჩემი უსასრულო მდებლობა – მეპოვა ამ გაჭიანურებულ და არამინიერად დამორგუნველ სითეთრეში რაღაც, რაც გამახსენებდა ძალიან საჭიროსა და ძალიან მნიშვნელოვანს და რის გარეშეც შეუძლებელი იყო ამ მტანჯველ-მოვლავარე სითეთრისგან თავის დაღწევა...

არ ვიცი, რამდენ ხანს გაგრძელდა ეს „პროცესი“, მაგრამ მდგომარეობიდან გამოსულს უცნაური ხმები მომწვდა: როგორც აღმოჩნდა, გვერდით ოთახებში კედელს მუშტებს სცემდნენ ნოქები კამო და აზერბაიჯანელი ნავი... მახსოვს, „იმქვეყნიდან მობრუნებული“ დიდხანს ვერ გავერკვიე, ვინ ვიყავი, რა მექვია, სად ვიმყოფებოდი და ა. შ. ხშირად მსმენია, რომ კლინიკურ სიკვდილის შემდეგ ბევრი ადასტურებს ერთგვარ „თეთრ სინათლეს“, რაშიც თავადაც დავერწმუნდი. გამორიცხული არ არის, რომ ეს იდუმალი თეთრი შუქი იმ სუბსტანციის ინვერსიულ რელიქტს წარმოადგენს, რასაც თანამედროვე ასტრონომია არაფერს ან არარას უწოდებს ან იმას, რაც წინ უძღოდა სამყაროს წარმოქმნელ დიდ აფეთქებას...

... დილით, სამუშაოზე წასვლის წინ, ჩვეულებრივ მოძრაობით მოვხიე კალენდრის ფურცელი – სულიწმინდის დღე იდგა... ადამიანი, რომელმაც კლინიკური სიკვდილი გადაიტანა, ცოტათი განსხვავდება მანამდე არსებულ „თავისი თავისგან“. შეიძლება ვივარაუდო, რომ, თუ არა კედელზე მეზობლების მუშტისცემის ხმა, სამუდამოდ დავრჩებოდი იმქვეყნიურ „სითეთრეში“ და ექიმები, ბუნებრივია, ჩემს სიკვდილს ღრმა ალკოპოლური მონამელის ფატალურ შედეგად მონათლავდნენ და სრულიად სამართლიანადაც.

მომხდარზე ფიქრმა, ზუსტად არ მახსოვს, მაშინვე თუ უფრო მოგვიანებით გამახსენა ის, რაც დიდი ხნის დავინწყებული მეგონა – შემთხვევა კოლიმაზე 1970 წლის ზაფხულში.

...მიუყვებოდი მაგადან-ტალონის ტრასაზე მდებარე დასახლებას ძველისძველი სახელწოდებით – მეორე **ДРП**, სადაც თევზსაყინულის შესაკეთებლად გაგვგზავნეს არმანის რაიონული ცენტრის თევზკომბინატის მშენებელთა ბრიგადა. ყურადღება მივაქციე დიდ პლაკატს, რომელზეც გამოსახული იყო მფრინავი კოსმოსური ხომალდი და სკაფანდრიანი კოსმონავტი ტექსტით – „ამხანაგო, ამიერიდან ჩვენი დედამიწა სამყაროს სანაპირო გახდა!“ – ამასთან, პლაკატზე დატანილი საბჭოთა კავშირის რუკა არ იწვევდა არანაირ ეჭვს, რომ „ჩვენი დედამიწაში“ მხოლოდ საბჭოეთის მიწა იგულისხმებოდა. სულით სიღრმემდე შემძრა სხვაობამ გარემომცველი სამყაროს სიდიადესა და ხის უბადრუკ ქოხზე გაკრულ საზეიმო, ამბიციურ პლაკატს შორის. იმავე საღამოს, როცა მთელი ბრიგადა ჩვეულებისამებრ ლოთობდა, მე, სასმელით გახურებული, ჩემს პოლიტიკურ ოპონენტებს (რომელთაც ყოველთვის ექოვლობდი) ვუმტიციებდი: „თავად იყოს ქრისტე მეორედ მოსვლას ჩვენს „საბჭოურ მიწაზე“ რომ მოგვევლინოს, ისიც, როგორც კი აქაურ ჰაერს ჩაისუნთქავს, ჯვარზე კი არა, ბაზარში ნავა სომხებთან და აზერბაიჯანელებთან ერთად კარტოფილის გასაყიდად!“ – როგორც ახალგაზრდა ვიყავი, სულელი, სისხლმდღლარე და უკიდურესობამდე პოლიტიზებული... დღესინდისობა – ეს უდიდესი ცოდვა, რომელიც ჩემს წინდისზე იყო – გამახსენდა 25 წლის შემდეგ მოსკოვერცკის ბაზრის სასტუმროს ნომერში, სადაც სანტექნიკით მოვაჭრე სომეხმა კამომ და ხილის გაყიდველმა აზერბაიჯანელმა ნავიმ (ან მისმა რომელიღაც თანამემამულემ), შეგნებულად თუ შეუგნებლად, სიკვდილისგან მისხნეს. ბევრს მიცემდი, ოღონდ გამეგო, რამ აიძულა ეს ადამიანები, ერთმანეთისგან შეუთანხმებლად,

აშხაზი ავტორი ჩვენს ჟურნალში

სხვადასხვა მხრიდან ეკაკუნენინათ ჩემი ნომრის კედლებზე, რამაც, სმენის გავლით, ხელოვნური მასაჟის თუ ელექტრომოსკოს ფუნქცია შეასრულა ჩემი გულისთვის.

1998 წლის აგვისტოს დეფოლტისა და „შავი სამშაბათის“ შემდეგ ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის რეგიონულმა სამმართველომ და ორეზოვო-ბორისოვოს „სამსომ“ ერთობლივად „გადაუარეს“ მოსკოვრეცკის ბაზრობას აქ მომუშავე არარუსების „გასაკრეჭად“ და „დასაძირად“. 31 დეკემბერს ცვლა დავასრულე, იმავე დღეს კადრების განყოფილებაში ჩემი გათავისუფლების ბრძანებას ბეჭდები დაუსვეს, 1 იანვარს კი უკვე სანკტ-პეტერბურგში ვიყავი, სადაც ვიცხოვრე 2000 წლის აგვისტომდე. მანამდე, 1999 წელს, შევეცადე რუსული პასპორტით შემეცვალა საბჭოთა პასპორტი, მაგრამ სმონლში, სადაც ამის გამო მომიხდა გამგზავრება, დატრიალდა ამ პროცესის თანმდევი ბიუროკრატიული მანქანა: რამდენიმე პირობასთან ერთად მათ ჩემგან მოითხოვეს დევნილის მონუმობის ახლეთ (ხუთი თუ ექვსციფრისანი) შეცვლა, რაც ჩემ მიერ აღქმული იყო, როგორც „არამეგობრული აქტი“. ყველაფერი კი იმით დასრულდა, რომ მივმართე საქართველოს საკონსულოს, საიდანაც ვარკვეული დროის შემდეგ გადმომეცა საქართველოს საზღვარგარეთის პასპორტი, რომელსაც, ღვთის ნებით თუ ბოროტი ადამიანების მცდელობით, გამოყენება არ ეწერა...

2000 წლის აგვისტოში სამშობლოში დაებრუნდი, სადაც შევიძინე ოროთახიანი ბინა ორდერით (ბინებს, რომლებიც იძულებით დაატოვებინეს კანონიერ მესაკუთრეებს, ადგილობრივები „ნადავლს“, „ნაალაფარს“ ეძახიან და მათი შეძენა გაცილებით იაფად შეიძლება, თუმცა მე, ჩემი მოსაზრებების გამო, მათი შეძენა არ მზიბლავდა). აქ ვიცხოვრე ბოლოდროინდელ მოვლენებამდე – უკრაინაზე პუტინის ავაზაკურ თავდასხმამდე; ამის შემდეგ ბინა ნაჩქარევად, სამჯერ იაფად გავყიდე, ყიდვა-გაყიდვის დოკუმენტების გაფორმების ყველა უფლება მყიდველს გადავიცი, ხოლო მიმდინარე წლის 8 მაისს სხეულიდან ჩამოვიფერთხე დანაშაულისათა და ცოდვით სავსე ჩემი სამშობლოს მიწის მტვერი და კიდევ ერთხელ დავადექი შორეულ გზას...

არ შემიძლოა თავი შევიკავო იმ ინციდენტის აღწერის სიამოვნებისგან, რასაც მგზავრობისას ჰქონდა ადგილი. 9 მაისს დონის როსტოვში მატარებელში ამოვიდა ცოლ-ქმარი ექვსი წლის გოგონასთან და მასზე ერთხანგრძლივ-ორი წლით უმცროს ბიჭუნასთან ერთად. ისინი ჩემს მონიერ დაპირედ დასხდნენ. ოჯახის დედის რეპლიკები

გასაგებს ხდიდა, რომ სამხრეთ-აღმოსავლეთ უკრაინის მცხოვრებლები უნდა ყოფილიყვნენ, საბრძოლო მოქმედების ზონისთვის სასწაულეებრივი მარშრუტით დაეღწიათ თავი და ახლა ერთ-ერთი მუღლის მშობლებთან მიემგზავრებოდნენ. ამრიგად, ახალმა მგზავრებმა კიდევ უფრო მაღლა ასწიეს ვაგონში ისედაც უკრაინის გარშემო მიმდინარე მსჯელობის ტემპრატურა. მიტოვებული უთუოდ მიხვდებოდა, რომ თავისებურ საგზაო დისპუტში მე ვერ ვიქნებოდი ორკესტრის ბოლო ვიოლინი... მეორე კლასის ვაგონში (ე.წ. „პლაცკარტში“) პოლიტიკურ თემებზე საუბრის ნაყვანის ხელოვნება დიდი სიფრთხილითა და უნარით ახერხებს საერთოს მონახევას ყველა დაინტერესებული თუ უნებლიე მსმენელისთვის. ამ „დისპუტში“ თითოეული მონაწილე თავის დამოკიდებულებას განსაზღვრავს პრინციპით – „თავისიანი“ – სხვისიანი“. ასეთ სიტუაციებში ერთი გაუფრთხილებელი სიტყვა შეიძლება საკმარისი გამოდგეს იმისთვის, რომ რომელიმე აღფრთოებულმა მგზავრმა ხმაურის შეწყვეტა მოითხოვოს, ან კიდევ უარესი – გამცილებელი გამოიძახოს და მისგან მოითხოვოს ნესრისის დამყარება.

ამჯერად უფალი მონყალე იყო და მე, როგორც იტყვიან, „იერიშზე“ გადავდიოდი. საუბრის პროცესში შევამჩნიე, რომ დევნილი ოჯახის მამა სიტყვას არ ძრავდა და ფანჯარასთან დაღვრებით მჯდომი შიგადაშიგ ბრაზიან მზერას მომბაყრობდა ხოლმე. რაკი მისი გარეგნული არაკეთილგანწყობის მიზეზს ვერ ჩავნვდი, ჩავთვალე, რომ უბრალოდ, მე ვაღიზიანებდი, როგორც პროვოცება, და ყველაფერი, რაზეც ვსაუბრობდი; არადა, ვლაპარაკობდი ბევრს და ვატყობდი... ამასობაში მომდევნო სადგურში მატარებელი გაჩერდა, მგზავრები ბაქანზე გავიდნენ და მეც მათ შევეერთიდი.

ვაგონში დაბრუნებულმა დაკინახე, რომ სკამზე მჯდომ ცოლ-ქმარს და მათ ბავშვებს პოლიციის ორი ოფიცერი დასდგომოდა თავს; პატარებს ანგელოზისებურ სახეზე შიში აღებქდოდათ და უმინველოდ მიზეზითაც ტირილს იწყებდნენ. მათი დამშვიდება დავინწყე, ვუბნებოდი, რომ პოლიციელი ძიები დედიკოსა და მამიკოს საბუთებს შემამონებენ მხოლოდ, შემდეგ ჩემთან გადმოვლენ, მევე – სხვა დეიდებთან და ბიძიებთან და ასე შემდეგ. დარწმუნებით ვერ ვიტყვი, მაგრამ მომეჩვენა, რომ პოლიციელებს ჰქონდათ სურვილი თუ დავალება – რადაც უნდა დასჯდომოდათ, მატარებლიდან მოეხსნათ მთელი ოჯახი თუ არა, მამა მინც. ასე გავიარეთ კიდევ რამდენიმე სადგური. ოფიცრები

ჩამოგვპორდნენ, მაგრამ რამდენიმე ხანს კიდევ იდგნენ გამცილებლის კუპესთან; ერთი მათგანი პატროლმაც ძალიან ხშირად იხედებოდა ჩემკენ, თუცა ვცდილობდი, ამისთვის ყურადღება არ მიმიქცია და ბავშვების გართობას ვაგრძელებდი... როგორც იქნა, პოლიციელები წავიდნენ და ვაგონში განწყობა გამოქვითა. ერთ-ერთ სადგურზე, მგონი, ეს იყო კანტემიროვო, დევნილი ოჯახი ჩასასვლელად მოემზადა; დედა ბავშვებთან ერთად წინ გავიდა, მამაკაცი კი ჩამორჩა მათ, ბარგი წამით იატაკზე დადო, მომიახლოვდა ისეთივე კუმტი სახით და უსიტყვოდ, გულითადად ჩამომართვა ხელი – ფეხზე ავედვი და მთელი გულით ვუსურვე მას და მის ოჯახს კეთილი მგზავრობა.

ამ ხელის ჩამორთმევით ღმერთმა თითქოს მე გამამლიერა და დამლოცა იმისთვის, რომ სწორედ უკრაინაზე თავდასხმის შემდეგ მიმელო უკვე კარგა ხნის მომწიფებული გადაწყვეტილება – სამუდამოდ მიმეტოვებინა სამშობლო და ხელახალი ალორძინების გზაზე მამართა რუსეთის იმპერიის საზღვრები. 3 ივნისს პულკოვოს აეროპორტიდან სტამბოლში გავფრინდი...

„მოგონებების“ დასრულებამდე ორი-სამი დღით ადრე სრულიად შემთხვევით მობილურის არქივში რამდენიმე თვის წინანდელი ჩანაწერი აღმოვაჩინე: „პიოტრ სტოლიპინის ცნობილი ისტორიული სიტყვის პერიფრაზით თუ ვიტყვი, – პუტინს სჭირდება უდიდესი და თავისი დიდებულებით მსოფლიოსთვის შიშისმომგვრელი რუსეთი, ჩვენ კი გვჭირდება ზღაპრული ფენიქსივით ისტორიული ფერფლიდან აღმდგარი, დიდი და, ამაფდროვლად, წმინდა რუსეთი; ამაზედ ვდგავართ და სხვაგვარად არ ძალგვიძს, და ვაი მათ, ვინც ამ გზაზე გადაგველობება“. მიაბიჭური ნათქვამია, ზედმეტი პათოსით, თუმცა – გულწრფელი...

ჩემი გასასაჯელი არ არის, რას ვემსახურებოდი მთელი ცხოვრება ქვეყანაში, სადაც დავიბადე და ვიცხოვრე 66 წლამდე – სიკეთეს თუ ბოროტებას, ამას უფრო მალავი ინსტანციის სამართლო განსჯის, მაგრამ ის კი აუცილებლად მინდა ვთქვა, რომ, ავად თუ კარგად, გონებისა და გულის ყველა შესაძლებლობა მივუძღვენი უკეთესი მომავლის იმედს – არა მხოლოდ საკუთარი თავისთვის.

ვარშავის ხელშეკრულების რღვევის და „ბოროტების იმპერიის“ – სსრ კავშირის თვითლიკვიდაციის შემდეგ გაჩნდა რწმენა, რომ ჩვენი იმედები არ იყო ამაო, თუმცა მოხდა ის, რაც მოხდა... და მაინც, „არსებობს ღვთის სამართალიც – ის გველოდება!“ სწორედ მას ვუტოვებ საბოლოო ვერდიქტის გამოტანის უფლებას...

„ადექით, სასამართლო მოდის...“

P.S. გული მიგრძნობს, ჩემი „მოგონებები და ფიქრები“ სხვადასხვაგვარი განსჯის საგანი გახდება ბევრი მკითხველისთვის, განსაკუთრებით, ჩემს თანამემამულეთა შორის, а la Лытовой и К ტიპის ადამიანებისთვის – ერთადერთი, რაც თქვენ შეგიძლიათ, თქვენი კაცობა ინსტინქტების დაქაყაფილებათა, აქ გამოთქმული ზოგიერთი ჭეშმარიტება კი დროებითი და ხანმოკლე ადამიანური ვნებებისგან, სიმპათიებისა თუ ანტიპათიებისგან დამოუკიდებლად არსებობს – ისინი ჩვენგან, მოკვდავთაგან განსხვავებით, უნივერსალური და მუდმივი არიან...

P.P.S. თუ „მოგონებებისა და ფიქრების“ მკითხველებს შორის აღმოჩნდება იალქნიანი ნავის ან ნებისმიერი წყალწყვის იახტის მეპატრონე, მცხოვრები რეგიონში, სადაც ზამთრის პალტო აუცილებლობას არ წარმოადგენს, – ის ჩემი სახით შეიძენს ერთგულ და მადლიერ თანაშემწეს ნავის მოვლისა და ექსპლუატაციის საქმეში. ისე გამოვიდა, რომ ჩემს ხელთ არსებული საშუალებებით იმ პირობებში, რომელშიც აღმოვჩნდი გაუთავალისწინებელი გარემოებების გამო, სხვისი დახმარების გარეშე დამდეგ ზამთარს ვერ გადავიტან, ჩემი სულის მონათესავე ნებისმიერი ეროვნების ზღვაოსნისგან დახმარების მიღებას კი სულაც არ მივიჩნევ სათაკილოდ ან საძრახისად, რამდენადაც მდგომარეობა (SOS!), რომელშიც მე ვიმყოფები, დაუსახლებელი კუნძულის ნაპირზე გამოირიყული მეზღვაურის ბედს ჰგავს, რომელსაც გადარჩენის ერთადერთ იმედად ოკეანეში გადავადებული, საგულდაგულოდ თავდაცულ ბოთლში ჩადებული წერილი ესახება...

სიცოცხლისთვის კი ბოლომდე უნდა იბრძოლო...

რუსულიდან თარგმნა
ლალი კონცელიძემ

ბუჩამ ჯანუხაშვილი

●

არავინაა,
 მამა-შვილის გარდა ჯებირთან,
 მამა ბრმა არის, უსინათლო, ბავშვი – თამამი...
 არავითარი დნმ-ი, ნაბიჯებითაც
 ვერ განასხვავებ,
 ისე მოჰგავს ბიჭი მამამისს.
 უსინათლოა,
 მაგრამ მამამ შიში არ იცის...
 წინ მიდის,
 ჯოხის მოძრაობებს ახშობს ნალველით,
 წინ მიდის,
 როგორც სივრცეების და დედამინის
 ბოლო იმედი,
 გადამრჩენი და გამნალმელი.
 არავინაა.

●

დიდი ხანია, დამძიმებულს ფიქრით, არათუ
 შენი თვალები აღარ მახსოვს, უკვე თავიც კი
 გადამავიწყდა – როგორი ვარ. ჩემივე პროფილს,
 აურას, ნიკაპს ვერ ვუყურებ, რადგანაც არ მაქვს
 სარკე, რომელიც გამომგლიჯა ხელიდან ქარმა

და ახლა სულის უდაბნოში რეზინის თოფით
 წარმოსახული სიმალიდან ვდარაჯობ ქვიშას,
 ვდარაჯობ ჰაერს და ცასავით ცარიელ წიგნის
 შუაგულიდან აბზაცებით ვართობ აქლემებს,
 რომლებიც მზისგან ამოტყეხილ შუბლებს აქნევენ,

თან სანახევროდ დახუჭული თვალების შიგნით
მალავენ ტყეებს, მდინარეებს, ყვავილებს. თითქოს
ხედებიან, გრძნობენ, განიცდიან, რომ მე ვერაფრით
მეხმარებიან, მიმასწავლონ – სად არის წყალი –
მოძრავი თუნდაც უსუსტესი ნაკადის ძალით...

რომ აქლემივით მეკრძალება შევხვედე შენაპირს,
ოდესმე ვიგრძნო – ამ ქალაქში თუ მოდის წვიმა,
და, თუ არ მოდის, როდის მოვა, როდის დაძრავენ
ცივი ქარები სამხრეთიდან ჟანგიან ღრუბელს,
როდის დადგება სასურველი ორისთვის – გუბე,

სადაც მარტივად გაგისწორებ რკინის ნაწნავებს.
მაგრამ მანამდეც უსიკვდილოდ მჭირდება წვიმა,
საკუთარ თავის მოსაძებნად მჭირდება სარკე,
რადგან, მე რასაც ჩემს სარკეში ვარკვევდი წინათ,
დღეს თავახდილი აქლემების თვალებში ვარკვევ.

მშრალი ხილი

არარსებობა, მარტოობა და ენკენისთვე.
აუხდენელი ზმანებების შავი ბაზარი:
აქეთ – ბანარი გასაყიდი. შიში. ენის ქვეშ –
ლურსმანი. იქით – დალუქული ბუდე კრაზანის.
ყიდიან პირველ შეყვარებას. პირველ ნაფაზებს.
დახლებზე ლპება განმორება. გაუცხოება.
გადაწყვიდეული რეალურზე ძვირად აფასებს
სხვების, გროშებად ჩაბარებულ, გზას და ცხოვრებას
ბრები. ლითონის ტორშერები. რქები მოზვერის.
პატეფონები. ამსახველი ომის – ალბომი,
ყიდიან ტკივილს – მარტოობის ქვაბში ჩალბობილს,
გადააფულებულს, გადათქვეფილს და ამოზელილს.
ყიდიან სიზმრებს. ფასდაკლებით გააქვთ ლოღინი,
ძაფზე კამათლებს უკინძავენ ქალებს – ყელისთვის,
ქალებიც თავებს აწონებენ ფილატელისტებს
კისერზე კოხტად მორგებული გილიოტინით.
ყიდიან ცვრიან ბალახებში წოლის იდეას,
დახლზეა ოქროც, ამოღებულ კბილის სინჯისევე...
ყიდიან პროთებს სულ მოოქრულს – ამით ყიდიან
ისტორიული ჩალიმების სინარინჯისფრეს.
ყიდიან დროშებს. ზანზალაკებს. დროგამოშებით
ყიდიან შიშებს ათეისტურს, ზოგი ცას ყიდის
და ხალხიც ცდილობს, დაანებოს გროშებს გროშები –
გატაცებული ანგელოზის გამოსასყიდი.
ყიდიან წვერებს, განწყალბებულ ღვინოს თასისთვის,
ნახატებიდან ტყეს ყიდიან, მინდვრებს, კალიებს..

საბრძოლო დახლზე შემომხტარი კაცი – რასისტი
 წინაპრის ხანჯლით იგერიებს ფერადკანიანს.
 ბავშვი ჯაზმენი ფაიფურზე უკრავს ჩანგლებით,
 უკრავს კოვზებით, აფართოებს თეფშზე ნაპრალებს,
 ვინმემ თუ ჭიკა დაითვალა ერთით ნაკლები,
 მაშინვე ბავშვის სიმარტოვეს გადააბრალებს.
 ეძებენ კიდეც მამა-პაპის ნაქონ განწყობას.
 ჩრდილიდან მარცხნივ – სანოვავის მალაზიამდე
 აუყვებიან ჩამწკრივებულ დახლებს, საწყობებს,
 ინტუიციით – ძიებას რომ ახასიათებს.
 ეძებენ წერილს, არც მიწაზე და არც გაფენილ
 სარეცხის თოკზე არსად ხვდებათ ქალის ბარათი.
 მხოლოდ ბეჭედი ენარცხება შვეულ ქვაფენილს
 და უთეთრდება სამახსოვრო რკალი არათითს.
 დგანან მუხლამდე სიმშრალეში. და ვინ ვინ არის
 ველარ გაიგებ... ველარ დასვამ უფრო საშინელ
 შეკითხვას, რადგან უხილავი დროის მდინარე
 უკლებლივ ყველას მიაქანებს ხიდის რკალშივე,
 და აყვინთავებს ყოველგვარი ვალდებულების
 გარეშე ქალაქს აჭრელებულს. ვინტაჟებიანს,
 ქალაქს, რომელშიც – მუცლიდანვე მსჯავრდებულები
 მოქრონიკულო ისტერიით იტანჯებიან.

მზემ ჩაიარა

შენი ცრემლის მღვრიე კაშხალთან,
 კაშხალი უცებ ნამოდულდა, წყალი გაჟღალდა,
 მზემ ჩაიარა.

მას შემდეგ, რაც ჩაცდა ქანებსაც,
 უბრალო წერტილს დაემსგავსა, უფრო ნანემსარს.

მზემ ჩაიარა,

გაგიხეთქა მკერდი ვერაგმა,
 ათასგვარ მიწად დაგიშალა, არქიპელაგად,
 კენჭებად, ქვებად, მარილებად, ფიქრის ფხვნილებად –
 ასე დაიწყო სამყაროში შენი მზილება.

მზემ ჩაიარა.

ეშაფოტზე ყულფი შეიკრა,
 შენც დაემსგავსე უსასრულო სიზმრის ფეიქარს,
 მზემ ჩაიარა.
 ჩაქროლების ბოლოს პეპლებმა
 დაიწყეს რკინის მდელოებზე ჩამოფერფლება.

მზემ ჩაიარა,

ავტობანზე, სკვერში... მეტროსთან –

გამოშვერილი ხელისგული დაუნეკროზდათ.
 და შენც დაგიღმა მოსახამი ლეჩაქიანად.
 სახესთან როცა სამკუთხედმა მზემ ჩაგიარა.
 მზემ ჩაიარა...

თოვლი

რა შეიძლება
 შეცვალოს თოვლმა?
 დღეს რას ცვლის,
 გუმინ ვის რას უცვლიდა,
 როდესაც ზამთარს აძლევდა ფორმას,
 ინყებდა დილას სუფთა ფურცლიდან.
 ფარავდა მიწას,
 რომ სისხლის კვალი
 არ დასტყობოდა ცოდვიან ლითონს,
 მერე კი დიდხანს ებრძოდა მარილს
 და ბრძოლის შემდეგ დნებოდა თვითონ.
 ვიცოდით!

თოვლი ჩვენს მახსოვრობას
 აძლევდა ნიშანს ფიფქების ცარციით,
 რომ ყველა კეთილ კაცში ცხოვრობდა
 არასწორ გზაზე ნამსვლელი კაცი.
 და ჩვენც
 ახალი თოვლით ვნიღბავდით,
 რაც კი რამ გულით დაგვექონდა ხისტი,
 და თოვლი იყო ჩვენთვის იღბალი,
 და თოვლი იყო იღბალი სხვისთვის!
 ახლაც თოვს!

თეთრი ჭიანჭველების
 ვერტიკალური უშვება რიგი.
 ვგრძნობ გათოშილი ღმერთის ხველებას
 სიცოცხლისა და სიკვდილის იქით.
 ზამთრის თითები დილას ბეჭდავენ
 სახლის შემთხვევით შეღებულ კართან,
 რას ვნახავთ თოვლზე უშთამბეჭდავესს,
 რას ვნახავთ ახალ ფიფქებზე მართალს.
 თოვს,
 როგორც ადრე –
 ყველა კუთხიდან –
 და ზამთრის ხელი ათეთრებს ქიმებს,
 არ შეიძლება არ გაუფრთხილდეთ
 ჩვენში თოვლივით გაჩენილ იმედს,
 ან ვის სჭირდება,
 არ თქვას ნისლებთან,
 რასაც ჯიუტად მალავდა დღემდე,
 რაიც ისედაც ამოიხსნება
 მიწაზე თოვლის გადნობის შემდეგ.
 თოვს!

●
 ეზოში პეშვით გამაქვს საკენკი,
 გული ქუჩაში ჭურვივით გამაქვს
 და ვაკვირდები, მერქნებგაქექილ
 ხეებზე როგორ ჭიმავენ ჰამაკს.

დუმილის მძიმე ჭაში ვვარდები,
 არაფერს ვითხოვ ზედმეტს და წვრილმანს,
 უბრალოდ, მინდა, რომ ნისკარტები
 მომიკაკუნოს ჩიტების წყვილმა.

●
 მოხდება,
 ერთხელ მაინც გამოიშვებ,
 ერთხელ მეც ნავალ და ანაკონდას
 ნამახულ კბილებს, როგორც კლავიშებს,
 გამოვიყენებ ბოლო აკორდად.

შიშის, ოცნების და ჩაფიქრების
 გარეთ დავტოვებ თვალებს ლექიანს,
 ფერფლამდე შენთვის ცეცხლი ვიქნები,
 და ცეცხლის შემდეგ – ნაცარქექია.

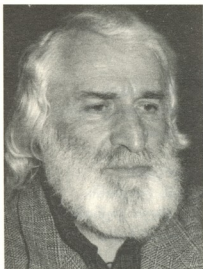
●
 ვერ მოვუფიქრე სახელი ლოდინს,
 ლოდინში შებმულ ჭრიალა ურმებს.
 მაშინაც, როცა არაფერს ვგრძნობდი,
 ყველაზე ძლიერ მიყვარდი თურმე.

ვერ დავახვედრე ჯებირი გულში
 წარსულის უცებ გადმოსხმულ დესანტს,
 რა სიფრთხილითაც მიყვარდი გულში,
 იმავე გრძნობით მიყვარხარ დღესაც.

მიყვარხარ! შუშის თვალებით გიმზერ,
 ვეყრდნობი შენი მკერდის ავანგარდს
 და ამოვდივარ გრძნობების ქიმზე
 გრძნობების ხრამში გადასავარდნად.

●
 ჩერდები. ფიქრობ. გელიმება. მიდიხარ. უცებ
 გათოვს და თოვლში არც კი იცი, ფიქრი ვის ანდო...
 ვისკენ მიმართო არსებობის გრილი გლისანდო,
 რა ჩანსურჩეულო აკაციის შებერილ მუცელს,
 რომელსაც თოვლი გადანერგილ გულივით უცემს
 და ცდილობს, ქვაზე ხელმეორედ ამოიზარდოს.

ყველა იყავი – ცა, მაგნიტი, ტალღა, სათითე,
 მსურველებიდან ერთადერთი დარჩი ღმერთადლა
 და, როცა სახლში მობეზრებულ თავთან ერთად ხარ,
 ცოცხლდები, შიშის სამახსოვროდ სურათს ადიდებ,
 თუ გაურბიხარ მტრებს – სიცოცხლეს იწყებ მათითვე
 და ნალურსმევის დასაფარად იცვამ ხელთათმანს.

ჯახჯი ფხოველი

ვიგონებ ფარსულს

ხომ ის დრო არი, რო ითავცემო,
 არიე თოვლში შენი თმაწვერი:
 იმ წლების გვემა, იმ წლების გემო,
 იმ წლების ტექსტი, გადასაწერი,
 როცა ღრუბლებმა დაკლეს შენი მზე,
 როცა მისდიე იმედს, ცარიელს...
 როცა სატანის სულის ზეიმზე
 შენი ცრემლები ლაფში არიეს...
 როცა და... უნდა დაახრჩო, გვემო
 ის: ბედისწერის შავი ფრინველი:
 იმ წლების ცრემლი, იმ წლების გემო,
 იმ წლების ტექსტი: გულის მყინველი!

2014.

მოდი, დაამშვიდე შეთქმული სიტყვები:
 ამქვეყანაზე იმედი ხომ ყველას ეკუთვნის,
 იმ ველური ნადირის გარდა,
 ვინც ალაგო ციხეკოშკები,
 ვინც შორიდან თვალებს გიმწვეტებს,
 ვინც გაგაძევა თავის ჯოგიდან!
 ვისაც უკვე მეთისმეტი ჰგონია შენთვის
 საარაგვოს მთების ჰაერი:
 შენ რომ სუნთქავ,
 დაფლეთილ გულს რითაც იმაგრებ...

მოდი, დაამშვიდე სიტყვები,
 დაამშვიდე ხორციელი, გულჭირიანი...
 უთხარი, რომ ყველასია
 საარაგვოს მთების პაერი:
 ყველასია ეს ღრუბელი,
 ციებორბალოს ვეშაპის ქარს
 და ქანჩახებს, კბილმოტეხილებს,
 კვამლად რომ ასდის მაისის თვეში...

2014.

და ის გადარჩა

ნვიმის ნკაენკავი წლებმა წაღეკეს.
 ავი დრო იდგა: სტვენდა ისარი...
 და ქართულ სიტყვას: ლექსის სანერგეს
 რწყავდენ ცრემლები სამოთხისანი...
 და ის გადარჩა მდინარესავით:
 თითქოს ნეტარი ლოცვა ღვთაების...
 და ის გადარჩა: ხმლის გამლესავი,
 პირველსიტყვა და პირველტაეპი...
 და ის გადარჩა: იმის განაჩენს
 იგრძნობ და ცისკე აიშართები...
 და ის გადარჩა... და შენც გადარჩი,
 გადარჩა ძველი მისამართები...
 ისიც გადარჩა: სულის ობობა,
 ჯავრი, მომჭრელი შენი მარჯვენის:
 ჯავრი სიბერის, ჯავრი ობლობის,
 გულში რომ კენესის, დასახარჯველი...
 გადარჩა ხსოვნა: ის ვერ წაღეკეს,
 დარდს რომ აქარვებს, ეხლა ის არი...
 იხსენებ სიტყვას: ლექსის სანერგეს
 რწყავდენ ცრემლები სამოთხისანი...
 და ის გადარჩა...

2014.

სურპილი

ძალიან მინდა რომ მივატოვო
 ჩემი პირქუში გამოქვაბული:
 პრეისტორიული და დევების ნაცვეთი მღვიმე...
 ძალიან მინდა წარსულ გზებზე სიარული ვისწავლო ისევ.
 მინდა, ჩავნიხლო გამოვლილი დრო, ნაღვლიანი,
 უდაბნოს ღამე, უვარსკვლავებო...
 მინდა, შენთან ჩამოვჯდე სადმე,
 რომ ისევ ვიგრძნოთ და შევირიგოთ

ეს პირშავი დღე,
 გულებში რომ უკითხავად შემოპარულა...

მინდა, მოგიყვე სულპატარა შვილიშვილებზე,
 მინდა გითხრა, რომ სიბერე
 მკედარი გულის თრევა ყოფილა...
 და ეხლა, მართლაც, ბედნერი ხარ,
 რომ არ გინახავს ის ღრუბელი, გულჭირიანი,
 სიბერე რომ მოგვახვევს თავზე...

მინდა, რომ ისევ შენთან ერთად ჩამოვჯდეთ სადმე,
 თუნდაც, აი, იქ:
 დიდი მარტყოფის დედათა მონასტრის წმინდა ეზოში,
 სასაფლაოს მონყენილ კორდზე,
 სადაც ჯოყრები კანკალებენ საღამოს ქარში,
 სადაც ვინმე უხილავი და გრძნეული ბალახის ფურცლებს
 ჩუმი კენესით ალაპარაკებს:
 და ჩემი გული გულისგულში მარხავს, ტიალი,
 შენს ობოლ სიტყვებს,
 ისე,
 როგორც შავეთიდან ამოშვერილ ბალახის ფოთლებს.

2014.

●
 ოხერ გულზე ნაწყენები:
 ისე,
 როგორც ნაცყვიარები!..

და შენს თმაში შერეული ღრუბლის ქულები...
 და ჩამქრალი მზე და მთვარე
 შენს თვალბში, დასათხრელებში!
 და შეცდომები,
 და ნაშლილი მოგონებები,
 და ნაშლილი სტრიქონები,
 და ნაშლილი მისამართები...

და ტიალი მინის ნაპირი,
 სულ რომ გაგირბის,
 მაგრამ მაინც წინ გელოდება!

ავთვალს გაურბის,
 მუხანათის მახვილს გაურბის:
 ის გარბის,
 მაგრამ ყველა გზებზე შენ გელოდება!

2014.

მარტოერთი

ქველიბრი

და ასე იყო: მარტოერთი და ლანდი ოდენ.
 ისმოდა გმინვა: კვენესდა მაცილი...
 წლები აქ მაინც არ იცდიდენ და გადიოდენ...
 და იგი გრძნობდა მარტოკაცივით

აქ დროის ყაყანს... და უკუნეთს და უკაცრიელ
 ტრამალის სუნთქვას... ჟამი ხერელოვით
 ხვრებდა წყვდიადებს.... და ის ეგდო ყინვით აცრილი
 აწრდილი: დროის ამონახველი...

2014.

თავისთავზე

ნალაჯიავარ თავისქალაზე
 გაილანდებაა შენი წარსული:
 აქ ხომ უღრმესი ჭრილობებიდან
 დარდიც ჟონავდა და ტკივილიც: ღვთითდანწყველილი...

აქ ხომ თავისთავს თამაშობდი, გულჭირიანი,
 და პოეტობას თამაშობდი,
 საქართველოს დარდს თამაშობდი...
 და შენს დაკეჭნილ თავისქალაზე
 მხოლოდ ეს დარჩა: მომავალი გველნაკბენივით...
 და სიტყვების შავი მინდორი,
 უიმედობის მძიმე ჯაჭვით შემოღობილი...

მხოლოდ ეს დარჩა
 აქ თამაშის კვალდაკვალ: შავი
 დღეების ლიბრი, განუჭვრეტელი,
 და შავი ფანქრით დახატული,
 შავად ნამღერი
 სტრიქონები, როგორც იმედგაცრუებები...

2014.

ავტოპორტრეტი. 2014

შენ: გულნაკლული, შენ: გულდაკლული...
 ველარ დამალავ გულებს, დათვლილებს!
 სტრიქონს უხდება ხელი, გაკრული:
 შენ ეს ფურცელი ცრემლით დათრთვილე...

და ითამაშე საღვთო თამაში:
 ვიდოდი დიდი დარდის მეურვე...
 აქ პოეზიის გრძელ აკლდამაში
 დატოვებ ლექსებს, შხამდალეულებს!

2014.

●
 სიზმრიდან აგყვა გველის ნაკბენი.
 ეს დღე ავი და ეს დღე საშიში
 შავი შავეთის შავნალევლს გაკმევს
 გულში დახეულ ხანჯრის კვნესაში.

შეგეგებება დედის ქვითინი:
 დიდიხანია, ვიცი, იქ მელის...
 ესეც სიკვდილის გასაქვითია:
 ცხოვრება, შხამთან გასართმელი...

იმედს ნუ ელი: უთხარ უარი,
 ვინც წასულია, აღარ მოვა შინ...
 სიცოცხლეს გაცვლი დედის ცრემლებში:
 სხვა მზე ამოდის დედის გლოვაში!

2014.

●
 არ იცდის ჟამი, ტიალი,
 ქუდმოშვლებილი გარბის...

მთვარე: ხან იატაგანი,
 ხანაც: დედოფლის წარბი...

შორს დარჩი, გულო, ოხერო,
 აღუვსებელი, ხარბი...

არ გაიკვირვო, რო დაგთმე,
 წარსულს რო გადაგაბი...

ნუ მოძებნიან: ამოწყდა
 მიმტანი შენი ამბის!..

ბი ა სიამაშვილი

საღლეისო ჩანაწერები

პატრონყმობა თუ დემოკრატია?

ქართულში „უპატრონო“ შეურაცხმყოფელი განსაზღვრებაა. ყველას და ყველაფერს – კაცს, ოჯახს, ორგანიზაციას, რაიონს, ქალაქს და, რა თქმა უნდა, ქვეყანას უნდა ჰყავდეს პატრონი ან პატრონები. ეს არის ჩვენი სოციოკულტურის მნიშვნელოვანი მახასიათებელი. ძალაუფლების მქონე პირი ითვალისწინებს ამას და, რა გინდ მცირე ჯგუფსაც უნდა ხელმძღვანელობდეს, საჯარო სივრცეში თავს წარმოაჩენს, როგორც ქვეყნის ერთ-ერთი პატრონი. ამაში თითქოს ცუდი არაფერია, მაგრამ ერთი უცხოური ანდა-ზა მახსენდება: შვიდ ძიძას ბავშვი თვალდავსებული ჰყავდაო. ასეა ჩვენი ქვეყანაც. ვისაც არ ეზარება, ყველა მის პატრონობას ჩემულობს. ერთი „უპატრონი“ ახალ ხელისუფლებას ზედმეტ ლოიალობაში სდებს ბრალს. მე ყველას დავიჭერდიო, – ძველი ხელისუფლების წევრებს გულისხმობს. საქართველოს მთელ მოსახლეობას დავპაურებდი და გავათობობდი... მედიასა-შუალეები მოხერხებულად იყენებენ პატრონობის მოყვარულთა ემოციებსა და ენერჯიას. რა თემაზეც უნდა უსვამდნენ შეკითხვებს – ეკოლოგია, ენერგეტიკა, ჯანდაცვა, განათლება, ტერიტორიული მთლიანობა – ყველაფერზე პასუხი აქვს. აბა, როგორ შეიძლება, პატრონმა რაიმე არ იცოდეს, მაშინ რაღა პატრონია? ისე, მართლა რომ გახსნან, ვთქვათ, ჩინელებმა საწარმოები

ან მოაწყონ ფერმები, არა მგონია, რომ ეს მოლაპარაკე პროფესიის ადამიანები ან მათი მსმენელები იხვეწებოდნენ მიგვიშვით ლუმელთანო. რა არის ამისი მიზეზი – ეთნოფსიქოლოგია, სოციოკულტურა თუ „მძიმე მემკვიდრეობა“?

პატრონყმულ სისტემაში აუცილებელია ერთი დიდი პატრონის არსებობა, რომელიც მომცრო პატრონებს გამოუყოფს მათ საპატრონებელ თუ საბრძანებელ არეალს. როდესაც ერთი დიდი პატრონი მიდის, სოციალურად აქტიური ადამიანები თადარიგს იჭერენ და ერთებიანად ადგილებისთვის ბრძოლაში. ამ დროს ტელეგადაცემები უფრო მეტ მასურებელს იზიდავს. ადამიანები საკუთარი მომავლისთვის იბრძვიან, მავანს კი ჰგონია, რომ ქვეყნის სიყვარულსა და პატრიოტიზმში ევზიბრებიან ერთმანეთს. ყველა დიდი ქართველების შთამომავლად და მათი საქმის გამგრძელებლად აცხადებს თავს. როგორც კი ძალაუფლების გაცემის ცერემონიალი მთავრდება, „უპატრიოტიზმის“ მოტივაციაც და დემოკრატიაზე ლაპარაკიც წყდება. 80-იანი წლებიდან უკვე მეოთხედ ვარ ანალოგიური პროცესის მომსწრე და ეს ხდება არა ვილაცის ან ვილაცების ბოროტი ნების გამო, არამედ იმიტომ, რომ პატრონყმობა და დემოკრატია შეუთავსებელი ცნებებია. ან ერთი უნდა გვირდოდეს, ან მეორე. მოსახლეობა კი კვლავ „კარგი პატრონის“ მოლოდინშია.

ინტელიჯენცია

ადამიანი არ იცნობს საკუთარ თავს, ზედაპირული წარმოდგენა აქვს შინაგან „მე“-ზე. თვითცნობიერება უსარგებლო ეჩვენება. ადრეულ ასაკში უყალიბდება რალაც ღირებულებები, რომლებიც გარესამყაროსთან ურთიერთობას უზრუნველყოფს. რა საჭიროა საკუთარ თავში ჩაღრმავება, ქვეცნობიერში მოგზაურობა, მით უფრო, რომ ვერაფერ საინტერესოს და ორიგინალურს იქ ვერ აღმოაჩენ. თავსატეხი კი ბევრი გაგინდება. არსებობს საზღვარი, რომლის იქით ყველაზე გამჭირავი გონებაც კი უძლეური რაიმე აღინახოს. ამიტომ ადამიანები ამჯობნიებენ „ტივიტივას“ ცხოვრებას. რა სჯობია ტივიტივად ყოფნას – მზუც გვაღერსება, ტალღებიც გათამამებენ, ჩაძირვა არ გემუქრება: როგორი ამინდიც უნდა იყოს, სულ ზედაპირზე ხარ პროცესებში ჩართული. ტივიტივა მოდერნული ადამიანის კლასიკური სიმბოლოა. შეუძლებელს ნუ დაისახავ მიზნად, დაისახე მსუბუქი, სასიამოვნო და შესაძლებელი. სულიერი საფუძველი, საზრისი, ზეამოცანა, პრინციპების ერთგულება ძველმოდურია. არავითარი პრინციპები – სიტუაციებზე ინტელი-

ტური რეაგირება, არავითარი საზრისის ძიება, სიტუაციაში სწრაფად გარკვევა და ადეკვატური რეაგირება. არაერთ ახალგაზრდა კაცს გამოუთქვამს საყვედური იმის თაობაზე, რომ ტრადიციული განათლება იძლევა არა პრაქტიკულ ცოდნას, რომელსაც გამოიყენებ, არამედ მოღვაწეობას, რომელიც, პირიქით, ხელს გეშლის ადამტაციკაში. პედაგოგთა უმრავლესობა სხვა სისტემის პირობებში ჩამოყალიბდა და, შესაბამისად, იმ კულტურის მატარებელია, რომელიც ეწინააღმდეგება თანამედროვე პრაქტიკას. საზოგადოების დიდი ნაწილიც იმ ქვეყნის წესებით აგრძელებს ცხოვრებას, რომელიც დიდი ხანია წარსულს ჩაბარდა. ვკითხულობ სტატიათა საბჭოთა ინტელიგენციაზე, რომელიც, ავტორის აზრით, როგორც ფენა, აღარ არსებობს, მაგრამ არსებობენ მისი წარმომადგენლები. მათი უმეტესობა იმ ილუზიით ცხოვრობს, თითქოს წარმოადგენს რალაც ფენას, რომელიც პასუხისმგებელია ახალგაზრდა თაობის აღზრდაზე, კულტურის განვითარებაზე, პოლიტიკურ პროცესებზე, მათ ანალიზსა და განჭვრეტაზე. ამ ილუზიით ახდენენ თავიანთი იდენტობის დადგენას.

„მეტაფიზიკოსების“ დრო აღარ არის

ორტივა-ი-გასეტის „მასების ამპოზიდან“ მასსენდება ერთი ადგილი, რომელიც მასის წარმომადგენელის ცხოვრებისუნარიანობას ეხება. მისთვის არ არსებობს მეტაფიზიკური შრე და იგი თხუნელასავით მიზანმიმართულად თხრის ლაბირინთს, იწყობს ცხოვრებას, მიიწევს წინ და თითქმის ყოველთვის აღწევს მიზანს. გზადაგზა შემხვედრ ჭყაყელესაც გაახლებათ. ადამიანებს კულტურის „კოსმეტის“ გარეშე უყურებს და აფასებს. ესეც წარმატების საწინდარია, რადგან საბაზისო მოთხოვნათა დონეზე ყველა ერთნაირია და ადვილად პროგნოზირებადი. მაგრამ თუ ადამიანი კითხვასა და ფიქრში ატარებს

დროს, გატაცებულია პოეზიით, რელიგიით ან ხელოვნების ისტორიით, ნასულია მისი საქმე ხელიდან. ერთი ავანგარდისტი პოეტისა არ იყოს: „პატიოსნება ხდება დოგმატი, როცა ხაზინის ზიხარჯებში, ბაბუა მყავდა არისტოკრატი, რომელიც მოკვდა სიღარიბეში...“ ასე შეუმჩნეველად მიდიან ადამიანები, რომლებიც ფიზიკურ სამყაროში მეტაფიზიკური წარმოდგენებით აგრძელებენ ცხოვრებას. გაორებას არ პატიობს მკაცრი რეალობა. თუ აქაური ხარ, აქაური ქუდი დაიხურე – ლარებზე იფიქრე და არა ვარსკვლავებზე. მეტაფიზიკოსების დრო ნაყიდა და თან – დიდი ხნით.

ქართლის ჭირი გუშინ და დღეს

თორმეტი წლის წინათ გერმანელი სოციოლოგი იყო ჩვენთან სტუმრად. ერთ-ერთ ლექციაზე დასვა შეკითხვა: რა ღირებულებები კრავს საზოგადოებას? მისი სტრუქტურის შემკავშირებელ ელემენტებად დაასახელა ენა, რელიგია, ეთნიკური წარმომავლობა და ფული. გაიხსენა ჩვენი ავებდითი 90-იანი წლები, რომლებმაც ომთან და

არეულობასთან ერთად მოიტანა ეკონომიკური ცხოვრების კატასტროფული ვარდნა, რასაც მოჰყვა საზოგადოებრივი ურთიერთობების წყვეტა. ბევრს ქალაქის ფარგლებშიც კი არ ჰქონდა გადაადგილების საშუალება, რომ აღარაფერი ვთქვათ რაიონში გარდაცვლილი ნათესავის გასვენებაში ჩასვლაზე. როდესაც ქვეყანად თითქოს

თავი დააღწია არეულობას, ოდნავ შეიხორცა ქრილობები, სიდუხჭირე წყევლასავით აედევნა. მეგრე იყო „ვარდების რევოლუცია“, რომელსაც, ბევრის წარმოდგენით, საბოლოოდ უნდა გაეტანა სოციალიზმის „რადიაციული ნარჩენები.“ – შევარდნაძის რეტროგრადული მთავრობა – და ფართოდ გაეღო კარი დასავლეთისთვის. მთავარ პანაცეად „ნატოში“ განეწიანება მოიაზრებოდა. პროდასავლური ახალგაზრდა ხელისუფლება აღიქმებოდა, როგორც ერთგვარი გზამკვლევი სასუქვარ დასავლურ „სამოთხეში“. რა იყო შემდეგ, ამის მოყოლას აღარ შეეუდგები. დღესაც ქვეყანა იმავე გადაუჭრელი ამოცანების წინაშე დგას, რომლებზეც დამოუკიდებლობის დღიდან ვლადპარაკობთ. მიზეზი მარტვიან, ის ჩვენს პოლიტიკურ სისტემაშია: ხელისუფლებაში მოდის გამარჯვებული კლანი, რომელიც რაღაც პარტიას ან პარტიასთა კოალიციას უწოდებს საკუთარ თავს და უკონტროლოდ ეუფლება ქვეყნის რესურსებს. ამ დროს სხვა კლანები ან თანამშრომლობას იწყებენ მასთან, ან იატაკქვეშეთში მიდიან და ელოდებიან თავიანთ ჯერს. ასე გრძელდება დამოუკიდებლობის დღიდან.

რა არის ამის მიზეზი? – ჩვენი უბედობა, ინფანტილიზმი... ალბათ, კიდევ ათიოდე „იზმის“ ჩამოთვლაა შესაძლებელი, მაგრამ რას შევლის ეს საქმეს?

შემაკავშირებელი ელემენტებიდან ვინაჩუნებით ენას, თუმცა სრულიად ბარბაროსულად ვუპყრობით მას. რადგან ქვეყანა მილიანად მედიასივრცემ შთანთქმა, სადაც კულტურას არ აჭაჭანებენ – რეიტინგული არ არის – ენის როლი დაყვანილია ინფორმაციის გაცვლამდე, რისი გაკეთება „მორზე ანბანითაც“ კი მოხერხდებოდა. რელიგია სრულიად გაუაზრებელია და ყველას საკუთარი წარმოდგენა აქვს მის არსსა და მნიშვნელობაზე. მედიასაშუალებებში „საღმრთო წერილს“ ან რაღაც კონსტიტუციად აღიქვამენ და

მიდის მისი „მუხლობრივი“ განხილვა, „მცნებები-სა“ და „წერილების“ დილემანტური ინტერპრეტაციები, რათა მასობრივი მსმენელისთვის უფრო სახალისო მოსასმენი იყოს; ან ძველი ქართული სახარებიდან ნაწყვეტების კითხვა, თითქოს ყველა ქართველისთვის გასაგები იყოს ეს ენა. რელიგიათმცოდნე, რომელიც გასაგები ენითაც ისაუბრებდა და შთაგონების უნარიც ექნებოდა, დიდი იშვიათობაა. ამას ხომ ხარისხიანი საერო და სასულიერო განათლება სჭირდება. ხანდახან ვკითხულობ საუკუნის წინანდელ ეპისკოპოსთა წერილებს – საოცარი შერწყმაა სიმარტივისა და ამაღლებული სტილის.

ერთიან ეთნიკურ წარმომავლობას ვცნობთ, რაც სრულიად არ გვიშლის ხელს ერთმანეთთან ქიშპობასა და ბრძოლაში. გარდა ამისა, დამკვიდრებულია ე.წ. პოსტმოდერნული სტილი, რომლის მიხედვითაც „ყველაფერი მოსულა“. ასეთია ქართული პოსტმოდერნი, არ ცნობს არავითარ ეთიკურ ნორმებს და არც საზღვრებს. რაც შეეხება ფულს, როგორც სოციალური სტრუქტურის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილს, აქაც ცუდად გვაქვს საქმე. უშრავლესობისთვის ფული არ „იმოყვება“, რაც ავტომატურად თამამარე მდგომარეობაში აყენებს მას, ზოგს კი ბევრი აქვს, რაც აუცხოებს საზოგადოების დანარჩენი წევრებისგან, ბადებს შურს, რევანშის სურვილს და ხშირ შემთხვევაში სიძულვილსაც კი. ჯიპიდან გადმოსული კაცი ისე უყურებს არემარეს, როგორც კოლონიზატორი მისდამი აშკარად არაკეთილგანწყობილ სივრცეს.

საზოგადოება კვლავ დემონტაჟირებულია. არა აქვს შინაგანი სტრუქტურის რაიმე მყარი შემაკავშირებელი ელემენტები. ეს ხელს უშლის ქვეყნის განვითარებას და დაუცველს ხდის მას გარეშე ძალის წინაშე, სულერთია, მახვილით გიპყრობს ეს ძალა თუ დოლარით.

„ღედა არა გყავს, ღოქსოკულო?“

*რომელი სცნობს შენს სახეს,
ან ვინ იტყვის შენს სახელს?*

გალაკტიონი

გამახსენდა ცხარე დებატები პირადობის მონომობაში ეროვნების აღმნიშვნელი ჩანაწერის გაუქმების და მამის სახელის ამოღებასთან დაკავშირებით. ამ ნოვაციის მომხრეები თავიანთ პოზიციას რამდენიმე არგუმენტით ამაგრებდნენ. ერთ-ერთი იყო, რომ ეს გახლდათ საბჭოთა გადმონაშთი, რომ ეროვნების ფიქსირებით იმპერიის

ახორციელებდა „დაყავი და იბატონეს“ პრინციპს. ოფიციალურად ყველა თანასწორუფლებიანი მოქალაქე იყო, ამასთანავე, ყველას უნდა ხსომებოდა, რომელი ერის თუ ეთნოსის სახით შედიოდა „ძმურ კავშირში“. ერებს და ეთნოსებს ხომ განსხვავებული სტატუსები ჰქონდათ: ოლქი, ავტონომიური რესპუბლიკა, რესპუბლიკა. სახელი-

სუფლებო იერარქიაში ეროვნებას, რა თქმა უნდა, ენიჭებოდა მნიშვნელობა. გაუქმების მომხრეთა უსუსური არგუმენტი ისიც იყო, რომ თითქოსდა აფხაზურ და ოსურ სეპარატიზმს ამ ვეშუეთ გრაფამაც შეუნყო ხელი, თუმცა V საუკუნეში პას-პორტები არ არსებობდა და თხოვემეტი წლის მეფე ვახტანგმა მოუწოდა ყოველთა წარჩინებულთა ქართლისათა: „ისმინეთ ხმისა ჩემისა; არა დავითმინო კიცხევა ოვსთა“ და წარჩინებულებს ისეებზე სალაშქროდ მოუწოდა...[ქართლის ცხოვრება, ტ.1 გვ. 143]

რაც შეეხება მამის სახელის ამოღებას, ამასაც იმპერიული გადმონაშთით ამართლებდნენ. მამის სახელით მიმართვა ხომ რუსული ტრადიციაა, რომელიც თითქოსდა მონღოლებისგან დარჩათ შემკვიდრებოთ. ამის შესახებ ნამდვილად ვერაფერს ვიტყვი, თუმცა დღემდე პროვინციულ მიმბაძელობად მიმაჩნია, როდესაც ვითომ განსაკუთრებული პატივისცემის ნიშნით კაცს მამის სახელით მიმართავენ. ზოგიერთი ქართული სახელი ანეკდოტურადაც კი ჟღერს „ვიჩის“ დამატებით.

საბოლოო ჯამში ნოვაციის მომხრეებმა გაიმარჯვეს და პირადობის მონაშთში არც მამის სახელი ფიგურირებს და არც ეროვნება. მითითებულია ნომერი, სერია, დაბადების ადგილი და თარიღი.

რატომ გამახსენდა ეს ამბავი? ჩვენი დროის ერთ-ერთი ტრაგიკული ნიშანი ბიოგრაფიის „გაქრობაა“. საბჭოთა საქართველოში სამსახურში მიღების დროს ბიოგრაფიის დაწერა ლამის საავტორო სტილის ფლობას მოითხოვდა. ეს იყო რაღაც მემუარული ჟანრის ნაწარმოები, რომელ-

შიც, შენს გარდა, ფიგურირებდნენ მშობლები, მათი განათლება, სოციალური წარმომავლობა, პროფესია... შემდეგ: რომელ წელს რომელი სკოლა დაამთავრე, რა სახის ჯარში მსახურობდი, გყავს თუ არა ოჯახი, შვილები, ნამყოფი ხარ თუ არა საზღვარგარეთ და რომელ ქვეყნებში, ნასამართლები ხომ არა ხარ და ასე შემდეგ... ავტობიოგრაფიის წერის დროს ადამიანი იგონებდა მთელ გაკლილ ცხოვრებას, მნიშვნელოვან და სამახსოვრო თარიღებს. დღეს ეს დიკარგა, პირადი ცხოვრება „სივის“ ასლად გადაიქცა, ფარატინა ქალაქად, რომელშიც წერია ის, რასაც არავითარი ცოცხალი ეპეზირია არა აქვს ადამიანთან. თუ ბიოგრაფია მშრალ ანკეტურ მონაცემებად გადაყვანილი, პიროვნება იკარგება, მასაც საკუთარ ბიოგრაფიაში მხოლოდ მშრალი ფაქტები აინტერესებს, ის, რაზეც არსებობს დაკვეთა. კაცს იქცევა ფუნქციონერად, რომლის სატიროული სახე მოცემულია კაცებს „მეტამორფოზაში“ – ადამიანური ცხოვრების უარყოფელი ზამზა მწერლის ფანტაზიით გადაიქცევა ხოჭოდ და ოჯახის წევრების მიერ მოძულეული კვება საწოლქვეშ შეყუჟული.

დემერსონალიზაციის ერთ-ერთი გამოვლენაა პირადობის მონაშთის გამარტივებაც. ვის რაში აინტერესებს „რომელი გორისა ხარ,“ რა ერქვა მამაშენს, მთავარია პირადი ნომერი და სერია. ჰო, რაც მთავარია, ტრენინგებში მონაწილეობა. ტრენინგი ნიშნავს წერთნას. ჰოდა, აინტერესებს დამქირავებელს, რამდენად კარგად ხარ განვრთნილი. ეს უკვე ზომიორფული ბიოგრაფიის მახასიათებელია.

მძიმე მემპირაჟის „ტრადიცია“

პირველად ამ ტრადიციის შესახებ სკოლაში შევიტყვე XX საუკუნის სერკოის ისტორიის სწავლების უამს. სახელმძღვანელოთა ავტორები პათოსით ყვებოდნენ იმის შესახებ, თუ როგორი ძალისხმევის და მსხვერპლის ფასად უწევდა მშრომელ ხალხს ბრძოლებში მოპოვებული თავისუფლების დაცვა და შენარჩუნება. გამარჯვებულ პიროლესტარიათის ქვეყანას ყოველი მხრიდან ესეოდნენ მტრები, ქვეყნის შიგნით კი დამარცხებული თავადაზნაურობა და ბურჟუაზია შეთქმულებას შეთქმულებაზე აწყობდა. კოლჩაკის და დენიკინის არმიები ახალგაზრდა რესპუბლიკის სისხლში ჩახრობას ლაშობდნენ, მათი ბუნებრივი

მოკავშირეები კი სანაყლი გლეხების ექსპლუატაციით გაზოლუქებული კულაკები იყვნენ. მაგრამ აი, როგორც იქნა, მუშურ-გლეხურმა მთავრობამ დაამარცხა ვერაგი მტერი და დაიწყო ომებით გაპარტახებული ქვეყნის მშენებლობა. ასე სკოლიდან იწყებოდა მტრის ხატის „ძერწვა“. მძიმე მემპირადირობის კატეგორიაში გადიოდნენ არა მარტო ღია და ფარული მტრები, არამედ ისინიც, ვინც საკუთარი ჩამორჩენილობის გამო ვერ აცნობიერებდა ახალი წყობის აშკარა უპირატესობებს. ესენი იყვნენ „სერედნიაკები“, სამღვდელოება, ლიბერალური ინტელიგენცია, რომლებიც არ ჩქარობდნენ შრომით ფერხულში ჩაბმას. ყველა ეს ელემენტი

ძველი რეჟიმის გადმონაშთად იყო მიჩნეული. ითვლებოდა, რომ ცარიტულ-ბურჟუაზიულმა წყობამ წარმოშვა ეს ხორცმეტეები. მათთან მუშაობას ეწეოდნენ იდეოლოგიური სამსახურები. მაგალითად, მღვდლებს უხსნიდნენ, რომ რელიგია მწავრელი კლასების მიერ ხალხში გავრცელებული „ოპიუმი“, რომ განათლება და ღმერთი შეუთავსებელი ცნებებია. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მძიმე მემკვიდრეობად იქცნენ უპატრონო ბავშვები, მარჩნალდაკარგული ოჯახები, დახეობრებული ადამიანები... ამდენად, მძიმე მემკვიდრეობის თემას აქტიურად იყენებდა საბჭოთა პროპაგანდა. იგი მემკვიდრეობით გადაცემოდა თაობიდან თაობას. „ნეგატიურ მოვლენებთან“ ბრძოლავ შევარდნადის კომუნისტური მმართველობის პერიოდში ხომ მძიმე მემკვიდრეობას უკავშირდებოდა. ვერ დაიძლია ბოლომდე მესაკუთრული ინსტიტუტი საბჭოთა ადამიანში. ესეც მძიმე მემკვიდრეობა იყო. ამ ტრადიციით მანიპულირება გაგრძელდა დამოუკიდებელ საქართველოშიც. ზვიად გამსახურდიას ხანმოკლე მმართველობის პერიოდში მძიმე მემკვიდრეობას წარმოადგენდნენ კომუნისტები და მათთან შეხმატკბილებული ინტელიგენცია. შევარდნადის „მეორედ მოსვლის“ უამს მძიმე მემკვიდრეობად „ზვიადისტები“ გამოცხადდნენ, რომლებთანაც, ფაქტობრივად, სამოქალაქო ომი იყო იმართებული, რამაც დიდნლად შეუნყო ხელი აფხაზეთში ომის დაწყებას. შემდგომში მძიმე მემკვიდრეობაა ლტოლვილები, ომში დაჭრილები, დაღუპული ადამიანები... „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ მძიმე მემკვიდრეობად მიანდა ტოტალური კორუფცია, განუკითხობა, სახელმწიფო აპარატის არაფექტური მუშაობა, აღმსარლებელი ხელისუფლების საბჭოური წარ-

მომავლობა, აჭარის დისტანცირება, უკონტროლო შეიარაღებული ფორმირებები საწვრელოსა და კოდორის ხეობაში. ეს ყველაფერი თითქოს დაიძლია, შუქი კი გვირახის ბოლოს მაინც არ გამოჩნდა. ოპოზიციამ დაიწყო საპროტესტო აქციები, მას აჰყვა ხალხი. პრეზიდენტი წავიდა და ისევ მოვიდა. მაგრამ ამანაც ვერ უშველა საქმეს. როგორც შევარდნადის მმართველობის დროს, სისტემა კვლავ „გაიჭყდა“ და ვეღარ ფუნქციონირებდა, თითქოს ამოიწურა რესურსი და, როგორც ამ დროს ხდებდა ხოლმე, თუ რაციონალური გამოსავალი არ იძებნება, მიმართვენ ირაციონალურს. თუ სააკაშვილის 2008 წლის საინაუგურაციო სიტყვას წაიკითხავთ, გაგაოცებთ გეგმების გრანდიოზულობა. ფაქტობრივად, იქ ქვეყნის წინაშე მდგარი ყველა პრობლემის გადაჭრაზეა საუბარი. ომის შემდეგ ამ გეგმებზე ხმა აღარავის ამაოლია. მთავარ „გეგმად“ იქცა ლტოლვილების ბანაკების მოწყობა და შემდეგ სახელდახელოდ კოტჯეების აგება. ევროსაბჭოს და აშშ-ის მიერ გამოყოფილი თანხებით, რა თქმა უნდა, ისევ მძიმე მემკვიდრეობა და მისი ლიკვიდაციისკენ მიმართული ზომები... დღეს რა არის მძიმე მემკვიდრეობა? – წინა რეჟიმის მიერ ჩადენილი ეკონომიკური და კრიმინალური დანაშაულები, სიღარიბე, უმუშევრობა, უსახლკარობა, სოციალური დაუცველობა, ლტოლვილები, რუსეთთან განწავებული ურთიერთობა... გასაკეთებელი იმდენია, რომ, სულ ცოტა, კიდევ ორ მომდევნო ხელისუფლებას მიეცემა მძიმე მემკვიდრეობაზე ლაპარაკის შესაძლებლობა. ასეთია მძიმე მემკვიდრეობის „ჯადოსნური“ ბუნება – ერთი მოჭრილი თავის ადგილას რამდენიმე ამოდის.

მთაპარი, არ გაღაჟუნდით

პოლიტიკაში მონაწილეობა შეუძლია ნებისმიერი ასაკის, სქესის, კანის ფერის, აღმსარებლობის და წარმომავლობის ადამიანს. ეს კარგიც არის და ცუდიც. კარგია იმიტომ, რომ, აბა, რა უნდა აკეთოს ამდენი უმუშევრად დარჩენილმა ადამიანმა? ხომ ჩავარდა საბოლოოდ დეპრესიაში! აი, ურეკავს მეგობარს ან შეხვდა შემზობელს, ნათესავს და მოკლე მისალმების შემდეგ ეგრევე ერთვებნა პოლიტიკაში. ვინ თქვა, რომ სამოქალაქო საზოგადოება არ გვყავს. აბა, სხვა რა მოითხოვება სამოქალაქო საზოგადოების წევრს პოლიტიკაზე ლაპარაკის გარდა. ნაიკითხა გაზეთი, მოუსმინა საინფორმაციო გადაცემებს და „ჩაერთო“ პოლიტიკის ბოზოქარ

მორევეში, შეიგრძნო მოქალაქედ დაბადების ნეტარება. მევე რა, რომ უცხოეთში არ უსწავლია. ხომ წერდა ჩვენი საამაყო მგოსანი: „რა წამაკითხვს ამ ბრწყინვალე ნიგნებს, ისედაც კარგად ვსჯებ მსოფლიო საკითხებს“. მევე რა, რომ ის დიდი პოეტი იყო, ჩვენი მოქალაქეც ხომ ქართველია და რაღაც-რაღაცები მასაც ნაუკითხავს. მაგრამ პოლიტიკაში, როგორც სპორტში, ალღოა მთავარი. ალღო უნდა აუღო მოვლენებს. ამას ვერ ისწავლი. ეს კი ის უნარია, რომელიც მომადლებული აქვთ ქართველებს. ასე რომ, თამამად შევკვილია პოლიტიკაზე ლაპარაკი ყოველგვარი განათლების გარეშეც. მთავარია, ამასობაში მნაცვიარი არ დაცარიელდეს. მოკალათდი სა-

აზღვრისტიკა

ვარძელში, მოუკიდე სიგარეტს, დაურეკე მეორე მოქალაქეს და იჭუჭუკუკეთ. მთავარია, სწორი არჩევანი გაეკეთეთ და „ოცნება“ უეჭველად იზრუნებს ჩვენს კეთილდღეობაზე, ჩვენ კი ისლად დაგვრჩენია, რომ ვუყუროთ ტელეგადაცემებს, თოქშოუებს და ვიყუთ ასე მოლოდინის რეჟიმში – ხან ბერიძე მოვიწვიოთ სტუმართან ერთად, ხან პაიჭაძე, ხან უილიამშვილი, ხან აქუბარდია და ასე ნება-ნება ცურვით აღმოვჩნდებით ევროკავშირში. ან ევრაზიულ კავშირში. მაგრამ არა უშავს, ეგეთები გვინახავს ჩვენი დრამატული ის-

ტორიის განმავლობაში. მთავარია, არ გადავშენდეთ. თუ პოლიტიკა მიგბეზრდა ან არავინ გეგულემა შენსავით კარგი მოქალაქე, საუბარში რომ აგყვეს, შედი Facebook-ში, აქ ხომ ნამდვილად ნახავ ვინმეს. შეუდექი მიმონერას, თან სახალიონო ფოტოებსაც დაათვალიერებ, ხან მუსიკალურ პაუზას გააკეთებ, ხან ფოტოს „დააღაიქებ“. რალა გინდა მეტი, სამოქალაქო ცხოვრებითაც ცხოვრობ და ესთეტიკურ განცდებსაც არ იკლებ. მთავარია, მაცივარმა არ გიღალატოს და ინტერნეტის გადასახადი დროულად შეიტანო.

საქანელაზე

საქართველო ქანაობს საქანელაზე: მაგრამ საქანელა უფსკრულზეა გამართოული და ადვილი შესაძლებელია, საქანელა სახრჩობელად გადაიქცეს...

საქართველო ქანაობს უდარდელი: მაგრამ სახრჩობელას ჩვენება სტანჯავს მას, ან საკუთარი თავის მონახვა უკანასკნელი, ან სრული დაღუპვა თავის თავისა...

გრიგოლ რობაქიძე
1920 წ.

ვერ მონახა მაშინ ან არ დააცალეს – განახლებულ იმპერიაში უკრეს თავი, თანაც რალაც სიგელ-გუჯრებიც მიართვეს დამოუკიდებლობის ატრიბუტების სახით: ლერბი, დროშა, ჰიმნი, კონსტიტუცია... ასე გააგრძელა არსებობა უტოპიურ თეორიაზე აგებულ დიდ წარმონაქმში, რომელსაც მსოფლიოს ჰეგემონობაზე გააჩნდა პრეტენზია. მაგრამ დაიშალა ეს ხელოვნური წარმონაქმნი, უსიცოცხლო აღმოჩნდა კიდევ ერთი ცივილიზაციური პროექტი და მასში შემავალი ერები დაუბრუნდნენ თავიანთ ისტორიულ ფეკვებს. ჩვენც იმავე მდგომარეობაში და იმავე ამოცანების წინაშე აღმოვჩნდით, რომელთაც ასე ხატოვნად წარმოაჩენდა გრიგოლ რობაქიძე. დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღიდან ოც წელზე მეტია გასული, ჩვენ კი კვლავ სახელმწიფოებრივი არსებობის ფორმის ძიებაში ვიმყოფებით. გარეგან ფორმას არ ვგულისხმობ, ის ნაშთიანა – დემოკრატიული რესპუბლიკა. შინაარსზე მოგახსენებთ, ამ პოლიტიკური მოდელის შინაარსთან შესაბამისობაზე. რა გვიძლის სახელმწიფო ერად ქცევაში ხელს? უმთავრესად, საქანელაზე მყოფი ადამიანის ბუნება, მისი განწყობა, ღირებულებები და შესაბამისი ცხოვრების წესი. აი, რას წერდა ასი წლის წინათ ცნობილი ეთნოლოგი ე. ველიჩკო: „კავკასიელთა

შორის სახელმწიფოებრიობისადმი შედარებით ძლიერი ლტოლვა ქართველებს აღმოაჩნდათ, თუმცა მათაც ვერ შეძლეს ძლიერი სახელმწიფოს შექმნა. უპირველესად, ამას ხელი შეუშალა ფეოდალურმა განცალკევებამ. სერიოზულ წინააღმდეგობას ქმნიდა ქრონიკული შიდაწარქია: ქვეყანას მოულოდნელად ესხმოდნენ თავს ისეთი მრავალრიცხოვანი ველური ურდოები, რომ მათგან თავის დაცვა ხშირად შეუძლებელი გახლდათ. ამგვარი შემოსევები მძიმე და ტრაგიკული შედეგების მომტანი იყო, რის გამოც ხშირად მთელი ქვეყნის ბედი მოვლენათა შემთხვევითობაზე იყო დამოკიდებული. აქედან გამომდინარე, ამირკავკასია მოკლებული გახლდათ მყარი დასახლებისა და კომფორტის შესაძლებლობას, რაც ქვეყანაში მხოლოდ ხანგრძლივმა სიმშვიდემ შეიძლება დაამკვიდროს... თვით მსხვილმა მემამულეებმაც კი ახლახან შეძლეს საკუთარი სახლ-კარის მონყობა, თუმცა ცხოვრება კვლავ წარსულის ნიშნით მიედინება: იმდენად დიდია მტრის მოულოდნელი თავდასხმის შიში, რომ ყველა მზად არის ნამიერად გადაამალოს ქონება. ყოველივე ეს კი ხელს უშლის მშვიდობიანი კულტურის განვითარებას და ე. წ. ბურჟუაზიული სათნოების დამკვიდრებას...“ სახელმწიფოს

ჩამოუყალიბებლობის კიდევ ერთ მიზეზად ვ. ვე-ლიჩკო ასახელებს გეოგრაფიულ და კლიმატურ პირობებს: „კლიმატური, და, საერთოდ, ბუნე-ბრივი პირობების ზეგავლენა საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაზე უაღრესად სერიოზულია: ზოგჯერ მალარია, ზოგჯერ დაშ-რობამდე მისული ან წყალდიდობისგან რისხვად ქვეული მდინარეები, ზოგჯერ ქარიშხლები და კოკისპირული წვიმები, სეტყვაცა და გაუსაძლი-სი სიცხეებიც – ყოველივე ეს დამოუკიდებლად მოქმედებდა სახალხო მეთურნეობაზე და ღრმა კვალს ამჩვენდა მოსახლეობის სულიერ წყო-ბას, ტომობრივ განსხვავებას კი ერთ სიბრტყეში წარმოაჩენდა; აზროვნება ხდებოდა არაათან-მიმდევრული, ხასიათში იკარგებოდა თავშეკა-ვება, ზნეობრიობას აკლდებოდა კატექიზმი

სინარჩელე პოეზიასა და პოლიტიკაში

„ხალხი სიცარიელეა, შეუვალი სიცარიელე, მე ერთ ყველაზე შეუვალ სიცარიელეს ვუყურებ და გელოდები...“ – ვკითხულობ ახალგაზრდა პოეტის ლექსში. რატომ გაუჩნდა ასეთი განცდა? გასაგებია, რომ აქ მასა იგულისხმება. სიცა-რიელეში – სულიერი ცხოვრების სიმწირე. ძვე-ლი რომაელები მონას „მოლაპარაკე ხელსაწყოს“ უწოდებდნენ. მის გარეშე საქმეს ვერ გააკეთებ, უნდა მისცე დაეალებ, კარგად აუხსნა, რა და როგორ უნდა გააკეთოს. ამისთვის ენას უნდა ფლობდეს, მაგრამ, თუ განყენებული ცნებე-ბით ან მხატვრული სახეებით დაუწყე ლაპარაკი, შეუვალი ხდება, რადგან არ ესმის შენი. აბსტრა-ქირების არც უნარი და არც სურვილი გააჩნია. არა იმიტომ, რომ განათლება აკლია ან შესაბამის წრეში არ ხდებოდა მისი ფორმირება. არა, ის, უბრალოდ, ასეთია და ნუ სთხოვ, იყოს სხვაგ-ვარი. შეიძლება იმ ბევრ სხვანაირზე უკეთესიც არის ადამიანური თვისებებით (ბლოკის ერთი ლექსი გამახსენდა, რომელშიც პოეტი უსურ-ვებს ახალგაზრდა ქალს, შეიყვაროს უბრალო კაცი, რომელსაც ეყვარება მინა და ცა და არა სიტყვები მინასა და ცაზე). მაგრამ აი, მიდის ხალხთან რაღაც „იჩიმების“ მატარებელი პირი და ცდილობს, „გაანათლოს“. საბჭოთა რუსეთში, ალბათ, ახლაც, უბრალო ხალხის დამოკიდებუ-ლება ინტელიგენციის მიმართ ამ შესიტყვებით

(ქრისტიანული ღვთისმეტყველების მოკლე გად-მოცემა კითხვა-პასუხის სახით), შრომა მოკლე-ბული იყო სისტემურობას, ხოლო ცხოვრებას აშკარად არ ჰყოფნიდა გონებრივი საფუძე-ლები“. არ ვიცი, თქვენ როგორ, მე კი, სამწუხა-როდ, ბევრი რამ მეცნო ამ ჩამონათვალთან, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ჩვენს უბედობას გაცილებით უფრო ღრმა ფსევები აქვს, ვიდრე ის ორასწლოვანი კოლონიალიზმის პერიოდი, რომელსაც ხშირად პოლიტიკური პროპაგანდის მიზნით იყენებენ. რომ გადავიხაროთ წარსუ-ლი, ჯერ კარგად უნდა გავიაზროთ იგი, ზერე-ლე პროპაგანდისა და ფსევდოპატრიოტიზმის გარეშე დავაკვირდეთ საკუთარ თავს და, ეგებ, დავინახოთ ის, რაც რეალურად გვიშლის ხელს განვითარებაში.

იყო გამოხატული – „გნილაია ინტელიგენცია“. არ უყვარდათ ინტელიგენტები, ფარისევლებს და პირფურებს ხედავდნენ მათში. ჩვენთან ასე-თი მკვეთრი ზღვარი არ იკლებოდა. ერთად ვისხედით ჭირის თუ ლხინის სუფრაასთან, ერთსა და იმავე სადღეგრძელობებს წარმოვქვემდით, მაგრამ, რა თქმა უნდა, იყო რაღაც პატრო-ნეშულიც ამ ურთიერთობებში. ინტელიგენტს თითქოს რაღაც „აზნაურის“ ნოდება ჰქონდა მინიჭებული და ამ ნოდების შესაბამისად ეჭი-რა თავი, როგორი უბრალო წარმომავლობისაც უნდა ყოფილიყო, თითქოს რაღაც სულიერ ადა-მიანთა კასტას მიეკუთვნებოდა. სახელმწიფო ორგანიზაციები ამას ახალისებდნენ. მუზეუმის თანამშრომელი, ბიბლიოთეკარი ან საბავშვო ბა-ღის აღმზრდელი თავისი პროფესიის გარდა რა-ღაც საგანგებო მისიის მატარებლად მიიჩნევადა თავს. რაც იკვეთებოდა მის მანერებში, მეტყვე-ლების სტილსა და ჩაცმულობაში...

ახალგაზრდა პოეტი შეყვარებულის სიცა-რიელიდან დაბადებას არ ელის, თუმცა ხში-რად სწორედ სიცარიელე ბადებს მას („მგონია თითქოს ბრბოვად გამოვყა ლამაზი ქალი, ცის-ფერთვალება“ – გალაკტიონი), როგორც ლამაზ ყვავილს შესაძლოა გადაეყარო იქ, სადაც ყვე-ლაზე ნაკლებად ელი, მაგრამ გამართული პოლი-ტიკური სიტუმა ჭირვეული ყვავილია და ნოყიერ ნიადაგს მოითხოვს.

ნათია ხოსტიაშვილი

შარშან თბილისის მერიისა და საქართველოს მწერალთა კავშირის თაოსნობით ჩატარდა ახალგაზრდა მწერალთა კონკურსი, რომელშიც ასზე მეტმა შემოქმედმა მიიღო მონაწილეობა; ამჯერად გთავაზობთ კონკურსში გამარჯვებულ ერთ ნაწარმოებს.

საით წავიდა ლოლა

– როგორ მიხარია, ასეთს რომ გხედავ, – ჰენრი ზურგიდან მომხეხია.

– ასეთს, როგორს? – გამეღიმა.

ღია ფანჯარასთან ვზოვარ. დაბერილი ნესტობით შემოდგომის სურნელოვან ჰაერს დიდ ულუფებდა „ცელაპავ“, თან ჰენრის რიტმულად ვკოცნი მაჯაზე – ყოველი ჩასუნთქვისა და ამოსუნთქვისას.

მგონია, ჰენრი ჩემთან ერთად დაიბადა და თავიდანვე ისევე ბუნებრივად ჩემი იყო, როგორც, ვთქვათ, ჩემი ხმა. წარსული საერთოდ არ მახსოვს – როგორ გავიცანი, რა თავგადასავლები გვექონდა?.. ყოველთვის ვარსებობდი მხოლოდ აწმყოში – ახლა, ამ წამს და, თუ ვარ მე, ესე იგი, არის ჰენრიც.

ჰენრის, სინამდვილეში, ვიქტორი ჰქვია. სახელი რომ გადავარქვი, მგონი, მხოლოდ ეს მახსოვს საკუთარი წარსულიდან. ჩემი დაკვირვებით, სახელი გავლენას ახდენს ადამიანის გარეგნობაზე. სანამ ჰენრის ვიქტორი ერქვა, მაშინ მხოლოდ მიყვარდა. ახლა მომწონს კიდევც.

– მშვიდი დილაა, კარგ გუნებაზე ვარ, – ლოყა ხელისგულზე გავუხახუნე. კოცნა შევწყვიტე, სუნთქვა არა.

– მიხარია, ძალიან მიხარია, – მკლაფზე ხელი მომიტათუნა. დიდი და თბილი ხელები აქვს. ზოგჯერ უცნაური შეგრძნება მეუფლება, თითქოს ჰენრის ხელები და თვალები მხოლოდ სხულის ნაწილები კი არა, დამოუკიდებელი პიროვნებე-

ბია. ჰენრი – ეს მისი თვალებისა და ხელების ერთობლიობაა. მიყვარს ჰენრი. ერთიანობაშიც და ცალ-ცალკეც.

– სანამ მიხაილოვნა კატლეტს შენვავს, ნავალ, ტელევიზორს ჩავრთავ. არაფერზე იფიქრო და არ მოიწყინო. შემპირდი, რომ არ მოიწყინე, – თავზე მაკოცა, საგარძელს შემოუარა, ჩემ წინ, ფანჯრის რაფაზე ჩამოჯდა და გამიღიმა.

ნიავემა ჯერ გამხმარი ფოთლები ააფარფატა ჰენრის ზურგს უკან, მერე ოქროსფერ ფოთლებ-ნაქარგი ფარდა ააფრიალა, თან ერთი ხმელი ფოთოლი ოთახში შემოგვიგდო, ბზრიალით ჩამოსვა ჩვენს ფეხებთან.

გავიფიქრე, თუ ჰენრი ჩემზე ადრე მოკვდებოდა, ამ კადრით გავიხსენებ ხოლმე: ფოთლებისა და ფარდის ფარფატში ჰენრის უძრავი, ოდნავ დაშვებული მხრები; ერთმანეთში ჩახვეული მეტყველი ხელები და დიდი, თბილი თვალები. რაც დრო გადის, მის მზისფერობამდე ღია თაფლისფერ თვალებს ხმელი ფოთლის ფერი ედება. მზისფერი თვალებიდან თოვლისფერი თმისკენ მიჰყავს დროს. შემოდგომაა ახლა ჰენრიში.

– არ მოვიწყენე, გაირდები, – გავუღიმე.

ადგა, იატაკიდან ფოთოლი აიღო, ნანწავში ჩამიბნია.

– ამას გიტოვებ. იცოდე, თუ სიტყვას გატეხ, აუცილებლად მეტყვის, – საჩვენებელი თითი ცხვირის წვერზე ჩამომისვა.

ჰენრი გავიდა. ქარი ჩადგა. მე ისევ ვზოვარ...

ღია ფანჯრიდან მობუზული ადამიანების წყება მოჩანს. მხრებ და ყურებჩამოყრილები მიდინან, საფიქრალს ზურგით მიათრევენ.

„ჩემი ცხოვრება ნაცრისფერია...“ – ტელევიზორში ცნობილი შოუს უცნობი სტუმარი მოთქვამს.

გავიფიქრე: ადამიანები, რომლებსაც ფანჯრიდან ვხედავდი, ალბათ, ძალიან ჰგავდნენ ადამიანს, რომელსაც ჰენრი ტელევიზორში უყურებდა. კაცმა რომ თქვას, მე, ჰენრი და დედაც, დიდად არ განვსხვავებდებოდით ამ ერთმანეთის მსგავსი ადამიანებისგან.

ამოვიოხრე. როგორ გინდა, ამ განწყობით პირობა შეასრულო?..

იმ ვილა(ც)ების ცხოვრებისფერი პლედი მოვიხურე. გრლოდა.

ლოლას ფანჯრიდანაც ასეთივე სევდისმოგვრელი ხედი იშლებოდა. მალალ, მონყენილ შენობას ტანზე დაყრილი ალერგიასავით ადგილადგილ აჩნდა ამძვრალი ბათქაში. შენობის წინ ირობად გადახრილ ხეს ძელსკამზე შემოელაგებინა ტოტები. მძიმე ჩანთებით დატვირთულ, დაღლილ ქალს ჰგავდა – წუთით რომ ჩამოვდა სულის მოსათქმელად. ხეს ვერ ამჩნევდნენ ფიქრში გართული, მობუზული ადამიანები, მიწას ჩასჩერებდნენ. ყველა თავისას ფიქრობდა.

ბატარა ვიყავი, ლოლას სახლის კარს შიშით რომ მივანეჭი. ეს ჩემი პირველი საიდუმლო იყო...

ბებო მავრთხილებდა, ჩვენი კორპუსის ბოლო სადარბაზოს მოვრიდებოდი, რადგან იქ, მესამე სართულზე გიჟი ლოლა ცხოვრობდა. ამ სადარბაზოსთან გავლას მართლაც ყველა ურიდებოდა. მესამე სართულის ფანჯრიდან ხომ ხან თუვებში მოვრინავდა, ხან ჭიქები, ხანაც ხლი...

ბებომ მშვენივრად იცოდა, ბავშვები იქით არასდროს მივდიოდით სათამაშოდ, მაგრამ დევისს – „სიფრთხილეს თავი არ სტკივა“ – არ ღლატობდა. ჩვევად ექცა, ყოველდღე დაუზარლად, ერთგვარი ნამღერებითაც კი მიმეორებდა: – სტასიი... იცოდე, ბოლო სადარბაზოში შესვლა კატეგორიულად გეკრძალებათაა!..

საბოლოოდ იმას მიაღწია, რომ „აკრძალული ხილის დაგემოვნების“ დაუძლეველი სურვილი გამიჩნდა.

ერთხელაც ვერ მოვერიე დაუოკებელ ინტერესს, რომელმაც ჩემში ჩაბუდებულ შიშსაც კი ძლია...

ერთ საღამოს ბებომ პურის საყიდლად გამგზავნა. ქუჩაში გამოვედი თუ არა, მარცხნივ გავუხვიე. პურის მალაზია მარჯვნივ იყო.

მომეჩვენა, თითქოს ამ სადარბაზოში ნესტის სუნი გაცილებით მძაფრად იდგა, ვიდრე ჩვენსაში. ლიფტის თავზე ჩამოკონიალებული დამტვევრილი ნათურა-როგორღაც სერველად ციმციმებდა. ინთებოდა-ქრებოდა, ინთებოდა-ქრებოდა... ჩვენი მეზობლის დაკლული მამალი გამახსენდა, დაცალკეებულნი თავი და ტანი საზარლად რომ უფართხალებდა. რიგრიგობით ფეთქავდნენ: თავი-ტანი, თავი-ტანი... დავიზაფრე.

უცებ – ტკაც! – და ჩამოხბნელდა.

– აა!.. – ნამოვიკივლე და პირზე ხელი ავიფარე. იმის ნაცვლად, რომ გარეთ გავვარდნილიყავი, გიჟივით ავირბინე კიბის საფეხურები. თან ყელში სართულებს ვითვლიდი: ერთი... ორი... სამი...

სახლის კარი ოდნავ შეღებული დაეტოვებინათ. რაღაც ძალა, რომელსაც წინააღმდეგობას ვერ უწევდი, მიხმობდა, შიგნით მექაჩებოდა. კარს ვუყურებდი, თან შიშისგან ვკანკალედი. ცალკე ლოლასთან შეხვედრის მემუნირდა და ცალკე იმის, რომ ჩემი ლამის საგულედან ამომხტარი გულის ბაგაბუფი ბებიჩაემის ყურამდე მიაღწევდა. ისიც ფანჯარას გამოალებდა და გაბრაზებული დამიძახებდა:

– სტააა-სიიიიიი!..

მოჯადოებულებით ვიდექი ლოლას სახლის ზღურბლთან. ვნატრობდი, შიგნიდან ვინმეს კარი მოეჯახუნებინა, ჩაერაზა და ჩემთვის დაეყვირა – აჟურობას მოსწყედი, შე წვლინტიანოო! მხოლოდ ასე თუ შევძლებდი, ამ საშინელ ადგილს მოვეშორებოდი და მისკენ აღარასდროს გამომეხედა.

სახლიდან ჩამიჭოვი არ ისმოდა. კარი კი კვლავ მაგდურად იყო შეღებულა...

ზღურბლს გადავაბიჯე, სიბნელეში სამიოდე ნაბიჯი გადავადგიე და კედელს ავეკარი. არ ვიცი, როგორ მოხდა, უცებ საკუთარი თავი წინიდან შევათვალიერე.

„მოკვდი, სული ვარ,“ – გავიფიქრე. ხელის თითები გაუბედავად ავამოძრავე, თავი მივატრიალ-მოვატრიალე.

„მკვდარი ვერ შექძლებდი,“ – თავი დავიმშვიდე, მაგრამ უბედურება ის იყო, მხოლოდ თითების ამოძრავება კი არა, მათი დანახვაც შემეძლო ისე, რომ ქვევით კი არა (ხელები ჩამოშვებული მქონდა), პირდაპირ მეტყირა. გაუბედავად გავინოდე ხელი ჩემკენ. რაღაც ცივს შევებე. შიშის-

პროზა

გან ტუჩი მოვიკენიტე. უცებ გონება გამინათდა, – ჩემს პირდაპირ სარკე ეკიდა. ამ ამბავმა ისე გამახარა, ლამის ტაში შემოვკარი. ფეხაკრეფით გავყვივი ვინრო, ბნელ დერეფანს, რომელმაც ოთახამდე მიმიყვანა. ოთახში ნათურა არ ენთო, მაგრამ ისე არ ბნელოდა, როგორც დერეფანში. სარკმლის გისოსებს წრეებად დაეჭრა მთვარის შუქი – ჭამაიასავით დაკოპლილიყო სინათლით იატაკი. ისეთი ლამაზი იყო, თითქოს ზღაპარში შევაბიჯე. მე კი გულის სიღრმეში ობობის ქსელებს და დაბურებს ველოდი... შვებით ამოვისუნთქე. როგორც ჩანს, ხმამალა... რალაც შერხა. დამფრთხალმა მხედველობა დაეძაბე. ის იყო – ლოლა! ჩემკენ ზურგით იჯდა. თმას ინწავდა. არ შემოტრიალებულა. ხელით მანიშნა, მისგან მოშორებით მდგარ პატარა სკამზე ჩამომვმდარიყავი. დაძაბული ჩამოვეჭე. ხელები ისე მაგრად მოემუჭე, ხელისგულებში ფრჩხილების ჩასობა იგრძენი. თავდახრალი ქვემოდან მალულად ამოვეცქეროდი. ლამაზი იყო. მის დახვეწილ პროფილში ვერც გარცეხა ამოვიკითხე, ვერც გაბრაზება. მე, უცხო ბავშვი, მის ოთახში ვიჯექი. ნერვულად ვძიძვნიდი ბებოს შუკერილი კაბის არშიას და მის უგრძელეს ნაწნავს თვალს ვერ ვაცილებდი. მას კი არაფერი გაკვირვებია, არაფერი უეკითხავს, თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო.

– მთვარე ყოველთვის ნამგალა იბადება. მერე ადამიანები ჩვენს ფიქრს, დარდს, სევდას ვუგზავნი. ისიც იბერება, იბერება... ჩვენი სევდით იესება... სახეშეთვარეობა ამაღალა...

თქვა და გამაცია. კუდიანებისა და მთვარის კავშირზე თითქოს რალაც ვიციოდი, ბუნდოვნად მახსოვდა. ნარმოვიდგინე, რომ ეს მშვიდი ქალი უცებ ხუდიან დედაბრად გადაიქცა, მომვარდა, თმაში ხელი ჩამავლო და მთვარისკენ გამაქროლა. გულგახეტელი ნამოვხტი და სირბილით გამოვვარდი ჯერ ოთახიდან, მერე სახლიდან, სართულიდან, სადარბაზოდან...

მეგონა, იმდენი ხანი გავიდა, სადაც არის, გათენდებოდა, მაგრამ გარეთ ყველაფერი ისე დამხვდა, თითქოს აქ რამდენიმე წუთის წინ ვიყავი. განათებულ მაგიდასთან კაცები ისევ ნარდს თამაშობდნენ, თან რალაცაზე გულიანად იციროდნენ. მეზობლის ქალი ისევ ბავთთან ძალს ასასივნებდა. ვილაც პაინინოფი „ძაღლების ვალსს“ უკრავდა. მოკლედ, ყველაფერი ძველებურად იყო. შვებით ამოვისუნთქე. უცებ ჩემი საქციელის შემცრებვა. რას იფიქრებდა ლოლა? ქალი მშვიდად იჯდა, თმას ინწავდა. მე კიდევ ნამდვილი შემოიღოვით მოვიქცე.

პური ვიყიდე. რატომღაც ამაყად შვევი ჩემს გაჩახჩახებულ სადარბაზოში, სართულზე, სახლში, ოთახში.

– გამაჯივებ შენ მე, – მკაცრად მითხრა ბებო, – რას მორბოდი? რა გარბენინებდა? როგორ გაოფლილხარ!

იმ დღის შემდეგ ლოლასთან სტუმრობა ჩვეულებად მექცა. როგორც კი საშუალება მომეცემოდა, მის სადარბაზოში შევტვრიოდი.

– თმა ადამიანის სულია. გაპლილი თმით მხოლოდ თავისუფალი ადამიანები დადიან. მე ვინავე, – მითხრა ლოლამ ერთ-ერთი სტუმრობისას. უფრო სწორად, კი არ მითხრა, თქვა. ჩემკენ არც მაშინ გამომუხედავს.

შემდეგი მისვლითვის ბებოს დავანწვინე. ძალიან მინდოდა, ლოლას შეენიშნა. რამდენჯერმე ჩემი პატარა თოჯინაც კი „დამივარდა“. არ გასჭრა – არ გამოუხედავს. ცოტა ხანს ჩუმად ვისხებიდი. ის ფანჯარას მისჩერებოდა, მე – მას. ორივენი საკუთარ ნაწნავს ვანჯილებდით. მერე ავდექი, სანამ ოთახიდან გავიდოდი, თავი გააქნია, ღრმად ამოისუნთქა და თქვა:

– ნუ შეიჭვები... ყველა ნაწნავი თოკია... ყოველთვის მშვიდად, აუქჩარებლად ლაპარაკობდა. ზოგჯერ ვერ ვუსმენდი. მის მუდამ ჰორიზონტს მიჯაჭვულ ხავსისფერ თვალებს მივჩერებოდი და შავ წინწკლებს ვუთვლიდი. სუნთქვისშემეკრედი, დამაბნეველ-გამაბრუებელი თვალები ჰქონდა: მუქწვწვანე გარსზე ჭორფლივით ეყარა შავი ნერტილები. გამოგზავდა და თითქოს ათ-ათი გუგით გათვალისწინებდა. ბრრა!.. კიდევ კარგი, თითქმის არასდროს მიყურებდა.

გატრუნული ვისმენდი მის მონათხრობს. ეს ამბები ისევე ბუნებრივად და მარტივად შემოდიოდნენ ჩემში, როგორც სუნთქვისას ფილტვებში ჰაერი. ოღონდ ჰაერითი ოილად ველარ „ამოვისუნთქავდი“ ხოლმე. მრჩებოდნენ, ილექებოდნენ და, თუ რომელიმე აღარ მახსოვდა, არა იმიტომ, რომ დავივიწყე, უბრალოდ, სხვა ამბების სქელი ფენის ქვეშ იყვნენ მოყოლილები.

გავიხილი მქონდა, რომ ლოლა დედასთან და ქმართან ერთად ცხოვრობდა, მაგრამ მე ისინი არასდროს მინახავს. მახსოვს მხოლოდ ლოლას პროფილი ღია ფანჯარასთან, რომლიდანაც მუდამ ერთი და იგივე მოსაწყენი ხედი მოჩანდა. მახსოვს ჩემი ერთმანეთზე მიტყუპული რეიტუზინი მუხლები და ამ მუხლებზე მუშტად მოკუებული ჩემივე ხელები.

კითხვებს არასოდეს ვუსვამდი. როგორ გა-
ზებდავდი?! რასაც მიყვებოდა, იმით ვკმაყო-
ვილდებოდი. ოღონდ კი რამე მოეთხრო...
ერთხელ, მხოლოდ ერთადერთხელ გავბედე მე-
კითხა. გამშრალი, ერთმანეთს მიწებებული ტუ-
ჩები ძლივს ავახლიჩე ერთმანეთს, შედეგებული
ნერწყვი გაჭირვებით გადავკლაპე და თვითონაც
ვერ ვიცანი საკუთარი ხმა:

- და... ქმარი? -

- ჰო, ქმარი... - ოდნავ შესამჩნევად გაუ-
ღიმა წელში მოკაკულ ხეს ან, იქნებ, შენობას,
ხის უკან და სკამის საზურგეს მხრებით მიანვა.
საგარძელი ზანტად ამორავდა: წინ... და უკან...
წინ... და უკან... საათის ნიკნის ჰვაგდა, უფრო
სწორად, ძველებური დიდი კედლის საათის ქან-
ქარის მორაობას. აქამდე არასდროს შემინიშ-
ნავს, რომ ლოლა სარწველა საგარძელში იჯდა.
მიჩვეული ვიყავი, ამ ოთახში ყველაფერი გაქე-
ვებული უნდა ყოფილიყო - სულიერიც და უსუ-
ლოც. თუმცა „უსული“ მხოლოდ პირობითი სი-
ტყვა იყო ლოლას ოთახში...

- ჰო, ქმარი... - გაიმეორა და თვალები
დახუჭა. საგარძელი გაჩერდა. აღარც ლოლას
ფერმკრთალი ტურქული მოძრაობდნენ. წამით ისევ
მოჯადობებულივით გაშეშდა ირვლივ ყველაფე-
რი. უცნაური გრძნობა დამეუფლა - თითქოს
რელაურ ქალს კი არა, ნახატს მივჩერებოდი.

- სულ თავიდან ძალიან მეშინოდა, - ტუჩები
თითქოს არც შერხევი, ისე დაიწყო თხრობა. -
მისი კი არა... ხომ ხვდები... როცა პირველად
ერთ საწოლში დავენექით...

იმის მისახვედრად, თუ რა იგულისხმა, ძა-
ლიან პატარა ვიყავი, მაგრამ იმდენად მომეწონა
მისი „ხომ ხვდები“, რომ თავი დაუფუქნიე. მთელ
ჩემს წარმოსახვის უნარს, ფანტაზიას მოუხუმე,
შევეცადე, ლოლა საგარძელში მჯდომი კი არა,
ლოგონში მწოლიარე წარმომედგინა, თანაც მამა-
კაცთან ერთად. არაფერი გამომივიდა.

- ...სანამ დავწვებოდიო, შარვლიდან ქამა-
რი გამოიძრო და ძირს მიაგდო. არ დაუნახავს,
როგორ დაიკლაკნა მისი ქმარი, დაისისინა და
სადღაც შესრიალდა... მერე ლილები გაიხსნა და
მისი შარვლიდან ჩიტები ამოფრთხილდნენ. შავ,
პრიალა ფრთებს ერთმანეთს უხახუნებდნენ და
გამაყრუებლად ფიფივებდნენ. ათი ჩიტი მაინც
იქნებოდა, შესაძლოა, ოციც...

გაჩუმდა. რამდენიმე წამით ისევ ნახატად
იქცა. უცებ ძალიან შემეშინდა. აი, ჩაძინებულ
ბებოს რომ ასე უძრავს ვხედავდი ხოლმე, მა-
შინაც ყოველთვის მეშინოდა. მეგონა, მოკვდა.

მერე ჩავახველებდი ხოლმე, რომ გავლიძებო-
და. ლოლასთან ჩახველებას რას გავებდავდი?..
ის იყო, წამოდგომა და გაპარვა დევაპირე,
ამოიხიზრა და თქვა:

- ვინ იცის, იქნებ ოცდახუთიც... შენ რას
იზამდი, ჩემს ადგილას, პატარა?..

- სტასი. ანასტასია მქვია, მაგრამ ბებო სტა-
სის მეძახის. - მივაყარე. აქამდე არ დავფიქრე-
ბულვარ იმაზე, რომ ლოლასთვის სახელი არ
მითქვამს. რატომღაც მეგონა, ისედაც უნდა
სცოდნოდა. იმდენად ჩუმად ვსაუბრობდით,
თითქოს ხმას კი არ ვიღებდით, ტელეპათიურად
გადაცემვდით ერთმანეთს სათქმელს.

- ჰო, კარგი სახელია სტასი.

მეც ძალიან მომწონდა „სტასი“, აბა „ლოლა“
რა სახელია?..

- საინტერესო ბებო გყოლია... - თქვა და
„ათივე გუგით“ შემომხედა. გამაცვივა.

- ყოველთვის მინდოდა, სხვებივით მეც მყო-
ლოდა ბებია. ეს ჩემი ზაფხუბის აუნდენელი ოც-
ნებაა... ჰოდა, შენ რას იზამდი ჩემს ადგილას,
სტასი?

ძალიან დავიბენი. ამდენი ხნის განმავლობაში
ლოლამ პირველად შემომხედა თვალბეჭით, თან
ჩემი სახელითაც დაინტერესდა. ბებიარემის სხე-
ლებისას კი გულმა ისეთივე ზავაბუფი ატყვა, რო-
გორც მაშინ, ლოლას სახლის კარს პირველად რომ
მივადექი. ძალიან დამაზნეველი შეკითხვა იყო:

„შენ რას იზამდი ჩემს ადგილას, სტასი?“

მხრები ავიჩიჩე. ლოლა აღარ მიყურებდა.
ისევ ჩემთვის უცნობ, შორეულ სამყაროს გაუშ-
ტერა თვალი და თხრობა განაგრძო.

- არ მინდოდა, ჩემში ჩიტი ჩასახულიყო... არ
მინდოდა, ჩიტები მეშვა, ვერ ვიქნებოდი კარგი
დედა. თან კერძები ბასრი ნისკარტით დამიკენ-
კავდნენ... არაფერი მიგრძნია და დამინახავს.
მხოლოდ ჩიტების გამაყრუებელი ფიფივი მეს-
მოდა. თვალები დახუჭული მქონდა. თან ისე
ძლიერად, რომ ქუთუთოებიდან სისხლი მდიოდა.
მეშინოდა, სისხლის სუნზე დაგვშილებს ჩემთვის
თვალები არ ამოეკორტნათ და, სხვა რომ ვერა-
ფერი მოვიფიქრე, უფრო ძლიერად დახუჭე...
როცა გავახილე, ფიფივი ვერ ისევ მესმოდა,
ოღონდ ჩიტებს ვეღარ ვხედავდი. იყო მხოლოდ
თვალისმომჭრელი ნათება. ჩემი ქმრის თვალები
ანათებდნენ. მიღიმოდა, თან შარვალს იკრავდა.
შეიკრა და ფიფივიც შეწყდა... არ მინდოდა, ჩი-
ტები მეშვა... რა უნდა მექნა? ავდექი და მუცე-
ლი სამართებლთი დავისკრე.

წყლის დასალეკვად ვდგები. ჰენრის ჩემი ქოშე-ბის წკაპუნის ემსის და შემოდის.

– სად მიდიხარ, საყვარელო?

– დედამინას უნდა შემოვუარო ფეხით. უფრო სწორად, შენი ნაყიდი კაკუნა ქოშებით შემოვუკაკუნო, – ვხუმრობსავით.

მკლავებს ნელზე ვხვევ, თავს მკერდზე ვადებ, თვალდახუჭული ვეხუტები. თავზე მკოცნის.

– წყალს დავლევ და მოვალ, – თვალდახუჭულივე ვეუბნები, თან ადგილიდან არ ვიძვრი. ჰენრისთან ჩახუტება ერთგვარი თერაპიაა. მამშვიდებას, მიენთავს, მაგსებს.

– კი მაგრამ, ქმარი რისთვის გყავს? – თავს ჩემი მკლავებისგან ითავისუფლებს.

– იმისთვის, რომ წყალი მომიტანოს.

გვეცინება. ლოყაზე მკოცნის და სამზარეულოსკენ მიდის.

ჩემს ადგილს ვუბრუნდები. ხეს ვათავალიერებ, აღარც ერთი ფოთოლი აღარ შერჩენია. იქნებ, სულ ბოლო ეს არის, ჰენრიმ მეთვალყურედ რომ მომიჩინა... ხის ტოტზე წვიმისგან დამბალი, გათხელებული, წიკაზე შეკავებული თოკი კონწიალებს. მარყუჟით არის გამონასკული. არა მგონია, ვინმეს სუიციდური მიზნებისთვის ჩამოეკიდა. ყოველ შემთხვევაში, მასში თავის გაყოფის მსურველი არასდროს დამინახავს. ალბათ, ბავშვებმა იმაიმუნეს. უცნაურად ერთობიან ახლანდელი ბავშვები...

წლებია, ვაკვირდები. გაზაფხულობით მარყუჟი თითქოს უხერხულად ტოკავს კვირტებამოყრდი ტოტებს შორის. ზაფხულში ფოთლებში იმალება. ზამთარში – არ ვიცი, ფანჯრიდან არ ვიყურები ხოლმე... აი, შემოდგომით კი მთელი თავისი სისასტიკით მოსჩანს. მე ხატოვნად ვფიქრობ, რომ ეს ბებერი მარყუჟი ნიშნის მოგებით გადმოჰყურებს ჩამოცვენილ ფოთლებს და რომ ფოთოლცვენა მისი გამარჯვებაა.

სულელური ჩვევა მაქვს. ვთქვათ, ხილს ვჭამ. კურკას დიდი მონდომებით ვუმიზნებ ამ მარყუჟს. ჩაფიქრებული მაქვს, თუ შიგ გავატარებ, მე და ჰენრი ბედნიერები ვიქნებით. ჯერჯერობით არ გამოდის.

ჰენრის წყალი მოაქვს. სველი ჭიქის ძირს ხელისგულით ამშრალავს და მანვდის. სანამ ესვამ, თავისი თბილი, სვედანი თვალებით მომჩერებია.

– მისტერ ჰენრი, თქვენ თქვენი ქმრული ვალი უკვე მოიხადეთ. ასე რომ, შეგიძლიათ ტელევიზორს მიუბრუნდეთ, – დედოფლური უესტით კარისკენ ვუთითებ, თან სმას განვავრძობ.

– არა, დაგელოდები, ჭიქას წავიღებ. მსიამოვნებს იმის ყურება, ყოველი ყლუპის შემდეგ თვალნებს როგორ ნაბავ.

ჭიქას რაფაზე ვდებ, ჰენრი იღებს.

– იდოს, იქნებ, ისევ მომწყურდეს.

– ისევ მოგიტან, რა პრობლემაა. მე ხომ ქმარი ვარ...

მერე რა, რომ მიზანი მსროლელად არ ვვარგევარ, მთავარია, ჰენრი ჩემი ქმარია.

პლედში ვეხვევი. ვფიქრობ, ჩემს „დედამინას შემოვუკაკუნოზე“, წესით, რამე უნდა ებასუხა ჰენრის, თუნდაც ასეთი: „ახრი არა აქვს, მაინც არ გაგიღებენ, სახლში არ არიან“.

ეს ქოშები ჰენრიმ რომელიღაც დღესასწაულზე მაჩუქა. ზუსტად არ მახსოვს: დაბადების დღესთან, პირველი თოვლის მოსვლასთან თუ რაგბიში რუსეთის ნაკრებთან საქართველოს გამარჯვებასთან დაკავშირებით. რა მნიშვნელობა აქვს... ამ ამბავში მთავარი ეს არის: ჰენრიმ მთელი ქალაქი მოიარა, რომ მაინცდამაინც ხმაურიანი ჩუსტებით დავესაჩუქრებინე. ჩემი რეაქცია არ მახსოვს, დედასი კი დამამახსოვრდა. ამ არცთუ ძვირფასი კაკუნა ქოშებით გულწრფელად აღვთრთოვანდა. – რა კარგად მოგიფიქრებია, შეილო, – ისეთი მადლიერებით უთხრა ჰენრის, დავეჭვდი, ქოშის ცერებზე დასკუპებული ოქროსფერი პებლები მართლა ოქროსები ხომ არ არის-მეთქი.

ხმაურიან ქოშებს ვიხდი. გრძელ ფეხებს გა-
ნიერი კაბის ქვეშ უხმაუროდ ვიკეცავ. ჩავთბი.

იმ დღეს ლოლას სახლის კარი ჩვეულებრივზე
მეტად დამხვდა შედეხული. მომესმა, თითქოს
სახლის სიღრმეში მამაკაცმა ჩაახველა. დავი-
ძაბე. უკან გაბრუნებაც კი დავაპირე, მაგრამ
ეს სახლი ხომ უხილავი ძალით მიზიდავდა, მიხ-
მობდა?! გამბედაობა მოვიკრიბე და ზღურბლს
ფრთხილად გადავაბიჯე. მივყურადე. სასტუ-
მრო ოთახიდან ქალისა და მამაკაცის ჩურჩული
ისმოდა. შეკრთი, ნაცნობი ოთახისკენ აჩქარე-
ბული ნაბიჯით გავემართე. ფეხი შევდგი თუ
არა, ვიგრძენი – რაღაც ისე არ იყო.

ძირს პლუდი ეგდო. ავიღე და ლოლას მი-
ვანოვდი. ხელი გავიწოდე და უცებ დენდარტმუ-
ლივით განზე გავხტი. პლუდი ისევე იქ დავარდა,
საიდანაც ავიღე. სავარძელი გულდასმით შევა-
თვალაიერე. ერთი პირობა ვიფიქრე, რომ მეჩვე-
ნებოდა. რაიმე არარსებულს კი არ ვხედავდი,
პირიქით, შესაძლოა, არსებულს ვერ ვხედავდი.
სავარძელში ლოლა არ იჯდა. მხოლოდ მისი
ფეხსაცმელი ენყო. თითქოს სავარძელზე შედგა
და გაქრა.

„გიჟია, კუდიანია,“ – ყურში ბებოს ხმა ჩამესმა.
„სავსემთვარეობა ამაღამ,“ – გამახსენდა
ლოლას სიტყვები.

– გიჟია, კუდიანია!.. სავსემთვარეობაა ამა-
ღამ... გიჟია!.. სავსემთვარეობაა... კუდიანია!.. –
კედლები ბუტბუტით დაიძრნენ ჩემკენ. ნაცრის-
ფერი პლუდი უზარაზარი ცხოველის კუდივით
ეგდო ჩემს ფეხებთან. უცებ ხელ–ფეხი დამი-
ბუჟდა, გამეყინა და მზე ჩამექცა თავში.

ქარმა ფანჯარა მსუბუქად მიაჯახა კედელს.
– კარგად ხარ, საყვარელო? – გამომხმა ჰენ-
რიმ მეორე ოთახიდან.

ამინდი მკვეთრად შეიცვალა. ფოთლები
გიგანტური მოლექულებით ქაოტურად მო-
ძრაობენ ჰაერში, ერთმანეთში ირევიან და ბევრ-
დებიან. მტვერი თითქოს მიწიდან კი არ აიშალა,
თოვლივით წამოვიდა მაღლიდან. ჰაერი ჩამუ-
ქდა. ფანჯრის გადაღმა სამყაროში ადამიანები
შეჩრქოვდნენ. თვალმოჭუტულ ქალებს თმე-
ბი და კაბები უფრიალებთ. კაცები ლაბადების
საყელიში მაღავენ აფრიალებული კაბებისთვის
ვერშეკვლებულ მზერას. ელვა და ქუხილი ჯერ
არ არის. სამაგიეროდ, ვხედავ, როგორ გარბიან

ქალები, როგორ ეფარებიან თვალს და, როცა
უკვე აღარ ჩანან, მაშინდა აღწევს ჩემამდე მათი
ფეხსაცმლის ნაკაპუნის ხმა. ვერაფრით იფიქრებ,
რომ ეს მღელვარე დღე იმ მშვიდი დილის გა-
გრძელებაა.

ქარმა ერთხელ კიდევ მოაჯახუნა ფანჯარა.
ფარდა აფრიალდა. ქუჩამ და ოთახმა ერთმანეთს
თავიანთი ამონასუნთქი ჰაერი შეასუნთქეს: პირ-
ველმა – გრილი, მშრალი და მსუბუქი; მეორემ
– ტაფაში ადუღებული ზეთის ოხშივარით დამძი-
მებული, მსუყე. ოთახის კარი გამოუღია ჰენრის,
ორპირია.

– კარგად ხარ, საყვარელო?
– ჰო, – თავი ოდნავ შესამჩნევად დავუქნიე.
– უჰ, როგორი ქარი ამოვარდა, განვიმდება...
– ჰო, – თავი ოდნავ შესამჩნევად დავუქნიე
და გავუღიმიე.

– არა უშავს, შენ ხომ გიყვარს წვიმა? მგონი,
ქმარზე მეტდაც, არა?

– ჰო, – თავი ოდნავ შესამჩნევად დავუქნიე,
გავუღიმიე და თვალი ჩავუკარი.

– ხომ იცი, წვიმაა თუ სეტყვაა, სიტყვა სიტყ-
ვაა: ნაკლები ფიქრი და მეტი სიმშვიდე.

„ნაკლები ფიქრი და მეტი სიმშვიდე,“ – ეს
თითქმის არასდროს გამომდის, ამიტომ მხოლოდ
გავუღიმიე, რა თქმა უნდა, ოდნავ შესამჩნევად.

– მაღალი სიცხე აქვს...
თვალები გავახილე. ბებო ტელეფონზე საუ-

ბრობდა, თან ცხვირსახოცით უპეებს იმშრალბდა.

ლოლას გაქვავებული, ნახატადქცეული პრო-
ფილი დამიდგა თვალწინ. წარმოვიდგინე, როგორ
ავიდა სავარძელზე, ხელები მთვარისკენ გაიწო-
და და ფანჯრიდან ფეხშიშველი გაფრინდა. გამა-
ფრთოლა. ლოლა... არსებობდა კი საერთოდ? იქ-
ნებ, ზმანება იყო? არსებობდა თუ დამესიზმრა?
არსებობდა თუ დამესიზმრა?! მისუსტებულსა და
სიცხისგან გაათანგულს აზრის მოკრება, მესხიე-
რების კონცენტრირება მიჭირდა. ბოლოს დავას-
კენი, რომ ლოლა რეალურად არ არსებობდა.
ყველაფერი მაღალი სიცხის ბრალი იყო.

– ... ჰო, მეც გავივ, გიჟი ლოლა სახლიდან
გაპარულა. თმაგანწილი და ფეხშიშველი მირბო-
და თურმე წვიმაში, – ტელეფონზე საუბარს განა-
გრძობდა ბებო. – არავინ იცის, სად შეიძლება
ნასულიყო.

არ დამისიზმრებია...

„გიჟი ლოლა“ – ეს იყო ყველაზე გულსაკლავი
სიტყვათა შეთანხმება, რაც კი სამყაროში არსე-

ბობდა. საბანი თავზე ნამოვიხურე და ავსლუკუნდი. ნეტავე, მცოდნობა, საით ნავიდა... აუცილებლად დავედევნებოდი, აუცილებლად! დღემდე ვცდილობ, რაიმე ისეთი გავისესო მისი მონათობრიბიდან, რაც მიმანიშნებდა, სად შეიძლება ნასულიყო, მაგრამ ამაოდ...

შუალამისას ბებომ ფრთხილად გამომიცურა ილიდიდან თერმომეტრი და ექიმს ხელის კანკალით მიანოდა. გამელვიდა.

– ნუ ლეღავთ, – დაამყვიდა დალილსახიანმა ექიმმა და სათვალე გაიკეთა, – მდა... ორმოცდარამდენილაცა... ცოტათი მეტი...

– ღმერთო!.. – აკანკალებული ხელები და ცრემლიანი თვალები მაღლა ალაპყრო ბებომ.

უცბე ბებოს ზურგსუკან კამკაშა სინათლე გარნდა. ნათებას ხმაც მოჰყვა:

– შენ მხოლოდ ნახევარი ხარ... ის, ვინც ორ ნაწილად მოვიდა, უნდა გამთლიანდეს. ის, ვინც გაყოფილია, ერთ სხეულად უნდა შეირწყას.

გასაკვირია, მაგრამ არ შემშინებია. ის კი არა, ერთგვარი აღმადრენაც კი დამეუფლა.

– უნდა გამთლიანდე... ნადი, დროა! – ციმციმებად უცნაური ნათება.

– საით ნავიდე? – ვკითხე ჩუმად.

– რა თქვი, ბები? – ტურებზე ყური მომადო ბებომ.

– ბოდავს, – „აუხსნა“ ექიმმა.

– გელოდება, – მიპასუხა ნათებამ და გაქრა. თან გაიწოლა ბებოც, ექიმიც, ძვირად ღირებულნი ნათლებისა და ბებოს იაფფასიანი სუნამოს სუნიც, ნათურის სინათლაც... აღარაფერი არსებობდა ჩემი და სიბნელის გარდა.

•

დაიქუხა.

– ჰენრი, – გაეძახე, – ასეთი ფოკუსის გაკეთება შეგიძლია? შარვალი გაიხსენი და ჩიტები ამოაფრთხილეთ. მოდი, რა, ჩემთან!

ოთახში შემოდის, ხელში პულტი უჭირავს. ებროსიგნალზე დაყენებული ტელეფონივით ცახცახებს პულტი.

– გაიხსენი, რაა, შარვალი და ქამარი ფანჯრიდან გადააგდე.

მომჩვენა, რომ ჰენრი გაფითრდა. თვალის ფერი კი საბოლოოდ ამოვესო ხმელი ფოთლებით.

– დამშვიდდი, ლოლა, – ამბობს და პულტს მაგიდაზე დებს. პულტი ჩერდება, ახლა მხოლოდ ჰენრის ხელი ცახცახებს.

ფარდა ფრიალებს. გარეთ ნვიმს. მე ჰენრის შევეყურებ.

– ხმამაღლა ვფიქრობდი? კარგია, რომ ამყვიცი...

ჰო, მართლა, ჩიტები მოუფიქვე და არა მოჭიკჭიკე ან მგალობელი. პრილა ფრთებით, თუ შეიძლება. ათი ან ოცი ცალი. – ვუღმი და თვატრალურად ვაყოლებ, – ოცდახუთიც დასაშვებია...

ოთახში დედამეტი შემოდის. დამწვარი კატლეტის სუნი შემოაქვს. კი არ შემოდის, მოფარფარებს. ისეთი გამხდარი და გალეულია, ისეთი, ისეთი, რომ ტირილი მინდა.

„მგონი ეწყება,“ – ეჭურჩულება ჰენრი დედას.

– რას გულისხმობ? – მივიკვრის.

– ლოლა, ჩემო საბრალო გოგონა, – მიყვავებს დედა. შუბლი ნაოჭებით, თვალები უზომო სიბრაულთა და გული ალბათ, ტკივილით აქვს სავსე. თან გამხდარია, ისეთი გამხდარი... გალეული. ველარ ვიკავებ, ვლრიალებ.

– დამშვიდდი. მე და ჰენრი ახლავე დავურეკავთ ექიმს.

„ჰენრის“ ხაზგასმით ამბობს, თითქმის დამარცვლით. საბრალო დედა... ჰგონია, რომ ვერ ვამჩნევ, ჰენრის მხოლოდ ჩემს სავამებლად რომ ეძახის. სინამდვილეში, ის მისთვის ისევე ვიქტორია.

– ახლავე დავურეკავთ, – მიმეორებს და ჰენრის ეჭურჩულება, – ნამოდი, ვიქტორ!

– რა ლოლა, მე ხომ სტასი ვარ. ორივე ერთდროულად გაგიყვით? – ნერვები მეჭიმება. ეს ყველაფერი თამაშს უკვე აღარ ჰგავს.

უყურებ, როგორ ნერვულად უკიდებენ ჩემი ხელები სიგარეტს და მანვიდან. ტურებით ვართმევ, ღრმა ნაფაზს ვარტყამ და კვამლთან ერთად უკან ვუბრუნებ.

ბოლი თვალს მიწვავს. კადრი იღიბანება. ორ უფორმო სილუეტს ვარჩევ. ერთ-ერთის ხმა ექოდ ჩამესმის: „შეტევა“. შემდეგ ორივე სილუეტი გვერდითა ოთახის კარისკენ იწელება. თვალებს ვიფშენებ. ვხუჭავ. ვახელ. ყველაფერი რიგზეა. ყველა ნივის თავისი ფორმა დაუბრუნდა.

ვცდილობ, დავმშვიდდებ და გავერკვიო, რა ხდება. „ახლა მარყუჟი თუ ვაგებარებ...“ – ვფიქრობ და ოთახს თვალს ვავლებ. რა ვისროლო? ხილის ლარნაკი ცარიელია. სხვას, მცირე ზომისას, ვერაფერს ვაოულობ. ის ჭიქა მაინც დაეტოვებინა ჰენრის... პულტს ვიღებ და მარყუჟის ცენტრს ვუმიზნებ. მიზანს სცდება, მარყუჟსა და ტოტს შორის გათხელებულ თოქს ხვდება. განწყვეტილი თოქი გაყვითლებული ფოთოლივით შორდება ტოტს...

ტელეფონთან დედა და ჰენრი ჩურჩულებენ. სიზმარში მგონია თავი. რა ხდება? მეორე ნაფაზამდე ჩემს თითებს ვაკვირდები. ღმერთო! ზუსტად, ზუსტად ისეთივე თითები...

– სარკევეეეე! სარკე მომიტანეეეეე! – გკვი. პლედს ძირს ვაგდებ, მერე კაბის კალთას ნიკა-პამდე ვინეე. ღმერთო ჩემო... ღმერთო ჩემო! ჩემს ნაიარევე მუცელს გაოგანებული დავცურებ. „ღმერთო, ნუთუ... მე... ნუთუ...“.

გვერდითა ოთახის კარს ფრთხილად კეტავენ, ალბათ, იმიტომ, რომ არ გავიგო, როგორ ეტყვიან ექიმს: „შეტევა განუახლდა“.

თვალეებს ისე მაგრად ვხუჭავ, ქუთუთოები მიბუჟდება. გონებაში სწრაფად ენაცვლება ერთმანეთს კადრები. კადრს ვერდამთხვეული ხმები მაგიჟებს. უნიჭოდ გაკეთებულ მონტაჟს ჰგავს ეს ყველაფერი. უცნაური შეგრძნება მეუფლება, თითქოს ორი კამერიდან ერთდროულად ვიყურები: ერთით – სავარძლიდან ფანჯრისკენ: ხეს, შენობასა და ადამიანების მწკრივს ალვიქვამ; მეორე სავარძლისკენ არის მიმართული, კადრში ჩემი პროფილი და ღია ფანჯრის ნაწილი ჩანს. ორივე კამერიდან დანახული ერთმანეთს ედება. ხმები ერთმანეთში ირევა, სადაც არის,

თავი გამისკდება! გონებას ძალას ვატან, ვძაბავ. გაორებული კადრების ფოკუსირებას გაჭირვებით, მაგრამ მაინც ვახერხებ. თვალეებს ვახელ.

დედა და ჰენრი ისევე ჩურჩულდებენ. გარეთ ნეიმს. ოთახში მარტო ვარ.

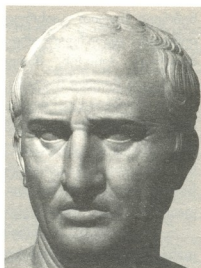
ემსუბუქდები. თითქოს რალაც ტვირთი ჩამომხსნეს გონებიდან, გულიდან, თვალებიდან. თითქოს უნონო გაეხდი. დავმშვიდდი. ახლა რომ დედა შემოვიდეს, ალბათ, აღარ მომეჩვენება გულის ტკივილამდე გამხდარი.

ვდგები. ქოშებს ვიხდი და უხმაუროდ ვდებ სავარძელზე. სიგარეტს ვიღებ, ბოლს ვიჭებ. ძირს მიგდებულ ფუმფულა პლედს გვერდს ვუვლი და თითისწვერებზე გავდივარ ოთახიდან.

შემოსასვლელის კარი ოდნავ არის შეღებული. ხელის შეხებაზე ძლივს გასაგონად ჭრიალებს. სანამ კიბეზე დავემეები, ბოლს ვუშვებ, ნანწავს ვიშლი, გულზე მემეება: ახლა კი ნამდვილად გავიგებ, საით წავიდა ლოლა...

მახანს ტელიუს სიცაიონი

სციპიონის სიზმარი¹

სციპიონი². როდესაც აფრიკაში ჩავედი კონსულ მანიუს მანილიუსის³ ხელქვეითად და, როგორც მოგეხსენებათ, მეოთხე ლეგიონის სამხედრო ტრიბუნად,⁴ ყველაზე მეტად მეფე მასინისას⁵ ნახვა მსურდა, რომელსაც, სავსებით საფუძვლიანად, ახლო მეგობრობა აკავშირებდა ჩვენს ოჯახთან. როგორც კი ვეწვიე, ბერიკაცი⁶ გადამეხვია და თვალზე ცრემლი მოადგა. მერე ზეცას ახედა და თქვა: „მადლობას ვინავე მაღალ მზეს და ზეცის დანარჩენ მკვიდრთაც, რადგანაც, ვიდრე ამ ქვეყანას დავეუტევებდე, საშუალება მომცეს ჩემს სამეფოში და ამ ჭერქვეშ მეხილა პუბლიუს კორნელიუს სციპიონი,⁷ ვისი სახელის ხსენებაც კი მხნეობას მმატებს. ჩემს სულში ხომ არასოდეს წაშლილა იმ დიდებული და უძლეველი კაცის ხსოვნა“. შემდეგ მისი სამეფოს ამბავი ვკითხე, მან ჩვენი რესპუბლიკის ვითარება გამომკითხა, და მთელი ეს დღე გულითად საუბარში გავატარეთ.

მას შემდეგ, რაც მეფურად მიმასპინძლა, გვიან ღამემდე შევევერით საუბარს. ბერიკაცი მხოლოდ პუბლიუს კორნელიუს აფრიკელზე ლაპარაკობდა და არამარტო მის საქმეებს, მისსავ სიტყვებსაც იხსენებდა. ბოლოს, როცა გამომშვიდობებისა და მოსვენების უამმა მონაია, მგზავრობითა და ღამის თევით დალილს უფრო ღრმად ჩამეძინა, ვიდრე მჩვეოდა. ძილში, ეტყობა, იმის შედეგად, რაზედაც ვსაუბრობდით (აკი სიფხიზლეში ნათქვამი და ნაფიქრალი რალაც იმდაგვარს ინვევენ ძილში, რასაც ენიუსი წერს ჰომეროსზე, ვისზედაც, ალბათ, სიფხიზლეში ხშირად ფიქრობდა და ლაპარაკობდა⁸), – „აფრიკელი“ გამომეცხადა, რომელსაც მისი გამოსახულების მიხედვით უკეთ

ვიცნობდი, ვიდრე მისი ნამდვილი სახით.⁹ როცა ვიცანი, ვინც იყო, შოშმა ამიტანა, მაგრამ მან მითხრა: „მხნედ იყავ, სციპიონ,¹⁰ განდევნე შიში და დიხსომე, რასაც გეტყვი.

თუ ხედავ იმ ქალაქს, მე რომ ვაიძულე და-მორჩილებოდა რომელ ხალხს, მაგრამ ახლა უწინდებურად ომის გზას ირჩევს, რადგანაც მშვიდად ყოფნა არ შეუძლია“¹¹ (ამასთან, ის მაღალი და ვარსკვლავებით მოჭედლი, ნათელი და სხვიფინარე ადგილიდან¹² მიჩვენებდა კართავენს). ახლა კი შენ ღამის უბრალო ჯარისკაცად მოვლენიხარ აქაურობას,¹³ რათა იერიში მიიტანო ამ ქალაქზე. ორ წელიწადში, როგორც კონსული,¹⁴ მიწასთან გაასწორებ მას და კიდევაც დაიმსახურებ იმ მეტსახელს, რომელიც დღემდე მეკვიდრეობით გრგებია ჩემგან.¹⁵ კართავენის დაქვევის შემდეგ, რაც შენი ტრიუმფით დაგვირგვინდება,¹⁶ ცენზორი გახდები და ლეგატად ენვევი ეგვიპტეს, სირიას, აზიასა და საბერძნეთს, მერე კი, შენდა დაუსწრებლად, მეორედაც აფორჩევი კონსულად, უსასტიკეს ომს მოიგებ და ნაცარტუტად აქცევ ნუმანციას. მაგრამ როდესაც ეტლით შეგრიადლები კაპიტოლიუმში,¹⁷ ჩემი შვილიშვილის ზრახვებით ამტუტებულს ჰპოვებ რესპუბლიკას.¹⁸

და აქ შენ, აფრიკელი, უნდა უჩვენო სამშობლოს შენი სიამაყის, სიბრძნისა და გონიერების ნათელი. მაგრამ მე თითქოს ორმაგ გზას ვხედავ, ბედისწერის მიერ საიმდროისოდ განსაზღვრულს, როცა შენს სიცოცხლეში რვაჯერ იხილავ ცის ერთსა და იმავე წერტილში მზის შვიდ მოქცევას, და როცა ეს ორი რიცხვი, სხვადასხვა მიზეზის ძალით, სრულ რიცხვად მიჩნეული, თავისი ბუ-

ნებრივი სვლით გაასრულებს ბედისწერის მიერ შენთვის დასაზღვრული წლების სათვალავს.¹⁹ მხოლოდ შენსკენ, მხოლოდ შენი სახელისკენ მოქცევა შენელი ქალაქი: სენატიც და ყველა კეთილი მოქალაქეც; მოკავშირეებიც და ლათინებიც; შენსკენ მზირალნი მხოლოდ შენ მიგაჩნევენ სახელმწიფოს კეთილდღეობის ერთადერთ მხსნელად, და შენ, დიქტატორმა, უნდა აღადგინო საზოგადოებრივი წესრიგი, უკუი შეძლებ თავი დააღწიო შენი ახლობლების უკეთურ ხელს.²⁰

აქ ლელიუსს²¹ სიმწრის ყვირილი აღმოხდა და დანარჩენებმაც ერთხმად ამოგიმინეს, მაგრამ სციპიონმა ალერსიანი ღიმილით შეაჩერა ისინი: „გვერდებით, ნუ გამაღვიძებთ; ყური მიხდეთ და ბოლომდე მოისმინეთ ჩემი სათქმელი“.

„მაგრამ ესეც უნდა იცოდე, სციპიონ, – განაგრძო აფრიკელმა, – რათა უფრო მხნედ ემსახურო რესპუბლიკას: ყველას, ვინც დაიცვა სამშობლო, შეენია მის კეთილდღეობას და განაგრძო მისი საზღვრები, გარკვეული ადგილი აქვს მიჩენილი ცაში, მარადიული სიცოცხლისა და უზრუნველი ნეტარებით ტკობის ადგილი. რადგან არაფერი ისეთ სიამეს არა ჰგვრის უზენაეს ღვთაებას, სადმეარსა და ყოველივე იმის გამორიგეს, რაც ხდება დედამიწაზე, როგორც სამართლით შეკრულ-შედულებულ კაცთა ერთობა, რასაც სახელმწიფოს უწინდობთ ჩვენ, რომლის მმართველნი და მფარველნიც, აქედან ნასვლის შემდეგ, აქაურობასვე უბრუნდებიან“.

მაშინ მე, შემრწუნებულმა არა იმდენად სიკვდილის შიშით, რამდენადაც ჩემი ახლობლების მზაკვრობით,²² ვკითხე: „შენ თვითონ, მამაჩემი პავლუსს²³ და სხვები, ვინც მკვდრებად მიგაჩანდა, ცოცხლები თუ ხართ-მეთქი; – „რა თქმა უნდა, – მომიგო მან, – ყველანი ცოცხლები ვართ, სხეულის ბორკილებიდან, როგორც პირქუში დილეგიიდან, თავდახსნილნი და თავისუფალნი; სიკვდილი კი ისაა, რასაც თქვენ სიცოცხლეს უწოდებთ.“²⁴ ნუთუ ვერ ხედავ მამაშენ პავლუსს,²⁵ რომელიც გაიახლოვდა?“²⁶ მისი დანახვისას ლაპალუპით წამომივიდა ცრემლები, ის კი გადამეხილა, გადამოკვნა და თავისი ალერსით შემეშორო ცრემლი.

როცა ტირილი შეწყვიტე და ხმის ამოღება შევეძელი, მამაჩემს ვკითხე: „მითხარი, უწინდელსა და ყოვლის მჯობო, თუკი სიცოცხლე სწორედ ესაა, როგორც აფრიკელისაგან შევიტყვე, მაშინ რაღას ვუდგვიარ ამ წყეულ ქვეყნად რატომ არ მოვეუშურები თქვენსკენ?“ – „რა, – თქვა მან, – სანამ ღვთაება, ვისიცაა ეს ტაძარი,²⁶ რომელ-

საც ხედავ, არ გაგათავისუფლებს შენი სხეულის ტყვეობისაგან, მანამდე არ გაგესწება ზეცის კარი. ადამიანები ხომ იმისათვის არიან დაბადებულნი, რომ არ მიატოვონ დედამიწად სახელდებული პური, ამ ტაძრის შუაში რომ ხედავ; მათი სული კი იმ მარადიული ცეცხლოვანი სფეროებიდან იღებს დასაბამს, თქვენს მიერ ვარსკვლავებად და მნათობებად რომ იწოდებიან. ეს მრგვალი, ღვთაებრივ გონთან წილნაყარი და ღვთაების მიერვე გასულიერებული სფეროები განსაცვიფრებელი სისწრაფით ასრულებენ თავიანთ წრებრუნვას. ასე რომ, შენ, პუბლიუს, ისევე, როგორც ყველა ღვთისმოსავმაც, სხეულის დილეგში უნდა ამყოფოთ თქვენი სული, და მისი ნებაბრუნვის გარეშე, ვინც ეს სული გიბოძათ, არ დაუტევოთ ადამიანური სიცოცხლე და, ამრიგად, არ უღალატოთ ღმერთის მიერ დაკისრებულ მოვალეობას.“²⁷

ხოლო შენ, სციპიონ, ისევე აღასრულე სამართლიანობა და მოხიბადე შენი ვალი, როგორც აქ მყოფმა პაპაშენმა და მე, შენმა მშობელმა, მოვიხადეთ. ეს ვალი დიდია მშობლებისა და ახლობლების მიმართ, სამშობლოს მიმართ კი – უღადადესი.²⁸ მხოლოდ ამნაირი სიცოცხლე თუ მიგიყვანს ზეცის კარად, იმ ხალხის ხომლში, ვინც უკვე დაასრულა თავისი სიცოცხლე და ახლა, სხეულისაგან თავდახსნილი, იმ ადგილას სახლობს, რომელსაც ხედავ (სხივისკროვანსა და ვარსკვლავთა შორის ნათლის მფრქვეველ რკალზე მანიშნა), და რომელსაც თქვენ, ბერძნების მსგავსად, გალაქტიკას უწოდებთ“.

იქიდან, სადაც ვიყავი და თვალს ვერ ვწვევტი ამ საოცარ სანახაობას, ყველაფერი მომწესხველად და გამოაგნებლად მეჩვენებოდა. ასე ლამაზი და ამხელა ვარსკვლავები არასოდეს დაგვინახავს ჩვენი საცხოვრებელიდან. მათ შორის ყველაზე უმცირესი, რომელიც ყველაზე შორსაა (იქიდან და ყველაზე ახლოს – ჩვენთან, ნასესხები სინათლით ნათობდა,²⁹ ვარსკვლავთა ეს გიგანტური სფეროები თავიანთი სიდიდით განუზომლად აღემატებოდნენ დედამიწას, რომელიც მათთან შედარებით ისე პატარა მომეჩვენა, რომ სიბრალულიც კი ვიგრძენი ჩვენი ქვეყნის მიმართ, პანანინა წერტილად რომ აჩნდა დედამიწის ზედაპირს.

ვიდრე ასე დაუზინებთ ვუცქერდით დედამიწას, აფრიკელმა თქვა: „როდემდე იქნება შენი აზრი მიქცეული დედამიწისკენ? ნუთუ ვერ ხედავ ამ ღვთაებრივ ტაძარს, სადაც მოსულხარ? ყველაფერი შეკრულია ცხრა წრით, ან უკეთ რომ

ანტიური სამყარო

ეთქვით, სფეროთი, რომელთაგანაც ერთ-ერთი, ყველა დანარჩენის მომცველი, გარეთა ციური სფეროა;³⁰ ესაა უზუნაესი ღმერთი, რომელიც მოიცავს ყველა დანარჩენს. სწორედ მასზე არიან მიმაგრებული უძრავი ვარსკვლავები, მარადიულად რომ ბრუნდებიან. მის ქვემოთ კი შიდა სფეროა, რომელთა უკუქცევითი მოძრაობა საპირისპიროა ციური სფეროს მოძრაობისა. ერთ-ერთი სფეროს მფლობელია პლანეტა, რომელსაც სატურნს უწოდებენ დედამიწაზე. მისი მომდევნოა ვარსკვლავი, ოუპიტერად სახელდებული, რომელსაც ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა მიაქვს კაცთათვის. უფრო ქვემოთ ნითლად მზრწყინავი და დედამიწისათვის თავზარდამცემი ვარსკვლავი, რომელსაც თქვენ მარსს უწოდებთ. კიდევ უფრო ქვემოთ, დაახლოებით შუა ადგილი მზეს უჭირავს, დანარჩენ მნათობთა მეფეებს, მზრძანებელსა და მთავარს, სამყაროს გონსა და გამრიგეს, იმდენად დიადს, რომ თავისი სხივებით ავსებს და ანათებს ყველაფერს. მისი თანმხლებნი არიან, ერთის მხრივ, ვენერა, მეორეს მხრივ კი, მერკური. და ბოლოს, სულ ქვემოთა წრეზე მიმოქცევა მზის სხივებით განათებული მთვარე. მის ქვემოთ კი სხვა არა არის რა, გარდა იმისა, რაც მოკვდავია და ხრწნადი, სულელების გამოკლებით, რომლებიც ღმერთმა უბოძა კაცთა მოდგამს. ხოლო მთვარის ზემოთ ყველაფერი მარადიულია. რაც შეეხება დედამიწას, ანუ მეცხრე სფეროს და სამყაროს ცენტრს, ის უძრავად დგას ყველაზე დაბლა, და ყველაფერი, რასაც წონა აქვს, მისკენ მიილტვის საკუთარი სიმძიმის ძალით.³¹

ყოველივე ამის მიმართ განცვიფრებით მზირალმა გონს მოგებისთანავე ვკითხე: „კი, მაგრამ, ეს რა ბგერებია, ასე ხმაშალა და საამო, თანვინათი უღერადობით რომ ავსებენ სასმენელს ჩემსას?“ – „ეს ბგერები, – მომიგო მან, – არათანაბარი შუალედებით დაყოფილი, მაგრამ მაინც გარკვეული თანაფარდობებით განლაგებულნი, სფეროთა შმაგი ბრუნვისაგან იღებენ დასაბამს, რაც მაღალ და დაბალ ბგერათა შერევა-შეხამების შედეგად სხვადასხვანაირ ჰარმონიულ თანხმირებას იწვევს. ეს უზარმაზარი სხეულები ჩუმად ხომ ვერ იმოძრაებენ, და თვით ბუნება ანესებს იმას, რომ კიდურა სფეროთაგან ზოგი უფრო ხმაშალა, ზოგი კი უფრო ხმაშაბლა უღერდეს. სწორედ ამ მიზეზის ძალით, აი, ის უზუნაესი, უძრავ ვარსკვლავთა მტვირთველი და უფრო სწრაფად მოძრავი ზეცა უფრო მაღალ და მკვეთრ ბგერებს გამოსცემს, მთვარის ყველაზე

დაბალი სფერო კი, პირიქით, – დაბალს.³² რიგით მეცხრე დედამიწა ხომ ყოველთვის სამყაროს შუაშია, ერთსა და იმავე ადგილას. დანარჩენი რვა გზა კი, რომელთაგანაც ორი ტოლძალია,³³ ერთმანეთისაგან შუალედებით დაყოფილ შუად ბგერას გამოსცემს.³⁴ ხოლო ეს რიცხვი თითქმის ყველა საგნის კვანძია. სიმებითა თუ სიმღერით მათი მიბაძვის შედეგად, ცოდნით ნათელფენილმა ხალხმა, ისევე, როგორც ყველა მაღალმა სულმა, ადამიანურ სიცოცხლეში ღვთაებრივ საგანთა შემცენებას რომ მიეღებოდა, ღირსეულად დამისახურა კვლავ დაბრუნებოდა იმ ადგილს, სადაც ჩვენა ვართ ამჟამად.³⁵ ვისი სასმენელიც ამ მეგობრებითაა სასვე, აღარაფერი ეფუძება, რადგანაც თქვენში არ არსებობს უფრო ჩღუნგი გრძნობა, ვიდრე სმენა. ხომ მოგხსენებთ, რომ იმ ადგილის ბინადართათვის, რომელსაც კატაღლუპად³⁶ უხმოებენ, სადაც ნილოსი ცადაზიღული მთებიდან ღრილით ეშვება დაბლა, გამაყრუებელ ხმაურს მთლიანად დაუხშავს სმენა. სამყაროს შმაგი წრებრუნვით გამონეწული ბგერების ხმაინობა იმდენად მაღალია, რომ ადამიანისთვის ისევე შეუძლებელია მისი აღქმა, როგორც შეუძლებელია თვალთა გაუსწორი მზეს, რომლის სხივებსაც ეწირება მაც თქვენი მზერის სიბასრე“.

მიუხედავად იმისა, რომ გაოგნებული მიეჩერებოდი ყოველივე ამას, მაინც დედამიწისკენ გამიბრბა მზერა. მაშინ აფრთხილდა თქვა: „როგორც ვხედავ, კაცთა საცხოვრისს და სამკვიდროს ვერასდიდებით ვერა წყვეტ თვალს, თუ ისე პატარა გეგვენება, როგორცაა სინამდვილეში, გამუდმებით უმზრე ციურ სხეულს, დედამიწას კი ზიზღით აქციე ზურგი. მართლაცდა, რა სახელი შეიძლება მოგიხვეჭოს კაცთა მიტქმამოთქმამ, ან რა საწუკარი იღებდა? ხომ ხედავ, დედამიწა მხოლოდ აქა-იქ, ალაგ-ალაგა დასახლებული, და ყველა ამ პატარა ადგილს, თითქოს დაქებად რომ ატყვია მინის ზედაპირს, ერთმანეთისაგან ვრცელი უდაბნოები ჰყოფს; ასე რომ, დედამიწის მკვიდრნი არა მარტო ერთმანეთისაგან გათიშულ-განცალკევებულნი და განმხოლოებულნი არიან, არამედ ურთიერთსაპირისპირო სარტყლებში³⁷ მიმოფანტულნიც, რის გამოც ერთიმეორის ანტიპოდებად გვევლინებიან. მერედა, რა დიდებას უნდა მოელოდეთ მათგან?“

იმასაც ხედავ, რომ ეს დედამიწა გარემომორტყმული და შემოგანსულია სარტყლებით, რომელთაგანაც ორი, ერთმანეთისგან ყველაზე მეტად დაპირებული და, ორივე მხრივ, თხემით ზეცის თალს მიბჯენილი, ყინულითაა დაფა-

რული;³⁸ შუათანა, ყველაზე ფართო სარტყელი კი – შზის მცხუნვარებით გადახრუკული.³⁹ ორი სარტყელი დასახლებულია. მათგან ერთ-ერთს, კერძოდ, სამხრეთ სარტყელს, რომლის მკვიდრნიც თქვენი ანტიპოდები არიან, არავითარი საერთო არა აქვს თქვენს მოდგმასთან. რაც შეეხება მეორე – ჩრდილოეთისაკენ მიქცეულ სარტყელს, სადაც თქვენ სახლობთ, დაუკვირდი, რა უბადრუკი ნაწილი გჭირავთ მისი. მთელი ეს მიწა, თქვენი საცხოვრისი, ორთავ თხემთან რომ ვინწოვდება, გვერდულად კი განიერდება, არსებითად, მხოლოდ პატარა კუნძულია, იმ ვრცელი ზღვით გარემოცული, რომელსაც თქვენ, დედამიწის მკვიდრნი, ატლანტიკას, დიდ ზღვასა თუ ოკეანეს უწოდებთ; მაგრამ ისიც კი რა პატარაა ეს ოდენ შთამბეჭდავ სახელთან შედარებით. მეორე, როგორ გგონია, ამ დასახლებული და კაცთათვის ცნობილი მიწა-წყლიდან გინდ შენი და გინდ რომელიმე თქვენგანის სახელი შეიძლება ფრენით გადავლებოდა თავს კავკასიას, ან ცურვით გადავლახა განგი.⁴⁰ ამომავალი თუ ჩამავალის შზის რომელ ქვეყანაში, ამ ჩრდილოეთის თუ სამხრეთის რომელ მხარეში, ვის, რომელ მოკვდავს შეიძლება ოდესმე მაინც სმენოდა შენი სახელი? ხოლო თუ მათ გამოვრცხვან, რა თქმა უნდა, შეგიძლია შენივე თვალით დაინახო, რაოდენ ვიწრო ფარგლებით იზღუდება იმისი გავრცელების არე, რასაც თქვენ დიდებულ სახავთ. ისინი კი, ჩვენ რომ გვადიდებენ, როგორ გგონია, რამდენ ხანს განგვადიდებენ კიდევ?

თუმცა შთამომავლობამ კიდევაც რომ მოილურვოს მომავალ თაობებს გადასცეს ჩვენი დიდების ხსოვნა, სულერთია, მოგიზგიზე ხანძრებში დედამიწის დანთქმისა თუ ყოველისნამლეკი წარღვნების გამო, გარდუეღადად რომ მეორედნიად დროის გარკვეულ შუალედით შემდეგ,⁴¹ – მაინც ვერ ვეღირსებით არამცთუ სამარადისო, თვით მეტნაკლებად ხანგრძლივ დიდებას. მაშ, რა მნიშვნელობა აქვს, რას იტყვიან შუნზე მომავალი თაობები, როცა უფრო ადრე შობილთ არც კი უხსენებისხართ ოდესმე? არადა, ეს უკანასკნელნი ხომ არანაკლებ მრავალრიცხოვანნი, მეტიც, უფრო ღირსეულნიც კი იყვნენ; მით უმეტეს, რომ თვით მათ შორისაც კი, ვისაც, საერთოდ, შეიძლება სმენოდა ჩვენი სახელი, ერთ ნელზე მეტხანსაც არავის შეუნახავს ჩვენი ხსოვნა. მართლაცადა, ადამიანები ხომ ხალხური ჩვეულების მიხედვით, შზის, ე.ი. ერთადერთი პლანეტის მოქცევით განსაზღვრავენ წელს, თუმცა, სინამდვილეში წლის ცვალებად უნდა მიგვეჩინა მხოლოდ ის დრო,

როცა, ხანგრძლივი შუალედების შემდეგ ყველა მნათობი ხელახლა უბრუნდება მოძრაობის საწყის წერტილს და, ამრიგად, მთელი ცის თალი კვლავ თავის ოდინდელ იერს იღებს. გამიჭირდებოდა მეთქვა, ადამიანთა რამდენ თაობას მოიცავს ერთი ასეთი წელი. რადგან ოდესღაც, როცა რომულუსის სული მოველინა, აი, ამ ტაძარს, ხალხს მოეჩვენა, რომ მზე თანდათან ჩაიშორებდა ჩაქარს. ხოლო როცა ის კვლავ ჩაქრება იმავე ადგილას და იმავე დროს; როცა ყველა თანავარსკვლავედი და ყველა მნათობი ცის თაღზე კვლავ დაიჭერს უწინდელ ადგილს, სწორედ მაშინ გასრულდება „დიდრი წელი“.⁴² მაგრამ იცოდეთ, რომ ჯერ ამ წლის მეოცედსაც არ გაუვლია.

ამიტომ, თუ გადაგინცდა იმის იმედი, რომ კვლავ დაუბრუნდებ ამ ადგილს, სადაც ყველაფერი ღვანლმოსილი და სახელგანთქმულ კაცთათვისაა განკუთვნილი, რაღა ფასი აქვს მაშინ ადამიანურ დიდებას, რომელიც ძლივს თუ გასწვდება ერთი წლის უბადრუკ ნაწილს? თუ გინდ შეჯახს მიაპყრო მზერა, რათა პირისპირ ჭერტდებ ამ მარადიულ სავანესა და საცხოვრისს, ყურს ნუ მიუვლებ ბრბოს მითქმა-მითქმას და ნურც კაცთაგან მონიჭებულ ჯილდოს მიიწნევ შენი სასოების ხორცმუსხამად. დაე, თვით სიქველე თავისი ხიბლით გიდლოდეს ნინ ქუშმარტივ დიდებისაკენ. რასაც შუნზე იტყვიან კაცნი, ეს მათი საქმეა; თქმით კი უსათუოდ იტყვიან. მაგრამ მთელი ეს მიეთ-მოეთი იმ მხარეთა ვიწრო ფარგლებითაა ზღვარდებული, აქედან რომ ხედავ, და ვერავის ვერასდროს ვერ მოუხევეჭს ხანგრძლივ დიდებას, რადგანაც ისევე უხანოა და უძლეური, როგორც თვით კაცთა სიცოცხლე, და უკვალოდ ქრება შთამომავლობის ხსოვნაში“.

ეს სიტყვები რომ წარმოსთქვა, მე მივუვცე: „მართლაცადა, აფრიკელი, რაკილა სამშობლოს ნინაშე ვალმობილთათვის ხსნილია გზა, რომელსაც ცის კარად მივყავართ, – მე, სიყრმი-თვანვე რომ მივდევედი არა მარტო მამამემის, არამედ შენს კვალსაც, და არასოდეს შემიბღალავს თქვენი დიდება, ახლა, როდესაც ესოდენ დიდი ჯილდო მეღის, კიდევ უფრო დაუმცხრალი ვიქნები ჩემი სწრაფვისას.“ ხოლო მან მითხრა: „მაშ, მხნედ იყავ და გახსოვდეს: შენ კი არა ხარ მოკვდავი, არამედ – შენი სხეული. ვინაიდან ის როდი ხარ, რასაც შენი გარეგნული იერი ავლენს, არამედ – სული; დიახ, სწორედ სულია ადამიანი, და არა მისი იერსახე, რაც სხვებს შეიძლება თითით უჩვენო. მაშ, იცოდეთ, რომ ღმერთი ხარ, რადგანაც ღმერთი ისაა,

ვინც ცოცხლობს, ვინც გრძნობს, ვისაც ახსოვს, ვინც წინასწარ ხედავს, განაგებს, მართავს და ისევე ამოძრავებს მისთვის ბოძებულ სხეულს, როგორც უზუნაესი ღმერთი ამოძრავებს მთელ სამყაროს. დიახ, სწორედ სულია ადამიანი, და არა მისი იერსახე, რაც სხვებს შეიძლება თითო უჩვენო. მაშ, იცოდე, რომ ღმერთი ხარ, რადგანაც ღმერთი ისაა, ვინც ცოცხლობს, ვინც გრძნობს, ვისაც ახსოვს, ვინც წინასწარ ხედავს, განაგებს, მართავს და ისევე ამოძრავებს მისთვის ბოძებულ სხეულს, როგორც უზუნაესი ღმერთი ამოძრავებს მთელ სამყაროს. დიახ, როგორც ყოვლისმძლვე ღმერთი ამოძრავებს ამ უსასრულო და, გარკვეულწილად, მოკვდავ სამყაროს, ასევე ამოძრავებს ზრნად სხეულსაც მარადი სული.

რადგან ის, რაც მარად მოძრაობს, წარუვალია; ხოლო ის, რაც სხვას ანიჭებს მოძრაობას, რომელსაც, თავის მხრივ, სხვისაგან იღებს, მოძრაობის შეწყვეტისთანავე არსებობასაც წყვეტს. მხოლოდ თვითმოძრავი არასოდეს არა წყვეტს მოძრაობას, რადგანაც არასოდეს არ დალატობს საკუთარ თავს. მეტიც, ყველა სხვა მოძრავი სხეულისთვისაც სწორედ ისაა მოძრაობის წყარო და საწყისი. თვით საწყისი კი დაუსაბამოა. ყველაფერი საწყისისგან იღებს დასაბამს, ხოლო საკუთრივ საწყისი არაფრისგან არ იბადება, არც არასოდეს ქრება, რადგანაც საწყისი რომ ქრებოდეს, ვეღარც სხვა რამისაგან დაიბადებოდა და ვეღარც სხვას მისცემდა დასაბამს, რაკიაა აუცილებელია, რომ ყველაფერი საწყისის წყალობით ეზარებოდეს არსებობას. მაშასადამე, მოძრაობის დასაბამი არის ის, რაც თვითონვე ამოძრავებს საკუთარ თავს, ეს უკანასკნელი კი შეუძლებელია იბადებოდეს და კვდებოდეს. წინააღმდეგ შემთხვევა-

ში, დაილუპებოდა მთელი ცა, მოძრაობას შეწყვეტდა მთელი ბუნება, და ისინი ვერასდიდებით ვეღარ შეიძენდნენ ძალას, რომელიც შეძლებდა მოძრაობა მიენიჭებინა მათთვის.

ამრიგად, რაკი აშკარაა, რომ მარადიულია ის, რაც თავის თავს თვითონვე ანიჭებს მოძრაობას, ვინ შეძლებს იმის უარყოფას, რომ ეს თვისება ნიშნეულია სულისთვის? ყოველივე ის, რაც გარეგანი ბიძგით მოძრაობს, უსულვა, მაშინ როდესაც ყოველივე იმას, რაც სულდგმულია, შინაგანი და თავისთავადი ბიძგი ამოძრავებს. რადგანაც ასეთია საკუთარი ბუნება და ძალა სულისა. თუკი ყველა სხვა არსაა შორის ის ერთადერთია, თავისთავად რომ მოძრაობს, მაშასადამე, არც შობილია და არც წარმავალი. ამიტომ შენც უკეთეს საქმეთა კეთებას მოახმარე იგი. არ არსებობს უფრო კეთილშობილური საქმე, ვიდრე სამშობლოს კეთილდღეობაზე ზრუნვაა. მასზე ზრუნვით შეძრული და მისთვისევე თავდადებული სული გაცილებით უფრო სწრაფად მიადნეს თავის ზეციურ სამკვიდრისა და საგანეს. და ეს მით უფრო მალე მოხდება, თუ ჯერ კიდევ სხეულის გარსში გამომწყვედული მთელი არსებით მიიქცევა ზეციური სინმინდის ჭვრეტად, რათა, ამრიგად, თავი დააღწიოს ხორცის ბნელ დილეგს. რადგანაც იმათი სული, ვინც ხარბად მიელტვოდა ხორციელ განცხრომას, მონური მორჩილებით ემსახურებოდა ქვენა გრძნობებს, ქედს იხრიდა მათ წინაშე და ვნებით აღძრული არღვევდა ღმერთთა და კაცთა კანონებს, სხეულს გაყრილი კვლავაც დიდხანს, საუკუნეების მანძილზე, იფრთხილებს და იბორილებს მინის გარუმში, ვიდრე დაუბრუნდებოდეს ზეცის საგანეს.⁴³

ამ სიტყვებით გაუჩინარდა და მეც გამომეღვიძა.

შენიშვნები

1. ეს ტრადიციული სათაური პირობითია, რადგანაც „სციპიონის სიზმარი“ დიდი რომელი ორატორის, სახელმწიფო მოღვაწისა და მოაზროვნის მარკუს ტულუს ციკერონის (106-43ძვ.წ.) დამოუკიდებელი თხზულება კი არ არის, არამედ მისი ვრცელი ფილოსოფიური ტრაქტატის – „რესპუბლიკის“ ბოლო – VI წიგნის დასკვნითი ნაწილი. „სციპიონის სიზმარი“, არსებითად, ალიტერაციებით მდიდარი რიტმული პროზაა, თავისი შინაგანი სტრუქტურით და პარამონიული ხმირებით არცთუ იშვიათად რომ უახლოვდება პოეზიას. ციკერონის თხზულების მიხედვით დაიწერა იტალიელი პოეტის პეტრო მეტასტაზიოს (1698-1782წ.) დრამატული კანტატა „სციპიონის სიზმარი“, რომელიც

16 წლის ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტმა (1756-1791წ.) საფუძვლად დაედო თავის „დრამატულ სერენადას – სციპიონის სიზმარი“ („Serenata dramatica“ „Il sogno di Scipione“, ზალცბურგი, 1772წ.).

2. სტიპიონი – იგულისხმება რომაელ პატრიციუსთა სახელივანი საგვარეულოს – სციპიონების ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელი პუბლიუს კორნელიუს სციპიონ ემილიანუსი (185-129 ძვ.წ.). მეტასტაზლად აფირიკელი; კონსული, მესამე პუნიური ომის (149-146ძვ.წ.) გმირი, ვისი სარდლობითაც რომაელთა ლაშქარმა საბოლოოდ გაანადგურა და მიწასთან გაასწორა რომის მთავარი მეტოქე კართაგენი, რითაც აღსრულდა მარკუს პორციუს ცენზო-

რუს კატონის (234-149ძვ.წ.) სანუკვარი სურვილი: „Censeo Cartoninem delendam esse“ („ვეფიქრობთ, კართაგენი უნდა დაინგრეს“).

3. **მანიუს მანილიუსი** – იგულისხმება ციცერონის მეგობარი, რომელი სახელმწიფო მოღვაწე და მხედართმთავარი მანიუს მანილიუს ნეპოტი – 149 წელს კონსული (ლუციუს მარციუს ცენზორინუსთან ერთად), თავისი ლაშქრითურთ ვარს რომ ადგა კართაგენს. თუმცა ნარუმატებელი აღყის გამო მალე გადააყენეს მთავარსარდლის პოსტიდან და პუბლიუს კორნელიუს სციპიონ ემილიანუსით შეცვალეს.

4. **სამხედრო ტრიბუნები** (tribuni militum) – ოფიცრები, ორი თვის განმავლობაში რიგ-რიგობით რომ მეთაურობდნენ ლეგიონს. თვითოეულ ლეგიონში იყვნენ სამხედრო ტრიბუნი იყო.

5. **სამინისა** (240-149 ძვ.წ.) – აღმოსავლეთ ნუმიდიის მეფე. მეორე პუნიკური ომის დროს (218-201ძვ.წ.) თავდაპირველად კართაგენის მოკავშირე იყო, მაგრამ 206 წელს რომაელებს მიემხრო და თავისი მხედრობით მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა პუბლიუს კორნელიუს სციპიონის (უფროსის, იხ. ქვემოთ, შენ.7) მიერ კართაგენელთა მხედართმთავრის ჰანიბალის (247-183ძვ.წ.) არმიის განადგურებაში (202 ძვ.წ.), რითაც, ფაქტურად, დამთავრდა მეორე პუნიკური ომი. რომაელ ისტორიკოსთა მოწმობით, მასინისამ უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე შეინარჩუნა ერთგულება სციპიონთა საგვარეულოს მიმართ.

6. ამ დროს (149ძვ.წ.) მასინისა 90 წლისაა.

7. აქ მასინისა თავის სტუმარს და, იმავედროულად, მის სენიას – სახელგანთქმულ რომაელ სახელმწიფო მოღვაწეს და მხედართმთავარს – პუბლიუს კორნელიუს სციპიონს (235-183ძვ.წ.) გულისხმობს, რომელიც მეორე პუნიკური ომის დროს თავდადებით იბრძოდა კართაგენელთა წინააღმდეგ ჯერ ესპანეთში, ხოლო 205 წლიდან (როცა კონსული გახდა) – აფრიკაში, სადაც თავისი 30 000-იანი ლაშქრითა და მასინისას მხედრობით დაამარცხა ჰანბერუბალი და მისი მოკავშირე – დასავლეთ ნუმიდიის მეფე სიფაკსი, 202 წელს კი – იტალიიდან გამობზობილი ჰანიბალიც. მომდევნო 201 წელს კართაგენი იძულებული შეიქნა სამარცხვინო ზავი დაედო რომთან. სწორედ ამ გამარჯვების აღსანიშნავად ეწოდა მეტსახელი „აფრიკელი“. უფრო გვიან, სციპიონ ემილიანუსის – „უმცროსი აფრიკელი“-საგან“ განსხვავებით, მას „უფროსი აფრიკელი“ იხსენიებდნენ. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პუბლიუს კორნელიუს სციპიონ ემილიანუსი პუბლიუს კორნელიუს სციპიონის უფროსი ვაჟის შვილიადა იყო.

8. იგულისხმება რომაელი პოეტი და დრამატურგი **კინტუს მნიუსი** (239-169ძვ.წ.), ავტორი 18 ნიგინააბაჟ შემდგარი პირველი რომაული ნაციონალური ეპოსისა „ანალები“ („Annoles“), რომელმაც ფრგამენტების სახით მოაღწია ჩვენს დრომდე (სულ დაახლ.

600 სტრიქონი). პოემაში გადმოცემული იყო რომის ისტორია, იტალიაში ენეასის ჩამოსვლიდან პოეტის დრომდე. ენეუსს მისმაა ნიშნულად მიარნდა პომეროსის ჰეროიკული ეპოსი, თვით ეერსიფიკაციული თვალსაზრისითაც („ანალები დაქტილური ჰექსამეტრითაა დაწერილი“). პოემის პროლოგში პომეროსი იუნყეობდა, რომ მისი სული ენეუსში გარდასხულდა. ჩვენამდე მოაღწია რომაელი პოეტის მრავალრიცხოვანი დრამატული თხზულებების ფრაგმენტებმაც. ენეუსის პოემაჰ საგრძნობი გავლენა მოახდინა ვერგილუსსა და ტიტუს ლივიუსზე.

9. ყველა რომაელი პატრიციუსის სახლს ამკობდა წინაპართა გამოსახულებანი (imagines majorum) – მარმარილოს სტატუები თუ ცვილი ნაძერნი ფიგურები. რომაელებს ასეთი ანდალაჰ ჰქონდათ: „non habet imagines“, რაც ნიშნავდა – „წარჩინებული წინაპრები არა ჰყავს“, ე.ი. მდაბიაა, პლებეიაო... უფროსი სციპიონი ძვ.წ.ა. 183 წელს გარდაიცვალა, როცა უმცროსი მხოლოდ ორი წლისა იყო (დაიბ. 185წ.) და ამ უკანასკნელს, ცხადია, არ შეეძლო „მისი ნამდვილი სახით“ ხსომებოდა იგი.

10. მიმართვა „სციპიონ“ იმას ნიშნავს, რომ ემილიანუსისთვის, როგორც სციპიონისათვის, უცხო უნდა ყოფილიყო შიშ.

11. მეორე პუნიკური ომის შემდეგ, რომელიც რომაელთა ბრწყინვალე გამარჯვებით დაავიწყდინა პუბლიუს კორნელიუს სციპიონმა, კართაგენში კვლავ იმძლეარა სამხედრო პარტიამ.

12. როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ეს „ვარსკვლავებით მოჭვდილი, ნათელი და სხივფინარე ადგილი“ გალაქტიკაა.

13. სამხედრო ტრიბუნის თანამდებობა (იხ. შენ.4) პუბლიუს კორნელიუს სციპიონს მეტისმეტად შეუფერებელი იქნენება კართაგენის მომავალ დამქცევისათვის.

14. სციპიონ ემილიანუსი 38 წლისა გახდა კონსული (147წელს), თუმცა, კანონის ძალით, კონსული 42 წლისა მაინც უნდა ყოფილიყო... ორ წელსაც არ გაველო, რომ რომაელთა არმიამ, მისი სარდლობით, აიღო და მიწასთან გაასწორა კართაგენი.

15. იგულისხმება „აფრიკელი“ (africanus), რომელსაც საპატიო მეტსახელია ატარებდა პუბლიუს კორნელიუს სციპიონი, შემდეგ კი – სციპიონ ემილიანუსიც, როგორც უკვე ითქვა, ერთმანეთისაგან განსასხვავებლად პირველს „უფროსად, მეორეს კი „უმცროსად“ იხსენიებდნენ.

16. კართაგენის დამხობის შემდეგ სციპიონ ემილიუსს (უმცროს „აფრიკელს“) ტრიუმფი მოუწყვეს რომში. ტრიუმფი იყო უმაღლესი სამხედრო პატივი, რომელსაც მადლიერი სამშობლო მიაგებდა ბრძოლის ველიდან გამარჯვებით დაბრუნებულ მხედართმთა-

ვარს. ტრიუმფს სენატი უნიშნავდა გამარჯვებულს. დანიშნულ დღეს ტრიუმფატორი „მარსის ველიდან“ (Compus Martius) „ტრიუმფალური ბჭის“ (Porta triumphalis) გავლით მიემართებოდა კაპიტოლიუმისაკენ. პროცესიას წინ მოძღოდნენ სენატორები და სხვა უმაღლესი თანამდებობის პირნი, შემდეგ – მუსიკოსები, ქურუმები და თეთრტოტიანი ჭაბუკები, რომლებსაც თეთრი ხარები მოჰყავდათ (ხარები მსხვერპლად სწირავდნენ კაპიტოლიუმში). მათ ბორკილების ჩხარუნით უკან მისდევდნენ წარჩინებული სამეცდრო ტყვეები, რომლებსაც ხშირად სიკვდილით სჯიდნენ, როგორც კი ტრიუმფალური პროცესია ფორუმს გაუსწორდებოდა. შემდეგ მოდიოდა ტრიუმფატორის კვადრიგა, რომელშიც ოთხი თეთრონი იყო შემხული. ტრიუმფატორი ფეხზე იდგა ოქრომკედლით ნაქარგი ძონისფერი ტუნიკითა (tunica palmata) და ძონისფერივე ტოგიოთ, რომელზეც სირმით ოქროსფრად მოციმციმე ვარსკვლავები იყო ამოქარგული (togae pictae). ცალ ხელში სპილოს ძელის კვერთხი ეჭირა, მეორეში კი – პალმის რტო. ტრიუმფატორის კვადრიგას უკან მოჰყავდნენ გამარჯვებული ლეგიონები. მსვლელობა მთავრდებოდა ოუპიტერ კაპიტოლიონუსის ტაძარში სამადლობელი მსხვერპლშენიწვით, ლოცვავედრებოდა და საყოველთაო სადღესასწაულო ღრეობით... ისტორიკოსთა მოწმობით, სციპიონის ტრიუმფზე უფრო გრანდიოზული საზეიმო სანახაობა რომს მანამდე არ ენახა.

17. პუბლიუს კორნელიუს სციპიონი აქ წინასწარ უცხადებს უმცროს „აფრიკელს“ მის მომავალ ბედს: ისტაროების წყაროების მიხედვით, ცნობილია, რომ ის ცენზორი გახდა 142 წელს, ელჩად (legatus) იყო წარგზავნილი ეგვიპტეში, სირიასა და აზიაში, 134 წელს ხელმოკრედ აირჩიეს კონსულად და იმავე წელს წარგზავნეს ესპანეთში ქალაქ ნუმანციის დასამორჩილებლად, რომლის აღებასაც მთელი 10 წლის მანძილზე ამაოდ ცდილობდნენ რომაელები. 133 წელს სციპიონმა 9 თვიანი ალყის შემდეგ იერიშით აიღო და მიწასთან გაასწორა ურჩი ქალაქი. გამარჯვებულ მხედართმთავარს კვლავ ტრიუმფი მოუწყვეს რომში.

18. იგულუსხმება პუბლიუს კორნელიუს სციპიონის ქალიშვილის – კორნელიას უფროსი ვაჟი ტიბერიუს სემპრონიუს გრაკუსის (162-133 ძვ.წ.), სახალხო ტრიბუნი, რომელიც შეეცადა, ნობილიტეტის ინტერესებს საზიანოდ, აგრარული რეფორმა გავტარებინა რომში, რათა შეძლებისდაგვარად შეემსუბუქებინა წერილ მესაკუთრეთა, უმინაწყო გლეხობისა და მონების უკიდურესად მძიმე, უნუგეგმო და გაუსაძლისი ყოფა. გრაკუსის მიზნებს ერთობლივად აპულობდა წინ რომის მთელი ნობილიტეტი. 133 წელს სენატორებმა თავიანთი თავკაცის – პუბლიუს კორნელიუს სციპიონ ნახუკა სერაპიონის (138წ. კონსული, შემდეგ – ქურუმ-

თუბუცესი – pontifex maximus) მეთაურობით კაპიტოლიუმში მუსრი გაავლეს ტიბერიუს გრაკუსსა და მის თანამზრახველებს.

19. 7-სა და 8-ს უფროსი „აფრიკელის“ სიზმარეული ლანდი „სრულ რიცხვად“ (numerus plenus) სახაზეს (ტირმინი პითაგორელებისაგან იღებს დასაბამს: ΤΕΛΕΙΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ), „სრულს“ იმიტომ, რომ ნებისმიერ ორ შესაკრებად დაშლისა ერთი ყოველთვის კენტი იქნება, მეორე კი – ლუნი (6+1, 5+2, 4+3). პითაგორელების მიხედვით, კენტი რიცხვი მარეული სანყისის სიმბოლოა, რადგანაც მას აქვს შინაგანი ლერძი, თავისი სიმტიკიცის ცენტრი (3=1+1+1, 5=2+1+2, 7=3+1+3, და ა.შ.). ლუნი კი – მდედრული სანყისისა, რადგანაც მას ასეთი ლერძი არ გააჩნია... „როცა ეს ორი რიცხვი“... თავისი ბუნებრივი სვლით გაასრულებს ბედისწერის მიერ შენითვის დასაზღვრული წლების სათვალავს: „უმცროსი „აფრიკელი“ დაიბადა ძვ.წ. ა. 185 წელს, მოკლულ იქნა 129 წელს, როცა ის 56 წლისა იყო; 7X8=56.

20. ტიბერიუს გრაკუსისა და მისი თანამოზრეების პროპაგანდად დიდი არეულობა და შინაშლილობა გამოიწვია რომში. სციპიონ ემილიანუსი გადაჭრით არ დაპირისპირებია მოსახლეობის დაბალი ფენების მულეღარებას, მაგრამ, თავისი უზარმაზარი გავლენისა და ავტორიტეტის წყალობით, ყოველწინადაც კი ცდილობდა როგორც დაემომინებინა აზავთებული ხალხი, რამაც უამრავი მტერი შესძინა მას. 129 წელს ის მკედარი იპოვეს თავის საწილში, იმ დღეს, როცა აპირებდა ტიბერიუს გრაკუსის სასამართლო კანონის წინააღმდეგ სიტყვით გამოსულიყო ხალხის წინაშე. სციპიონის სიკვდილში ადანაშაულებდნენ მის ცოლს სემპრონიას – ტიბერიუს და გაიუს გრაკუსების დას, ამ სამი და-ძმის დედას – კორნელიას (სციპიონის სიდედრს), ტრიუმფირების მინა-წყლის განაწილების დარგში (triumviri agris dividendis) – გაიუს პაპირუსი კარბონს, მარკუს ფულვიუს ფლაკუსსა და გაიუს სემპრონიუს გრაკუსს (სციპიონის ცოლისძმას). ამ შერივ, ისტორიული წყაროები ერთმანეთს არ ეთანხმებიან.

21. **ბაიუს ლელიუსი** – უმცროსი სციპიონის მეგობარი და თანამებრძოლი, ისევე, როგორც მამამისი – გაიუს ლელიუსი (მამა-შვილი სენიები იყვნენ) – უფროსი აფრიკელისა. სციპიონებისა და ლელიუსების მეგობრობას ისიც განაპირობებდა, რომ ამ ღრმად განსავლურსა სხვა განათლებულ პროონებებს თავდაყენებით უყვარდათ როგორც ლათინური, ისე ბერძნული კულტურაც. ლელიუსის სახელი ეწოდება ციცერონის ერთერთ ქმნილებას; ლელიუსია რომელი მოაზროვნის ბევრი სხვა ტრაქტატის, მათ შორის, „რესპუბლიკის“ ერთერთი მოქმედი პირი (შეგახსენებთ, რომ „რესპუბლიკა“ „სციპიონის სიზმრით“ მთავრდება).

22. იხ. შენ. 20.

23. იგულისხმება სციპიონ ემილიანუსის მშობელი მამა ლუციუს ემილიუს პავლუს მაკედონელი, რომელმაც პუბლიუს კორნელიუს სციპიონის უფროს ვაჟს (მამის თანამოსახელეს) მიაშვილა თავისი ძე.

24. ესაა სულის უკვდავების პითაგორული და, უწინარეს ყოვლისა, პლატონური კონცეფცია (ციცერონი პლატონიზმის ადეპტი იყო). აქ მინდა მოვითვაწონო ერთი ფრაგმენტი ჩემი გამოკვლევებიდან „პლატონი და რუსთული“ (იხ. ნიგში – პლატონი, პარმენიდე, თბ., 2002, გვ. 376-377): „განსხვავდება სულისათვის მეტაფიზიკური სინამდვილიდან ფიზიკურ სამყაროში გადასვლის ნიშნავს. ესაა ყველაზე უჩვეული, უცნაური და გონებამიუხვდობის, სამყაროული არსებობის ყველაზე მისტიური აქტი. მარად უცვლელი, წარუვალელი, დროისა და სივრცის მიღებული სინამდვილის სხივოსანი მკვიდრი ყოველნაშვირი ცვალებადობის, მსწრაფლწარმავლობის, ხრწმადობის, სიმწრისა და სიმწირის საუფლოს, დროისა და სივრცის ყოველისგამსრეს მარწუხებში გათანგული ჩლუნგი და უხზრო მატერიის, გრძობადაკონსერტული სამყაროს უმწეო ტყვედ იქცევა. სხეული (სიჟა) მისთვის სხვა არა არის რა, თუ არა დილემა (რომელშიც მომწყვედუელია, როგორც ლოკოკინა თავის ნიჟარაში“, „ფედროსი“, 250C), ან, უფრო სწორად, „საფლავი“ (სიჟა, „გორგია“, 493-ი), მაგარა სწორედ ამ „დილეგისა“ თუ სულაც წყალობით მოძრავი და მოარული „საფლავის“ მეშვეობით მკვიდრდება იგი, ცოდვილ მინაზე, სადაც თანდათანობით ეჩვევა, ეგუება და, ბოლოს, კიდევაც ესისხლობრცება მისთვის სრულიად უცხო გარემოს („სტიმოსი“, 44bc), რათა ნუთისოფლის დროებითმა მკვიდრმა შემღებობიდაგვარად აღასრულოს თავისი დანიშნულება და მოიხადოს თავისი ადამიანური ვალი, ვიდრე კვლავ საუკუნო სოფლად მოიხმობდეს განგება თუ ყოვლისგამრიგ დღერთი.

რა არის სული სხეულში? წარუვალელი – წარმავალში, უკვდავი – მოკვდავში, ნათელი – ბნელში: სიცოცხლეს რომ ანიჭებს უსულო, უსახი და უსიცოცხლო მატერია, სული ისევე ანიჭებს მის სიბნელეს, როგორც სანთელი – წყვდიადით მოცულ სახლს (და, პირიქით, მკვდრის საზარელი ფერი იმის შედეგია, რომ სული გაეყარა სხეულს: სანთელი გაიტანეს და კვლავ ძველებურად ჩაბნელდა სახლი“...

ერთხელ კიდევ მივუბრუნდეთ ზემოთ გაკვრით მონიშნულ „ფედროსის მომხიბლავ პასაჟს“ (250 b-d), ესოდენ ცხადად რომ წარმოგვიჩენს სხეულის დილეგიდან თავდაღწეული სულის ნეტარებას ზეგრძნობადი სინამდვილის უხრწნელ წიაღში, სადაც არავითარი მოკონება, არავითარი ვნება, არავითარი სუვეილი არ ამღვრევს მის უშფოთელ ყოფას; სადაც ის პირისპირ ჭვრეტს იდეალური სამყაროს მთელ სრულქმნილებას, ლეთაბერივი სიბრძნის, სიკეთის, მშვენიერები-

სა და ჭეშმარიტების ნათელ სავანეს: „...მშვენიერება თვალისმომჭრელი სხივისნობით ბრწყინავდა მამინ, როცა... ნეტარა დასთან ერთად ვჭვრეტდით ამ თვალწარმტაც სანახაობას და, ამრავა და, ვეზოარბოდით მისტერიათაგან, თამამად შეიძლება ითქვას, უტბესსა და უნეტარეს მისტერიას, რომელშიაც, უბინონი და მომავალ ცხოვრებაში ჩვენს თავს მოწვენად ბოროტებასთანაა ნილსურელი, თავად ვასრულბენით მარადეული ღმრთისმსახურების მისტიურ წესს. ჩვენ ვჭვრეტდით უხრწნელ, უმარტივეს, ურყევსა და წარუვალ არსთ (იგულისხმებიან „იდეები“, – ბ.ბ.), და მათი წინდა სხივისნობის მჭვრეტნი თავად ვიყავით უმნიკვლენი და უმანკონი, რადგან ნატბალიც კი არ გვეცხო იმ ხრწნადი გარსისა, რომელსაც დღეს სხეულს ვუნოდებთ და რომელშიაც მომწყვედუელი ვართ, როგორც ლოკოკინა თავის ნიჟარაში.

25. იგულისხმება პავლუს ემილიანუსი, რომელმაც რომაელ პატრიციუსთან, ოჯახების ძველი ტრადიციისამებრ, თავისი შვილი პატარაობაშივე მიაშვილა პუბლიუს კორნელიუს სციპიონის უფროს ვაჟს.

26. იგულისხმება გალაქტიკა (იხ. ქვემოთ) – პითაგორულია და პლატონის მიხედვით, ნეტარი სულების სავანი.

27. პლატონს დაუშვებლად მიაჩნდა თვითმკვლელობა, – იხ. „ფედონი“, 67c.d. უფრო ადრე ამავე აზრისა იყო პითაგორაც. შქრ. ციცირონი, „სიმბეროსათვის“; 72: „პითაგორა კრძალავს იმპერატორის, ისე იგი, ღვთაების ბრძანების გარეშე მივატოვოთ გამაგრებული პოსტი, ანუ სიცოცხლე.“

28. შქრ. ციცირონი, „მოვალეობათათვის“, I, 57: „... მაგრამ თუ ყველაფერს გონებისა და სულის თვალსაზრისით შევხედავთ, ყველა საზოგადოებრივ კავშირთიერთობას შორის თვითული ჩვენგანისთვის ყველაზე ძვირფასია ჩვენი კავშირი სახელმწიფოსთან. ძვირფასია ჩვენთვის მშობლები, ძვირფასი არიან შვილები, ნათესავები, ახლობლები, მეგობრები, მაგრამ სამშობლო ერთადერთია. რომელიც მოიცავს ადამიანთა მთელ სიყვარულს. არ მგეულება პატიოსანი კაცი, უთოყმანდ რომ არ შექმლოს თავის განირი, თუკი ამითი ინისის სამშობლოს. მით უფრო მეტი ზოლის ღირსია იმათი გულმხეცობა, ვინც ათასნაირი დანაშაულით ფლეთდა და აქუცმაცებდა სამშობლოს და მის სრულ განადგურებას მიეღობის ახლაც, ისევე, როგორც მიეღობდა უწინაც...“

შქრ. აგრეთვე პლატონი, „კრიტონი“, 51 BS, სადაც სოკრატეს ამ სიტყვებით მიმართავენ მის მიერ პერსონიფიციკრებული კანონები: „ნუთუ მთელი შენი სიბრძნის მიუხედავად, ვერა გრძნობ, რომ სამშობლო დედაზე, მამაზე და ყველა სხვა წინაპარზე უფრო ძვირფასია, უფრო წმინდა, უფრო საყვარელი და, როგორც ღმერთის, ისე კაცის თვალშიც, უფრო მეტი

თავიანისცემის ღირსი? ჩვენ ვგულისხმობთ, რა თქმა უნდა, გონიერ კაცს. ამიტომ სამშობლოს მიმართ უფრო მეტი მონივნება, მეტი მორჩილება გვმართებს, ხოლო თუ გაგვირისხდა, უფრო მეტად უნდა დაეუთმოთ და დაეუყვავოთ, ვიდრე მშობელ მამას; ან უნდა გადავარწმუნოთ იგი, ანდა უყოყმანოდ შევასრულოთ მისი ბრძანება, და თუ რაიმეს მოგვისჯობს, უდრტივინვლოდ შევგვებით სასჯელს – ბორკილებს, გვემას, შეჩვენებას და ბრძოლის ველზე – მის მიერ საომრად წარგზავნილი, – სასიკვდილო ჭრილობებს და თვით სიკვდილსაც. დიახ, ყველაფერს უნდა გავუძლოთ, სწორედ ესაა სამართლიანობა; არ შეიძლება უკან დახევა, თავის არიდება და მწყობრში შენი ადგილის თვითნებურად მიტოვება. ომში იქნება, სამსჯავროში თუ სადაც გნებავთ, ყველგან უყოყმანოდ უნდა შევასრულოთ სამშობლოსა თუ სახელმწიფოს ბრძანება, ანდა შევაგებინოთ მას, რას ნიშნავს ჭეშმარიტი სამართლიანობა. ხოლო ძალაობა დედის, მამის და, მით უმეტეს, მამულის მიმართ – მკრეხელობა.“

29. იგულისხმება მთვარე.

30. ე.წ. „ციურ სფეროთა“ კოსმოლოგიური კონცეფცია პითაგორასაგან (დაახლ. 570-500 ძვ.წ.) იღებს დასაბამს. მაგრამ სამყაროს აგებულების მისეული, საკმაოდ პრიმიტიული მოდელი საგრძნობლად განსხვავდება ბერძენ ასტრონომია უფრო გვიანდელი მოდელისგან. თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ „ციურ სფეროთა“ კონცეფცია მთელი ოცი საუკუნის მანძილზე (თვით ნიკოლოზ კოპერნიკამდე), ცალკეული მოდიფიკაციებით მიუხედავად, უცვლელი დარჩა, ვინაიდან სწორედ მათი მემკვიდრეობით ხსნიდნენ პლანეტების ხილულ მოძრაობათა უცნაურობას: უძრავი ვარსკვლავებისაგან განსხვავებით (ასე იწოდებოდა იმიტომ, რომ ცის თალის მოძრაობისას თანავარსკვლავედთა კონფიგურაციები უცვლელი რჩება), ზოგი პლანეტის ხილული მოძრაობა საათის ქანქარის მოძრაობას მოგვაგონებს, ზოგისა კი, როგორც პლანეტონი იტყვად, – „ცხენის დუშას“, ანუ რაც იგივეა, მარყუჟს.

31. ზემოაღნიშნული ცხრა ჰომოცენტრული სფეროდან ყველაზე უკიდურესია ე.წ. „უძრავ ვარსკვლავთა“ სფერო, რომელიც დედამიწის ირგვლივ ბრუნავს დასავლეთიდან აღმოსავლეთის მიმართულებით. შეიძლება პლანეტის მტვირთვით დანარჩენი შვიდი სფერო კი საპირისპირო მიმართულებით, ე.ი. აღმოსავლეთიდან დასავლეთის მიმართულებით მოძრაობს. ეს სფეროებია: სატურნის, იუპიტერის, მარსის, მზის, ვენერას, მერკურისა და მთვარისა. ასეთია ჰომოცენტრული ციურ სფეროთა რიგი. ხოლო თუ ათვალს სამყაროს გეოცენტრული სისტემის ცენტრიდან, ე.ი. დედამიწიდან დაიწყებთ, მაშინ პლანეტების რიგი შემდეგნაირად წარმოგვიჩნდება: მთვარე, მერკური,

ვენერა, მზე, მარსი, იუპიტერი, სატურნი და, ბოლოს, უძრავ ვარსკვლავთა ცა. ბერძენ და რომაელ ასტრონომთა ეს პლანეტარული სისტემა საფუძვლად დაედო სამყაროს პტოლემეოსისეულ (დაახლ. 83-დაახლ. 161წ.) გეოცენტრულ მოდელს (მხოლოდ ძალზე გართულებული სახით).

32. პითაგორული ტრადიციის თანახმად, გამჭვირვალე სფეროებზე მიმაგრებული ციური სხეულები (იხ. წინა შენიშვნა) ერთმანეთისაგან გარკვეული შუალედებით არიან განმხოლოებული. ეს შუალედები ისე შეეფარდებიან ერთმანეთს, როგორც ოქტავის ტონების ინტერვალები. ყოველი სწრაფად მოძრავი სხეული გამოცემს ბგერას, რომლის სიმძლავრე მოძრაობის სისწრაფეზეა დამოკიდებული. ამიტომ პლანეტებისა და მათი სფეროების მოძრაობა ე.წ. „კოსმიური ჰარმონია“ წყაროდ გვევლინება. ციურ სფეროთა ეს ჰარმონია კიდით-კიდემდე განხიზნის მთელ სამყაროს, მაგრამ მას მხოლოდ იმიტომ ვერ აღიქვამს ადამიანის სმენა, როს ის გამუდმებით, უწყვეტად უღერს. ასევე ვერა ვგრძნობთ ჩვენ – ჰაერის, ხოლო თევზები – წყლის სიმკვრივეს (და თუ სციპონის თავის გრძელუფლ სიზმარში მაინც ტყბება ამ კოსმიური სიმფონიით, ეს მხოლოდ მისი მდგომარეობის ექსტრაორდინალურობით უნდა აიხსნას).

33. იგულისხმება მერკურისა და ვენერას ტრაექტორიები.

34. ეს შეიძლება ბგერა ძველი ბერძენი მუსიკოსის ტერპანდრეს (VIII. ძვ.წ.) შეიღისიძინი საკრავის – ჰემეტაქორდის ბგერებს შეესაბამება. ყოველი პლანეტა თითქოს გიგანტური კოსმიური ჰემეტაქორდის სიმისა თუ ლარის როლს ასრულებს.

35. ამრიგად, ციკლონი ზეციური ნეტარების კარს უხსნის არა მარტო სახელმწიფო მოღვაწეებს და მხედარმთავრებს, არამედ მომღერლებს და მუსიკოსებსაც. შდრ. კენტილიანე, „ორატორის განსწავლა“, I, 10, 12 და შმდ.

36. ნილოსის ჭორიშობი. იხ. პეროდოტი, „ისტორია“, II, 17; პლინიუსი, „ბუნებითი ისტორია“, II, 181.

37. დღეს ჩვენ მათ „განედებს“ ვუწოდებთ. ჯერ კიდევ დიდმა ბერძენმა ასტრონომმა, გეოგრაფმა და ფილოლოგმა, ალექსანდრიის სახელგანთქმული ბიბლიოთეკის მთავარმა ბიბლიოთეკარმა ერატოსთენემ (დაახლ. 282-202 ძვ.წ.) გრძელვად და განედებად დაჰყო დედამიწა, განედებს მან უწონდა „ზონები“ (ζώναι), ანუ „სარტყლები“ (ლათ. cingula). ციკლონი სრულყოფილად ფლობდა ბერძნულს (ჰომეროსისა და პლატონის ენაზე ლაპარაკობდა, წერდა, თარგმნიდა). მაგრამ აქ, რა თქმა უნდა, ლათინურ ტერმინს იყენებს.

38. როგორც ეს პასაჟი გვიჩვენებს, ციკლონს გარკვეული წარმოდგენა უნდა ჰქონოდა არქტკასა და ანტარქტიდაზე.

39. ეს კი ტროპიკული სარტყელი უნდა იყოს.

40. კავკასიონის ქედისა და მდინარე განგის ადა-მინათა საცხოვრისის (oikouμένη) უკიდურეს აღმოსავლეთ ზღვრად იყო მიჩნეული.

41. შდრ. პლატონი, „ტიმიოსი“, 22 cd: „...ვინ მოსთვლის, რამდენჯერ დალუპულა კაცთა მოდგმა და კიდევ რამდენჯერ და რამდენაირად დაილუპება იგი. ყველაზე სასტიკად ადამიანებს მუსრს ავლებდა ცეცხლი და წყალი, შედარებით უფრო ნაკლებ – ათასი სხვა უბედურება. სწორედ აქედან იღებს დასაბამს თქვენი თქმულება (ამას ეგვიპტელი ქურუმი ეუბნება დიდ ათენელ კანონმდებელს სოლონს, პლატონის შორეულ ნათესავს, – ბ.ბ.) ფაეტონზე, ჰელიოსის ძეზე, რომელიც ერთხელ ვითომ მამამისის ეტლში ჩამჯდარა, მაგრამ ვერ მოუხერხებია ჰელიოსის გზით წარემართა იგი, ამიტომაც გადაუბუგავს ყველაფერი დედამიწაზე და, ელვით დაფრფლოლი, თვითონაც დალუპულა. ეს თქმულება მითს მოგვაგონებს, მაგრამ ის სიმართლესაც შეიცავს: მართლაცდა, ცის თაღზე დედამიწის ირგვლივ მბრუნავი სხეულები თავიანთი ჩვეული გზიდან გადაიხრებიან ხოლმე, ასე რომ დროის ხანგრძლივ შუალედებს შორის, დედამიწაზე ყველაფერი აბოპორტებულ ხანძარში ინთქმება და ილუპება. ამ დროს მთების, ზეგნებისა თუ უწყლო ადგილების მკვიდრნი გაცილებით უფრო მეტნი იხიციებიან, ვიდრე ზღვისა თუ მდინარეთა ნაპირებზე მობინადრენი... ხოლო როდესაც ღმერთები, დედამიწის განმნდის მიზნით, წარღვნას მოუვლენენ მას, თავის გადარჩენის იმედი შეიძლება ჰქონდეთ მხოლოდ მწყემსებსა და მეფეებს, მითს კალთებზე რომ აძივებენ ნახირს.“ კოსმოური კატაკლიზმებისა და მათი დამანგრეველი ზემოქმედების შედეგად არა მარტო დედამიწის, თვით სამყაროს პერიოდული დალუპებისა და გადაგების შესახებ დანერვლებით იხ. ჩემი გამოკვლევა“ მაგრამ თუ

ერთხელ სოფელს უნდა ბოლო მოეღოს“, ჟურნ. „მნათობა“, 2003, №3-4, გვ. 114-134.“

42. გადმოცემით, ქალაქ რომის ლეგენდარული დამარსებელი და მისი პირველი მეფე რომულუსი ძვ.წ.ა. 716 წელს, მზის სრული დაბნელებისას, ზეცად იქნა ატაცებული, რამაც დასაბამი დაუდო მის გაღმერთებას. სციპიონ ემილიანუსი თავის მაგიურ სიზმარს ხედავს ძვ.წ.ა. 149 წელს. 716-149=567. თუ ეს რიცხვი, ციცერონის თანახმად, „დიადი წლის“ მეოცედსაც არ შეადგენს, მაშინ „დიადი წელი“, სულ მცირე, 11340 წელს უნდა მოიცავდეს (567X20=11340)... ზოგიერთი რელიგიური სისტემისა თუ ძველი ფილოსოფიური დოქტრინის თანახმად, მარადმდინი დრო უკუმოუქცევლად კი არ მიედინება იდეალურად (მოცული მომავლიდან საზომადამო უცვლელი წარსულისაკენ (თანამედროვე ქრონოლოგიური კონცეფციით, დროის დინება დიამეტრალურად საპირისპიროა: ის წარსულიდან მომავლისკენ მიედინება), არამედ ციკლურად ხასიათდება: ყოველი ციკლის ხანგრძლივობა „დიადი წლით“ განისაზღვრება, რომლის დასასრულსაც სამყარო კოსმოური კატაკლიზმების შედეგად ილუპება, რათა შემდეგ კვლავ დაიბადოს. „ეს სამყარო, ერთი და იგივე ყველა არსისთვის“, – ამბობს ჰერაკლიტე ეფესელი, – არავის არ შეუქმნია, არც ღმერთთაგანს და არც კაცთაგანს. არამედ ყოველთვის იყო, არის და კვლავ იქნება, როგორც მარად ცოცხალი ცეცხლი, რომელიც – თანაბარზომიერად – ხან იფეთქებს, ხან იშრტება (Diels, fragm. 30b)...“ „დიადი წლის“ ხანგრძლივობა სხვადასხვაა. თვით ჰერაკლიტე ეფესელი მას 10800 წლით განსაზღვრავს, პლატონის მიხედვით კი ის უზარმაზარი დროული პერიოდის მომცველია: 12960000 წელი. დაწვრილებით იხ. ჩემი გამოკვლევა, რომელიც ზემოთ 41-ე შენიშვნის ბოლოსაა დასახელებული.

43. შდრ. პლატონი, „ფედონი“, 81 c=.

ლათინურიდან თარგმნა და
შენიშვნები დაურთო
ბაჩანა ბრეგვაძემ

ნიხოლოზ ახუბეასი

საერთოევრაზიული ნაციონალიზმი

მრავალსაზოგადოებრივი ნაცია, ანუ საზოგადოებრივი
(მრავალსაზოგადოებრივი ნაცია)

ნიკოლოზ ტრუბეცკოი ცამეტი წლის ასაკში უკვე ღრმა მეცნიერულ ინტერესს ავლენდა. მან დაიწყო პალეო-ციმბირული, უნგრო-ფინური და ჩრდილოკავკასიური ფოლკლორული ნიმუშების მოძიება, ჩანერა და კვლევა. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ ფოლკლორიდან იგი ენათმეცნიერებამდე მივიდა. განსაკუთრებული ღირებულებასა მისი გერმანულ ენაზე შესრულებული ნაშრომი „ზოგადი ფონოლოგიის საფუძვლები“, რომელიც მისი სიკვდილის შემდეგ ტრუბეცკოის განუყრელი მეგობრისა და თანამოაზრის, რომან იაკობსონის ინიციატივით პირველად პრადამი გამოქვეყნდა 1939 წელს.

ნიკოლოზ ტრუბეცკოი რუსეთიდან ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შედეგებს გაექცა და მალე სხვა ემიგრანტ ინტელექტუალებთან ერთად სათავეში ჩაუდგა ევრაზიულ მოძრაობას, რომელიც რუსეთის ძველი მიწების დაბრუნებას ისახავდა მიზნად. თანდათანობით ევრაზიულმა თეორიამ დაიწყო რუსეთ-ევრაზიის განსაკუთრებულობის მტკიცება. ევრაზიული თეორიის მამამთავრები არიან ნიკოლოზ ტრუბეცკოი, პეტრე სავიცი და რომან იაკობსონი. ევრაზიული მოძრაობა დაიშალა მიმართულებებად, მკვლევარმა ყველა მიმართულება იზიარებდა, რომ რუსეთ-ევრაზია არის ევროპასა და აზიის შორის მდებარე განსაკუთრებული გეოგრაფიული, ეკონომიკური, ისტორიული, ლინგვისტური და კულტურული მთლიანობა, რომლის დაშლა მხოლოდ ბუნებრივ წარმოუქმნველ ძალადობად შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან ამით დაიძვრება მრავალსაზოგადოებრივი ევრაზიული ნაციის სიმფონიური ერთობა, რომელიც შეადგულობს საერთო ისტორიულმა ბედას.

მკითხველს განსჯისთვის ვთავაზობთ ნიკოლოზ ტრუბეცკოის 1927 წელს დაწერილ სტატიას „საერთოევრაზიული ნაციონალიზმი“. სწორედ ამ ნაშრომში ავითარებს ტრუბეცკოი მრავალსაზოგადოებრივი ნაციის იდეას. ეს მრავალსაზოგადოებრივი ნაცია კი, არც მეტი, არც ნაკლები, საბჭოთა ხალხია, რომელიც სოციალური იდეალების ნაცვლად ნაციონალური სუბსტრატით უნდა გაერთიანებულიყო. ქართველი მკითხველი ადვილად იცნობს ამ თეორიის იმპერიალისტურ ხასიათს, რომელიც, რაც უნდა გასაოცარი იყოს, ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციით უკმაყოფილო და ამის გამო ევროპაში ემიგრირებულმა ინტელექტუალებმა შექმნეს.

ტრუბეცკოის ევრაზიული მრავალსაზოგადოებრივი ნაცია მიაჩნდა განსაკუთრებული ღირებულების მთლიანობად მაშინ, როცა საბჭოთა კავშირს, ანუ ევრაზიულ მოძრაობის თეორიის მომხრეთა ტერმინოლოგიით რუსეთ-ევრაზიას, ახასიათებდნენ, როგორც უზარმაზარ ენობრივ კონგლომერატს, როგორც დახლართულობასა და არეულ-დაარეულობას და არა სისტემურ მთლიანობას (მაგალითად იხ. E. G. Multilingualism in the Soviet Union – Aspects of Language Policy and Its Implementation: Contributions to the Sociology of Language, ed. By S. A. Fishman, Mouton – The Hague – Paris, 1972). ამ ენობრივ კონგლომერატს საფუძველი ივანე მრისხანის დროიდან ეყრებოდა და ალექსანდრე II-ის მეფობის წლებში უკვე ჩამოყალიბებული იყო მრავალენოვანი სახელმწიფო, თუმცა დაპყრობითი პოლიტიკა ამის შემდეგაც გრძელდებოდა. ამ ქვეყნის პატრონი რუსი ხალხია, სხვები კი მხოლოდ მოსახლენი არიან, – ასე აღწერდა ნ. ტრუბეცკოი რუსეთის იმპერიას. „რუსეთი ერთი იმ-

ისტანა სახელმწიფოა, – წერდა ილია ჭავჭავაძე, – საცა სხვადასხვა ტომისა და ენის ერთი ცხოვრობენ და მერე ისე, რომ თავიანთი მამაპაპულ მინა-წყალზე შეჯგუფდებიან არიან... ამიტომაც ერთს უდიდეს საპოლიტიკო საგანს რუსეთისას შეადგენს ჯერ ის, თუ სხვადასხვა ერის ტომნი როგორ მოუწყონ შინაობაში სათითაოდ და მერე, – როგორ უნდა მოინაცუნდნ სახელმწიფოში... რუსეთს არ ჰქონდა და არც დღეის აქამომდე აქვს გამოკვლეული და დადგენილი დედააზრი მასზე, თუ სად თავდება უფლება ეროვნებისა და სად იწყება სახელმწიფოსი“.

ნათლად ჩანს, რომ ილია და ტრუბეცკოი ერთნაირად აფასებენ რევოლუციამდელ რუსეთს, ოღონდ ისიც აშკარაა, რომ პირველს საკუთარი ეროვნული სატყეარე ამოძრავებდა, მეორეს კი იმპერიის გადარჩენა-შენარჩუნების ნადილი. მართალია, 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციამ ეროვნული თავმოყვარეობა რუსეთის იმპერიის ბერს ხალხს ვაულებიც, მაგრამ ძალიან მალე სტალინურმა ნაციონალურმა და ენობრივმა პოლიტიკამ საბჭოთა ხალხების თანდათანობითი და სრული ასიმილაცია დაიხატა მიზნად. ეს პოლიტიკა ძალიან წინ იყო წასული თავისი შედეგებით „განვითარებული სოციალიზმის“, ანუ საბჭოთა კავშირის ბოლო პერიოდისთვის. საბჭოთა ხალხებს არ ჰქონდათ ისტორიული ბედით ერთ სახელმწიფოში გაერთიანების ვანცა. ამიტომ სსრკ-ის ისტორია სავსეა ისეთი დაპირისპირებებით, მათ შორის სისხლიანი შეტაკებებით, რომლებიც საერთო წარსულისა და საერთო მომავლის მსურველ ხალხს, ფაქტობრივად, არ ახასიათებს. ასეთი ურთიერთობები ვერ ჩამოაყალიბებდა მრავალსაზოგადოებრივ ნაციას. არ ჩანდა იმის პირობები, რომ ამხდარიყო ტრუბეცკოის ოცნება: „საერთოევროპული ნაციონალიზმი უნდა იყოს ევროპის თითოეული ხალხის გაფართოება, კერძო ნაციონალიზმითა შერწყმა“. ნაციონალიზმები საბჭოთა კავშირში, ანუ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში ერთმანეთს ვერ შეერწყმა, გაიმარჯვა ცენტრისკენულმა ძალებმა და ეს კავშირი დაიშალა.

მაგრამ ახლა თავი იჩინა იმ მოვლენამ, რომელსაც, ნიკოლოზ ტრუბეცკოის აზრით, რუსი ხალხი არასოდეს არ უნდა დასდგომოდა, რადგან ეს გზა დაძლიებულია: „გამომხატული რუსული ნაციონალური თავმოყვარეობა თუ უსაზომო სიამყარი გადაიზრდება, მაშინ ანტისახელმწიფოებრივ ფაქტორად იქცევა...“

რადიკალურ-ნაციონალისტური ოცნება მხოლოდ იმ დავიწროებულ საზღვრებში ახდებ-

და, რომელშიც დიდი რუსი ხალხი ცხოვრობს. ეს კი არის თანამედროვე რუსეთი ურალამდე. ამგვარად, სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით ახლა წრეგვადასული რუსი ნაციონალისტი არის სეპარატისტი“. თანამედროვე რუსეთი, ტრუბეცკოის დახასიათებას თუ გავითვალისწინებთ, სწორედ ამ გზას ადგას ახლა. ამ გზით კი საზღვრების გაფართოება კი არ მოხდება, არამედ მისი დავიწროება ისტორიული რუსეთის საზღვრებში. თან ისიც ჩანს, რა სისხლიანია ეს გზა და რა დიდ ფასად დაუფდებდა იგი რუსეთსა და მის მეზობელ სახელმწიფოებს.

ტრუბეცკოის ამ სტატიის შემოთავაზებამ მკითხველისთვის სწორედ თანამედროვე მდგომარეობაზე განაპირობა. იმპერია იძრვის არსებობისთვის, ხოლო იმპერიის ყოფილი ნაწილები სრულფასოვანი დამოუკიდებლობისთვის. ეს წერილი ეხმარება ჩვენს დღევანდელ ვითარებას და მკითხველს არა მარტო დააფიქრებს, არამედ, იქნებ, პასუხიც აოპონინოს ბევრ კითხვაზე.

მხოლოდ მედის ირონიას უნდა ადპირაღდეს ის ფაქტი, რომ პროლეტარიატის დიქტატურის მოწინააღმდეგე ტრუბეცკოი საბოლოოდ ერთ-ერთ სხდომაზე ნიკოლოზ ტრუბეცკოის დავებულა, დაენერა სპეციალური სტატია რასების შესახებ, რომელიც ავტორმა ნაციონალ მოხსენებად პრალის ლინგვისტური წრის ერთ-ერთ სხდომაზე. ამ სტატიის მიმართ ვაჩნდა დიდი ინტერესი და ბევრმა გამომცემლობამ მოისურვა მისი სრული სახით გამოქვეყნება. ჯერ კიდევ ახალი ფაშისტური მოძრაობის რასისტულმა იდეებმა ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა დარგებშიც შეაღწია და მალე დაიწყო „ინდოგერმანიზმის“ პროპაგანდა. სწორედ ამან გამოიწვია ტრუბეცკოის მოხსენებით დაინტერესება ფაშისტურ მტრებსა და მოყვარეებს შორის. ამის გამო დაინტერესდა გესტაპოც ნიკოლოზ ტრუბეცკოის პიროვნებით და რასისტური არქეოლოგიის მეცნიერ (რომელსაც თურმე ტრუბეცკოი ხშირად ირონიულად მოიხსენიებდა) ინფორმაციის საფუძველზე ავსტრიის ანშლუსის, ანუ ავსტრიის გერმანიასთან იძულებით მიერთების შემდეგ, 1938 წელს, ვენაში გაჩხრიკეს ნიკოლოზ ტრუბეცკოის სახლი, ამოიღეს და გაანადგურეს მისი მრავალი შრომა. იგი არ დააპატიმრეს მხოლოდ იმიტომ, რომ იყო თავადი (ეს ნოდება „თავადი“ (КНЯЗЬ) არ მოშორება მის სახელს არასოდეს), არის ტოკოკრატი, მაგრამ ჩხრეკას ვერ გაუძლო და ნიკოლოზ ტრუბეცკოი გულის შეტევიტ გარდაიცვალა.

|

რევოლუციამდე რუსეთი იყო ქვეყანა, რომელშიც სახელმწიფო ტერიტორიის ოფიციალურ მფლობელად აღიარებული იყო რუსი ხალხი, თან ისე, რომ პრინციპულად არ განასხვავებდნენ ერთმანეთისგან მხარეებს, სადაც ყოველთვის რუსი მოსახლეობა იყო იმ მხარეებისგან, სადაც სხვა ხალხები ბინადრობდნენ: რუსი ხალხი ითვლებოდა ამ მხარეების პატრონად და მესაკუთრედ, ხოლო სხვა ხალხები კი მხოლოდ უბრალო მაცხოვრებლებად.

რევოლუციის დროს ვითარება შეიცვალა. რუსეთს ელოდა ანარქიული დაქუცმაცება ნაწილებად, რუს ხალხს სულ რომ არ ეშველა სახელმწიფოებრივი ერთიანობისთვის. სწორედ ამისთვის დათმო მან სახელმწიფოს ერთადერთი პატრონის მდგომარეობა. ამდენად, ისტორიის შეუბრალებელი ლოგიკით რუს ხალხსა და სხვებს შორის დამოკიდებულება შეიცვალა. რუსეთის იმპერიის არარსება ხალხებმა მოიპოვეს ის მდგომარეობა, რაც იქამდე მათ არ ჰქონიათ. რუსი ხალხი რუსეთში მოსახლეობის ერთადერთი გაბატონებული ხალხიდან იქცა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მოსახლე ხალხებს შორის ერთ-ერთ თანასწორუფლებიან წევრად.

რადგან რუსი ხალხი სხვა ხალხებს აღემატება რაოდენობრივად და აქვს სახელმწიფოებრიობის მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია, ამიტომ იგი ბუნებრივად თამაშობს, და ასეც უნდა იყოს, მთავარ როლს სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მოსახლე სხვა ხალხებს შორის. მაგრამ იგი უკვე აღარ არის ბატონ-პატრონი, არამედ მხოლოდ პირველი თანასწორუფლებიანთა შორის.

ეს გარდაქმნა უნდა გაითვალისწინოს ყველამ, ვინც კი ჩვენი სამშობლოს მომავალზე ფიქრობს. არ უნდა წარმოვიდგინოთ, რომ რუსი ხალხის ახალი მდგომარეობა რუსეთის იმპერიასა და ახლანდელ საბჭოთა კავშირში, რომელიც მოიტანა რევოლუციურმა პროცესმა, წარმავალი და ცვალებადია. ის უფლებები, რომლებიც ახლა აქვთ სსრკ-ს არარუს ხალხებს, მათ ველარ ჩამოერთმევათ. დრო ამყარებს მათ მდგომარეობას. თუ მომავალში ვინმე ამას დააპირებს, შედეგად სამინელ წინააღმდეგობას მიიღებს. თუ რუსი ხალხი ოდესმე გადაწყვეტს, რომ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მოსახლე სხვა ხალხების უფლებები ან დაკნინოს, ან ძალადობრივად წაჰკვაროს, ამით იგი თავის თავს გასწირავს ამ ხალხებთან პირდაპირი ან ფარული, ხანგრძლივი და მძიმე ბრძოლისთვის. უეჭველია, რომ ასეთი

ომი დიდად სასურველია რუსეთის მტრებისთვის და, თუ რუსი ხალხი რუსეთის ყოფილი იმპერიის ანდა ახლანდელი სსრკ-ის თვითაღიარებული ხალხების მიმართ ასეთ რამეს გაიფიქრებს გულში, აუცილებლად აღმოაჩნდებათ ამ ხალხებს მხარდამჭერები და მოკავშირეები უცხო სახელმწიფოებს შორის. მით უმეტეს, რომ რუსი ხალხის სწრაფვა სახელმწიფოში მოსახლე სხვა ხალხებისთვის ნაციონალური უფლებების ნართმევის ან შეეინოებისკენ მორალური თვალსაზრისით იქნება ძალიან ნამგებიანი და, ფაქტობრივად, შეუძლებელი გახდება მისი დაცვა. რუსი ხალხის მორალურად გაუმართლებელი ბრძოლა რუსეთის ყოფილი იმპერიის ხალხთა უფლებების ნართმევისთვის არაპოპულარული იქნება თვით რუსი ხალხის შიგნითაც. როგორც უნდა იყოს ის ბრძოლის ამოსახარად გაუმართლებელი ბრძოლა რუსეთის იმპერიის ხალხის უფლებების ნართმევისთვის არაპოპულარული იქნება თვით რუსი ხალხის შიგნითაც. როგორც უნდა იყოს ის ბრძოლის ამოსახარად გაუმართლებელი ბრძოლა რუსეთის იმპერიის ხალხის შიგნითაც, რადგან რუსი ხალხის შიგნითაც უფლებების ნართმევისთვის არაპოპულარული იქნება თვით რუსი ხალხის შიგნითაც. როგორც უნდა იყოს ის ბრძოლის ამოსახარად გაუმართლებელი ბრძოლა რუსეთის იმპერიის ხალხის შიგნითაც, რადგან რუსი ხალხის შიგნითაც უფლებების ნართმევისთვის არაპოპულარული იქნება თვით რუსი ხალხის შიგნითაც.

ამგვარად, რუსეთის ყოფილი იმპერიის ხალხების მიერ რევოლუციის დროს მოპოვებული უფლებების ნართმევისა და შეეინოებისზე პაუზარზე არ უნდა იყოს. რუსეთი, რომლის სახელმწიფო ტერიტორიის ერთადერთი ბატონ-პატრონი იყო რუსი ხალხი, წარსულს ჩაბარდა. დღეის ამას იქით რუსი ხალხი იქნება მხოლოდ ერთ-ერთი თანასწორუფლებიან ხალხებს შორის, რომლებიც სახლობენ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და მონაწილეობენ მის მართვაში.

სახელმწიფოში რუსი ხალხის როლის ასეთი ცვლილება რუსული ნაციონალური თვითშეგნების წინაშე ბადებს ახალ პრობლემებს. ადრე ყველაზე უკიდურესი რუსი ნაციონალისტიც კი პატრიოტი იყო. ახლა ის სახელმწიფო, რომელშიც რუსი ხალხი ცხოვრობს, მხოლოდ მისი აღარ არის, ამიტომ რუსული ნაციონალიზმი დაარღვევს სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილების წინასწორობას და საფრთხეს შეუქმნის სახელმწიფოს ერთიანობას. რუსული ნაციონალური სიამაყის უსამართლო ზრდა რუსი ხალხის წინააღმდეგ განაწყობს სახელმწიფოს სხვა ხალხებს, ანუ დაპირებს რუს ხალხს მათგან. თუ ადრე თვით ყველაზე უკიდურესად გამობატული რუსული ნაციონალური თავმოყვარეობაც კი იყო ფაქტორი, რომელსაც შეიძლება დასახელწიფო დაყრდნობოდა, ახლა ეს თავმოყვარეობა თუ უზომო სიამაყეში გადაიზრდება, მაშინ ანტიასახელმწიფოებრივ ფაქტორად იქცევა. იგი კი არ

შექმნის, არამედ დაშლის სახელმწიფოებრივ ერთობას. სახელმწიფოში რუსი ხალხის ახლანდელი, უკვე შეცვლილი როლის გათვალისწინებით უაღრესად გამობატული რუსული ნაციონალიზმი მივა რუსულ სეპარატიზმამდე, რაც ადრე წარმოუდგენელი იყო. ყველაზე უკიდურესი ნაციონალისტიც კი, რომელსაც სურს, რომ, რადაც უნდა დაუჯდეს, რუსი ხალხი იყოს სახელმწიფოს ერთადერთი პატრონი და ეს სახელმწიფო სრულად და განუყოფლად ეკუთვნოდეს მხოლოდ რუს ხალხს, უნდა შეეგუოს თანამედროვე პირო-

თუ ადრე რუსეთის იმპერიას ერთ მილიანი-ბად კრავდა ის, რომ იმპერიის მთელი ტერიტორია ერთ პატრონს – რუს ხალხს ეკუთვნოდა, რომელსაც რუსი მეფე ჰყავდა, ეს ფაქტორი ამჟამად განადგურებულია. ისმის კითხვა: რა ფაქტორმა უნდა გაამთლიანოს ახლა სახელმწიფოს ნაწილები ერთ სახელმწიფო მილიანობად?

ასეთ გამაერთიანებელ ფაქტორად რევოლუციამ წამოსწია ცნობილი სოციალური იდეალის მიღწევა. სსრკ მხოლოდ ცალკეული რესპუბლიკების ჯგუფი კი არ არის, არამედ სოციალისტური რესპუბლიკების, ანუ ისეთი ქვეყნების, რომლებიც მოისწრაფვიან, ხორცი შეასხან ერთსა და იმავე სოციალურ წყობას და სწორედ საერთო იდეალი ამთლიანებს ამ რესპუბლიკებს.

საერთო სოციალური იდეალი და სსრკ-ის ცალკეული ნაწილების სწრაფვა ამ მიმართულებით, რა თქმა უნდა, არის ძლიერი გამაერთიანებელი ფაქტორი და დროთა განმავლობაში ამ იდეალის ხასიათი რომც შეიცვალავს, სოციალური სამართლიანობის ზოგადი იდეალი მაინც აუცილებლად უნდა დარჩეს და ამ იდეალისკენ სვლაზე ყოველთვის უნდა ედოს საფუძვლად იმ ხალხებისა და იმ მხარეების სახელმწიფოებრიობას, რომლებიც ახლა გაერთიანებულნი არიან სსრკ-ში. თუმცა ისმის კითხვა, საკმარისია კი ეს ფაქტორი ერთ სახელმწიფოში სხვადასხვა ხალხის გასაერთიანებლად? იმ ფაქტორად, რომ უზბეკეთის რესპუბლიკა და ბელორუსიის რესპუბლიკა შიდა პოლიტიკაში მიზნად ისახავენ ერთი და იმავე სოციალური იდეალის მიღწევას, სულაც არ გამოიმდინარეობს ის, რომ ეს რესპუბლიკები აუცილებლად ერთ სახელმწიფოში უნდა

ბეჭდში იმ აზრს, რომ მის „რუსეთს“ ჩამოსცილდა განაპირა „მხარეები“. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ასეთი რადიკალურ-ნაციონალისტური ოცნება მხოლოდ იმ დადგინებულ საზღვრებში ახდება, რომელშიც დიდი რუსი ხალხი ცხოვრობს. ეს კი არის თანამედროვე რუსეთი ურალამდე. ამგვარად, სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით ახლა წრეგადასული რუსი ნაციონალისტი არის სეპარატისტი და „სამოსტინიკი“* ისევე, როგორც უკრაინელი, ქართველი, აზერბაიჯანელი და სხვა რომელიმე ნაციონალისტ-სეპარატისტი.

II

ერთიანდებოდნენ. უფრო მეტიც, სოციალური იდეალის ერთიანობა სულაც არ გამოირცხავს, რომ ეს ორი რესპუბლიკა მტრულად იყოს განწყობილი ერთმანეთის მიმართ ან ერთმანეთს ომი გამოუცხადონ. აქედან ცხადია, რომ სოციალური იდეალი არ არის საკმარისი სსრკ-ის ცალკეული ნაწილების ნაციონალისტურ-სეპარატისტული სწრაფვების საწინააღმდეგოდ და რომ უნდა მოიძებნოს კიდევ რაღაც სხვა მათ შესაჩერებლად.

თანამედროვე საბჭოთა კავშირში ნაციონალიზმისა და სოციალიზმის საწინააღმდეგოდ მოქმედებს კლასობრივი შუღლი და პროლეტარიატის სოლიდარული ცნობიერება გარედან მუდმივად მოსალოდნელი საფრთხის გამო. სსრკ-ის შემადგენელი ხალხებიდან სრულყოფილიან მოქალაქეებად იწოდებიან მხოლოდ პროლეტარები და, არსობრივად, თვითონ საბჭოთა კავშირს შეადგენს არა იმდენად ხალხები, არამედ ამ ხალხთა პროლეტარიატი. ძალაუფლების ხელში ჩაგდებასა და საკუთარი დიქტატურის დამყარების შემდეგ სსრკ-ის ხალხთა პროლეტარიატი სულ გრძნობს მტრული ძალების მხრიდან საფრთხეს როგორც შიგნით (რადგან სოციალიზმი ჯერ არ დამყარებულა და მიმდინარე „გარდამავალ“ პერიოდში სსრკ-ის შიგნით თვით კაპიტალისტებისა და ბურჟუების არსებობაც დასაშვებია), ასევე გარეთ (მთელი დანარჩენი სამყარო საერთაშორისო კაპიტალიზმისა და იმპერიალიზმის ხელმძღვანელობით). სსრკ-ის ხალხთა პროლეტარიატმა მიტაცებული ძალაუფლება რომ შეინარჩუნოს, აუცილებელია მისთვის ერთიანი სახელმწიფო.

* „სამოსტინიკი“ – რუსულ განმარტებით ლექსიკონებში განიმარტებოდა, როგორც უკრაინელი ბურჟუა-ნაციონალისტი (САМОСТІЙНИК, самостійник, муж. (полит.). Український буржуазний націоналіст, сторонник самостійності), ხოლო ნიკოლოზ ტრუბეცკომ გააფართოვა მისი მნიშვნელობა და ეს სიტყვა გამოიყენა რუსეთში ყველა სახის სეპარატიზმის აღსანიშნავად.

ნიკოლოზ ტრუშვეცი

სწორედ ამ ფონზე ებრძვის სსრკ-ის საბჭოთა ხელისუფლება სეპარტიზმს: სეპარტიზტებს უნდათ სსრკ-ის სახელმწიფოებრივი ერთიანობის დაშლა, მაგრამ ერთიანობა სჭირდება პროლეტარიატს მიტაცებული ძალაუფლების შესანარუნებლად. აქედან გამომდინარე, სეპარტიზტები პროლეტარიატის მტრები არიან. ამავე მიზეზით შესაძლებელია და აუცილებელიც არის ნაციონალიზმთან ბრძოლა, რადგან იგი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ფარული სეპარტიზმი. მარქსისტული დოქტრინის თანახმად, პროლეტარიატს არა აქვს ნაციონალისტური ინსტიტუტები, რაც ბურჟუაზიისა და ბურჟუაზიული წყობის მახასიათებელია. ნაციონალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა ხდება ხალხის ყურადღების ნაციონალური ემოციებიდან სოციალურ ემოციებზე გადატანით. ნაციონალური ერთიანობის შექმნებას, რომელიც ყოველგვარი ნაციონალიზმის საფუძველია, ამარცხებს გააფორებული კლასობრივი შუღლი, ხოლო ნაციონალური

ტრადიციების დიდ ნაწილს არცხევენ ბურჟუაზიულ წყობასთან, არისტოკრატიულ კულტურასთან ან „რელიგიურ-ცრუმორწმუნეობასთან“ კავშირის გამო. ამის მიუხედავად, ყოველი ხალხის თავმოყვარეობა დაკამაფილებულია იმით, რომ იმ ტერიტორიაზე, რომელზეც ეს ხალხი სახლობს, მისი ენა აღიარებულია ოფიციალურ ენად, ადმინისტრაციული და სხვა თანამდებობები, უდავოა, ამ ხალხის შვილებს უჭირავთ და თვით მხარესაც სახელი შერჩეული აქვს იქ მოსახლე ხალხის მიხედვით.

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ფაქტორი, რომელიც აერთიანებს სსრკ-ის ახლანდელ ნაწილებს ერთ სახელმწიფოდ მთლიანობად, კვლავ არის სახელმწიფოებრივი ტერიტორიის ოფიციალური ბატონ-პატრონის აღიარება. ოღონდ ადრე ასეთი პატრონი რუსი ხალხი იყო, ახლა კი პატრონი სსრკ-ის ხალხთა პროლეტარიატია, რომელსაც კომუნისტური პარტია ხელმძღვანელობს.

III

საკითხის გადაჭრის ზემოთ აღწერილი გზის ნაკლოვანებანი ნათელია. აღარაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ სსრკ-ის ხალხთა დიდი ნაწილის დაყოფა პროლეტარიატად და ბურჟუაზიად ან სწორედ არ არის, ან ნაკლებმნიშვნელოვანი და ხელიერწონია. ისიც უნდა აღინიშნოს, პრობლემის ასეთი გზით გადაჭრა მხოლოდ დროებითია. იმ ხალხების და ქვეყნების სახელმწიფოებრივი ერთიანობა, სადაც ძალაუფლება პროლეტარიატმა მიიტაცა, მიზანშეწონილია მხოლოდ პროლეტარიატისა და მისი მტრების ბრძოლის ამ კონკრეტული ეტაპისთვის. თვით პროლეტარიატიც, როგორც ჩარეული კლასი, მარქსიზმის თანახმად, დროებითი მოვლენაა და იგი აუცილებლად დაიშლება. იგივე უნდა ვთქვათ კლასთა ბრძოლაზეც. ამგვარად, სახელმწიფოს ერთიანობა რომელიმე პრინციპულად მუდმივ და ურყევ საფუძველს კი არ ეყარება, არამედ დროებით, პრინციპულად დროებით და წარმავალ ფაქტორს. ეს სულაც არ არის სასურველი მდგომარეობა და ბევრ არაჯანსაღ მოვლენას შეიცავს. იმისთვის, რომ თავისი არსებობა გაამართლოს, ცენტრალური ხელისუფლება იძულებულია, ხელიერწონად შეუქმნას საღრთებ პროლეტარიატს, თავად ქმ-

ნის კლასობრივი სიძულვილის ობიექტებს ახალი ბურჟუაზიის სახით, რაც ერთადერთ მიზანს ისახავს – პროლეტარიატი მიუსიოს ამ კლასს და ასე შემდეგ... მოკლედ, აუცილებელი ხდება, რომ პროლეტარიატი მუდამ ფიქრობდეს ერთ პრობლემაზე – მისი, როგორც სახელმწიფოს ერთადერთი პატრონის მდგომარეობა მყარი არ არის.

ამ სტატიის მიზანი არ არის სახელმწიფოს კომუნისტური კონცეფციის კრიტიკა. ჩვენ აქ პროლეტარიატის დიქტატურას განვიხილავთ მხოლოდ ერთი ასპექტით – როგორც სსრკ-ში შემავალი ხალხების ერთიან სახელმწიფოში გამაერთიანებელ და ნაციონალისტურ-სეპარტიზტული დინებების შემამკვეთელ ფაქტორს. უნდა ვეღიაროთ, რომ აქამდე პროლეტარიატის დიქტატურის იდეა კი მოქმედებდა, მაგრამ პრობლემის გადაწყვეტის საფუძველად არ გამოგდებდა. სსრკ-ის ცალკეული ხალხების ნაციონალიზმი ვითარდება იმის შესაბამისად, თუ რამდენად გუგუზა იგი თავის ახალ მდგომარეობას. განათლების განვითარება, დემნერლობის შემოღება სხვადასხვა ნაციონალურ ენებზე, ადმინისტრაციულ და სხვა თანამდებობაზე უპირატესად ადგილობრივი ხალხის წარმომადგენლების (туземцы*) დანიშვნა აღრმავებს

*. ამტერმინის – туземцы – თავდაპირველი მნიშვნელობა არის ძირითადი მოსახლეები, აპორიგენები, ავტოქტონები, მაგრამ მას ყოველთვის იყენებდნენ ირონიულ მნიშვნელობით და ვერც ერთ კონტექსტში ვერ ჩამოიშორებს იმ დამაკინებელ ელფერს, რომელიც ჰქონდა ამ ტერმინს XIX საუკუნის რუსულ ისტორიოგრაფიასა თუ გეოგრაფიაში (მთარგმნ.).

ცალკეულ მხარეებს შორის ნაციონალურ სხვაობებს, ადგილობრივ ინტელიგენტებს უჩენს კონკურენტის ეჭვნარევ შიშს „ნახსლის ელემენტებისადმი“ და მდგომარეობის გაძლიერების სურვილს. ამასთანავე სსრკ-ის ხალხთა შიგნით კლასობრივი ბარიერები თანდათანობით იშლება და კლასობრივი დაპირისპირებები ნელ-ნელა ქრება. ყოველივე ეს ერთად ქმნის სსრკ-ის თითოეული ხალხის ნაციონალურ და სეპარატისტულ მიდრეკილებებს. ამის საწინააღმდეგოდ პროლეტარიატის დიქტატურის იდეა უძღურია. ხელისუფლების სათავეში მოხვედრის პროლეტარიატს ზოგჯერ ძალიან დიდი, გადაჭარბებული დოზითაც კი ახასიათებს ნაციონალისტური

ინსტინქტი, რომელიც, კომუნიზმის დოქტრინის თანახმად, თანამედროვე პროლეტარიატს არ უნდა ახასიათებდეს. და ხელისუფლების სათავეში მოხვედრილ ასეთ პროლეტარიატს, როგორც ჩანს, უფრო ნაკლებად აღულებს მსოფლიო პროლეტარიატის ინტერესები, ვიდრე ეს კომუნიზმის დოქტრინით იყო მოსალოდნელი.

ამგვარად, პროლეტარიატის დიქტატურის იდეა, პროლეტარული სოლიდარობა და კლასობრივი შუღლის გაღვივება საბოლოოდ გამოუსადეგარი აღმოჩნდება სსრკ-ის ხალხთა ნაციონალისტური და სეპარატისტული სწრაფების საწინააღმდეგოდ.

IV

რუსეთის ყოფილი იმპერიის ნაწილების სახელმწიფოებრივი გაერთიანების საკითხი ამჟამად ეყრდნობა სახელმწიფოს კლასობრივი ბუნების მარქსისტულ სწავლებას და სახელმწიფოს ნაციონალური სუბსტრატის მისთვის დამახასიათებელ უგულვებელყოფას. მაგრამ უნდა ვიღიაროთ, ამ მოძღვრების მომხრეებს მხოლოდ ის დარჩენიათ, რომ ერთი ხალხის ბატონობა ერთი კლასის ბატონობით ჩაანაცვლონ, ანუ სახელმწიფოებრიობის ნაციონალურ სუბსტრატს კლასობრივი სუბსტრატი არჩიონ. ამ ჩანაცვებიდან დანარჩენი თავისთავად გამომდინარეობს. ამდენად, კომუნისტები ყოველ შემთხვევაში დემოკრატებზე უფრო მართალნი და თანმიმდევრულნი არიან, რადგან დემოკრატები უარყოფენ რუსული სახელმწიფოს ერთიან ნაციონალურ სუბსტრატს და მხარს უჭერენ ფართო საიმპერიო ავტონომიის, ანუ ფედერაციის იდეას კლასობრივი დიქტატურის გარეშე, ანუ არ ესმით, რომ ასეთ პირობებში ერთიანი სახელმწიფოს არსებობა შეუძლებელია.

იმისთვის, რომ რუსეთის ყოფილი იმპერიის ნაწილებმა გააგრძელონ არსებობა ერთიანი სახელმწიფოს შემადგენლობაში, აუცილებელია სახელმწიფოებრიობის ერთიანი სუბსტრატი. ეს

სუბსტრატი შეიძლება იყოს ნაციონალური (ეთნიკური) ან კლასობრივი. ამასთან, კლასობრივ სუბსტრატს, როგორც უკვე განვიხილეთ, რუსეთის ყოფილი იმპერიის ნაწილების გაერთიანება შეუძლია მხოლოდ დროებით. მტკიცე და მუდმივი ერთიანობა, შესაბამისად, შესაძლებელია, მხოლოდ ეთნიკური (ნაციონალური) სუბსტრატის შემთხვევაში. ასეთი რეკოლუციამდე იყო რუსი ხალხი. მაგრამ ახლა, როგორც უკვე ვემოთავე აღვნიშნეთ, შეუძლებელია იმ მდგომარეობის დაბრუნება, როცა რუსი ხალხი იყო სახელმწიფოს ტერიტორიის ერთადერთი მესპატრონე. ნათელია ისიც, რომ ვერც ერთი სხვა ხალხი, რომელიც ცხოვრობს ამ ტერიტორიაზე, ვერ შეასრულებს სახელმწიფოს ტერიტორიის ერთადერთი პატრონის ფუნქციას. აქედან გამომდინარე, იმ სახელმწიფოს ნაციონალური სუბსტრატი, რომელსაც სსრკ ჰქვია, შეიძლება იყოს იმ ხალხთა ერთობლიობა, რომელიც მის ტერიტორიაზე ცხოვრობს. ეს იქნება მრავალი ხალხისგან შემდგარი ნაცია და ექნება თავისი ნაციონალობა.

ამ ნაციას ჩვენ ვუწოდებთ ევრაზიულს, მის ტერიტორიას – ევრაზიას, მის ნაციონალიზმს – ევრაზიულობას.

V

ყოველი ნაციონალიზმი გამომდინარეობს მოცემული ეთნიკური ერთეულის პიროვნული ბუნებიდან და ამიტომაც ამტკიცებს ამ ეთნიკური ერთეულის (ხალხის, ხალხთა გაერთიანების ან ხალხის ნაწილის) ორგანულ მთლიანობას და თვითმყოფადობას. მაგრამ დედაამინაზე არ არის (ან თითქმის არ არის) მთლიანად ერთიანი ან ერთგვაროვანი ხალხი. ყველა ხალხში, თვით

ყველაზე მცირერიცხოვან ხალხშიც კი, გამოიყოფა ტომობრივი სახესხვაობანი, ზოგჯერ ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავებულიც კი როგორც ფიზიკური მონაცემებით, ისე ხასიათით, ზნე-ჩვეულებებით და სხვა. დედაამინაზე არ არის (ან თითქმის არ არის) მთლიანად იზოლირებული ან ყველასგან განაპირებული: ყოველი ხალხი შედის ხალხთა რომელიმე

ნიმუშობრივ ტრუშეკეში

ჯგუფში, რომელთანაც აერთიანებს ესა თუ ის თვისება; ზოგჯერ კი ერთი და იგივე ხალხი თვისებათა რაღაც ერთობლიობით ერთ ჯგუფს ეკუთვნის, სხვა თვისებებით კი მეორე ჯგუფის ნაწილია. შეიძლება ითქვას, რომ ეთნიკური ერთეულის მთლიანობა ამ ერთეულის სიდიდის უკუპროპორციულია, ხოლო ეთნიკური ერთეულის თვითმყოფადობა პირდაპირპროპორციულია ამ ერთეულის სიდიდისა: სრულ ერთგვაროვნებას, სრულ მთლიანობას მხოლოდ ყველაზე პატარა ეთნიკური ჯგუფები აღწევენ (მაგალითად, ერთი ხალხის რომელიმე პატარა ტომობრივი განშტოება), სრულ თვითმყოფადობას კი მხოლოდ დიდი ეთნიკური ერთეულები (მაგალითად, ხალხთა ჯგუფი) აღწევენ. ამგვარად, ნაციონალიზმი გარკვეულად განსხვავდება ფაქტობრივი არაერთგვაროვნებისა და ამ ეთნიკური ერთეულის არაიზოლირებულობისგან, სწორედ ამ განსხვავების ხარისხით შეიძლება განვსაზღვროთ ნაციონალიზმის სახეები.

ნათქვამიდან ჩანს, რომ ყოველ ნაციონალიზმს ახასიათებს როგორც ცენტრალიზაციის ელემენტები (რომელიც განსაზღვრავს ამ ეთნიკური ერთეულის ერთიანობას), ისე სეპარატისტული თვისებები (რომელიც განსაზღვრავს ამ ეთნიკური ჯგუფის თვითმყოფადობას და გამოარჩევს მას უფრო დიდ ერთეულში). აქედან ნათელია, რომ, რადგან ერთი ეთნიკური ერთეული შედის უფრო დიდ ერთეულში (მაგალითად, ხალხი შერის ხალხთა გაერთიანებაში, ოლონდ, თავის მხრივ, მოიცავს რამდენიმე ტომობრივ და სამხარეო სახესხვაობას, ნაციონალიზმებიც განსხვავდება ერთმანეთისგან ამპლიტუდისა და სივართოვისა და მიხედვით). თვითონ ნაციონალიზმებიც „შედიან“ ერთმანეთში კონცენტრირე-

ბული წრეების სახით იმ ეთნიკური ერთეულების შესაბამისად, რომლებსაც ყურდნობიან. ბოლოს უნდა აღვნიშნოთ, რომ ერთი და იმავე ნაციონალიზმის ცენტრალიზაციისა და სეპარატისტული ელემენტები არ ენიშნაღმდეგებიან ერთმანეთს, მაგრამ ორი კონცენტრირებული ნაციონალიზმის ცენტრალიზაციისა და სეპარატისტული, ელემენტები ერთმანეთს გამორიცხავენ. ესე იგი თუ A ეთნიკური ერთეული „შედიან“ B ეთნიკური ერთეულის შემადგენლობაში, მაშინ A ერთეულის ნაციონალიზმის სეპარატისტული ელემენტი და B ერთეულის ნაციონალიზმის ცენტრალიზაციის ელემენტი ერთმანეთს გამორიცხავენ.

ამდენად, იმისთვის, რომ მოცემული ეთნიკური ერთეულის ნაციონალიზმი სრულ სეპარატისტიზმში არ გადაიზარდოს, აუცილებელია მისი კომბინირება იმ დიდი ეთნიკური ერთეულის ნაციონალიზმთან, რომელიც მოცემული ეთნიკური ერთეული შედის. ევრაზიასთან მისადაგებით ეს ნიშნავს, რომ ევრაზიის (თანამედროვე სსრკ-ის) ცალკეული ხალხის ნაციონალიზმი კომბინირებული უნდა იყოს საერთოევრაზიულ ნაციონალიზმთან, ანუ ევრაზიულობასთან. ევრაზიული სახელმწიფოს თითოეულ მოქალაქეს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს არა მარტო ის, იგი ეკუთვნის ერთ რომელიმე ხალხს (ან ერთ რომელიმე ხალხის სახესხვაობას), არამედ ისიც, რომ თავად ეს ხალხი ეკუთვნის ევრაზიულ ნაციას. ამ მოქალაქის ნაციონალური ღირსება უნდა აკმაყოფილებდეს როგორც ერთის, ისე მეორის გაცნობიერება. სწორედ ამის შესაბამისად უნდა აიწყოს ამ ხალხების ნაციონალიზმი: საერთოევრაზიული ნაციონალიზმი უნდა იყოს ევრაზიის თითოეული ხალხის გაფართოება, კერძო ნაციონალიზმთა შერწყმა.

VI

ევრაზიის ხალხთა შორის ყოველთვის არსებობდა ძმობა და ადვილად ხდებოდა მათი დაძმობილება, რაც გულისხმობს ქვეცნობიერ ურთიერთსწრაფვასა და სიმპათიას (საპირისპირო შემთხვევა, ანუ ქვეცნობიერი ანტიპათია და განზიდვის სურვილი ევრაზიის ხალხებს შორის ძალიან იშვიათია). მაგრამ მხოლოდ ეს ქვეცნობიერი გრძობები, რასაკვირველია, საკმარისი არ არის. აუცილებელია, ევრაზიის ხალხთა ძმობა შეგნებულ ფაქტად იქცეს და თან მნიშვნელოვან ფაქტად. აუცილებელია, რომ ევრაზიის ყოველი ხალხი თავის თავს იაზრებდეს, როგორც ამ ძმობის წევრს, რადგან მას გარკვეული ადგილი აქვს

ამ ძმობაში და საჭიროა, რომ ევრაზიული საძმოს წევრობის განცდა ყოველ ამ ხალხში იყოს უფრო ძლიერი და მკაფიო, ვიდრე ხალხთა სხვა რომელიმე გაერთიანების წევრობა. შეიძლება ევრაზიის ცალკეული ხალხი ამა თუ იმ თვისებით სხვა, არაევრაზიული ჯგუფის გაერთიანებასაც ეკუთვნოდეს. მაგალითად, რუსები ენობრივი მახასიათებლებით ეკუთვნიან სლავ ხალხებს; თათრები, ჩუვაშები, ჩერემისები და სხვები – ეკუთვნიან ე. წ. ხალხთა „თურანულ“ ჯგუფს, თათრები, ბაშკირები, სარტები რელიგიური ნიშნით მუსლიმ ხალხებში შედიან. მაგრამ დასახელებული ხალხებისთვის ეს კავშირები ნაკლებად

მნიშვნელოვანი უნდა იყოს, ვიდრე ის კავშირები, რომლებიც მათ ხალხთა ევრაზიულ ოჯახთან აერთიანებთ. არც პანსლავიზმი რუსებისთვის, არც პანთურანიზმი ევრაზიელი თურანელებისთვის და არც პანისლამიზმი ევრაზიელი მაჰმადიანებისთვის არ უნდა იყოს პირველ პლანზე. მათ ყოველთვის უნდა გამოარჩევიდნენ ევრაზიელები. არადაც ყველა ეს „პან-იზმი“ ზრდის მრავალი ხალხისგან შემდგარი ნაციონალიზმის ცენტრიდანულ ძალებს, ხაზს უსვამს ამა თუ იმ ხალხის ერთი რომელიმე ნიშნით გამოირჩეულ ცალმხრივ ურთიერთობას ამა თუ იმ ხალხთან, რაც ვერ შექმნის რეალურ და ცოცხალ მრავალხალხოვან ნაცია-პიროვნებას, ევრაზიულ სამშობლო ხალხები ერთმანეთთან ცალმხრივად კი არ არიან დაკავშირებულნი, არამედ ისტორიული ბედის ერთიანობით*. ევრაზია არის გეოგრაფიული, ეკონომიკური და ისტორიული ერთიანობა. ევრაზიის ხალხთა ბედი ერთმანეთზეა გადაჯაჭვული, ამ მჭიდრო კავშირმა შექმნა ისეთი დიდი ნასკვი, რომლის დაშლა უკვე შეუძლებელია, რომელიმე ხალხის გამოყოფა ამ ერთობიდან შეიძლება მხოლოდ ბუნებაზე ხელოვნური ძალადობით და მხოლოდ ანგებს ამ ხალხებს. ასეთი ევრაფერს ვიტყვით იმ ხალხებზე, რომელთა ერთობას საფუძვლად უდევს, მაგალითად, ისეთი ცნებები, როგორც არის პანსლავიზმი, პანთურანიზმი ან პანისლამიზმი.

არც ერთი ეს ჯგუფი არ შექმნილა მასში შემაჯავრობის ისტორიული ბედის ერთიანობით. ამიტომ „პან-იზმების“ არც ერთ სახეს არ აქვს ისეთი პრაქტიკული ღირებულება, რაც საერთო-ევრაზიულ ნაციონალიზმს. ეს ნაციონალიზმი დირექტურად არა მხოლოდ პრაგმატული თვალსაზრისით, არამედ სასიცოცხლოდ აუცილებელია: ჩვენ ხომ უკვე ვნახეთ, რომ მხოლოდ მრავალხალხოვანი ევრაზიული ნაციის ერთიანობაზე დაფუძნებული ცნობიერება იქცევა რუსეთ-ევრაზიის სახელმწიფოებრიობის იმ ეთნიკურ სუბსტრატად, რომლის გარეშეც ადრე თუ გვიან იგი დაიშლება მისი შემაჯავრობელი ყოველი ნაწილის საუბედუროდ.

იმისთვის, რომ საერთოევრაზიულმა ნაციონალიზმმა წარმატებით შესასრულოს იმ ფაქტორის როლი, რომელიც გაერთიანებს ევრაზიულ სახელმწიფოს, საჭიროა შესაბამისად ევრაზიის ხალხთა შეგნების ხელახალი წვრთნა. რა თქმა უნდა, შეიძლება ვთქვათ, რომ ამაში თვით ყოველდღიური ცხოვრება გვეხმარება. მხოლოდ

ის ფაქტი რად ღირს, რომ ყველა ევრაზიელი ხალხი (და არც ერთი სხვა ხალხი მსოფლიოში) უკვე ამდენი წელია ერთად ცხოვრობს და უძლებს კომუნისტურ წყობას. ეს ერთი ფაქტი ქმნის ყველა ამ ხალხს შორის ახალ ფსიქოლოგიურ და კულტურულ-ისტორიულ კავშირებს და აიძულებს მათ, სულ უფრო და უფრო ნათლად და რეალურად იგრძნონ მათი ისტორიული ბედის ერთიანობა. მაგრამ ეს, რა თქმა უნდა, საკმარისი არ არის. აუცილებელია, რომ იმ ანდამიანებმა, რომლებსაც უკვე დღეს ნათლად და მკაფიოდ აქვთ გაცნობიერებული მრავალი მრავალხალხოვანი ევრაზიული ნაციის ერთიანობა, გაავრცელონ ეს რწმენა იმ ევრაზიელ ხალხში, რომელშიც მუშაობს. ეს არის ჯერაც ხელშეუხებელი სფერო ფილოსოფოსების, პუბლიცისტების, პოეტების, მწერლების, მხატვრების, მუსიკოსებისა და სხვადასხვა დარგის მეცნიერებისთვის. მრავალხალხოვანი ევრაზიული ნაციის ერთიანობის თვალსაზრისით საჭიროა მეცნიერების სხვადასხვა დარგების გადახედვა, ძველი, დაფხავებული სამეცნიერო სისტემების ნაცვლად ახლის შემუშავება. სწორედ ასეთი მიდგომით სრულიად ახლებურად მოგვიწევს ევრაზიის ხალხთა, მათ შორის რუსი ხალხის, ისტორიის წარმოდგენა.

ამ ხანგრძლივ პროცესში, რომელიც მიზნად ისახავს ნაციონალური თვითშეგნების ისეთ გადნეკობას, რომ მივიღოთ ევრაზიის მრავალხალხოვანი ნაციის სიმფონიური (გუნდური) ერთობა, რუს ხალხს ევრაზიის სხვა ხალხებთან შედარებით განსაკუთრებით მოუწევს საკუთარი ძალების დაბაბა, რადაც მას მეტად, ვიდრე სხვას, ელის ბრძოლა ამ ძველ წარმოდგენებთან და თვალსაზრისებთან, რომლებიც რუსული ნაციონალურ თვითშეგნებას ქმნიდნენ ევრაზიული სამყაროს რეალური კონტექსტის გარეშე, რუსი ხალხის წარსულს ამორებდნენ ევრაზიის ისტორიის ზოგად პერსპექტივებს. მეორეც, რუსმა ხალხმა, რომელიც იყო რუსეთ-ევრაზიის ტერიტორიის ერთადერთი ბატონ-პატრონი და ახლა არის რიცხოვნობით და მნიშვნელობით პირველი ევრაზიელი ხალხებს შორის, რა თქმა უნდა, მაგალითი უნდა მისცეს სხვას.

ნაციონალური თვითშეგნების გარდაქმნის თვალსაზრისით ევრაზიელები მუშაობენ განსაკუთრებულად რთულ პირობებში, სსრკ-ის ტერიტორიაზე ასეთ სამუშაო, რა თქმა უნდა, ღიად ვერ ჩატარდება. ემიგრაციაში კი ძირითადად

* იხ. კ. ა. ჩხეიძის სტატია „ევრაზიული ქრონიკაში“, IV. გამოცემა.

ნიკოლოზ ტრუბაცკოვი

ისეთი ადამიანები სჭარბობენ, რომელთაც არ ძალუძთ საკუთარ ცნობიერებაში რევოლუციის შედეგებისა და ობიექტური წინსვლის რეალიზება. ასეთი ადამიანებისთვის კვლავაც არსებობს რუსეთი, როგორც ისეთი ტერიტორიული ერთეულების კრებული, რომელიც რუს ხალხს ბრძოლით აქვს მოპოვებული და მხოლოდ მას ეკუთვნის სრულად და განუყოფლად. ასეთი აზროვნებიდან გამომდინარე ამ ადამიანებს უჭირთ საერთოევრაზიული ნაციონალიზმის შექმნისა და მრავალხალხოვანი ევრაზიული ნაციის ჩამოყალიბების პრობლემის გაგება.

მათთვის ევრაზიელები მოალატეები არიან, რადგან ცნება „რუსეთი“ ახალი ცნებით – „ევრაზიით“ ჩაანაცვლეს. მათ არ ესმით, რომ ევრაზიულმა მოძრაობამ კი არა, თავად ცხოვრებამ მოიტანა ეს „ცვლილება“, რომ რუსული ნაციონალიზმი თანამედროვე პირობებში უბრალოდ ველიკორუსული სეპარატიზმია, რომ ის წმინდა რუსული რუსეთი, რომლის „აღდგენასაც“ ისინი ესწრაფვიან, მხოლოდ ყველა განაპირა მხარის ჩამოშორებით, ანუ ეთნოგრაფიული დიადი რუსე-

თის (Великоросия) ფარგლებშია შესაძლებელი. არსებობს სხვა ემიგრაციული მოძრაობებიც, რომლებიც თავს ესხმიან ევრაზიულობას და მოითხოვენ, რომ ევრაზიელებმა უარი თქვან საერთოდ ნაციონალურ თვითმყოფადობაზე და ფიქრობენ, რომ რუსეთი, როგორც სახელმწიფო, შეიძლება დაეფუძნოს ევროპული დემოკრატიის სანყისებს, ყოველგვარი ნაციონალური ან კლასობრივი სუბსტრატის წინამონევის გარეშე. ეს ხალხი რუსული ძველი ინტელიგენციის მუდასავლეთეობის განწყობილების გამგრძელებელია. მათ არ უნდათ იმის გაგება, რომ სახელმწიფოს არსებობა უპირველესად ეყრდნობა მისი მოქალაქეების ამ სახელმწიფოსთან ორგანული ერთიანობის განცდას, ეს კი შეიძლება იყოს ან ეთნიკური, ან კლასობრივი. თანამედროვე პირობებში შესაძლებელია მხოლოდ ორგვარი გადაწყვეტა – ან პროლეტარიატის დიქტატურა, ან მრავალხალხოვანი ევრაზიული ნაციის ერთიანობა და თვითმყოფადობა და საერთო ევრაზიული ნაციონალიზმი.

1927 წ.

თარგმანი
თინა ბოლქვაძემ

აჩიხ ეფენდიევი

ელჩინ ეფენდიევი – აზერბაიჯანის სახალხო მწერალი, ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, თანამედროვე აზერბაიჯანული ლიტერატურის ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი წარმომადგენელი. დაიბადა 1943 წლის 13 მაისს ქალაქ ბაქოში, XX საუკუნის აზერბაიჯანული ლიტერატურის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი შემოქმედის, ილიას ეფენდიევის ოჯახში. პირველი მოთხრობა თექვსმეტი წლისამ გამოაქვეყნა. მისი პირველი წიგნი სათაურით „ათას ერთი ლამიდან ერთ-ერთი“ 1965 წელს დაიბეჭდა. მისი ნაწარმოებები თარგმნილია ინგლისურ, თურქულ, რუსულ, ფრანგულ, გერმანულ, არაბულ, ჩინურ, სპარსულ, პოლონურ და სხვა ენებზე.

„სარი გელინი“

...და მერე კოკისპირულად დაუშვა წვიმამ და მთების სალი კლდეები, ხასხასა ფერდობებზე აქა-იქ ამოზრდილი ხეების მწვანე ქოლგები, ბურქების ფოთლები, ხევის ძირში აქაფებული მდინარის თავზემით მწყობრად განოლილი ქარაფები მტვრისგან, მიწისგან დარეცხა, დაწმინდა, სუფთად ააპრილა და ამ წუთას ეს მთებიც, ეს სიმწვანეებიც, სალი კლდეებიც, ხევის გასწვრივ მიჯრილი ქარაფებიც სამყაროს უკიდევანობაზე, დაუსაბამობაზე და უსასრულობაზე ამეტყველდნენ...

...შემდეგ მთელი ეს უკიდევანობა, დაუსაბამობა და უსასრულობა სულერთიანად გალობამ მოიცვა და იმ გალობას, გეგონება, ხევის ძირში მოქაფქაფე მდინარემ, მთებმა, ხასხასა ფერდობებმაც სიტყვები აუწყვეს:

არ დაინუნის თმათა ბოლო,
 არ მატანენ მენ თავს მხოლოს.
 რა იქნება, ვნახო ერთხელ
 ჩემი სატრფოს სახე მხოლოდ.
 რა ვქნა, ვამე, ვავლახ, ვავლახ,
 რა ვქნა, ვამე, ვავლახ, ვავლახ.
 სარი გელინი...

...და ის კოკისპირული წვიმაც შეწყდებოდა, ისევ მოსალამავდებოდა, ისევ ჩამოლამდებოდა, მაგრამ ის გალობა, ის სიმღერა იმ ადგილებს აღარ მოსცილდებოდა:

არ ნაპრაღის გასწვრივ ღარად
 მწყემსო, მოაბრუნე ფარა.
 რა იქნება, თვალი მოვკრა
 ჩემი სატრფოს თვალთა ჯვავარს.
 რა ვქნა, ვამე, ვავლახ, ვავლახ,
 რა ვქნა, ვამე, ვავლახ, ვავლახ.
 სარი გელინი...

•
 სამწვადე „შემოდგომის წვიმის“ შესახებაობაში სახელის გარდა არაფერი იყო გულმისავალი. საბჭოთა კავშირის დროს ბაქოს მესამე მიკრორაიონში აშენებული რეასართულიანი საცხოვრებელი კორპუსის ეზოს ბოლოში რომელიღაც დანესებულების მომცრო საავტომობილო სარემონტო სახელოსნო მდებარეობდა, მაგრამ როგორც კი საბჭოთა კავშირი დაიშალა, ვიღაცებმა ეს სახელოსნო „გაპირივატიზაციეს“ და სამწვადე დადააკეთეს.

ახალი თარგმანები

მართალია, როგორც ამბობდნენ, აქ კარგ მწვადს აკეთებდნენ, მაგრამ რეასარტულიანი კორპუსის მოსახლეებს ბოლი, მწვადის გამუმდებულო სურნელება, შიგადამიგ იქ მისტურებულთა ჩხუბები და აყალმაყალი ყელში ამოსვლოდათ. ერთადერთი სასიამოვნო ის იყო, რომ ზოგჯერ „შემოდგომის წვიმისგან“ კლარნეტის სეფდანიჩხმა მოისმოდა. მაშინ სინჯარე ისადგურებდა და ეს ხმა რეასარტულიანის ბინადართა გულ-გვამში რაღაცნაირ გრძნობას ბადებდა, რითიც ისინი რაღაც დროით მწვადის იმ გამუმდებულ სუნსაც, ცეცხლისგან ანადენ ბოლსაც, უზრდელი კლიენტების ყვირილ-გნისასაც იფიწყებდნენ...

გაზაფხულის იმ მშვენიერ დილას, როცა კლარნეტზე შემსრულებელი ფატულა, ჩეულები-სდაკვალად, ლოგინიდან დილაადრიან ნამოდგა და ხელ-პირის დასაბანად გაემართა, ცოლმა – ფირუზემ – თითქოს მის ნამოდგომას ელოდაო, სამზარეულოდან თავი ნაიოყო და:

– ადექი, ფატულა? – იკითხა, მერე კი: – რაღაც მაქვს შენთვის სათქმელი... ნადი ხელ-პირი დაიბანე და მერე... – დაამატა, მაგრამ ეს ისე წარმოთქვა, რომ ფატულას გულში თარის ყვითელი ღარივით უსამეველად წვრილობა, მაგრამ ამავე დროს ძალიანაც გაჭიმულმა ყუვილმა დაიკვნესა: ფირუზემ ხმაში სანყალობობა, უღალავობა ჭვოდა და ფატულასავით კაცს მთელი ძალისხმევა დაესჭირდა, რათა ხელ-პირის დაბანისას გული გვარიანად არ ამოჯდომოდა. მან ამ ნუთისოფლის მისამართით გულში გამერიელი ქუჩური ვინებაც გაიტარა, რადგან ბოლო ხანებში – რა იყო ამის საბაბი? თვითონაც არ იცოდა! – თავისი ცოლის ყმანულიქალობა ხშირ-ხშირად წარმოუდგებოდა ხოლმე თვალწინ. ის დრო, როცა ამჟამინდელი ინით ნითლად შეღებილი ჭლარა არსად იყო, მაჯის სიმსხო უშავესი ორი ნანწვი თითქმის კოჭებამდე უცემდა, თვალად ნაგ შვლის ნუკრს ჩამოჰკავდა და მუსე და მთვარეს ნუნობდა. როცა მთელი უბნის ყმანვილკაცობას თვალელები ნანწვიან გოგოზე დაეკოსებინა, ნანწვიანმა გოგონამ უშქარ ვაფთა შორის ეს, ე.ი. ამწუთას გულში ნელანდელი ტკივილით ხელ-პირის მბანი ფატულა აირჩია.

ფატულა აირჩია, მაგრამ არა იმისთვის, რომ ოცდაათი წლის შემდეგ მზისა და მთვარის ნუნია იმ გოგოს ხმა ამგვარად გასანყლებოდა, იმისთვის კი არა, რომ ფირუზემ ეს გაზაფხულს უბნის ხუთივე ქორნილში ზედიზედ ერთი და იგივე კაბა სცმოდა, იმიტომ კი არ აურჩევია, რომ... და აქ

ფატულას ცოტალა დააკლდა, რომ საპონი სარკეში თავისი ანარეკლისთვის არ მიეთხილა სახეში. კარგია...

გვეყოფა...

სხვები შენზე უარეს ყოფაში არიან...

და იმხანად ფატულაც შავგერემანი, ხუჭუჭა, უკანდაუხეველი, ეზოს კარის მოპირდაპირე წყვილი თუთის ხის ჩრდილში მჯდომადი, ნარდის, ქუჩაში მიმავალი თუ ფანჯრებიდან მისი მოთვალთვალე გოგონების ფარული მზერის ქვეშ ლაღად მოთამაშე და მთელი უბნის ახალგაზრდობის მომგები ვაფი იყო. ასე, რომ იმ ნანწვიანი გოგოს მიერ ამოდენა ბიჭებში არჩევანის ფატულაზე შეჩერებაც ზაფხულის პაპანაქებაში უბნის კაცების ამ წყვილი თუთის ხის ჩრდილქვეშ თავმუფარებასავით რამ იყო, ზუნებრივი გახლდათ, ე.ი. და ამაში თვით გასაკვირალიც კი გასაკვირი იქნებოდა, რადგან ფატულაც თავისი წარმოსადგეგობით, შემართებით იმ ნანწვიანი გოგოს საღირაოდ ჭაბუკად მშვენივრდა, თუმცა მექუდე ჯაფარმა, ნანწვიანი გოგონას მამამ, ორივე ფეხით მაინც ცალ ჩექმას უყელა და – ჩემს ქალს „მეზურნეს“ არ ვაფატანო – აიხირა.

საქმე ის გახლდათ, რომ ფატულას ოჯახობა თაობების განმავლობაში მუსიკოსი იყო. პერპერაც, პაპაც, მამაც ბაქოში ცნობილი მედუდეუკეები იყვნენ და თვითონ ფატულასაც დუდეუკე დაკურა სულ პატარაობიდანვე ესწავლა. დუდეუკე მისთვის პატივითი, ნყალივით რამ იყო და თავად ფატულასთვისაც ამ მშვენიერ ქვეყანაზე უდუდეუკოდ ცხოვრება წარმოუდგენელი გახლდათ. მაგრამ, როცა მექუდე ჯაფარი გაჯიუტდა, ფატულა იმ ნანწვიანი გოგოს გულისთვის მთელი თავისი ცხოვრების აზრად მინანწვე დუდეუკე შეეშვა და კლარნეტზე გადავიდა.

კლარნეტი, ეტყობა, მექუდე ჯაფარისთვის დუდეუკე გაცილებით პატივსაცემი და აღმატებული იყო. ასე, რომ იმ ნანწვიანი გოგოს დასტური მისცა.

იმ დროიდან ოცდათექვსმეტი წელი გამოხდა.

იმ ოცდათექვსმეტი წლის განმავლობაში ფატულას კლარნეტმა ბევრი მეჯლისი გაისტუმრა, ბევრ ქორნილში დაუკრა, დიდი ჯალაბობა – თავიანთი თავი და კიდევ ხუთი გოგონა არჩინა. იმ კლარნეტმა გოგონები დაზარდა, ასწავლა და დაათხოვა.

საბჭოთა დროს ამდენი მუსიკოსი არ იყო. მაგრამ საბჭოთა კავშირი დაიშალა თუ არა, იმ სიმრავლის მომღერალი, დამკვერელი გამოჩნდა, რომ გასავალის პირდაპირ, ესენი აქამდე სად იყვნენ? დამოუკიდებლობა ამათხე რაგვარად დაორსულდა, რომ სულ პარტყაპურტყით შვა და აჩინა? თანაც ყველანი საკრავზე შემსრულე-

ბლებზე მეტად კარგ მონტიორს ჩამოჰვადენენ იმ აზრით, რომ ყველაფერს ელექტროდენს უერთებდნენ, ისეთ აურზაურს ატეხდნენ, ისე იმოსებოდნენ, რომ ფატიულას კლარნეტი ბოლოს პატარა სამწვადესა შერჩა და ერთ დროს ფულის მომტანი კლარნეტი, ახლა სამიოდ თუ ხუთიოდ მუშტორის ჯიბის იმედდალა აკენესდა.

და ხელ-პირის საპნით მბანი ფატიულა სარკეში განზრახ არ იყურებოდა, არ უნდოდა ამ თმაშეთხელებული, გაჭალარავებულუვაშიანი, მსუქანი კაცისთვის შეეხედა, მაგრამ ამწუთას სარკე თითქოს მაგნიტად ქვეულიყო, ფატიულას თვალები კი რკინად - სარკე ამ თვალებს თავისკენ ეზიდებოდა...

უნდა მიყურო!..
უნდა მიყუროო...

ნორვეგიელი მარტინიუს ასბიორსენი, უკვე შვიდი წელი იყო, რაც ბაქოში, უცხოურ სანავთობო კომპანიათაგან ერთ-ერთში მთავარი ბუღალტრის თანაშემწედ მუშაობდა და, მიუხედავად იმისა, რომ იბენი ძალიან უყვარდა, ბაქოს სიძველეებით მოვაჭრეებს იბენის გმირებზე გაცილებით უკეთ იცნობდა და, როცა იმ სიძველეებს შეჰყურებდა ანდა მოვაჭრეების მიერ მოსატანს წინასწარვე დაიფიქმნებდა, თავის საყვარელი კომპოზიტორის - გრიგის მუსიკისგან მოგვირილვე აღმატებულ ტემბობას განიცდიდა.

მართალია, ახლა ადგილობრივი მოსახლეობაც და მოვაჭრეებიც ხუთი-ექვსი წლის წინანდელეობით აღარ იყვნენ, ძალიან გამოფხიზლებულიყვნენ და საბჭოთა კავშირის ფაზის შემდეგ საზღვრები გახსნილიყო, ბაქოში ჩამოსვლელ-წამსვლელი უცხოელები სიძველეებს - უძველეს აზერბაიჯანულ ხალიჩებს, ოქრომჭედლობის ნიმუშებს, თუნდაც თანამედროვე მხატვართა ნაწარმოებებს წყლის ფასად იძენდნენ და უცხოეთში ათმაგად, ასმაგად ყიდდნენ ანდა ძალიან მცირე თანხად თავიანთთვის ძვირფას, მდიდრულ კოლექციებს ადგენდნენ - ხუთი-ექვსი წლის წინათ ასე იყო, მაგრამ შემდეგ ახალი მოვაჭრეები გამოჩნდნენ. ფასებმა აიწიეს. თუმცა, რამდენიც უნდა აწეულიყო და რესპუბლიკაში მცხოვრებნი როგორც გინდა გამოფხიზლებულიყვნენ, აზერბაიჯანში ძველი აზერბაიჯანული თუ აღმოსავლური ნივთების ფასი ევროპასთან და აშშ-სთან შედარებით ძალიან დაბალი იყო.

რა თქმა უნდა, ყოველთვის ასე არ იქნებოდა და მომენტით სარგებლობის დროც დამდგარიყო. მართალია, ასეთი ტემპებით აზერბაიჯანში სულ

მალე აღარაფერი დარჩებოდა, მაგრამ ეს შემდგომი ხანის პრობლემა იყო და ამ პრობლემებზე, დაე, შემდგომი ხანის ადამიანებს და თვით აზერბაიჯანელებს ეზრუნება.

უნებნი მკვრივხელო, ჭკვიანი და საქმის შემძლებელი მარტინიუს ასბიორსენი კი ამ ყველაფერთან ერთად გაქნილიც ვახლდა. ძველი აზერბაიჯანული ხალიჩებისა და სახალჩო ნაწარმებისგან სათავისოდ ძალიან კარგი და ძვირფასი კოლექციის მოწყობის შემდეგ მიხვდა, რომ აქ პირადი კოლექციის შექმნა არ ემართა, სერიოზული ბიზნესის გაჩაღება იყო საჭირო - მიხვდა და მთელი არსებით ჩაება კიდევაც. წლების განმავლობაში ამ ბიზნესის ფარული თუ ოფიციალური გზები გენიალურად აითვისა და კაიძალი ფულიც მოიგოდა ხელთ.

არც ერთ ნორვეგიელ ნაცნობ-მეგობარს (თავად მასაც) აზრადაც არ მოუყვიდოდა, რომ ოდესმე საბჭოთა კავშირი დაიშლებოდა და იმ საშუაარი საბჭოთა კავშირის დაშლა მარტინიუსს ასე გააბედნიერებდა. აგერ გუმინდლამდე სახელიც რომ არ იცოდა, იმ ქვეყანაში ამ მომცრო, მელოტ, ლიპიან კაცს ასე გაუმართლებდა.

ფირუზემ ახლად დაყენებული ჩაი, კარაქი, ყველი, პური ფატიულას წინ მაგიდაზე დალაგა თუ არა, ფატიულამ იგრძნო, რომ ფირუზე რაღაც მოულოდნელს ეტყოდა და, როცა შეასენა:

- აბა, სიტყვა მაქვს სათქმელიო?

და ფირუზემაც:

- ჩაი დალიე, მერე გეტყვიო - რომ უთხრა, ფატიულა ასი პროცენტით მიხვდა, რომ ფირუზე ახალს იტყოდა რაღაცას, მაგრამ, როგორი იქნებოდა ეს ახალი, კარგი თუ ცუდი? - ვერ იფიქმნა.

ფირუზეს თქმა ექარებოდა, მაგრამ ვერც ბედავდა თითქოს. ფატიულამ იფიქრა, ალბათ, გოგონებთან დაკავშირებით რაღაც ამბავიყო. მაგრამ რა უნდა ყოფილიყო? ახალ შვილიშვილს თუ ელოდებოდნენ, აქ მოსარიდებელი არაფერია - მეექვსე შექმნიბოდა - სხვა საბაბი კი ფატიულას არ აფიქრებოდა.

და, როცა კი ჩვეულებისამებრ, ყველი და პური მიირთვა, შაქრით დატკბილული ჩაი დალია:

- ჰოუ, - ამოიძახა. - რა მოხდა?

ფირუზემ:

- არაფერი... - უპასუხა. - რა უნდა მოხდეს, ღვთის მადლით ყველაფერი რიგზეა...

- ხომ ამბობდა რაღაც მაქვს სათქმელიო...

ფირუზე მიუახლოვდა, მაჯაზე ჩასჭიდა ხელი:

- აქეთ გამოდი, - უთხრა და ფატიულა ოთახ-

ის ეზოში გამავალი კარისკენ გაიყოლა.

ახალი თარგმანები

ზუსტად ოცდათექვსმეტი წელი იყო, რაც დოჯახებულობიყენენ და ამ ოცდათექვსმეტი წლის განმავლობაში, როცა კი ფირუზეს ხე-ნლის შეეხებოდა, ფატიულას ჟრჟოლა დაუვლიდა ხოლმე, თითქოს...

თითქოს...

თითქოს ისევ იმ წვეილნანავიანი გოგოს ხელი შეხებოდეს, იმ ხელის სითბო, იმ სითბოს მოგვრილი გრძნობა შემონთებოდეს...

ფატიულას ეზოს კარის პირდაპირ ტანმსხვილი, ბებერი თეთრი თითა ყურძენი იდგა და ამ ყურძნის წლოვანება ფატიულასაზე მეტი იყო. ყურძენი ტოტები ფატიულას ერთსართულიანი სახლის ბანზე აეზიდათ და ტალავური გაეკეთებინათ. გაზაფხული დადგებოდა თუ არა, ტოტები შეიფოთლებოდნენ და მცირე ხანში ის ტალავური უბნის ერთ-ერთ სამოთხისულ კუთხედ გადაიქცეოდა. თვით პაპანაქება სიციხეშიც კი ფოთლების სიხშირით მზე ვერ ატანდა. ყველაზე კარგი კი ის გახლდათ, რომ ის ბებერი ვაზი ისეთ ხასხასა, ნაზ ფოთლებს დაიყრიდა, თითქოს სამოცდამათედ ან მეოთხმოცედ კი არა, პირველად გამოემუღოსო, და ისეთ ნაყოფს ისხამდა, რომ ფირუზე მთელი წლის ბანჯს, ძმარს, ბაქმასხს ამაზდებდა. თავფლივით ნაყოფს სათლებით უგზავნიდა გოგონებს, ფოთლოს ამაროლებდა და ზამთარსა და შემოდგომაზე ვაზის ფოთლის ისეთ ტოლომს აკეთებდა, რომ ფატიულასთვის მსოფლიოში მის მსგავსს არავინ აკეთებდა და ვერც გააკეთებდა.

ფირუზემ ფატიულა ეზოში გაიყვანა და ხასხასა მწვანე ფოთლები, თითქმის ხელისგული-სოდენად მონეული მტევნები აჩვენა:

- ფატიულა, ხედავ?

ფატიულაც, რაც უნდა იყოს, ხელოვანი გახლდათ და გაზაფხულის დილას ფირუზეს მიერ გარეთ გამოხმობამ, მწვანედ მოლიმარი ვაზის ტოტებისკენ გახედვინებამ, სიმართლე თქვას, გვარიანად ააღელვა და მანაც, როგორც ახალგაზრდობაში სწევოდა, შუა ეზოშივე ფირუზეს მკალეთა შივან მოქცევა და მკერდზე მიკვრა მოინადინა, მაგრამ ფირუზემ ამ დროს:

- იცი, ფატიულა, რადაცის თქმას ვაპირებ, მაგრამ... არ გაბრაზდებ... - რომ უთხრა, ფატიულას გული თითქოს სიკარგიელში გადაეშვა და მიხვდა, რომ ძალიან, ძალიან ცუდ რამეს მოისმენდა.

ფირუზემ თქვა:

- ფატიულა... იცი... მინდა... მინდა, რომ ფოთლები შევარგოვ და ბაზარში წავიღო გასაყიდად...

თავდაპირველად ფატიულას მოეჩვენა, ფირუზეს ნათქვამი სწორად არ მომეყურაო, მაგრამ, როცა ეს სიტყვები მის გონებას სილასავით

გაენნა, ფატიულას სახე რა დღეში უნდა ჩაყარდ-ნილიყო, რომ ფირუზეს ფერი დაეკარგა და, როცა ფატიულამ ხრიალით:

- რა? - ამოიძახა, ფირუზეს მყისვე:

- არ გაბრაზდე, ფატიულა, ღმერთს გაფიცებ, არ გაბრაზდე! - მისი დაყვავება დაეწყო.

ფატიულამ კი იმავე ხრიალით:

- ჩემი ცოლი ბაზარში გავა და ფოთოლს გაყიდის? - მაგრამ თითქოს ეს ფირუზეს კი არა, საკუთარ თავს, სინამდვილეში უცნობ არსებას ჰკითხა...

ეგებ, ბედ?

ეგებ, ღმერთს?

ვის?

არ იცოდა, მაგრამ ის კი კარგად მოეხსენებოდა, რომ ასეთ ყოფაში თავის ამოყოფას, იმ წვეილნანავიანი გოგონას ოცდათექვსმეტი წლის შემდეგ ამ დღეში ჩაგდებას ის, ანუ ფატიულა რომ მომკვდარიყო, ათასწილ უჯობდა.

ფატიულას ერთ წამში გადმოკარკული თვალები, სისხლმონოლილი სახის შემყურე ფირუზე გვარიანად დაშინდა. ბოლო ხანებში ფატიულას ისედაც სისხლის წნევა მაღალი ჰქონდა (ზოგჯერ 110-170 ურტყამდა) და ფირუზემაც გულწრფელი ვედრება წამოიწყო:

- ფატიულა, გენაცვალე, ეგ ხომ სიტყვა იყო და მეტი არაფერი... გენაცვალე, ფატიულა... ყურადღებას ნუ მიაქცევ, თითქოს არც მითქვამს, ფატიულა... ღმერთს ვფიცავ, არასოდეს გავიმეორებ... - ფირუზემ ისევ ფატიულას მაჯას მოავლო ხელი და ამ ოცდათექვსმეტი წლის განმავლობაში პირველად ფატიულამ უხეშად მოიცვია იგი:

- ხელი მომპორე გეუბნები!..

• მის მერილინ ჯონსონი ორმოცდათერთმეტი წლის კი იყო, მაგრამ აქამდე არ გათხოვილიყო. თანაც ზომიან მტყად მსუქანი გახლდათ. აშშ-ში ასეთ სქელ ადამიანებს მალიმალ შეხედებით, მიხეზი კი საკვების შემადგენლობაში არსებული ხელოვნური ნივთიერებებია.

ჭამა მის მერილინ ჯონსონის ცხოვრების უმთავრეს პრობლემად და უკვე ძირითად მიზნადაც ქცეულიყო. ამ კუთხით მის მერილინ ჯონსონი უკანასკნელი სამუშაო ადგილით ძალიან კმაყოფილი გახლდათ.

მის მერილინ ჯონსონი ნიუ-იორკში, მანჰეტენზე, გაეროს შტაბ-ბინასთან ძალიან ახლოს სასტუმრო "Regal Y.N. Plaza"-ს მოპირდაპირე სახლის 23-ე სართულზე ცნობილი და გავლენიანი ბანკის თანამშრომლის, მისტერ ისაკ ბლუმენტალის ბინაში მოსამსახურედ მუშაობდა.

იმის გამოსობით, რომ მისტერ და მისის ბლუმენტალები ჭამას ძალიან დიდი ყურადღებით ეკიდებოდნენ და ცოტას მიირთმევდნენ, მალა-ზიამი ნაყინი თუ შეკვეთილი სურსათის უმეტესობა უხმარი რჩებოდა და მის მერილინ ჯონსონიც ბინის საქმეებთან ერთად, ნისკელი მარცვალს რომ ფეკავს, სწორედ იმგვარად დილიდან-საღამომდე ეკოლოგიურად ძალიან სუფთა და ამიტომაც უძვირესი სურსათის ათვისებით იყო დაკავებული.

მისტერ და მისის ბლუმენტალები ბერნი, სიტყვააუნენი, მმეიდნი, ნყანანი და უზრუნველი ცხოვრების მოყვარულნი იყვნენ.

მისის ბლუმენტალს თეთრი, ფითქინა პუდე-ლი ჰყავდა და იმ პუდელს უფრო მეტს ელაპარაკებოდა, ვიდრე მისტერ ბლუმენტალს ანდა მისის ჯონსონს. ძალი ნშირად გაჰყავდა სუფთა ჰაერზე, თვითონ წმენდა, თვითონ ბანდა, კერძო პარიკმახერთანაც თვითონ მიჰყავდა და ახალ მოდაზე აურეჭინებდა, მის ხვეულა ბენჯანს თვითონ ვარცხნიდა, თვითონ აჭმევდა და მის ჯონსონს ძალთან დაკავშირებით არავითარი ჯაფა არ ადგა.

მისტერ ბლუმენტალი, გარდა იმისა, რომ ფინანსურ რეგებში ცნობილი და გავლენიანი ბანკის თანამშრომელი იყო, აღიარებული კოლექციონერიც გახლდათ. უძველეს სამუსიკო ინსტრუმენტებს აგროვებდა. სამსახურიდან მოსვლისა და მსუბუქი ვახშმის შემდეგ, შუალაგმდე დროს იდეალური წესრიგით შეგროვებული კოლექციის დამტევე სამ ოთახში ატარებდა. თავისი მდიდარი კოლექციის იშვიათ ნიმუშთაგან ერთ-ერთს აიღებდა, საფარძელში მოხერხებულად მოკალათებოდა, გამადიდებელი შუშით იმ ნიმუშს სანტიმეტრობით სწავლობდა, სხვადასხვა საინფორმაციო წიგნებში, კატალოგებში იხედებოდა და ა.შ.

კოლექციამში შემავალი ნიმუშების, მათ შორის, გ. და სალის ერთი, ა. და ნ. ამპტიების ერთი, სტრადივარიუსის კი ორი(!) ვიოლინოს მტკერსაც მისტერ ბლუმენტალი პირადად თვითონ წმენდა და ამ თვალსაზრისითაც მის ჯონსონს არაფერი ჰქონდა სადარდებელი – რაიმე ხელიდან არ დამივარდეს, არ გაიბზაროს, არ დაზიანდეს, არ გაიკანონოს, რამეს არ შეეხოსო და ა.შ.

რა ფირუზეს ბრალი იყო? ჰა? რა მისი ბრალი იყო? არავითარი... შეხე, ეს სახლი, ეს საცოდავი ფირუზე რას დაამსგავსე, რომ ხილის ფოთლების შეგროვება და ბაზარში გაყიდვა განუზრახავს... მამაშენი ეზოში ვაზს რომ რგავდა, განა აზრად

მოუვიდოდა, ოდესმე მისი ვაჟის ოჯახი ისეთ დღეში ჩავარდებოდა, რომ იძულებული შეიქნებოდა, ფოთლი გაეყიდა?.. იმ ცხოვრებულმა მექედელ ჯაფარმა, წყვილანანავა გოგონას „მეზურისთვის“ გაყოლება რომ არ უნდოდა (ძალიანაც კარგს შერებოდა) და კლარნეტზე შემსრულებელს გააყოლა (ძალიანაც შეცდა!), ახლა თავისი გოგონას ყოფის გამო საფლავში არ იწრიალოს და, რა ქნას? შე ბრწყინო და ბრიყვის შვილო, ფირუზესთვის ხელის კვრას ნადი და თავი კედელს ურახუნე, გირჩევნია, ფირუზემ რა ქნას?..

...და მაგინდასთან უტყვე-უთქმელად მჯდომამა, თითოეულის ერთმანეთს მსლორთავ-მომომოშავმა ფატულამ ეზოდან ოთახში შემომავალ და ტირილისგან თვალმზანითლებულ ფირუზეს რომ მოჰკრა თვალი, წამოდგომისა და ფირუზეს ჩახუტებისგან თავი ძლივს შეიკავა. „რა შენი ბრა-ლია, უმაქნისის ერთი მე ვარ“ – თქმას ცოტადა დააკლდა. მაგრამ თავი დაიოკა და შეეშინდა, უცაბედად ფირუზესთან გული არ აჩუყებოდა და ამიტომაც მაგინდაზე დაწყობილი ხლებებისთვის და თითების ფშვინებისთვის თვალის მოცილებაც ვერ გაბედა და მხოლოდ:

– კი მაგრამ, რა არის, რა ხდება? – იკითხა.

არც ფირუზეს შეუხედავს მისთვის, მაგინდაზე ჩაის და პურის ნარჩენების მოგროვება-აგროვებით, ათრთოლებული ხმით უთხრა:

– ბავშვის მცირე ქორნილი მოდის...

...მიხვლიდა, შე ჩლუნგო, მიხვლიდა?..

საჩუქრის ყიდვა უნდა ბავშვისთვის და რა ქნას? რა უყოს? ის კლარნეტი დაგეცეს თავზე! რა მოგაქვს სახლში? რაც მოგაქვს, იმასაც მუცელში იტენი!

საქმე ის გახლდათ, რომ ზუსტად ხუთი დღის შემდეგ – ამ კვირა დღეს – ფატულას ხუთი წლის შვილიშვილს წინდაცვეთას ჩაუტარებდნენ და, რიცვა ფირუზე საჩუქარზე და იმ საჩუქრის რითი ყოფის თაობაზე დაფიქრდა, ბებერი ვაზი მოისაზრა...

ახლა ხომ მიხვდი, შე შტერო!..

•
რა თქმა უნდა, ფატულამ იცოდა, რომ „შემოდგომის წვიმისგან“ შემოსული თანხა ცოტაა, სახლის ხარჯებსაც ვერ აუღის, მაგრამ, საქმე აქამდე თუ იყო მისული, ვერ წარმოედგინა, რადგან ფულს ყოველთვის ფირუზეს აბარებდა და სახლის ხარჯებსაც ის განკარგავდა. ფირუზე კი ფატულასთან არაფერზე ჩიოდა, რათა არ მიუეჭამებინა. ფატულა ისედაც ყველაფერს აკეთებდა, რაც შეეძლო. ამ ასაკში სამწვადეში შეილისტოლა მოქიფებების (თანაც როგორი მო-

ქეფების! ერთი მთერალია, მეორე მოჩხუბარი, მესამე, დმერთმა უწყის, რა ჩიტი ბრძანდება...) შეკვეთით კლარნეტზე უკრავდა – ბეჩავ ფატულას ამის მტეტი რაღა ექნა?

მაგრამ ეს ქვეყანა სულ თავუკულმაც რომ ამოტრიალებულიყო, ფატულა საკუთარ სახლში ისეთ მდგომარეობას, ცოლს იძულებულს რომ გახდოდა, შეიღობილის მცირე ქონებისთვის საჩუქრის საყიდლად ბაზარში ფოთლის გაყიდვა მოგუენებოდა, ვერ შეეგუებოდა.

და ფატულა ამ დროს ფირუხეს მიერ განსაკუთრებული სინესრიგით მორთული ბუფეტის წინ შეჩერდა, თვალები ბუფეტის ზემო მხარეს, შუშის მიღმა იმ ძველ სადაფიან დუდუკს გაუშტერა. ვერცხლით, სადაფით და ფირუხით ნახ-ნახავი ეს დუდუკი ფატულას მამა-პაპათავან შემორჩენოდა და ფატულას ოჯახის სანუკვარ რელიკვია იყო.

თავის დროზე ამ დუდუკის თაობაზე გაზეთებშიც წერდნენ, მუზეუმებიდან მისი ყიდვის სურვილიც გამოეთქვათ, მაგრამ ფატულამ არ გაატანა, რადგან ფიქრობდა, რომ დუდუკის გაყიდვით ან ვინმესთვის მიცემით წინაპრების სულის წინაშე კაცისთვის უკადრის ჩაიდნენა.

და საეროდაც, ზოგჯერ ფატულას ეჩვენებოდა, რომ, როცა დუდუკს კლარნეტი ანაცვალა, სწორედ იმ დღიდან დუდუკი მხოლოდ მასზე კი არა, მთელ ქვეყნიერებაზე განაწყენდა, გაიბუტა.

თუმცა ზოგჯერ – ნელიწანამო ერთხელ ანდა ორ ნელიწანამო ერთხელ ფატულა დუდუკს ბუფეტიდან გამოიტანდა, ეზოში გავიძოდა, იმ ვაზის მოპირდაპირედ პატარა აუზის კოხტად შეკირულ მოაჯირზე ჩამოჯდებოდა, დუდუკს მომართავდა და „სარი გელიწან“ უკრავდა.

იმნუთას ფატულა გრძნობდა: თითები თ დუდუკის ნასვრეტებს რომ ეხებოდა, დუდუკი ნელნელა ურიგდებოდა და იმასაც ამჩნევდა, რომ ბუფეტის თვალში გამოკეტვის შემდეგ ამ ხნის მანძილზე დუდუკი მოთმინებით ამ დღეს – ეზოში „სარი გელიწანს“ ამ ინტიმურ დღესასწაულს ელოდა.

მუზეუმის თანამშრომლებს დუდუკზე არაბული ანბანით, სადაფით დაწერილი ნაწერიც ამოეკითხათ და ფატულას ის ნაწერი კირილიცათი თეთრ ქაღალდზე ამოებუქდინებინა და, როგორც მუზეუმებშია ხოლმე, დუდუკის წინ დადგა:

ნელი – 923

ჯამადიულ-ავალი – 6

თავრიზი

ოსტატო მუჰამად იბნ იუსუფ იბნ მუტალიბი ეს – დუდუკის თავრიზში შემქმნელი ოსტატის სახელი და ჰიჯრის კალენდრით შექმნის თარი-

ღი იყო, რაც, იმავე მუზეუმის თანამშრომლების გამოთვლით, ქრისტიანული ნელთადრიცხვის 1516 წლის 30 ივნისს ემთხვეოდა.

საჭოთა დროს ახლანდელით არ იყო. მაშინ მუზეუმებს ბევრი ფული ჰქონდათ და იმ მუზეუმის თანამშრომლებიც ბევრს ეცადნენ, მაგრამ ფატულასთან მაინც ვერაფერი გააწყვეს. მხოლოდ უფლება მისცა, სურათი გადაეღოთ, სადაც უფროდ იქ ეჩვენებინათ, რაც მოუნდებოდათ, ის დაეწერათ, მაგრამ ის სადაფიანი დუდუკი თავისთან ბუფეტის ზემო თვალში დარჩა და კიდევ უფრო პატივდებული გახდა.

ფატულას სახლისგან ოთხიოდ კარის შემდეგ ალაკბარი ცხოვრობდა. ალაკბარი სპილენძის ოსტატი იყო და წინათ ბაქოში, ბასინის ქუჩაზე, 11 ნომერ ტრამვის სადგურზე პატარა სახელოსნოც ჰქონდა. მოგვიანებით ქუჩა გააგანირეს და ის სახელოსნოც მიშალ-მოშალეს და იმდროიდან მოყოლებული ოჯახს სპილენძის ჯამ-ჭურჭლის მკალავობით არჩენდა. მაგრამ საბჭოთა კავშირი დაიშალა თუ არა, უცნაურმა ამბავმა იჩინა თავი: ალაკბარის სარდაფში სპილენძის ქვაბებზე, სანებზე, სამორებზე და სხვა მტკრიანი სპილენძის ნივთებზე ტაციობა შეიქნა. თავის დასუფლი ფუტკრებივით ჯერ უცხოელები, შემდეგ კი ერთბაშად გამოჩეკილი ბაქოელი გადაწყვიდელები ალაკბარის სპილენძის ჭურჭლეულობის დიდ ფულად ყიდვას შეუდგნენ და, როცა სპილენძის ჭურჭელი გათავდა, ალაკბარი თავად გადაიქცა გადაწყვიდელად და თვალდათვალ გამდიდრდა, უბნის ყველაზე კარგად მცხოვრებ კაცთაგანი შეიქნა. ის კი არა და, თავისთვის „მერსედესიც“ შეიძინა. მართალია, ეს „მერსედესი“ 1986 წლის გამოშვება იყო, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში „მერსედესი“ იყო მაინც.

კატა სუნს რომ იცემს, ალაკბარი ზუსტად სამჯერ ეახლა ფატულას და ხსენებული დუდუკის ყიდვის სურვილი გამოთქვა. თანაც ყოველ მისვლაზე მისაცემ თანხას რაღაც რაოდენობით ამსხვილებდა, მაგრამ მაინც ვერ ყყიდა. ხოლო უკანასკნელი ვიზიტისას ფატულას თვალები მოეჭუტა და: ალაკბარ – ეთქვა – ამ სახლის კარი შენთვის ყოველთვის ღიაა, მაგრამ ამ საკითხზე ფეხი აღარ შემოდგა! – რის შემდეგაც ფატულას ხასიათის კარგად მცოდნე ალაკბარი დუდუკიან დაკავშირებით აღარ მისულოცა.

მთელ უბანს, ფატულას ნაცნობებს, თვით ფირუხესაც ასე ეგონა, რომ კლარნეტი ფატულასთვის ყველაფერია, მისი გულის მესაიდუმლეა, გულისხმა და უბანიც, ნაცნობიც, ფირუ-

ზეც მართლები იყვნენ. მართლაც რომ ასე იყო, მაგრამ ფაქტულას გულის ძალიან ღრმა ძირში ერთი წერტილი არსებობდა. ამ წერტილამდე ასე იყო, მის იქით კი სხვა გრძნობა დღულდა და ამის შესახებ ქვეყნად არავინ, ფირუზემაც კი არა იცოდა რა. არ იცოდა, რომ იმ წერტილის მიღმა ფაქტულასთვის კლარნეტი არაფერს ნიშნავდა(!), რადგან იმის მიღმა ბუნების ხმა მოისმოდა, ანუ ზღვის ფრთონვა, ჩიტების გალობა, ფოთლების შრიალი...

ერთ უუცნაურეს დღეს, საღამოხანს ჭიშკრის წინ წყელი თუთის ხის ქვეშ მჯდომარე, როგორც ყოველთვის, უბნის კაცებთან წარდის სათამაშოდ გახაზირებულმა ფაქტულამ იმ წყელი თუთის ხის მსუბუქი ნიავისგან აშრიალეზულ ფოთლებს რომ მიაყურადა, ის შრიალი თითქოს ნებოსავით დაეწება გონებაზე და იქვე ჩარჩა, რამდენიმე ხანს არ მოეშვა და, როგორც ჩვილი რაღაც გემოს ანდა სხვა რამეს რომ აღმოაჩენს, სწორედ იმგვარად აღმოაჩინა, რომ მისი კლარნეტი ბუნების ამ მონათხრობს ვერასოდეს გადმოსცემდა.

იმ წყელი თუთის ხის ფოთლები რას ამბობდნენ? – ფაქტულა ამას ვერავის და ვერაფრით გააგებინებდა, რადგან თვითონაც არ იცოდა; თუმცა იმ შრიალში მიმოქცეულ იდუმალებას ვერც ერთი საკრავი იმგვარად ვერ გამოხატავდა.

იმ დუდუკის თვინიერ და იმ დუდუკის „სარი გელინის“ გარდა.

თუმცა ფაქტულას ისიც ესმოდა, რომ ეს მისთვის იყო ასე. თორემ პიანისტსაც შეეძლო ეფიქრა, რომ ამის გადმოცემა მხოლოდ ფორტეპიანოს შეეძლო, მევიოლინესაც შეეძლო დაესკვნა, რომ ამ იდუმალებას მხოლოდ ვიოლინო ააუღერებდა და ა.შ.

მოკლედ, იმ აღმოჩენის შემდეგ ფაქტულა კარგა ხანს უქეიფოდ შეიქნა და არამხოლოდ კლარნეტი, რომლისთვისაც მთელი სიცოცხლე მიეძღვნა, საერთოდ, სიცოცხლე მის თვალში გაუფასურდა და იმ საღამოს ფაქტულამ წარდი უხალისოდ ითამაშა, წააგო. მაგრამ ამ აღმოჩენაზე არავისთან უთქვამს.

ფაქტულა, მაგალითად, პიანისტი რომ ყოფილიყო, მაშინ მისი შვილიც – არ ექნებოდა მნიშვნელობა ვაფი თუ ქალი – მის გზას გააგრძელებდა, მაგრამ ფაქტულას გვარი თაობათა განმავლობაში პიანისტები კი არა, ანდა თუნდაც ქამანჩაზე დამკვრელები კი არა – ქალსაც შეუძლია ქამან-

ჩაზე დაუკრას – მედუდუკე იყო და ქალი, ცხადა, დუდუკს ვერ დაუკრავდა.

•
 ეგებ, ახალგაზრდობისას როცა დუდუკი დააგდო და კლარნეტს მოჰკიდა ხელი, ეგებ, ღმერთმა ამის გამო არ მისცა ვაფი, რათა მამაპაპის გზა გაეგრძელებინა?

თუნდ ასეც რომ ყოფილიყო, მაშინ ყველაფერი იმ წყელიწანაგა გოგონას ჭირის სანაცვლო იყოს და, თუკი ღმერთმა ამის გამო არ მისცა ვაფი, მაშ, მის მაგიერ იმ წყელიწანაგა გოგონას გაუხანგრძლივოს სიცოცხლე და სხვა საღონებელ-სადარდებელი არ მისცეს.

•
 – ფაქტულა, გენაცვალე, შემოგველე, ფაქტულა, არ გაყიდო დუდუკი, ვიცი, ჩემ გამო ყიდი, არ გაყიდო, ფაქტულა, ეს ერთი მამაპატიე, ეშმაკმა შემაცდინა. ფოთოლი შენი საკადრისი სახსენებელი არ იყო, შენი ჭირიმი, ფაქტულა, არ გაყიდო დუდუკი. ვერ გაძლებ, ყოველდღე მოგვატყობა, ვიცი...

და ფირუზემ რაც არ ივიშვიშა, იხვენა, იტირა, ფაქტულას განზრახვაზე ხელი მაინც ვერ ააღებინა.

•
 ყველაფერი ძალიან უბრალოდ მოხდა: ფაქტულამ ალაკბარი იხმო და სადაფიანი დუდუკი 1750 დოლარად მიჰყიდა. ალაკბარმაც 2250 აშშ დოლარად თავის კლიენტს მარტინიუს ასბიორნსენს (ამ კაცის სახელს ალაკბარი ვერაფრით იმახსოვრებდა და ამიტომაც ამ მომცროს მელოტი, დიდმუცელა ადამიანის სახელს ქალაღზე წერდა და მასთან ლაპარაკისას თვალის კიდით ქალაღზე იხედებოდა) გადასცა და მარტინიუს ასბიორნსენმაც დუდუკი 7000 აშშ დოლარად თავის ნიუიორკელ მუშტარს დაუთმო, ბოლოს სადაფიანი დუდუკი მისტერ ისაკ ბლუმენტალის მაგიდაზე აღმოჩნდა.

მისტერ ბლუმენტალი იმ სადაფიანი დუდუკის მშვენიერებას ერთი შეხედვითვე გაუმიჯნურდა, ძალიან ყურადღებით დაათვალიერა, შეამონმა, საინფორმაციო ნიგნებში მუშაობდა იმ იუსიფ მუტალიბის შუა საუკუნეებში აღმოსავლეთში სასულე მუსიკალური ინსტრუმენტების დამზადებაში დახელოვნებულობაზე, ევროპაში ვიოლინოს ოსტატ მსტრადივაროუსის დონის შემოქმედად მიჩნეულობაზე ცნობები ამოიკითხა. დუდუკი 66500 დოლარად შეიძინა და თავის აღ-

მოსავლურ მუსიკალურ ინსტრუმენტთა განყოფილებას მიამატა.

ნიუ-იორკში მაშინ შემოდგომის პირველი დღეები დამდგარიყო...

•

შემოდგომა გავიდა, ნიუ-იორკში სუსხიანი ზამთარი დადგა, მერე გაზაფხულიც მოვიდა, თუმცა ნიუ-იორკის ქვის, ბეტონის, შუშის ცათამბჯენებს ის შემოდგომა, მისი შემცველი ზამთარი და ზამთრის მომყოლი გაზაფხული არ უგრძნიათ.

მისტერ ბლუმენტალის ბინაში ცხოვრება რეგორიც იყო, ისევე გრძელდებოდა, შემოდგომაც იმგვარადვე გავიდა, ზამთარმაც იმგვარადვე ჩაიარა, გაზაფხულიც ასევე მიიკვალებოდა... ზაფხული დადგებოდა მერე, ისევე მოშემოდგომევედებოდა, მოზამთრდებოდა, გამოგაზაფხულდებოდა... და ცხოვრებაც იმ ქვის, ბეტონის, შუშის ცათამბჯენთა შორის მისტერ ბლუმენტალის მტერისთვისაც კი ადგილმოუნაცვლებელ ბინაში ამგვარადვე გაინელებოდა...

მისის ბლუმენტალი პუდელს ჩვეულებისამებრ ასეირნებდა, ბანდა, აკრეჩინებდა.

მისტერ ბლუმენტალი სამსახურიდან დაბრუნების შემდეგ, ჩვეულებისდაკევადა, მსუბუქად ვახშობდა და თავის კოლექციას ჩაუჯდებოდა და იმწუთას მისთვის თავისი კოლექციის გარდა ქვეყნად სხვა რამ არ არსებობდა.

მის ჯონსონი განუწყვეტლად ჭამდა და თან სამზარეულოში რაღაცებს ამზადებდა, რეცხავდა, ალაგებდა. უფრო ხშირად კი ოთახებში დაბორილებდა – გასაკეთებელ საქმეს ეძებდა. მაგრამ ყველაფერი თავის რიგზე იყო, რადგან ამ ბინაში არავინ არაფერს არ ეხებოდა და, თუ შეეხებოდა, ყველაფერი ისევე თავის ადგილზე ბრუნდებოდა და მის ჯონსონი უსაქმოდ იყო. ჭამაზე ასეთი გამუდმებული მოთხოვნილება და თვით საქმელი რომ არა, ცხოვრება მისთვის ძალიან შემანუხლებელი და უაზრო იქნებოდა.

და აი ასეთ დღეთაგან ერთ-ერთში – გაზაფხულის ერთ მწვიმარ დღეს, შუადღისით, მისტერ ბლუმენტალის ბინაში ქვეყნად (ყოველ შემთხვევაში, ამქვეყნიერებაზე!) გაუგონარი რამ მოხდა.

გაზაფხულის იმ მწვიმარ დღეს მის ჯონსონი ბინაში კვლავაც მარტო იყო, კვლავაც რაღაცის მირთმევა-ჭამით ოთახებში დაიარებოდა და ხელსაქმეს ეძებდა. უცებ უცნაური ხმა გაისმა: ეს მუსიკა იყო, მაგრამ რაღაცნაირად ძალიან უცნაური...

აუხსნელი...

იმავედროულად ძალიან ნაღვლიანი, მწველი...

პო... პო. ძალიან ნაღვლიანი მუსიკა იყო და კოლექციის ოთახიდან მოისმოდა.

მის ჯონსონმა ჯერ იფიქრა ხმა ტელევიზორიდან ან რადიოდან ხო არ მოდისო, მაგრამ მისტერ ბლუმენტალი, მისთვის აზრები რომ არ გაეფანტა, იმ ოთახებში რადიოს და ტელევიზორს არ აყენებდა. მის ჯონსონი გაკვირვებული მიუახლოვდა საკოლექციო ოთახებს.

ცხადზე ცხადი იყო, რომ ხმა აი ამ ოთახიდან გამოდიოდა.

მის ჯონსონმა ოთახის კარი შეღო და ამ ზანჯ ქალს ისედაც დიდრონი შავი თვალები ნაშში გადმოეკარკლა და კინაღამ გადმოუცვივდა.

მისტერ ბლუმენტალის კოლექციიდან ფლეიტისმაგვარი ინსტრუმენტი თავისი ადგილიდან გადმოსულიყო, ფანჯრის წინ თითქოსდა უხილავი ძაფებით ჰერში გადმოკიდებულიყო და თითქოს ადამიანი ყოფილიყო, ფანჯრიდან წვიმას უყურებდა და თავისთვის იმ...

აუხსნელი...

ნაღვლიან...

ძალიან ნაღვლიან...

მუსიკას უკრავდა და იმ მელოდიის ტონის შესაბამისად ნელ-ნელა მიმოიწრნოდა.

ჩაასაყლაპავად გამზადებული მორიგი ლუკმა მის ჯონსონს ყელში გაეჩვირა და თვალწინ გადაშლილმა ამ აზრადმოუსვლელმა სანახაობამ ისე იმოქმედა მასზე, რომ ბეჩავ ქალს თავზე ხუჭუჭა თმა ყალყზე დაუდგა.

მის ჯონსონს გული ისე გამეტებით უცემდა, თითქოს ამ ქალის თითო ფეკილის ტომრისხელა დიდრონ ძუძუებს შორის გამოვარდნას ლამობსო.

ის ფლეიტისმაგვარი საკრავი კი იმ აუხსნელ მუსიკას ფანჯრის წინ თვითონ აუღერებდა და, მართალია, ის მელოდია აუხსნელი კი იყო, მაგრამ მდაგველიც გახლდათ ამავდროულად. იმ საკრავიდან ნამოსული სევდა, დარდ-წუხილი მის ჯონსონის ფართო მკერდში დაგუბდა და ყველაზე საშინელი ის იყო, რომ ეს ნაღველი, ეს სევდა და წუხილი მისი განიერი მკერდისთვის აქამდე უცხო იყო.

მის ჯონსონი გაზაფხულის იმ მწვიმარ დღეს, იმ თავზარდაცემულობაში საკუთარი ტანით გრძნობდა, რომ ის ნაღველი, სევდა და დარდ-წუხილი უშობოლიურდებოდა და აქამდე გამოვლილი სიცოცხლის სივარიელზე მეტყველებდა.

მის ჯონსონი დაწყვეტილ თვალებს იმ ფლეიტისმაგვარ საკრავს ვერ ამორებდა და იმ წუთში ის საკრავი თავად ცქეულიყო ნაღველად, სევდად და დარდ-წუხილად...

მისი ბლუმენტალი თავის პუბლიკაციასთან ერთად სახლში რომ მობრუნდა, მის ჯონსონი ვერაც ნანახის გაველენის ქვეშ იყო და აჩქარებით, ენის მოკიდებით, ვერაფრით დაუმცხრალი აღლევებულობით ეს ამბავი მისი ბლუმენტალს მოუთხრო.

მისი ბლუმენტალმა მის ჯონსონს ყურადღებით მოუსმინა, შემდეგ მასთან ერთად საკოლექციო ოთახში შევიდა, მის ჯონსონის თითქმის ცხოველური სიმფრთხალით თითოთი ნაჩვენებ მუსიკალურ ინსტრუმენტს დააცქერდა; აღმოსავლური მუსიკალური ინსტრუმენტი თავის ადგილზე იყო და მისი ბლუმენტალს მეტი არაფერი უკითხავს, მხოლოდ მის მერილინ ჯონსონს დააკვირდა და არაფერი უთხრა.

სალამოს მისტერ ბლუმენტალი სამსახურიდან დაბრუნდა და მსუბუქად ივახშმა. ჩვეულებისამებრ, კოლექციის ოთახებში გასვლა რომ მოინდინა, მისი ბლუმენტალმა მომხდარი ქმარს აუნწა და იმის გამო, რომ მძიმე საბანკო ოპერაციების შემდეგ სახლში დაბრუნებულს რომელიღაც ფანტასტიკური ბოძების მოსმენის ხალისი არ ჰქონდა, მისტერ ბლუმენტალმა მეუღლის თანხმობით მის მერილინ ჯონსონი იმ დღესვე გაათავისუფლა სამსახურიდან.

მის მერილინ ჯონსონი ლიფტით 23-ე სართულიდან რომ ეშვებოდა, ტირილით ნამონითლებული თვალების შემშრალეობა-შემშრალეობით ეგებ მართლა გავეიფიო – გაიფიქრა. ეგებ შუადღეს იმ ფლიტისმაგვარი მუსიკალური ინსტრუმენტის ფანჯრის წინ ჰაერში ჩამოკიდება და იმ აუხსნელი მელოდიის შესრულება სინამდვილე კი არა, მოჩვენება იყო?

კი მაგრამ, ის ნალველი, ის სევდა? ის მწუხარება?..

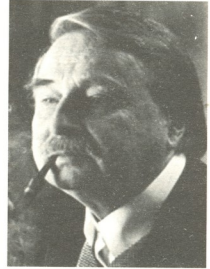
ნანახის თავზარდამცემობის, სამსახურის დაკარგვის ტკივილის გარდა, ერთი გრძნობაც – ცხოველური შიშის შესადარი – მის ჯონსონს შიგნეულობას უფატრავდა: ამ უბედური ზანგის ქალს ემინოდა, რომ ის ნალველი, ის სევდა და მწუხარება სამუდამოდ დარჩებოდა მასთან.

და, რა თქმა უნდა, მისტერ და მისი ბლუმენტალს აზრადაც არ მოუვიდოდათ, რომ მის ჯონსონი მართლაც ლაპარაკობდა და უბედური მის ჯონსონიც ვერ იფიქრებდა, რომ არსებობს ასეთი შორეული ქვეყანა სახელწოდებით – აზერბაიჯანი და რომ იმ ქვეყანაში ამ ფლიტისმაგვარ მუსიკალურ ინსტრუმენტს „დუდუქს“ ეძახიან, ხოლო იმ დუდუქის მიერ აფლერებულ იმ აუხსნელ, ნალვლიან მელოდიას იმ ქვეყანაშივე „სარი გელინი“ ჰქვია.

*აზერბაიჯანულიდან თარგმნა
ოქტია ქაზუმოვა*

მილოხაე ხაპირი

ჩაით დახატული პეიზაჟი წიგნი პირველი პატარა ღამის რომანი

„ცისკარის“ მკითხველს ვთავაზობთ ნაწყვეტს ცნობილი სარბი მწერლის, მილოხაე ხაპირის რომანისა „ჩაით დახატული პეიზაჟი.“ რომელსაც უახლოეს ხანებში წიგნად დასტამავს გამომცემლობა „ინტელექტი“.

1. უღვაშების ბოლოები მათრახებივით ჩამოკონწიალებოდათ (ყველგან ამდენი უბედურებაა, ჩვენ კი, ყველანი, ისე ვგრძნობთ თავს მასში, როგორც თევზი წყალში).
2. პირველ სააუქუნეებში ისინი სინას უდაბნოში ცხოვრობდნენ (ბუჩქს ჯოხი დაარტყი – ყვავილი ამოვა.)
3. ერთ ღამეს იმპერატრიცა თეოდორას ესიზმრა, თითქოს მის საძინებელში ანგელოზები დაფრინავენ (ქუხილმა და ელვამ მთლად გაამათრახეს მინაც და წყალიც.)
4. უცნობია, ორი საბერძნეთის ნიშნებიდან რომელს ანიჭებდა უპირატესობას ბერძნული, სლავურადმდელი ხილენდარი (ეგეოსის ზღვა წყნარია მხოლოდ კვირა დღეებში და დღესასწაულებზე.)
5. ხილენდარელი დამარტოებული, სახელწოდებით – იდიორტიმეოსები (ცაზე მაძებარი ძაღლების თანაგარსკვლავები მეფობდა.)
6. ხილენდარელი მეთემეები, სახელწოდებით – კენობიტები (აღმოსავლური პარასკევი იყო, როცა საქმის დაბოლოება არ ეგებინა.)

1

უღვაშების ბოლოები მათრახებივით ჩამოკონწიალებოდათ. თაობიდან თაობამდე, საერთოდ, უღიმღამოდ ცხოვრობდნენ და წლები ნაოჭებით ამკობდა მათი სახეების მხოლოდ ზედა ნაწილს და ბერდებოდნენ არა სიამოვნებისგან, არამედ ფიქრისგან.

ამბობენ, იუდეველებმა მათ ედომეები შეარქვეს. თავად კი თავს „მარილს“ უწოდებდნენ. დიდი დრო გავა, ვიდრე ადამიანი ერთ პეშე მარილს შეჭამს – აი, რას გულისხმობდნენ. ედომეები მოთმინებით გამოირჩეოდნენ. ორი ნიშანი ჰქონდათ – კრავის ნიშანი და თევზის ნიშანი. კრავს ეძღვნებოდა ღვეხელები, ცრემლით მო-

ზელილი, თევზს კი ცომის საქორწინო ბეჭდები (თევზი – სულის საპატარძლო).

ეს გაყოფა უცბად არ მომხდარა. ოთხი თუ ხუთი თაობა გადაეგო, ვიდრე ერთ-ერთი მათგანი იტყოდა: „მოლაპარაკე ხეზე უკეთესი ქვეყნად არაფერია. ხე ხომ ორივე სქესის ნაყოფს იძლევა. მისი მეშვეობით სიჩუმის, დუმილისგან, გარჩევა შეიძლება, რადგან ადამიანი, ვისი გულიც დუმილით არის სავსე, სულაც არ არის ისეთი, როგორც ის, ვისი გულიც სიჩუმით აღვსილა...“

ანტიოქელმა, ვინც ეს ფრაზა თქვა, ძლივს მოასწრო მისი ამოთქმა, რომ უშიშრად და სიძულვილის გარეშე მიიღო სიკვდილი მტაცებელი ცხოველის კბილებიდან ისევე, როგორც მისმა თანამემამულე ეგნატმა რომში ჩვენი წელთაღრიცხვის 107 წელს.

ხორბლის მარცვლის დამნახავი ვერ ამჩნევს მასში მიმაღულ ნიშანს, იქ კი აღნიშნულია, როგორი თავთავი ამოვა მარცვლიდან, რამდენ ახალ მარცვალს მოიტანს და რამდენ ღვარძლს. ზუსტად ასევე, ანტიოქიელის ფრაზაშიც შეუძლებელი იყო წინასწარ რაიმეს ამოკითხვა, თუმცა ყველაფერი ნათქვამი იყო.

ედომეები გაბუდმებულ შიშში არსებობდნენ. მისგან ხსნა მხოლოდ ხანმოკლე ძილს მოჰქონდა, თუკი ეწევოდათ. მაგრამ სიზმარშიც ყველგან თან სდევდათ ურჩხულები დალაქული დორუნჩებოთა და თვალების ნაცვლად ჭიპებით. როგორც წყალში დასასრჩობად განხიროული ისინაფვის, ხმელეთზე გამოაღწიოს, ისე ეს უბედურებიც ცდილობდნენ, რეალობას დაჯიწებოდნენ, მაგრამ მოვარდნილი ტალღები ვიოტუხად აბრუნებდნენ ისევ იმ მორევში. მხოლოდ მათი სხეულები, თავს დამტყდარი ერთი უბედურებიდან მეორისკენ, რეალობიდან სიზმარში და სიზმრიდან რეალობაში მოხეტიალეინი, აკავშირებდნენ ერთმანეთთან ამ ორ კოშმარს. ისინი თითქოს ორი მიმართულებით გადასცემდნენ გზავნილებს ისე, რომ ვერ აცნობიერებდნენ, სიზმრები – სხვათა შორის, ისევე, როგორც იმპერატორების, სეპტიმუს ჩრდილოელის, მაქსიმუს ფრაკიელისა და ვალერიას ედიქტები – შეუბრალებლად მიერეკებიან მათ ხეების საფარქვეშ, რომლებზეც ანტიოქიელი ლაპარაკობდა. ედომეები გარბოდნენ უდაბნოებში, რათა არ აღმოჩენილიყვნენ ჯვარზე ან ქარის წისკვილის ფრთებზე მილურს-მულეები ან ველური ცხოველებისთვის დასაფლეთად მიყრილები; იმალებოდნენ, რათა თავი არ მიემტვირთა დილეგების მტკიცე კარებზე, წყალსატევების მტაცებელი თევზების შესაქმელად არ გაემეტებიანათ თითები, ყურები და თვალები.

სირიის, მესოპოტამიის და ეგვიპტის უგზოობაში მიმობნეულნი, საკუთარ გრძელ თმებში ჩათბუნებულნი, ილილიდან გამოტარებულს მკერდზე რომ იკვანძავდნენ, ედომეები პირამიდებში იმალებოდნენ, თავს აფარებდნენ საფლავებსა და ძველი ციხისიმაგრეების ნანგრევებს. ისინი მიხეტებოდნენ ტეხაიდის მთებამდეც, წილოსისა და წითელი ზღვის ნაპირებს შორის რომ აღმართულა, წითელი ზღვისა, სადაც ორნაირად მსუნთქავი თევზები – ჩიტებზე მონადირეები – ბინადრობენ. უწევდათ კობჭურად და ებრაულად, ბერძნულად და ლათინურად, ქართულად და სირიულად ლაპარაკი ან ყველა ამ ენაზე დუმილი. გაუცნობიერებლად, მაგრამ გზიდან გადაუსრულად, ხორბლის მარცვლის მორჩევით, მიწვედნენ ხისკენ. ხსენებული ფრაზიდან ბოლოს და

ბოლოს სინამდე მიადნისც. და მხოლოდ აქ გახდა მათთვის ნათელი მნიშვნელობა სიტყვებისა:

„ვისი გულიც დუმილით არის სავსე, სულაც არ არის ისეთი, როგორიც ის, ვისი გულიც სიჩუმით აღვსილი...“

როგორც კი უდაბნოს პირველი მცხოვრები საკუთარ ჩრდილქვეშ ჩამოჯდა და პირველი ცვრის გემო გასინჯა, ედომეები თევზისა და კრავის ნიშნების მიხედვით დაიყვნენ. ამერიდან და საუკუნეობით ისინი დაიყვნენ ორ კასტად: იმად, ვინც ახლოა მზესთან, და იმად, ვინც ახლოა წყალთან; იმად, ვინც კრავს მიჰყვება, და იმად, ვინც თევზს მისდევს; იმად, ვის გულშიც დუმილს დაუხადგურებია, და იმად, ვის გულშიც სიჩუმე მეფობს...

აქვე, სინაზე, პირველები გაერთიანდნენ სამომებში და ერთობლივი ცხოვრება დაიწყეს. ამათ, ბერძნული „კოინოს ბიოს“-ის (საზიარო ცხოვრება) თანახმად, უწოდეს კენობიტები, ანუ მეთემეები; მეორე ნაწილმა, იმათ, ვინც უპირატესობა თევზის ნიშანს მიანიჭა, თავიანთ თავს იდიორიტ-მიკოსები, ანუ დამარტოებულნი დაარქვეს. თითოეულ მათგანს საკუთარი ჭერი ჰქონდა, ცხოვრების საკუთარი სტილი და არსებობის რიტმი. სხვებისგან განცალკევებული, ყოველი მათგანი თავის დღეებს ატარებდა სამარტოვში, ნალექებში, რომელსაც არაფერი არღვნიდა. ორი მოდგმა – მეთემეთა და დამარტოებულთა – ტოვებდა გრძელ ჩრდილებს სივრცესა და დროში. რადგან არ არსებობს მკვეთრი ზღვარი წარსულსა, რომელიც იზრდებდა და შთანთქმავს აწმყოს, და მომავალს შორის, რომელიც, ყოველივედან გამომდინარე, სულაც არ არის ამოუწურავი და უწყვეტი, მაგრამ რომელიც ნამიდან შემცირებას იწყებს და თავს იმპულსებში იჩენს.

იდიორიტმიკოსი, გზას რომ დაადგებოდა, ქუდს ქვეშ მალავდა თავის ჯაშს, პირში – სხვის ენას, ხოლო სარტყელში ნამგალს: ასე იქცევთან მარტოებელა მგზავრებს. კენობიტებს, პირქითი, რიგრიგობით მიჰქონდათ: ვის – ქვაბი საჭმლისთვის, ვის – საერთო ენა კბილებს უკან, ვის კიდევ დანა სარტყელში – ასე იქცევთან ისინი, ვინც მარტო არ მოგზაურობს.

ეს მოგზაურობები უფრო დროში ხდებოდა, ვიდრე სივრცეში. დროში ხეტიალისას დამარტოებულები თან მიათრევდნენ დუმილის ქვას, მეთემეები კი სიჩუმის ქვას მიაჩრებდნენ. თითოეული ქვა თავისთავად გადაადგილდებოდა, ამიტომაც პირველების დუმილი არ ისმოდა მეორეთა სიჩუმეში.

თითოეული იდიორიტმიკოსი თავისთვის დუშმს, კენობიტები კი იცავენ საერთო სიჩუმეს.

მარტოხელა ადამიანები ისე ამუშავებენ დუმილს, თითქოს ხორბლის ყანაა: ხნავენ, წიაღს უხსნიან, აღრმავებენ ხნულებს, რწყავენ, რათა მარცვალი ამოვიდეს, რათა თავთავი რაც შეიძლება ზევით ამოიწვეროს, რადგან მხოლოდ დუმილით შეიძლება მიაღწიო ღმერთის და არა ყვირილით, თუნდაც გაიჭაჭო... ამისგან განსხვავებით, თავიანთ ნალოლიავენ სიჩუმეს მეთემები ღვთისკენ არ მიმართავენ, მაგრამ აღმართავენ მას, ზუსტად კაშხალივით, სამყაროს იმ ნაწილის წინ, რომელიც მათ არ ეკუთვნიან და რომლის დაპყრობაც სურთ; ისინი თავს შემოიზღუდავენ სიჩუმით, იმით იცავენ თავს და, ისე მიუძვებენ სიჩუმეს თავიანთი ნადავლისკენ, როგორც მონადირე ძაღლს. ამასთან, ახსოვთ, რომ მონადირე ძაღლი შეიძლება კარგიც იყოს და ცუდიც...

„ყველგან ამდენი უბედურებაა, ჩვენ კი, ყველანი ისე ვგრძნობთ თავს მასში, როგორც თევზი წყალში,“ – ფიქრობდა შუშმდგარი არქიტექტორი ათანას სვილარი, რომელიც ისე შეიგრძნობდა თავისი ცხოვრების ორმოდებამეხუთე წელს, როგორც სხვისი ოფლის სუნს.

1950-დან 1956 წლამდე ბელგრადში არქიტექტურის ფაკულტეტზე სწავლობდა. სწორედ მაშინ გაარკვია, რომ ზედა ტუჩი ერთი რამისთვის მიუცვიათ, ქვედა კი მეორისთვის: ზევითა ცხელს გრძნობს, ქვევითა კი მყავს. ისმენდა მათებატიკას პროფესორ რადიოეო კაშინთან და დადიოდა კეფასთან სასტენნიმარგებული ნაქსოვი ქუდით; იმავედროულად ესწრებოდა პროფესორ მარინკოვიჩის ლექციებს ბეტონის შესახებ და ისწავლა, უმცდომოდ გამოეცნო ქალები, რომლებიც ვახშმად უპირატესობას ანიჭებენ უღვაშებს. ბევრს დაამახსოვრდა მისი სადილობის დაცვა – ხმაურიანი და უჩვეულო, ფაკულტეტი ათანას სვილარის მომხრეებად და მონინალმდეგებად რომ გაყო. ჯერ კიდევ სტუდენტობისას შენიშნა დიდი მწერლების ერთი უცილობელი თვისება: უნარი, შეინარჩუნონ დუმილი ზოგიერთ მნიშვნელოვან საკითხთან დაკავშირებით და სვილარამ ეს თავის პროფესიაში გამოიყენა: აუთვისებელმა სივრცემ, ლიტერატურულ ნაწარმოებში დაუწერელი სიტყვის დრამა, მასთან თავისი ფორმა მიიღო, სიტყვიერებმა კი მონახულია და აზრი შეიძინა, იმდენადვე აქტიური და მოქმედი, როგორც შენობებით შემოფარგლული მოედნები.

სიცარიელის ხიბლი შთააგონებდა, შეეცქნა ლამაზი ნაგებობები, და ეს თავის დაღს სავამდა ყველა მის პროექტს. ჯგუფების თეორიით, ერთიანი გარემოს შექანიკითა და, განსაკუთრებით, ჩაკეტილი სივრცის აუქსტიკით გატაცებული,

ის, კომპეტენტურ პირთა აზრით, თავისი საქმის, უბრალოდ, ბრწყინვალე სპეციალისტად იქცა. ყველამ იცოდა: სვილართან მუშაობა კარგ არაფერს გიქნება – თუ დასჭირდა, წყალზე ფეხით გაივიღის და ზედ ცეცხლსაც პირით გადაიტანს. განსაკუთრებით აღნიშნავდნენ ბელგრადის სანაპირო ზოლის კეთილმოწყობის მისეულ პროექტებს, რომლებიც იმ წინაპირობას ეფუძნებოდა, რომ მდინარე, როგორც საცხოვრებელი გარემო, ყოველთვის უფრო ძველია, ვიდრე მის გვერდით აღმართული ქალაქი. მის შენობებში ფანჯრები ისე იღებოდა, როგორც სათოფურები – მიზნიდან თვალის მიმართულებით და არა პირიქით – სახლიდან საითაც მოუხდებოდა, როგორც ჩვეულებრივ აკეთებენ. მიიჩნედა, რომ ოუმორი არქიტექტურაში ისევე აუცილებელია, როგორც მარილი პურში; რომ უნდა აშენო თითო კარი წელიწადის ყოველი მთვარისთვის, იატაკები კი დილის და ღამისა დააგო, რადგან ღამლამობით ხმა ქვევით გაცილებით სწრაფად ვრცელდება, ვიდრე ზევით; რომ სახურავი უნდა გამართო არა მარტო მზის, არამედ მთვარის შუქის მიხედვითაც, რადგან მხოლოდ ის სახურავია კარგი, რომლის ქვევაც კვერცხი არ გალაცდება. სვილარს თმა თივასავით შქონდა, ძილი კი ისეთი მოკლე და მაგარი, რომ ზედ თუნდაც ჭიქა მიეფუშნა. მარცხენა თვალს მარჯვენაზე სწრაფად უებრდებოდა და სათვალის შექნა მოუხდა, რათა დაემთავრებინა დაუოჯახებლებისთვის განკუთვნილი ოტელის პროექტი და სურათების გალერეის მონახაზი, რომელიც კონკურსზე ყველაზე ეკონომიურ გადამყვეტად კი გამოაცხადდა; მაგრამ ამის მიუხედავად, არასოდეს აუშენებიათ.

მართლაც, სვილარის პროექტები როგორღაც ყოვნდებოდა, ადგილიდან ვერ იძროდა. წლიდან წლამდე ისინი მის ბინაში იმტვერებოდა, მიღებულით დახვეულები და კედლის კარადებში დახვეულები ან ორფა კარებს შუა ჩატენილები. სვილარის ვაჟივილია მათ დაარქვა „შენობები, რომლებსაც ჩრდილი არა აქვთ“.

„ის აპროექტებს და გათვლებს აკეთებს ამქვეყნად, სახლები კი უკვე იმ ქვეყნად შენდება“, – ავსიტყვაობდნენ მისი თანატოლები, რომელთა ლოყების ნაჩვენებებიც თანდათან იცვლებოდა ნაოჭებით. „მე ხომ ვიცი, რომ მარაგში უფრო მეტი სიტყვა მაქვს, ვიდრე ცხვარი ფარებში, – ხუმრობდა თვითონ სვილარიც, – მხოლოდ ვერ გამოგია, რატომ არის ვჭირდები...“ მაგრამ, მართალი ვთქვად, სულაც არ ეხუმრებოდა. მიუხედავად უღვაკოდ მაღალი პროფესიული რეპუტაციისა, კოლოსალური შრომისმოყვა-

რეობისა, რომელიც თითქოს სამოსსა და თმას ულოკავდა, ათანასს ვერაფრით მოხებრებინა, სპეციალობით მუდმივი სამუშაო ეშოვა. არადა, დროის წვეთებს სახიდან სახელოთი ვერ ჩამოიფრთხავს – ეს ხომ წმინდის წვეთები არ არის. ისინი სამუდამოდ რჩება.

ზუსტად ასევე არ არსებობს ადამიანი, ვისაც ცრემლები მხოლოდ ერთ თვალზე მოადგება.

რაც შეეხება სვილარს, უეჭველი იყო კიდევ ერთი რამ. კერძოდ ის, რომ ძალიან ადრე, როცა, ის-ის იყო, სახეზე უხეში მამაკაცური პირი გაეზარდა, ისეთი ფართო, რომ ათანასს იმით საკუთარი ცრემლის დაჭერა შეეძლო, თივის ციბ-ციბლება შეეყარა. მას შეეძლო ყოველ განაფხულზე შემოუტევედა ხოლმე. ყოველწლიურად, მაისის თვიდან მოყოლებული, თივის ციბ-ციბლეებით გატანჯულ სვილარს ყვავილების სურნელი გადააფინებდა, მაგრამ ყვავილებისა და ბალახების არომატები ღამლამობით მისი ოფლიდან ისე აღწევდნენ, რომ შინაურებს დაძინების საშუალებას არ აძლევდნენ.

ადამიანმა, უკვე დიდი ხნის წინათ დაქორწინებულმა, მონიერი ცხოვრების ოცი წლის განმავლობაში ვერა და ვერ ისწავლა, ეცხოვრა არქიტექტურით მიღებული შემოსავლებით. მართალია, სამშენებლო სასწავლებელში ასწავლიდა, მაგრამ ეს როგორღაც წააგვდა მომომხილეთა სასარგებლოდ გამართულ საუბრებს. მთელ თავისუფალ დროს უწინდებურად უთმობდა პროექტებს. დღისით მორიდებული და გამორჩევით მჭამელი ღამით ღორმუცელა, მჭევრმეტყველი და იმდენად შრომისუნარიანი ხდებოდა, რომ ზურგზე სარტყელი უობდებოდა. თუ სათვალე დაკორთვებოდა, უზრალოდ, ლოკავდა ისე, რომ სამუშაოს არ წყდებოდა.

გადიოდა წლები. გრძნობდა, როგორ ეცვლება ნერწყვის გემო, და ხდებოდა, რომ ზოგიერთ ღვინოს ცხოვრებაში უკანასკნელად აგემოვნებს. მუშაობას განაგრძობდა ისე, რომ ვერაფერს ხედავდა და არაფერი ესმოდა, მაგრამ ძველებურად რჩებოდა თავისი პროფესიისგან განაპირებული, რის გამოც, როგორც სათაზე ყოველ ახალ დარტყმაზე დაბერება დაიწყო. ცხოვრებაში ორჯერ – სიცოცხლის ოცდამეოთხე და ორმოცდამეორე წლებში შეასრულა ფართი პროექტები – მთელი კვარტლები, მაგრამ ვერაფრით შეძლო მათი ვაჭმანიდან გადატანა და რეალობაში ხორცშესხმა.

ზაფხულის ცხელ ღამეებში, როცა ღვინოს წყალობა ასხამდა (იმიტომ, რომ ღვინოში წყლის ჩასხმა – ცოდვაა), სვილარი განვილი ცხოვრებაზე

ფიქრობდა და თავს ყველაზე ხშირად უსვამდა ორ შეკითხვას: მთელი ცხოვრება რატომ დაჰყვებოდა თივის ციბ-ციბლება, რომლისგანაც გეჭვინება, რომ ჩაი ოფლის სუნს გამოსცემს, და რატომ ვერაფრით ახერხებს, რქებში ხელი ჩაავლოს ხარს თავის არქიტექტურულ სამუშაოში – სამუშაოში, რომლისთვისაც იყო შექმნილი. როგორც ჩანს, მართალი ყოფილა, რომ მარჯვენა ხელი ცოდვილია და არ უწყის, რას აკეთებს მარცხენა.

ერთხელ განაფხულზე, ერთ დღეს იმ დღეებიდან, რომლებსაც თებერვალი მარტისგან სესხულობს, მან ბოლოს და ბოლოს გადაწყვიტა, თავისი სკოლის ამხანაგი ობრენ ოპსენიცა მოეძებნა.

„იქნებ, თითოეულ ადამიანს ამ ქალაქში ძალუქს, რაღაც პასუხი გასცეს მეორე ადამიანის შეკითხვას“, – ფიქრობდა სვილარი. იქნება, მისთვის ეს ადამიანი-პასუხი ობრენ ოპსენიცა? მას მიაგნო ერთ უწყებაში, რომელიც ბელგრადის მშენებლობისთვის სახსრებს ანაწილებდა. ოპსენიცას ორმაგკენიანი პალსტუხი ეკეთა, თეთრი თმის ბოლოები ისე აბზეკოდა, როგორც ნემსკაცი; სიცილისას თვალები ეჭუტებოდა. სვილას ახსოვდა, რომ სკოლაში ოპსენიცას ჩვევა ჰქონდა, მოულოდნელად მიეცქვია ზურგი თანამოსაუბრისთვის და მერე, უცბად შემობრუნებულს, მარჯვენად და ძლიარად დაერთყა მისთვის. ის ერთი იმთავანი იყო, ვინც დღითი ჭამს, უჩანგლოდ იოლად გადის; ასეთს არაფრად უღირს, ენით შუუცვალის კურკები ბღებს, თუ ისინი მის პირში აღმოჩნდება. სხვა ადამიანებისგან განსხვავებით, რომლებიც დიდწილად იმაზე ფიქრობენ, რა მოსწონთ, ამას გონებაში გამუდმებით უტრიალებდა ის, რაც არ მოსწონს. ამ განსხვავებული თვისების წყალობით ზედაპირზე ამოტივტივდა და ქალაქის უმაღლესი ადმინისტრაციის წევრებში აღმოჩნდა. არ მოსწონდა, პირველ რიგში, თანატოლები. იმის მსგავსად, როგორც ზოგიერთი ადამიანი სხვებზე მეტი ღონით, სისწრაფით ან სმენით არის დაჯილდოებული, ოპსენიცას თან დაჰყვა ზებუნებრივი ნიჭი, ეგრძნო და ეზარდა ადამიანებისადმი სიძულვილი, ოღონდ სავესებით მოკლებული მტრულ გრძნობებს. სწორედ ეს სიძულვილი იყო მიმართული მისი თანატოლებისკენ, უმთავრესად, მისივე პროფესიის ხალხისკენ, ვინც მას შესაძლებლობებით ან პროფესიული მონაცემებით სჯობინდა. სიძულვილი (რომელიც, როგორც ამბობდნენ, მისი ხვეულის მიზეზი იყო) ოპსენიცა აშკარად ახასოვდა ამტლავებდა, თუმცა მასში დებდა თავისი ენერჯის და

ახალი თარგმანები

სამუშაო დროის ლომის წილს. თუ ეს სიძულვილი ვინმეს მიმართ მოულოდნელად გამოაშკარავდებოდა, ის იქვე ერთხელ და სამუდამოდ ამოიწურებოდა ხოლმე, ისიც მით უფრო ჯოტად და ოსტატურად ფარავდა ამ სიძულვილს და, როგორც კი დარწმუნდებოდა, რომ ეს მოახერხა, თავისუფლებას აძლევდა. ადამიანი, რომელიც მისი იდუმალი, მაგარმა ინტენსიური და განუწყვეტელი ზემოქმედების მსხვერპლად იქცეოდა, რაღაცნაირად ავადმყოფს ემსგავსებოდა, მუდმივად ინფექციისკენ მიდრეკილს, რომლისგანაც თავის დაცვა არ ძალუძს, რადგან ინფექციის წყარო უცნობია.

„ვისაც ოპსენიცა ცერად უყურებს, იმას ყველაფერი ხელიდან ეცლება.“ – ამბობდნენ სპეციალისტთა წრეებში. ხოდა, აი, სწორედ ასეთ სკოლის ამხანაგს შეხვდა სვილარს ერთ მშვენიერ დილას, როცა ქარი წვიმას ნთქავდა. ოპსენიცას რომ ესალმებოდა, სვილარს დაეცემინა, ერთმანეთს ხელი ჩამოართვეს და მინის მაგიდას წიუსდნენ. ათანასმა მეგობარს თავისი ბოლო პროექტები გადასცა და სთხოვა, შემდეგი კონკურსისას მათთვის ყურადღება მიექცია. ოპსენიცა ფრჩხილები გაილოკა, სვილარის მოტივები ყურადღებით დაათვალიერა და თითქოს მის ნებას დაჰყვა, თუმცა მას შემდეგ აღარც ოპსენიცაზე, აღარც თავის პროექტებზე სვილარს აღარაფერი სძენია. არსებითად, ეს ორნი – ერთი, უდავოდ, რასაც ოპსენიცაც აღიარებდა, თავისი დარგის დიდებული სპეციალისტი, რომელსაც საკუთარი გეგმების განსახორციელებელი თანხების მოძიება არ შეეძლო, და მეორე, რომელსაც მყარი პროფესიული რეპუტაცია არ ჰქონდა, მაგრამ დიდი გავლენით სარგებლობდა რესურსის განაწილებისას – უნდა გაერთიანებულყვნენ და საუკეთესო შედეგებისთვის მიეღწიათ. არადა, ხდებოდა რაღაც საპირისპირო. სვილარი უცნაურ დასკვნამდე მივიდა. მან საკუთარ თავზე იწვინა ოპსენიცას ლეგენდარული არაკეთილშობილურიბის ძალა. მაგრამ მასში არსებული პირადი სიძულვილის ჩრდილი თითქოს ვიღაცა სხვისგან მოდიოდა. ფლაკონში გამომწვედელი შხამის მსგავსად ეს სიძულვილი, ოპსენიცას მემკვიდრე მხოლოდ მიზნამდე რომ აღწევდა, სვილარსაც დაატყდა და ყველა დანარჩენსაც, ვისაც ოპსენიცა ბორბლებში ფოხებს უყრიდა.

ასეთი ფიქრებისგან ერთ დილას, საუზმეზე, სვილარს რძე პირდაპირ პირში აუჭრა და მიხვდა, რომ მისი მოწოდება, მისი არქიტექტურული სამუშაო, არასამუშაო დროში შესრულებული, მარტო ქაღალდზე შემორჩენილი, ნამუშევარი, რომელიც განწირული იყო მხოლოდ მისი თავი-

სუფალი დროის შესავსებად, ნაკლად გადაიქცა. თავისი სახაზავი მონყობილობებით და სახაზავებით დარცხვენილმა ამის შემდეგ პურზე ხელის შეხება შეწყვიტა. დაიწყო პურის ჭამა თევზიდან, ჩანგლის და დანის დახმარებით. დასწმინდა სახელების დაგინყება და არ უყვარდა, როცა მათ მისი თანდასწრებით ხშირად ასხენდნენ. შიშობდა, რომ ისე დაიკარგება სახელებში, როგორც ტყეში. ეშინოდა, საკუთარი სახელიც არ დაგინყებოდა, თორემ ყოველთვის, როცა ხელის მოწერა იქნება საჭირო, მოგიწევს, შეჩერდე და გაისხენო, რა გქვია...

ერთი მოგონება სულ თან სდევდა. ერთხელ, ბავშვობაში, მამასთან ერთად ვენახში რომ იყო, იკითხა ჭაში საზამთროებს რატომ აღარ ჩავაცივებთ ხოლმეო.

– ჭა ჩაიქცა, – უპასუხა მამამ, – ჭებიც ხომ ისევე გალევენ თავიანთ ცხოვრებას, როგორც ყოველივე ცოცხალი. წყალი კი, როგორც ადამიანი, შეიძლება დაბერდეს და მოკვდეს. აქ წყალი მკვდარია, ახალი ჭა უნდა ამოვიხაროთ...

ახლა სვილარს ხშირად ასხენდებოდა ეს წყალი. ეჩვენებოდა, რომ უკვე ველარასოდეს შეძლებს, მტკიცე საფუძველზე გადაიტანოს თავისი გამოთვლები, მით უმეტეს, ააგოს შენობა. თითქოს წყალზე აშენებდა. დიდილობით მოღანდებები დაუნყო, ვითომ მისი ქუჩა იმ გზაჯვარედინზე არ არის, და ცდილობდა, ისე დაეძინა, რომ ხელთი იტაცა შეხებოდა, თითქოს სურდა, ლუზა სანოლიან მინახე ჩაეშვა. ყოველ გალვიძებაზე კი თავიდან უნევედა სანოლიში ორიენტირება, როგორც გემს, რომელიც ღამე ქარიშხალმა კურსს ააცდინა, ფიქრობდა, ქვეყნიერების რომელი მხარეს ამდგარიყო. დაშინებულმა ასეთი ღამეებით, რომლებსაც, არავინ უწყის, საით მიჰყავდათ, ძილზე უარი თქვა, რასაც საკმაოდ ადვილად იტანდა. ღამლამობით ქალაქში დაეხეტებოდა. სახე გაუფიქრდა და გამჭვირვალე გაუხდა, ყვითელი კანის ქვეშ ხალები გამოუჩნდა, თითქოს ქარვამი გაქვევებული ბუჭყებიაო. უკვე სიჭარბეგეში შესულმა, როცა აშკარა გახდა, რომ საქმე ის კი არ არის, როგორ მიაღწიო ნარმატუბას, არამედ ის თუ რატომ ვერ შეძლო, მოკიდებოდა საკუთარ საქმეს, და, ღამისკენ პირმიბრუნებულმა, არა მარტო ზურგი შეაქცია დაღეს, არამედ უარი თქვა საკუთარ სახლზეც და პირი იქცა ქალაქისკენ, რომელშიც ცხოვრობდა.

მის ღამეულ გასეირნებებს თავიდან არანაირი განსაზღვრული მიზანი არ ჰქონია. მხოლოდ იმას აჩწევდა, რომ ქუჩებში ხეტიალისას ტრანსპორტის მოძრაობის წესებს იცავს. ზუსტად ისე, თითქოს მანქანამაო, იქ არ შეუხვე-

ვდა, სადაც მოხვევა იკრძალებოდა, და გვერდს უვლიდა იმ ქუჩებს, რომლებიც საავტომობილო მოძრაობისთვის ჩაკეტილი იყო. ზოგჯერ ეს გასეირნებები ესინჯებოდა და, როცა სიზმრიდან გამოსული ნაკბილარებიან, დაჭმუჭნილ ენას რეალურად გამოყოფდა, ხვდებოდა, რომ ბელგრადის ყველა ქუჩა მის სიზმრებში ცალმხრივი მოძრაობის ქუჩა იყო. გული რომ გადაეყოლებინა, თავისთვის არც მთლად სათაკილო, მისი ლაშქრობებისთვის კი ახალი აზრის მიმცემი რამ მოიფიქრა.

ისე ხდებოდა, რომ, როცა უფრო ღამის ხმებს მისდევდა, ვიდრე ქუჩების მიმართულებებს, რამდენჯერმე აღმოჩნდა კარგა ხნის წინათ მივინყებულ ადგილებში, სადაც ჯერ კიდევ ყმანვილი ქალებს ხვდებოდა ხოლმე. შეაძწინა, რომ არ შეუძლია, წინასწარ განსაზღვროს და გაიხსენოს ეს ადგილები, ისინი კი თითქოს თავისთავად ჩნდებიან და ისიც ზედ თავისდა უნებურად დახეტიალობს.

აი, შესასვლელი განათებულ კიბეზე, რომელსაც ზევით აყვავართ, სიბნელებში; აი, გრძელი სკამი, ხეზე ჯაჭვით მიმაგრებული; აი, მესერი მასში მოულოდნელად გამოჩენილი სარკმლის კართი. ის, როგორც წესი, ადგილებს სწრაფად ცნობდა. გაცილებით უჭირდა, გაეხსენებინა ქალები, რომლებთან ერთადღაც ამ ადგილებში ყოფილა. და აი, სვილარი თავისი ახალგაზრდობისდროინდელი ტყბილი მინიშნებების მოძიებას შეუდგა. დაეხეტებოდა ბელგრადის ძველ სახლებში, რომლებსაც დუნია, როცა მისი დონე აინეგს, წყლით ავსებებს, კასრებს სარდაფების კარებს ახეთქებს და იქიდან ხან ბოქლომები, ხანაც ზღუდის ნამტვრევები გამოაქვს, თითქოს იქ, შიგნით, ჩაკეტილში ვილაცა ზისო. ზოგჯერ სახლებში ამოიკნობდა ხოლმე ეგრეთ წოდებულ „ძაღლების სარკმელებს“ – სარკმელებს, რომლებიც აღმოსავლეთისკენ არის მიმართული და რომელთა ამოცნობა იშვიათად თუ შეუძლია ვინმეს და კიდევ უფრო იშვიათად – მათი შენობებში გაჭრა. ამ „ძაღლების სარკმელებიდან“ დღესასწაულებზე ძაღლებს აჭმევენ, ხოლო ილია წინასწარმეტყველის დღეს შიგნით, გასათბობად, უშვებენ ჩიტებს. ის ცნობდა კუთხეებს, რომლებზეც ქარები ერთმანეთს კვეთენ – ამჩნევდა ქუჩებს, რომლებზეც გაზაფხულობით გრძივი ქარები უბრავენ, ზამთრობით კი მათ გადასაკვეთად გამოიღვენ განივები. მის წინაშე კვლავ იმლებოდა ძვირფასი მოგონებები, როგორც ის ნიავექარები, რომლებიც მხოლოდ სიბნელებში იხსნებიან.

მოგონებები ერთიმეორის მიყოლებით ჩნდებოდა და მან ბელგრადის გეგმაში, იმ ადგილ-

ბზე, რომლებსაც ღამეული სიფხიზლისას ცნობდა, განსაკუთრებული ნიშნების შეტანა დაიწყო, გვერდით კი იმ ქალების სახელებსაც აწერდა, რომლებსაც ამ ადგილებში დაუფლებია. ამ მოგონებების კვალდაკვალ თვალწინ უდგებოდა მათი მოქმედებები და სიტყვები და ახლა ისინი გაცილებით მეტს ნიშნავდა, ვიდრე ოდესმე.

– წარსული ღამით უკეთ ჩანს, ვიდრე დღისით, – თავისთვის ჩურჩულებდა ათანას სვილარი. იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ამქვეყნად ყველა სქესობრივი აქტი როგორღაც ერთმანეთს უკავშირდება და ერთგვარ ურთიერთზემოქმედებასაც კი ავლენენ. იმედი გაუჩნდა, რომ იმ ქალების გზავნილებში, რომლებთანაც ოდესმე საიხლოვე ჰქონია, იპოვოს რაღაც საკუთარი პიროვნების უტოლობის მაგვარს, პასუხს კითხვაზე, რომელიც თვისი ციებ-ცხელებზე ნაკლებად არ ტანჯავდა: რატომ ჩაიარა მისმა ცხოვრებამ ფუჭად, ცუდდებურალოდ, მიუხედავად მის მიერ განწეული უდიდესი ძალისხმევისა?

და, რაოდენ უცნაურიც უნდა იყოს, ქალაქის გეგმაზე, რომელსაც მან თავისი სასიკვარულო თავადდასვლელის რუკა დაადო, ნელ-ნელა დაიწყო გაჩენა რაღაც პასუხის, ასოს თუ ციფრის მაგვარმა. საიდუმლო ნიშნებით, მთელი ქალაქის პერიმეტრზე მისმა თესლმა რომ დატოვა, თითქოს შესაძლო ხდებოდა, შეგედგინათ მისი ხასიათის ყველა თვისების საერთო მნიშვნელო. ერთ საღამოს იგი ქალაქის რუკაზე დაიხარა და ნაიკითხა ეს წერილი.

ჩვეულებისამებრ, შებინდებულზე ვრავაზე მიდიოდნენ ხოლმე, ნახევრად დანგრეულ სახლში, საიდანაც წვიმები ყოველთვის ერთდროულად ჩაედინებოდა ორ მდინარეში: დუნაისა და სავამი. კაცს თან მიჰქონდა ერთი ბოთლი ლუფინ და ჯიბით – ორი ჭიქა. ქალს თმის ბოლო მედამ სველი ჰქონდა: თმის წუნუნა უყვარდა. ყოველთვის თან მიჰქონდათ კრიალა ცის ის ნაში, როცა ყველა ჩიტი უკვე ბუდებოდა, ღამურები კი ჯერ კიდევ არ გამოფრებიან. მერე პატარა მინის კიდებში შედიოდნენ. შიგ სუროს პატარა დასაკეცი სკამი იყო, ნამცეცა იისფერი ტაბურეტი, კარებზე – სარკეები და ბროლის ჭიქის ფორმის სანათი. აქ ოდესკოლონის და ხელოვნური ხალის მისანებელი სითხის სუნი იდგა. სხდებოდნენ, ბოთლს იატაკზე დგამდნენ, ლილავს თითს აჭერდნენ და სვამდნენ ლვინოს, თვალებით აცილებდნენ ზევით და ქვევით მჭრილავ ცარიელ დერეფნებს და ერთმანეთს კოცნიდნენ ისე, რომ ქალს თმა კვლავ პირში ჰქონდა. თითქოს ხავერდგამოკრული კარეტით სეირნობდნენ. მათ ირგვლივ ამერიკული ყუმბარები ცვიოდა და წმინდა საბას

ქუჩა იწვოდა. თავდასხმა რომ დამთავრდებოდა, ახალი ქალაქის სანახავად მიდიოდნენ. ყოველ ფურცელ მათ თვალნი იშლებოდა სულ უფრო ფართო ჰორიზონტები, რადგან მთელი შერობები ქრებოდა. ერთხელ ნანგრევებს შორის კედელზე შემორჩენილი ნახატითა და წიგნების თართით მეოთხე სართულზე იცნეს ოთახი, რომელშიც როდესაც სტუმრად იყვნენ და ვაშლის ჩირზე დაყენებულ ჩაის სვამდნენ. იმავე სართულზე რომელიღაც ონკანიდან წყალი მოდიოდა, წიგნების თარო კი გაუყრებლად ქანაობდა. წიგნების ერთმანეთის მიყოლებით ცვიოდა სადღაც სიღრმეში და, ფრენისას ფურცლებს ფრთებივით რომ ამრიალებდნენ, ნანგრევებს შორის ფერ-ფლში შეგებდნენ.

– შეგიძლია ნაიკითხო, რომელი წიგნი ვარდება? – ჰკითხა ქალმა.

იმ დღეს თაროზე ერთადერთი წიგნი შემორჩენილიყო – ესენი ელოდნენ, როდის ჩამოვარდებოდა მაგარმა წიგნი მხოლოდ აქეთ-იქით ქანაობდა. მაშინ მან ქვა აიღო და პასუხის ნაცვლად ეს ბოლო წიგნი თაროდან ისე ჩამოაგდო, როგორც ბელურა თოვლის გუნდით.

– კითხვა არ გიყვარს, – შენიშნა ქალმა.

– წიგნები – ეს არის ჭკუა ნახატებში, – მოიგერია და, მისი პასუხი რომ მოისმინა, გაცდა «კითხვა კი არა, მოყოლა გიყვარს. დუმილი შეგიძლია. აი, სიმღერა კი არ შეგიძლია».

წმინდა ნიკოლოზის სასაფლაოს მახლობელ ქუჩაზე, პატარა სასაუბრეში, აბრას რომ უფრო ხშირად იცვლიდა, ვიდრე კლიენტებს, – რომლებიც, ჩვეულების გამო, „კრედიტი“-ს ეძახდნენ, პირველი ულაგში ამოუნვერა. მეპატრონეს ჩვევად ჰქონდა, შემოდგომობით თავისი სტუმრებისთვის ყინულივით ცივი ღვინო დასტეკინებინა. როგორც კი გათობას იწყებდა ღუმელი, ზაფხულის განმავლობაში სიგარეტის ნაწვევებით გამოვსებული, აქ ლოტოს თამაშის სეზონს ხსნიდნენ. ერთ საღამოს, როდესაც ათანასმა პირველად გადანყვითა, თამაშში ბედი ეცადა, დარბაზში შემოვიდა გოგონა ძალიან შავი, გადამბული წარბებით, თმის სამაგარ საფარცხელს რომ მიუგავდა, თითქოს ისინი რამდენჯერმე შეუვლად ჩამოუსერესო. ისეთი მზერა ესროლა, როგორც იშვიათ გარეულ ფრინველს, კაცისკენ ზურგით დაჯდა და აწეწილ, გაფოფილთმიანი კეფა მიუშვირა. ეს ლოტოს ქალადღს ავსებდა, ყურს უგდებდა, როგორ ღლებოდა საშინელი სიჩუმე, რომელიც დარბაზში ამ არსების მოსვლისას წუთით ჩამოვარდა, და უყურებდა, როგორ იძინებს გოგონა

სკამზე და როგორ თანდათან ახალგაზრდავდება ძილში, როგორ ამოცურდება სადღაც ფსკერიდან, საიდანაც გოგონას წლების ათვლა იწყება, მისი მეჩვიდმეტე შემოდგომის ღიმილი. სველი კეფისთვის მზერა არ მოუცილებია, გაიგონა, ლოტოს თამაშს იგებსო, და მიხვდა, რომ თვითონ არის მოგებულნი. მიხვდა, რომ იგებს ამ ქალს, რომელსაც ეძინა, ფეხფეხზეგადადებულს, და ძილში იღიმებოდა ისე, როგორ პირი არ შეუშვია ჩაღვტილი სიგარეტისთვის. უკვე გვიან იყო, რაიმე ელონა. მისი ციფრი დასახველეს და მან ლოტოში თავისი პირველი ქალი მოიგო. ქუჩაში გამოიყვანა ჯერ კიდევ მძინარე, გამოიყვანა პირდაპირ ჭუჭყიან, მყრალ ქარში. როცა იმავე ქარში ერთმანეთს შორდებოდნენ, უკვე განთიადი დაგებოდა. ქალმა დღის სინათლეში პირველად შეხედა და უთხრა:

– თავით ვეზამდე გხედავ. შენწარიებზე ამბობენ: არც წყალია, არც ძმარი. შენ გჯერა, რომ მომავალი ღამით იბადება და არა დღისით, და გათენებისა გეშინია... გინდა, გათხრა, რას იზამ, როგორც კი ერთმანეთს დაეციოდნენ? პირდაპირ შლაგაუმისკენ ნახვალ, თევზის ბაზარზე, რათა იყიდო ფარშირებული წინაკა ხაჭოთი, დიდ დროს მოანდომოთ თევზის ამორჩევას, რადგან გინდა, ის იმ დღინარად იყოს, რომელიც სამხრეთიდან ჩრდილოეთისკენ მიედინება. ასეთი თევზი უფრო გემრიელია. შენს ჭურჭელს დანარჩენებისგან განცალკევებით ინახავ და თან თვითონვე რეცხავ. საჭმელს თავად იმზადებ და ცოტე ქამ, რადგან ოჯახის წევრებს შენი საჭმელი სულ არ მოსწონთ. როცა სადილობ, ისე ქამ, რომ ყურებს უკან ტკაცუნი გაგიდის. კარგად ამზადებ, ყველაფერს გახურებული დანით ჭრი, როგორც დაოსტატებული მზარეული. ისიც კი იცი, რომ ცქერინს, სანამ ჯერ კიდევ ცოცხალია, ღვინო უნდა დააღვივინო, მაშინ შემწვარი უფრო სურნელოვანი იქნება. გიყვარს ინახურები წვნიანის მოხარშვა, ისეთი მძიმესი, რომ თევზს ადგილიდან ვერ დაძრავ. ხოლო, თუ ტრაქტორში შეგიცვინა ფეხი – რა თქმა უნდა, არც შენი კომპანია გაყავს და არც მუდმივი ოფიციანტი. სუფრას მარტო მიუჯდები და ორივე ყბით ნთქავ. შემდეგ კი, მუსიკის ტაქტს აყოლილი, მაგიდაზე თითებს აკაკუნებ – თითქოს ტილებს ხოცავ. შენთან თავს ვერ შეიქცევ. დალაქები და კოლნერები შენწარი კლიენტებს დასანახად ვერ იტანენ...

• მაშინ ყველანი ენებს წავსივნენ ისე, თითქოს ეს-ეს არის სანსკრიტზე მეტყველების უწარი ებოძათო, თითქოს საქმე სიკვდილ-სიცოცხლეს ეხებოდა. დილიდან, სკოლაში მეცადინეობის

დანყებამდე, იზუთხავდნენ ფრანგულის არანე-სიერ ზმნებს კლოდ ოფეს ბროშურიდან, ომის წინ თავად მიხეილის 19-ში წიგნის მალაზია „ანრი სუბრ“-ში რომ იყიდებოდა, სადაც ფორ-მა „ამეტიკ“ წარმომადგენლობა იყო. საღამოო-ბით ჩაბნელებულ ოთახებში ბერლინის ნითელი სახელმძღვანელოებიდან სწავლობდნენ ინგლი-სურ მართლწერას. გერმანულ ბრუნებს სკო-ლაში ითვისებდნენ შმაუსის ყვითელი გამოცე-მებით, ღამით კი ჩუმად იმასსოფრებდნენ რუსულ სიტყვებს ძველი, ომამდელი ემიგრანტული გა-ზუთებიდან, რომელსაც ბელგრადში ბლომად მცხოვრები რუსეთიდან დევნილები იწერდნენ. ომიანობის ჟამს ეს გაკვეთილები იაფი იყო, მაგრამ არა უზიფათო, რადგან ინგლისურის და რუსულის არც სწავლება, არც სწავლა გერმანუ-ლი ოკუპაციის დროს ნებადართული არ გახლ-დათ. ათანახსი და მისი მეგობრები მათ ერთმა-ნეთის უჭუმრად სწავლობდნენ, ზოგჯერ ერთსა და იმავე მასწავლებელთან. რამდენიმე წლის განმავლობაში მათგან არავის ამ ენებზე ერთი სიტყვაც არ უთქვამს: ყველას ისე ეჭირა თავი, რომ ამ ენებზე ვერც ლაპარაკობენ და არც ეს-მით და მხოლოდ ომის შემდეგ აღმოჩნდა, მსგავსად იმისა, რაღაც სამარცხვინო მოულოდნელად რომ გამოაშკარავდება ხოლმე, რომ, არსებითად, თურმე მთელი თაობა ლაპარაკობს ინგლისუ-რადაც, რუსულადაც, ფრანგულადაც, როცა ამ ენების ისე დაეინყება დაიწყეს, მათ იგინებდ-ნენ დემონსტრაციულად, თან ნოსტალგიით ოხრავდნენ იმ დროზე, როდესაც მათ ჩუმ-ჩუმად სწავლობდნენ. ფრანგულს ასწავლიდნენ ფაშ-ფაშა შვიცარიელი ქალები – „სერბი ქვრივები“ – მოსწავლეებს ახალწლის მისალოცად კონვერ-ტებით რომ უგზავნიდნენ თავიანთი შეღებილი ტუჩების ანაბეჭდებს.

რუსული ენის გაკვეთილებზე მალულად გარ-ბოდნენ ყოფილ თეურ ოფიცრებთან, უკრაი-ნელ ემიგრანტებთან. მათ ლამაზი ცოლები ჰყა-ვდათ, ძაღლებს იყოლიებდნენ და მჩხვლეტავი უვლავში გადაეჩქიათ. კედლებზე, როგორც ვეება ღამურები, ისე ეკიდათ ბინდულები მხრე-ბზე სპეციალურად დატანებული ჩარჩოთი, რათა ხმლიან ხელს თავისუფლად მოძრაობა შეძლე-ბოდა – ხელს, ახლა უკვე ამ ხმალმოკლებულს. ასეთ მასწავლებლებს, როგორც წესი, პალატი-კაზე სიმღერა უყვარდათ, თან იმასაც ასწრებდ-ნენ, სიტყვასა და სიტყვას შუა ისე სწრაფად გადაცვლურნათ არაყი, რომ სიმღერაზე ეს საერ-თოდ არ აისახებოდა. ოღონდ არც ათანახსი, არც მის ამხანაგებს მუსიკა არ აინტერესებდა – ის ხელს უშლიდათ სიტყვების გარჩევაში და ჩქა-

რობდნენ, დაბრუნდებოდნენ ენის გაკვეთილებს, რაც უკვე თავისთავად ათრობდათ.

სიტყვები ადამიანებს ისევე ეზრდებათ, რო-გორც თმები, – უყვარდა მისთვის ამის ხშირად გამოკრება რუსულის მასწავლებელს. – სიტყვები, როგორც თმები, შეიძლება იყოს შავი ან ნაბლის-ფერი, ფარული ნითურიც კი – ნითელი. მაგრამ ადრე თუ გვიან ისინი თეთრდებიან ისე, როგორც ჩემი და ჩემი თანატოლების თმები. სიტყვებს, შეგიძლია, ის უქნა, რაც მოგესურვება, მაგრამ ისინიც ისე გექცევიან, როგორც თავად უნდათ...

რუსი ემიგრანტის ცოლი, რომელიც ამას ამ-ბობდა, აბრეშუმის წინდაში ინახავდა თმის კულუ-ლებს, რომლის შეჭრა მას შემდეგ მოასწრო, რაც რუსეთიდან წამოვიდა. რამდენჯერაც მომდევნო კულულს მიიჭრიდა, იმდენ კვანძს აკეთებდა წინდაზე. ასე ზოგავდა დროს. გამოგზავნიდა დლიდან კალენდრისთვის არ შეუხვდავს და, ჩვეუ-ლებრივ, წარმოდგენა არ ჰქონდა არც იმაზე, რა რიცხვია დღეს, არც იმაზე, კვირის რა დღეა.

ერთხელ, გაკვეთილზე რომ მივიდა, ქალი შინ მარტო დახვდა. სერბულად საერთოდ ვერ ლა-პარაკობდა. ბიჭს თავისი მშვენიერი თვალებით მისჩერებოდა, კაბის ღილს კბილს უჭერდა და შიგ უსტყვენდა.

– რა უცნაურია, შენ და შენი თანატოლები ამდენ ენას რომ სწავლობთ, – უთხრა რუსუ-ლად, – გეხალისება ამდენი ნვალბა? თითქოს მთელი ცხოვრება ლუკმაპურის გარეშე დარჩე-ნას აპირებდე. თქვენი, ყველანი, ალბათ, ძალიან ეულეები ხართ, ხოდა, ამიტომაც გინდათ, თქვენი მესხიერება დააბეროთ. ოღონდ მესხიერება მრ-გვალი არა გვაქვს, უკიდურეს შემთხვევაში, ეს არის წრე დიდი ღრიჭოებით. თქვენი მესხიერება მთლად ერთი ასაკისა როდია. იმედოვნებ, რომ ენების ცოდნა მთელ სამყაროსთან დაგაკავში-რებთ. მაგრამ ადამიანებს სულაც არ აკავშირე-ბთ ენების ცოდნა: თქვენი მათ ამაოდ ისწავლით ორჯერ და ორჯერ დაივიწყებთ, როგორც ადამი. ერთმეორეს რომ გაუგონ, ერთმანეთთან უნდა დანახოთ, – და შესთავაზა, რუსული ენის გაკვე-თილს ჩემებურად ჩაგიტარებო.

„აი, სად ყოფილა ძაღლის თავი დამარხული“, – გაიფიქრა ამა.

ქალი მასთან სულ ახლოს მივიდა და უხმოდ ჩააჩერდა თვალებში თავისი მწვანე თვალებით, თმა კისერზე შემოახვია. თმას სულ უფრო და უფრო მჭიდროდ უჭერდა კევაზე, ვიდრე მათი ტუჩები ერთმანეთს არ შეეხა. მის ტუჩებს თავის ბავს რომ აწებებდა, აიძულებდა, გაემოკრები-ნა ერთი და იგივე რუსული სიტყვა. ასეთი იყო

უცხო ენების შესწავლის მისი მუწევი კონტაქტურ-რი ხერხი. მერე საწოლისკენ უბიძგა და ზვიდან გადააჯდა. ასე გაიგო ზიჭმა პირველად, როგორ აკეთებენ ამას რუსულად. გაუგებარი იყო, მაგრამ შესაძლებელი. ქუჩებში თოვდა, გეგონება, ცა მინას უხმო თეთრი სიტყვებით ავებსო, და ყოველივე ისე ხდებოდა, თითქოს ქალიც მასზე თოვლთან ერთად ეშვებოდა უსაზღვრო სიმაღლიდან, ყოველთვის ერთი და იმავე მიმართულებით, წამითაც არ შორდებოდა, ისე, როგორც თოვლი ან სიტყვა, რომლებსაც არ შეუძლიათ, უკან, ცაში დაბრუნდნენ, სისუფთავეში.

– ხომ ხედავ, – უთხრა მერე, ჰაერს ჩამოშლილი თმიდან რომ ისურთქავდა, – ერთმანეთს რომ გავუგოთ, ამისთვის ენა საერთოდ არ გვჭირდება, საესებით საკმარისია, ერთად დაენვეთ. მაგრამ გახსოვდეს: მრუშობის შემდეგ პირველ დღეს კარგად გრძობ თავს, მერე კი, დღითი დღე, სულ უფრო უარესად და უარესად, ვიდრე საბოლოოდ არ გამოერკვევი და ისეთივე არ გახდები, როგორც ყველა ღირსეული მოქალაქე.

ამ ლამაზმანს ღიმილი იმდენად ზედაპირული ჰქონდა, რომ, თუ იცინოდა, თანამოსაუბრე, უბრალოდ, მის ცხვირს აწყვებოდა, როგორც მეჩქეს. როცა ქალმა აკოცა, ამან გაიფიქრა, რომ ეს ერთ-ერთი იმ კოცნათაგანია, რომელსაც ასპარეზობის მონაწილენი ერთმანეთს უძღვნიან, ვიდრე ხმლეს გააშიშვლებენ.

მან წუთით ხელიდან გაუშვა ნიჩბები და მიანდო წყალს, რათა მას ისინი ქარის მიმართულე-ბით ეტრიალებინა. ნავი ტრიალებდა და ქარი ქალის თმას ნელ-ნელა აფენდა კისერზე. ნავში მათთან ერთად იყო ლეკვი და გაზეთი. ქალმა გაზეთში თავისი ლეკვის ჰოროსკოპი ამოკითხა. მერე მოქაჩა ბოლი ჩიბუხიდან, რომელსაც ათანასი ეწოდა.

– ყურადღება მიაქციე, – უთხრა ქალმა, – როგორც კი პირში სიმწარეს იგრძობ, მარცხნიდან უეჭველად დაინახავ რაიმე ნივთს!

ამ დროს მისი თმის ბოლო ჩიბუხში მოხვდა და ოქროსფერ კულულზე ნაპერწკალი ამიშინდა. ფსკერზე გაწვინენ, ნავი არწევდათ და სულ უფრო ღრმად უბიძგებდა ბიჭს მასში.

„რა ზარმაცია, – გაიფიქრა ბიჭმა. – სიყვარულიც კი ეზარება“. მოეჩვენა, რომ ეს სიყვარულიმ ჩაძირვის მისეული მანერაა. და აქ უცბად ქალმა თქვა:

– შენ რა, გინდა, რომ შენს მაგივრად ბავშვი ტალღამ გააკეთოს?..

•
იმ შემოდგომაზე მისი წლების კიდევ ერთი შედეგული სრულდებოდა, დგებოდა კიდევ ერთი საკვირაო ნელი, რომელიც ის, როგორც წესი, არაფერს აკეთებდა. დაილილი და იმდგაცრეხი-ბული, თავის პროფესიას ჩამოშორებული ბოლოს და ბოლოს მიხვდა, რომ წლებსაც თავიანთი ციკლები აქვთ, თავიანთი დაბადების დღეები, თავიანთი რეგულარი და რომ იწურება მისი ცხოვრების კიდევ ერთი შეიწმენდილი, რადგან შეიძინა წლის წინათაც ზუსტად ასევე არაფერს აკეთებდა.

სამყაროს შექმნის დღიდან კვლავინდებურად აითვლებოდა ნევრალგიური ნერტილები – მიშვიდე წლები – რალაც ჭიპების მსგავსნი დროზე. ასეთი ნერტილებით ერთი დრო მეორისგან გამოიყოფა კვანძით, კვანძი კი მომდევნო დროს საშუალებას უსაბობს, იკვებოს წინას ხარჯზე. იმ შემოდგომას გამოთვალა, რომ, უკვე სამი წელია, ყოველგვარი ხილული მიზეზის გარეშე, ერთგულია ცოლისა, რომელიც თითქმის მთელი ამ ხნის განმავლობაში მასთან არ წოლილა. შინ იჯდა, ამქვეყნაზე არავის სჭირდებოდა, ყვეგებს ითვლიდა და მოწყენილობისგან გული უწუხდა, როცა შეიცარიელმა საარქიტექტორო ჟურნალმა, გერმანულად რომ გამოცემოდა, სრულიად მოულოდნელად რამდენიმე ნომერი დაბეჭდა ინფორმაციები მისი ვერასდროს აშენებული სამედიცინო დაწესებულებების პროექტების შესახებ. იმაზე არც ფიქრობდა, ჭამის შემდეგ უღვაშიდან ნამცეცხე ჩამოეფრთხა, ხუთი თითით წვერს იფარცხავდა და ისე მიძვრებოდა ხოლმე „Fachblatt für Architektur DBZ“-ის გვერდებში, სადაც გამოქვეყნებული იყო მისი სტატია თანამედროვე მექანიკის კავშირებზე ქალაქის ბიზანტიური რეგიონის ძველ არქიტექტურასთან. ისე წრიალებდა, როგორც ეშმაკი დილის წირვის წინ, ცდილობდა, საკუთარი ტექსტი ამოეცნო. სწორედ მაშინ დაასხა პრეგელად სამინერალმა მამაკაცურმა ბანჯეგულანამ ოფლამ, რომლისგანაც კოლოები იხოცებინან, პირსახოცები ობდებდა, კატები კი უხმო, მისუსტებულ კნაილს გამოსცემენ. იგრძნო, რომ მისი პრიოციული მონაცემები დნებდა, რომ ისინი პირს იკრავენ, როგორც იარა, უკან იხვევენ, როგორც სენი გამოჯანსაღებისას.

გაიფიქრა, რომ, უკვე იმდენი წლისაა, რამდენი ფრაზაც არის რომელიმე ნოველაში, შემინდა და დაილოტერების დატრიალება დაიწყო, ისეთი მოკლევების, რომ მათი დასაწყისი და ბოლო ერთმანეთს ეხებოდა.

ამან ხელი ჩასჭიდა, ხელისგული გაუშალა და თითქოს შორიდან ალაპარაკდა:

– შენი ხელის მტვერის ძირში – და სწორედ აქ უნდა დააჭირო, თუ რაღაცა, რაც ახლა ჩემს შიგნით არის, აგტკივდება – აქ, შენი ხელის ამ ნაწილში სლავის მოედანია. ცერსა და საჩვენებელ თითებს შორის მდინარე საგა მოედინება – აქ კისრის ტკივილებს მკურნალობენ. საჩვენებელი თითი თავად მიხილვის ქუჩას შეესაბამება – აქ არის ნერვები და გაციება. შუა თითი – ეს არის ოვანეს ქუჩა, რომელსაც ნებოძის კოშკთან მივყავართ. მას თუ დააწვები, ჩაგინყნარდება ტკივილები სინუსებში, უშველის გაჭვდილ ცხვირს. საჩვენებელი თითის ძირში, სადაც ძარღვი ფეთქავს – ტერაზის მოედანი – არის ნერტილი, რომელიც კუჭზეა პასუხისმგებელი უსახელო თითს მივყავართ დუნაის ხიდზე, ის პასუხს აგებს სმენის ორგანოებზე, ნეკი კი – ტაკოვსკის ქუჩა – ტკივილებზე მხრებსა და აპენდიქსში. შენი სიცოცხლის ხაზი სავის ხიდის გავლით მიემართება და აქ, არ ვიცი, წყდება, არ ვიცი, შორს, ჩრდილოეთისკენ მიდის. დაიმახსოვრე! თუ ყური აგტკივდება, გადადი დუნაის ხიდზე – მაშინვე გაგივლის. მხარი აგიყუყუნდება – ტაკოვსკის ქუჩაზე გაიარე და მალევე შეჩერდება... მაგრამ საქმე მართო ავადმყოფობები როდია. ქალაქის ყველა ქუჩას, როგორც ხომალდს, თავისი კურსი აქვს. ერთი თავიანთ თანავარსკვლავედს კიბოს ნიშნით მისდევენ სამხრეთისკენ, მეორენი აღმოსავლეთისკენ, მერწყლის ნიშნით, მესამენი ტყუპების თანავარსკვლავედს მიჰყვებიან... შენი ტანი ემორჩილება ქუჩებს, ქუჩები კი ვარსკვლავებს. ხელისგულზე შეიძლება დაინახო ყველა შენი გზა ხმელეთზეც, ზღვაზეც. მაგრამ შენ კი არ გაქვს ქალაქი პეშვში, არამედ შენ ხარ მომწყვდეული ამ ქალაქის მუშტში. მასზე ხარ მიჯაჭვული, როგორც კატა სახლზე, და სხვას ვერაფერს ხედავ. არც გაზაფხული, არც შემოდგომა უიმისოდ არ გაგიტარებია, სხვა მინაზე ფეხი არ დაგიდგამს. ძალა არ შეგწევს, მიმორდე ამ ქალაქს. ასე, ზოგჯერ ქალი მთელ ცხოვრებას ატარებს ერთ მამაკაცთან ისე, რომ არ კითხულობს, მოსწონს კაცს ეს თუ არა.

ცხვირს კამიანი რძის წვნიანის თევფს „უნის-კარტება“, ორთქლში კოვზს ათვალერებდა და ფიქრობდა, კერძოდ ვისგან ჰყავს ვაჟი – ვიტარა მილუტისგან თუ თავისი კანონიერი ცოლის, სტეპანიდა ჯურაშვილისგან, ქორწინებით სვილარისგან. იმ ღამეს, როცა ვაჟიშვილი გააკეთა, საქმე ასე იყო. მაშინ მოხერხებული გახლდათ, ტყუილად კი არ ამბობდნენ, რომ ხელიდან ყველაფერი გამოსდის. უტყვიო თავი

ფეხებს მოსვენებას არ აძლევდა, სამაგიეროდ, ყურებს არ აპარტყუნებდა, მაგრამ ღიმილი უკვე ისე ჩაიძროდა, როგორც ქვა წყალში, თანაც რგოლებიც დაეტოვებინა. ორივე ლყავამომბერილი ილუკმებოდა, ჯიბეებს ნაკვეთილი ფრჩხილებით და უღვაშის ბოლოებით იტენიდა. იმ წლებში ახალმოყვანილ ცოლთან, სტეპანიდასთან ერთად ხშირად შევივლიდა ხოლმე კალემეგდანზე, რესტორან „სტერასაში“ ნიგეზიანი ფენოვანი ღვეხელით ნასაპყმებლად. სწორედ აქ მივიდა ერთხელ მათთან მრკმა პოხვალჩი, რომელსაც ისეთი ვიწრო სახე ჰქონდა, რომ შეეძლო, ერთი ხელისგულით ორივე ყურს ერთდროულად მისწვდომოდა. მან თავისი საცოლდე, ვიტარა მილუტი წაურდგინა.

– „შენ“-ზე გადავიდეთ? – ჰკითხა ახალ ნაცნობს ათანას სვილარმა. მან მოიგერია: თუ შორს არ არის, რატომაც არა?..“

ვიტარა მილუტი ერთი ნახვით შეუყვარდა. ქალმა მას და მის ცოლს ჰაეროვანი კოცნა გაუგზავნა ხელთათმინიანი ხელით, რომელზეც ამოქარგული იყო მისი ზაგვიების გამოსახულება. ერთმანეთს ექვსნი ხედებოდნენ: ათანასი ცოლთან, სტეპანიდასთან ერთად, მრკმა პოხვალჩი ვიტარასთან და კიდევ ერთი წყვილი – მათი საერთო ნაცნობები.

იმ საღამოს, როცა ამან ვაჟიშვილი ნიკოლა გააკეთა, მალიკალემეგდანის მთელი პარკი აეცხო მთვარის შუქს, რომელშიც სიბნელიდან, თითქოს ოთახში, შედიოდნენ. დესპოტ სტეპანის ჭიშკარში გავლისას ვილაცამ თქვა: „ვარსკვლავები ცეკვავენ. აციების ნიშანია“.

ამ დროს მისი ცოლი, სტეპანიდა ჯურაშვიჩი, ქორწინებით სვილარი, შეყვინდა, თანამგზავრ ქალს ესაუბრებოდა, და ეს ნუთით მარტო დარჩა ვიტარა მილუტთან, რომლის საქმროც ოდნავ წინ მიდიოდა – მესამე ახლობელს ელაპარაკებოდა. ღრმა გვირაბის სიბნელოში, სადაც ერთი მხრიდან მოისმის, როგორ მიედინება სავა, მეორედან კი – დუნაი, ათანასმა მოულოდნელად აკოცა ვიტარა მილუტს.

„კოცნა ცრემლზე ძვირფასი არ არის“, – გაიფიქრა, მაგრამ მიხვდა, რომ შეცდა. ვახშამზე ვიტარას წინდახედულად ჩაეგუბებინა პირში ღვინო და ამ წამამდე ინახავდა. ერთმანეთს ჩახეულებმა მათ კოცნასთან ერთად ბოლომდე შესვეს ეს ყლიში.

– თვალს ვადევნებდი, რას ჭამდი, – ენის ქვეშ უჩურჩულა ქალმა, – და განზრახ სულ სხვა რამეს ვჭამდი: ბავშვი რომ გააკეთო, სხვადასხვა კერძის ჭამაა საჭირო.

იგრძო, როგორ ითვლის ვიტარა მის კბილებს ენით, და მიხვდა, რომ ქალი წინააღმდეგი არ იქნება, მზადაც კია, თუნდაც ახლავე, პარკიდან

გაუსვლელად მიატოვოს თავისი საქმრო. მისი ზედა ტუჩი შიშისგან მარილიანი გახდა, ქვედა – მომწარო, გული კი ისე უძგერდა, როგორც ქურდაბაცაცას. მისი ნაწმამები ლოყას უკანრავდა, თეძო კი მუცელზე მიბჯნოდა. ათანასი მთლად გაშტერებული გამოვიდა დესპოტი სტეპანის ჭიშკრიდან და, როგორც კი ხელახლა დაიყენებ წყვილებად, მან, ისე, რომ ვერ მოასწრო, შეენმინდა ვიტაჩა მილუტის ნერწყვი, მისგან აღგზნებულმა იქვე, პარკში, ბავშვი გაუყუთა თავის ცოლ სტეპანიდას ისეთი ვნებით, რომ აქამდე თვითონაც ვერ გარკვეულიყო, ამ ორი ქალიდან რომელს ეკუთვნის მისი ვაჟიშვილი.

დილით, როცა მიხვდა, რომ იმ საღამოს შემდეგ ვიტაჩა მილუტის დაინიყებდა ვერ შეძლებდა, უკვე გვიან იყო. ქალისკენ გაქანდა, მაგრამ ის სხვის ლოგინში აღმოაჩინა. წინა საღამოს იგი პირველად დარჩა საქმროსთან ღამის გასათევად, მერე კი მასთან გადასახლდა.

ასე დარჩა ათანასი ცოლთან. და ახლა მის წინაშე იჯდა მისი ვაჟი ნიკოლა სვილარი, თეთრი ბუმბულის მსგავსი თმა რომ ამშვენებდა. მეთექვსმეტე წელში გადამდგარი ისე იხელბოდა, თითქოს თეფშოზე შეჭამანდის ნაცვლად დედებს და ღამეებს ხაპავდა. მამა, აგერ, უკვე მერამდენედ ცდილობდა, გაერკვია, ხომ არ იჩენს თავს ბიჭში რაიმე ისეთი, რაც მის ორმაგ წარმოშობას დაადასტურებს. „ბავშვები რომ დედის გვარს ატარებდნენ, – თავს ეციობებოდა ათანასი, – მაშინ რა გვარი უნდა ეტარებინა ჩემს ვაჟს – სტეპანიდა ჯურაშევიჩის, ქორწინებით სვილარის, თუ თავისი „პირველი დედის“ – ვიტაჩა მილუტისა?“ მაგრამ ჯერჯერობით ნიკოლას ისეთი არაფერი გამოემჟღავნებინა, რაც შეიძლებოდა ვიტაჩა მილუტს ან მის სახელს დაკავშირებოდა.

სვილარი უწინდებურად ზნეობდა ვიტაჩა მილუტს და მის ქმარს, ბოკალზე კბილებჩაჭიდებული ტკბებოდა ქალის სმის მანერით, თუმცა მისი მხრიდან კეთილგანწყობის უმცირესი ნიშანი ერთხელაც არ დაუჭერია. მხოლოდ ერთხელ, როცა მცირე ხნით მარტობი დარჩნენ, ქალმა თითი დაინერწყვა, წარბები გაუსწორა მის ვაჟს, ნიკოლას, მაშინ ჯერ კიდევ სულ პატარას, და ასეთი რამ თქვა:

– ქალები იყოფიან იმად, ვისაც მხოლოდ ვაჟიშვილები უყვარს, და იმად, ვისაც მხოლოდ ქმარი უყვარს. ქალი მაშინვე გრძნობს მამაკაცს, რომლისთვისაც ქალის ბავე იგივეა, რაც საუკეთესო. ყველა ქალი ერთი და იმავე მამაკაცისკენ ისწრაფვის და ერთსა და იმავეს გაუარბის. ერთნი სამგზის უყვართ – როგორც ვაჟიშვილები, როგორც ქმრები და როგორც მამები,

სხვებს კი, ვინც დედას არ უყვარდა, არც ცოლი შეიყვარებს, არც ქალიშვილი. ეს ისეა, როგორც მტრედები, რომლებიც ერთდროულად ჭამენ და სკინდღავენ... უკვე რამდენი საუკუნეა, ამერიკელი მამაკაცების დიდი ნაწილი უზინობას კარგავს ზანგ ქალებთან, ევროპაში კი, განსაკუთრებით მის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, ბოშებთან შეცოდებაა მიღებული. ღმერთი, დალოცე ბოშა და ზანგი ქალები. ეს ხომ კეთილი საქმეა – ცოტაოდენი ქალური აღერსი გაუნაწილო ბიჭუნას, რომელსაც სიყვარული პურივით სჭირდება. მათთან უზინობას კარგავენ ისინი, ვინც არ ჰყვარებიათ და არც ეყვარებათ. შენი ტიპის მამაკაცები, როგორც წესი, ერთგულები არიან ცოლებსა, რომლებიც არ უყვართ. ოღონდ, აკი, ცოლებსაც არ უყვარხართ. ასეთ მამაკაცებს ერთი რამ დარჩენიათ – გამუდმებით ეტებონ საკუთარი ქალწული...

• ათანას სვილარმა ბელგრადის გეგმაზე შენიშვნები განათავსა. მოეჩვენა, რომ მისთვის ძვირფასი ადგილებისგან შედგენილი დიაგრამიდან მოჩანს რაღაც ფორმულა, რაღაც პასუხის მსგავსი მის გამოთვლებულ შეკითხვებზე. ცოტა მეტი დრო რომ ჰქონოდა, თუნდაც ერთი დღე, ისიც მოიხელთებდა შემთხვევას, ჩახეხდა თავის არქიტექტურულ პროექტებში და დაინახავდა, რომ მისი ტერმები იმავეს ამბობს, რასაც მისი ქალები. გაიგებდა, რომ დიაგრამის საკვანძო სიტყვები ღალადებენ: სიწუმე, ღამე, ენა განცალკევებით კება, წყალი, ქალაქი და ქალწული. რომ ეს სიტყვები იძლევიან მისი ბუდის ერთგვარ განტოლებას. მაგრამ ასე არ მოხდა.

ამ დროს ქუჩებში ჩაიფრინა ჭადრების აბრეშუმმა, საღაღც შორს, ღუნაზე თავთავი დაისხა ველურმა ჭვავმა, მიმოიფანტა შამბნარის ნვეტიანი თესლები, მკვეთრი სუნით აყვავდა „დათვი-სყურა“ და, სვილარი ცუდად გახდა.

უკვე შესაძენვეად გარუჯულ ოქროსვერ ზედაპირს ქვეშ მივარის მუქედ ჩანვა ღრმა და მუდმივი სიფთირე. მოწვეულმა ექიმმა კონსტატაცია გაუკეთა თვის ციებ-ცხელების მორგე შეტევას, ჩვეულებრივს გაზაფხულის ამ დროისთვის, და როგორც წინათ, ურჩია, ზღვაზე წასულიყო.

არშემდგარმა არქიტექტორმა ათანას სვილარმა და მისმა ვაჟმა ნიკოლამ სწრაფად მოხიკეს თავიანთი ბარგი-ბარხანა, ჯიბეში მარილის მნიკვი ჩაიყარეს და საგზაოდ გაემზადდნენ.

გზა, როგორც ყველა გზა, მათ მაგივრად ფიქრობდა, ვიდრე ესენი მასზე დადგომას მოასწრებდნენ.

ბიოხობი აღიზიანებული

სიტყვა და ხატი

*ხატი, ფერთაგან გამოსახული, დაწერილი სიტყვის თანაგვარი.
წმ. იოანე დამასკელი*

*თავად უფალი იესო ქრისტეა სიტყვიერ და ხილულ ხატთა წყარო: როგორც ლოგოსი – სიტყვიერის, როგორც სახე – ხატუნერის.
დ. უსპენსკი*

წმიდა მამათა თანაგანჭვრეტით, ხატებში შემოკლებულ მოსახსენებლად აღწერილია ჭეშმარიტად არსების მიხედვით განკაცებული ღმერთის საკვირველთმოქმედება, ვნება, ჯვარცმა, აღდგომა, ამალღება, რაც **თავდაპირველად შეხსენებისა და სწავლებისათვის სიტყვით** გადმოიცა; მაგრამ რადგან „ყველა არ იყო მცოდნე ასოთა და არც ჰქონდა კითხვის გულმოდგინება“ (წმ. იოანე დამასკელი 2000: 444), **შეიქმნა ხატუნერობა**. ხატი სამარადისოდ დაუკავშირდა მართლმადიდებლობას – მათი ერთიმეორის გარეშე არსებობა წარმოუდგენელია.

სპეციალურ ლიტერატურაში დადგენილია, რომ სიტყვა „ხატს“ წმიდა მამები გაცილებით ფართო მნიშვნელობით იყენებდნენ, ვიდრე დღეს იხმარება. ღვთის მიერ შექმნილი მთელი სამყარო უფლის ხატად მოიაზრებოდა – როგორც სრულყოფილი ხელოვანის მიუთხრობელი „შუენიერება“: „ხელოვან და დამბადებელ ღმერთი არს“. აქედან განისაზღვრა ქრისტიანულ კულტურაში ტერმინ „ხელოვანის“ ძირითადი სემანტიკა: ხელოვანია ღმერთი, მას მიეწერება ხელოვნება, „ხელოვანისა ნაქმარი არს შუენიერი ესე და დიდი ქუეყანა;“ ისაა „ხელოვანთმძღუარი“, „ხელოვანთ-მთავარი“ „სოფლისა შემოქმედი ხელოვანი“, „ხელოვანი იგი მხატვარი“ და სხვ.

(სირაძე 1975: 15-16). სამყარო ზომის, რიცხვის (რიტმის), წესრიგის, ჰარმონიის შესაბამისად ღმერთმა ხელოვანი ლოგოსით შექმნა. თავის შემოქმედებაში მას არ სჭირდებოდა არც „ემანაცია“, არც „გამოსხივება“, არც პლატონური „იდეების სამყარო“. ის თავის თავში ყოველივეს შინაგანად განწესებული სამყაროს ხატად ქმნიდა (ირინეოს ლიონელი) (ბიჩკოვი 1981: 219). ერთგვარი შემაჯამებელი დასკვნა კი ზემოთქმულისა ნემესიოს ემესელის თქმული სიტყვაა: „სულსა წესი უპყრიეს ხელოვანისა“ (ნემესიოს ემესელი 1914: 71), რაც იმას მიუთითებს, რომ „არაარსისგან არსად მომყვანის,“ ანუ ღმერთის სულის მაღლი, განკაცებული უფლის მეოხებით, ადამიანზე გადადის, რომელიც შემოქმედი, ხელოვანი ხდება.

ამდენად, კაცის შესაქმნეც „ხატად და მსგავსად“ ღვთისა (დაბ. 1.26) ხელოვნებად არის გააზრებული, თუმცა მას წინ უსწრებს სიტყვა, რომლითაც, როგორც ითქვა, იქმნებიან „ყოველნი არსნი“ („სიტყვა ღმერთისა საქმე არს“).

სიტყვასთან და ხატთან მიმართებით არსებითა განისაზღვროს თუ როგორ ესმით ადამიანის ღვთისადმი მსგავსება და ხატი შუა საუკუნეებში. წმ. მამათა მიხედვით, „მსგავსება“ შინაგანი ბუნება (სათნობითი მსგავსება ღმერთსადმი),

„ხატი“ – გარეგანი. ამ საკითხთან დაკავშირებით წმ. გრიგოლ ნოსელი ასე ღვთისმეტყველებს („ხედივითხელოვნება“):

„შუენიერება საღმრთოთა არა გამობატულ არს შუენიერებითა ფერთათა, არამედ უზეშთაესითა წესითა, რომელი მიუთხრობელ არს გულისხმისყოფად. და ვითარ-იგი მხატვართა ღონისძიება ყვიან მრავლითა წამალთაგან თითოსახეთა და შეზავიან ყოველივე იგი მსგავსად ჯერისა მის, რათამცა მიამსგავსეს შუენიერებასა მას ძირისასა ზედამინებით, და ესრეთვე გულისხმავად დამბადებელისა, რამეთუ შეამკო ბუნება კაცობრივი სათნოებითა მრავლითა მსგავსად ფერთა შუენიერითა და აჩუენა ჩუენ შორის მსგავსად ძალისა თვისისა შემკულება ყოვლითა, რომლითა **იცნობების ცხობება იგი ჭეშმარიტი**, არა წითლითა მბრწყინვალითა გინა სხვითა წამლითა, რომელი თანა-შეზავიან მას შუენიერებისათვის ხატისა, დარაკც შავითა, რომელითა გამოსახიან წარბნი და თუალნი სხუათა მათ ფერთა თანა საშუენებელად ხატისა, ვითარ-იგი ღონისძიებით ყვიან მხატვართა, არამედ ნაცვალად ამოსა **უბინოვება და სინმიდვა და სინრფოვება და განშორება ა ყოვლისაგან ბორჩისა და ესევითარითა სახითა, რომლითა ემსგავსების კაცი დამბადებელსა თვისსა, და ამით ფერთა შეამკო დამბადებელმან ხატი თვისი, ესე იგი არს ბუნება ჩუენი**. და უკუეთუ შენ მოაწიო გონებდა მიხედვად სხუათა მათ არსათათვის, რომელ იცნობის მით შუენიერება ღმრთისა, უკუე ჰპოვო მსგავსება ბუნებასა ჩუენსა შინა... და ესე სახეჲ ყო ჩუენთვის დამბადებელმან ბუნებისაგან“ (მატბერდის კრებული 1979: 74-75).

ასე რომ, კოსმოსისა და ისტორიის წესრიგში „ცხობება იგი ჭეშმარიტი“ სიტყვითა და ხატი „იცნობების“ – ისინი უტყვე აზრებს კანონიკური დაწერილობით გადმოსცემენ. ამის გამო ხელოვანი ორივე მიმართულების ნიმუშების წარსიას განსაკუთრებულ სიფრთხილეს იჩენდენ, რადგან „შუენიერებასა მის ხატებისასა უკუეთუ აკლდეს რამე, არა არს იგი ხატი“ (მატბერდის კრებული 1979: 95). აქედან გამომდინარე, შემოქმედთა დამოკიდებულება აღსანიერი საგნისადმი ასე განისაზღვრა: სიტყვათა და ხატთა შექმნის ხელოვნება სულიწმიდის მადლია; ბიბლიური წიგნები, სახეები, სიმბოლოები კი ის საფუძველია, რომელსაც ქრისტიანული კულტურის ხელოვანი ეყარება აღსანიერი ნიმუშის „შინა-სახის“ გამოხატვისას. „ფერმწერი“ (zografos) დგას „სიტყვისმწერის“ (logografos) გვერდით და ისინი ავსებენ ერთმანეთს

(ჰ. კამფენჰაუზენი), რადგან უტყვე აზრებს კანონიკურ დაწერილობას ანიჭებენ.

საკითხი სხვა კუთხითაც დაისმის: რა დამოკიდებულებას იჩენს ხელოვანი თავის წინამორბედ შემოქმედთა მემკვიდრეობისადმი? ვიდრე ამ კითხვას ვუპასუხებდეთ, შევინშნავთ: ჰაგიოგრაფთათვის – როგორც სიტყვის, ასევე ხატმწერთათვის – ნიმუშის მომცემი თავად მაცხოვრია, ერთი მხრივ, სახარების მომადლებით, რომელშიც აღწერილია თუ როგორ „იცხოვრა მან მიწაზე, დაჰყო ადამიანებთან, ისაკვირვებლთ მოქმედა, ივნო, ჯვარს ეცვა, აღდგა და ამაღლდა, როდესაც ჭეშმარიტად მოხდა ეს ყოველივე და დასანახი გახდა ადამიანებისათვის, ამასთან აღწერა კიდევ ჩვენდა შესახსენებლად და სასწავლად, რომლებიც იმჟამად იქ არ ვიყავით,“ და, მეორე მხრივ, ედესელთა ქალაქის მეფე ავგაროზის სახელთან დაკავშირებული სათნო გადმოცემით: მან „მხატვარი მიავლინა, რომ მას უფლის ხატის მსგავსება გამოეხასა, მაგრამ როდესაც მხატვარმა ვერ შეძლო ეს (უფლის პირისახისგან გამომკურთალი ბრწყინვალეების გამო), მაშინ თვით უფალმა საკუთარ ცხოველმყოფელ პირისახეს ზედ დაადო სამოსელი, გადაბეჭდა სამოსე თვისი გამობატულება და ასე გაუგზავნა იგი ამის მოსურნე ავგაროზს“ (წმ. იოანე დამასკელი 2000: 444).

აქედან გამომდინარე, სახარება და ავგაროზთან დაკავშირებული მაცხოვრის ხატი ხდება შუა საუკუნეების ღმრთისუფლიერი ნიმუშების უპირველესი განმსაზღვრელი პარადიგმა – მათი პატივისცემა კი „პირველსახეზე გადადის“ (წმ. ბასილი დიდი). გამოიკვეთება ჰაგიოგრაფიული იკონოლოგიის ღვთისმეტყველებების დინამიკის საფუძვრები:

- ა) **ცოდვით დაცემამდელი ადამი** – მასში ღვთის ხატი სრული სინმდით, მშვენიერებით და ქმედითად არის გაბრწყინებული, ხოლო მსგავსება დასაბამიერ სინმდეს მოიცავს;
- ბ) **ცოდვით დაცემის შემდგომი ადამი** – ხატი ღვთისა სხვადასხვაგვარად და განსხვავებული ხარისხით არის დაწრდილული, ცოდვით მოცული, მსგავსება დაკარგულია;
- გ) **წმიდანი** – შინაგანი უმწესურელი ხატისებრიობა განწმდილი და გაცხადებულია ღვთით, მარხვით, ლოცვით, სათნო ცხოვრებით, მიელტვის პირველსახეს, ხოლო მსგავსება სინმდით არის განახლებული და აღდგენილი;
- დ) **ქრისტე – ლოგოსი და ხატი ღვთისა** – არის შობილი პირველსახე, უქმნელი პირველსახე, ზეციერი არქეტეპი;

ე) უხილაგი ღმერთი – მისი ხატება პირველ-სახის, ქრისტეს მემკვიბით ადამიანია (ლუპაზინი 2002: 13-14).

ამგვარად, ღმერთის განკაცებით ხელახლა წმიდა, ანუ ღვთის მსგავსი გახდა ადამიანური ბუნება და თავიდან დაიხატა, თავიდან ხატიქმ-ნა, ანუ სათნოებითი სინმდით კვლავ მსგავსება მიიღო ძე ღმერთისადმი (განკაცების შემდეგ იესო ქრისტედ ნოდებულისადმი). ეს არის ადამიანური ბუნების უკუგანახლება, ახალშექმნა ქრისტეში (ჭელიძე 2001:93).

როგორც ვხედავთ, ხატის ღვთისმეტყველება წმიდა წერილის უმთავრეს მოვლენებთან არის ცვაკვირებული: ადამიანის დაბადებასთან, დავით დაცემასთან და უხრწნელი ხატის ხრწნადად, ზეციერიდან მიწიერად გადაქცევასა და განკაცებული მაცხოვრის შემწეობით ადამიანში ღვთის ხატისებრიობის აღდგენასთან. ხატწერლობა-სიტყვისწერილობის (ზოგრაფია-ლოგოგრაფიის) განუყოფელი კავშირი წმიდანის სახის გამოხატვისას შემდეგი აქცენტებით არის წარმოდგენილი:

მაღალი შუბლი – სიბრძნე და ღრმა აზროვნება;
 დიდი თვალები – ღვთაებრივ საიდუმლოთა წვდომა;
 თხელი ტუჩები – ასკეტიზმი;
 გრძელი თითები – სულიერი კეთილშობილება და უბინოება;

თავდახრილი დგომა – ღვთის სიტყვისადმი ყურადღება;

მოდრეკილი ფიგურა – უფლის ნებისადმი მორჩილება

(არქიმანდრიტი რაფაელი 1977: 106).

ვენახოთ, როგორ აქვს „რეალიზებული“ შემოკლებულ მოსახსენებლად წმ. გრიგოლ ხანძთელის სახე ქართული ჰაგიოგრაფიული სკოლის ერთ-ერთ თვალსაჩინო წარმომადგენელს, გიორგი მერჩულეს: იგი იყო „ხილვითა დიდ, ხორცითა თხელ, ჰასაკითა სრულ, ყოვლად კეთილ სრულიად, გუჟამითა მთიელ და სულითა უბინო“ (ძეგლები 1963: 250).

აქვე მოვიყვანთ ყოვლადწმიდა მარიამის ჰაგიოგრაფიული სიტყვიერი ხატის ნიმუშს იოანე მინჩხის პოეზიიდან:

„ღმრთისმშობელსა ვადიდებდეთ –
 მშობელსა და ქალწულსა,
 დედასა მეუფისასა ვენახსა გონიერსა,
 ტაძარსა პირმეტყუელსა,
 ტაკუქსა მას სულიერსა,
 სადგურსა მანანასასა,
 ღრუბელსა სავესსა ნათლითა,

მაგრილობელსა სულთა ჩუენთასა,
 საღმთოსა ზღუდესა მტკიცესა,
 მცველსა ყოვლისა სოფლისასა“

(იოანე მინჩხი 1987: 160)

(ასეთი სიტყვიერი ხატები ღვთისმშობლის იკონოგრაფიის მრავალსახოვნებას უწყობს ხელს).

როდესაც გიორგი მერჩულე და იოანე მინჩხი წმ. მამისა და ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სახეებს ასეთი ჰაგიოგრაფიული (ხატწერი-თი-სიტყვისწერიით) ნიმუშით წარმოდგენენ, ისინი შუა საუკუნეთა ესთეტიკურ მოთხოვნებს იცავენ. შენიშნულია, რომ, მედიევალური ხელოვანის თვალთახედვით, წინაპართა მთელი შემოქმედება მისი საკუთრებაა, რომელსაც იგი შეიძლება დაეუფლოს, ნებისმიერად მოეპყროს. არ არსებობს არც პლაგიატის, არც საავტორო უფლების ცნება. უდიდესი პატივი, რომელიც შეიძლება მიეგოს წინამორბედს, არის არა მისი ნაწარმოებით ტკობა, ხელუხლებლად შენახვა, არამედ მისი გაცოცხლება ახალ ნაწარმოებში, ცოცხალ შემოქმედებაში. გადამუშავება – ეს არის გამდიდრება. ამავე დროს ეს არის უზუნაეს რეალობათა, მარადიულ იდეებთან ზიარების პირდაპირი გაზა, რადგან ეს იდეები მოიპოვება ძველ მწერალთა ნაწარმოებებში (ალექსიძე 1979: 262).

ამავე კუთხით ერთ გარემოებას იქცევს ყურადღებას: მრავალი სასულიერო ძეგლის ავტორი უცნობია (თხზულების თუ ხატის). ამის მიზეზი, ჰაგიოგრაფთა დიდი თავმდაბლობის გარდა, შემდეგეცაა: ხელოვანი არ ცდილობს „მიწიერ“ თვითდამკვიდრებას და ამით მიანიშნებს, რას განიცდის, როდესაც ფურცლავს ბიბლიურ წიგნებს, სასულიერო თხზულებებს თუ ეკლესიის მამათა თეოლოგიურ ნაშრომებს; ჰაგიოგრაფი თვლის, რომ ის წინამორბედ შემოქმედებებთან დავალებულია და საკუთარ ქმნილებაში გადაჭარბებული ინდივიდუალობის შეტანა დაუშვებელია. თუ ნაწარმოებს საკუთარ სახელს მიაწერ, ის ძველ ხელოვანთა მიბაძვით შექმნილი ნიმუშის მითვისებაა – ამავე დროს, ამ ხელმწიფრით ავტორი თავის თავზე აიღებს ქმნილების ნაკლსაც. ნაწარმოები რომ უზადო იყოს, მის შემოქმედს ვინაობის დადასტურება არ სჭირდება.

სხვა შემთხვევაში ხატმწერს ეკლესიისთვის ახალი ხატის ან ტრადიციული იკონოგრაფიული კომპოზიციის ახლებური ხატწერით გადაწყვეტილ შეთავაზება მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეუძლია, თუკი სინმიდის ისეთ ხარისხს მიაღწევს,

რომლის დროსაც ახალი ხატი გამოცხადებდა წარმოდგენა და არა საკუთარ წარმოსახვად (ლუკაშინი 2002: 132).

ხატი და წმინდანის ცხოვრება-მარტივობა, უპირველეს ყოვლისა, არა თვალისა და გონების საამებლად, არამედ რწმენის განსამტკიცებლად იწერება; ეს ხელოვნება ადამიანის უკვდავი სულის ნდობაა, დაწერილი სიტყვით, ფერით, წმინდანის სახის აქცენტებით, სხეულის მოძრაობით; ის ხელს უწყობს გონების იდუმალ თვითწარმატებას და, გარკვეული აზრით, მისტიკური, ლეთაებრივი სულის პოეზიად აღიქმება. ფაქტობრივად, ეს ხელოვნება ამქვეყნად ჩენილ სასწაულს აღწერს, რაც ადამიანის სულის, რწმენის ასახვა და არა რეალობის ანარეკლი. ხატწერისა და ნაწარმოებების პერსონაჟთა „წერის“ ერთ-ერთი საერთო ნიშანი ისიც არის, თუ როგორ დანახავს შემოქმედი წმინდანს ღვთისგან წამიერად მიჩტებულ სინათლეში. ამიტომ ჰაგიოგრაფები შემოქმედებით ძალას თავიანთი ნიჭიდან კი არ იკრებენ, არამედ უფლის სიყვარულიდან. აქედან გამომდინარე, ხელოვნები საკუთარ ნაწარმოებს სულისწმინდის მადლით აღსრულებულ შემოქმედებით ნიმუშად მიიჩნევენ.

სუქციკური ლიტერატურაში დადგენილია შემდეგი ტიპის ხატები, რომლებიც სიუჟეტურად სიტყვიერ ხატთა ხატებანი არიან:

1. **მონოსტრუქტურული ხატები** – მათზე მხოლოდ ერთი პერსონაჟია გამოხატული: მაცხოვარი, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი ან რომელიმე წმინდანი; პარალელურად არსებობს ისეთი ჰაგიოგრაფიული ნაწარმოებები, რომლებიც მხოლოდ ერთი წმინდანის ღვანლის შესახებ მოგვითხრობენ, მაგალითად, „წმ. შუშანიკის ნამება“, „წმ. აბოს მარტივობა“;

2. **ორკარედები, ანუ ე.წ. დიპტიქონები** – მაგალითად, იესო ქრისტე და ღვთისმშობელი; ჰაგიოგრაფიაშიც ხშირია სათაურებშივე ორი წმინდანის სახელის გამოტანა: „ცხოვრება იოანესი და ეფთვიმესი,“ „მარტივობა დავითისა და ტირიჭანისი“ და სხვ.

3. **სამკარედები, ანუ ტრიპტიქონები** – მაგალითად, სახულის სამკარედი ან მღვიმეის (XIII ს.) სამკარედი დეისუსი, რომელსაც ტრიმორფონი, ანუ სამხატვული უნოდა სპირიდონ ლამბროსმა (მე-18 ს.). სამკარედული, ტრიპტიქული სტრუქტურა წარმოდგენილი „წმ. აბოს მარტივობაში:“ I თავში (იკონოგრაფიული ასპექტით I კარედში) ჰომილიაა, II-III თავებში – ჰაგიოგრაფიული თხრობა, IV თავში – ქება;

4. **ცენტრალურ-ციკლური სტრუქტურის ხატები**

– შუაში წმინდანი გამოხატული, ხოლო ირგვლივ, მედალიონების მსგავსად, ცალკეული ეპიზოდები მისი ცხოვრებიდან. მაგალითად, წმ. გიორგის, წმ. ნიკოლოზის და სხვ. მსგავსი ტიპის ხატები. ასეთია „წმ. გრიგოლ ხანციტელის ცხოვრება“ – თხზულების ცენტრში წმ. გრიგოლია, ხოლო მის გარშემო სხვადასხვა ეპიზოდი არა-ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით არის გადმოცემული. შედარებით მოგვიანო ხანაში შემუშავდა წმ. ხატების აშიებზე წმინდანთა ცხოვრების ეპიზოდების გამოსახვის ესთეტიკური პრინციპი, რომელიც ხატის „გახსნას“, ცენტრში მყოფი მოღვაწის განიღდება ემსახურება, თუმცა მთავარი მაინც წმინდანის ცენტრალური ხატია და არა აშიებზე მოცემული მისი ცხოვრების ამსახველი ეპიზოდები;

5. **ისტორიის გადმომცემი ხატები** – ისინი ვრცელ აშბავს გვაუწყებენ წმინდანის ცხოვრებიდან. ასეთი იკონოგრაფიული გამოსახულებები განსაკუთრებით რუსეთშია გავრცელებული; საქართველოში კი ამ სტრუქტურის ხატია საქართველოს ეკლესიის დიდება. შესაბამისად შექმნილია ისეთი ჰაგიოგრაფიული თხზულებები, რომლებშიც ერთდროულად რამდენიმე წმინდანზეა საუბარი, მაგალითად, „მოქცევაა ქართლისაჲს“ ჰაგიოგრაფიული ნაწილი (მეტრეველი 2008: 19-20).

დასკვნის სახით შევნიშნავთ: ღმერთმა ეს ქვეყანა სახილველად შექმნა, მერე კი, ხილული ერთმანეთისთვის რომ გაგვეზიარებინა, სიტყვის უნარი მოგვანიჭა; ადამიანი სიტყვით თხზავს ამბებს, სიტყვით შთაგონებული ქმნის ხელოვნების ძეგლებს, წერს ხატებს (შემოკლებულ მოსახსენებლებს – წმ. იოანე დამასკელი); ქრისტიანული კულტურის უპირველესი ამოცანა ღვთის, ადამიანისთვის „მსგავსებისა და ხატის“ მომნიჭებლის, ძიებაა, სამყაროს იმგვარი აღქმია, როგორსაც მას ღმერთი ხედვს; სიტყვისმწერისა (logografos) და ხატმწერის (zografos) მიერ შექმნილი ნიმუშები ადამიანისთვის გონებით შესამცნებელიც არის, სულიერი თვალით აღსაქმელიც, ღვთისგან განწესებული სამყაროს მელოდიის განცდაც და სანიღოს შუქზე წარმოთქმული ლოცვად აღღენილი სიტყვაც.

ლიტერატურული სახე და „ხილული უხილავი“ ხატი არის ჭვრეტა იმისა, რაც ადამიანის სულმა ქვეყნობიერად იცის; ისინი გვაფიქრებენ საკუთარ შიდა ბუნებაზე, აჩვენებენ სულიერ აზრს და არა გამოსახულების სამყაროს. ამ გზით

„ხორციელდება ჭეშმარიტ სიტყვად და ხატად ქცეული რწმენის შთანერგვა“ (ნმ. იოანე დამასკელი 2000:307). საბოლოოდ კი იკონოგრაფიული ნიმუშები ვერგამოხატვის, მიუნედომლობის განწყობილებას გვინერგავს და არა გამოხატულებით ტკობის განცდას – ისინი ხილულისა და უხილავის მრჩობლი ერთიანობაა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ნმ. იოანე დამასკელი 2000 – ნმ. იოანე დამასკელი, მართმადიდებლური სარწმუნოების ზედმინეწებითი გადმოცემა, თბილისი, 2000;
2. სირაძე 1975: რ. სირაძე, ძველი ქართული თეორიულ-ლიტერატურული აზროვნების საკითხები, თბილისი, 1975;
3. ბიჩკოვი 1981: ვ.ვ.ბიჩკოვი, გვიანანტიკურობის ესთეტიკა, მოსკოვი, 1981 (რუსულ ენაზე);
4. ნემესიოს ემესელი 1914: ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა, ტფილისი, 1914;

5. შატბერდის კრებული 1979: შატბერდის კრებული X საუკუნისა, თბილისი, 1979

6. ლეპახინი 2002: ვ. ლეპახინი, ხატი და ხატისებრიობა, სანკტ-პეტერბურგი, 2002 (რუსულ ენაზე);

7. ჭელიძე 2001: ე. ჭელიძე, მართლმადიდებლური ხატმეტყველება, თბილისი, 2001;

8. არქიმანდრიტი რაფაელი 1977: არქიმანდრიტი რაფაელი, საუბრები მართლმადიდებლობაზე, II, თბილისი, 1997;

9. ძეგლები 1963: ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, თბილისი, 1963;

10. იოანე მინჩხი 1987: იოანე მინჩხის პოეზია, თბილისი, 1987;

11. ალექსიძე 1976: ა. ალექსიძე, ბერძნული სარაინდო რომანის სამყარო, თბილისი, 1976;

12. მეტრეველი 2001: ს. მეტრეველი, ქართული აგიოგრაფიის იკონოგრაფიული სახისმეტყველება, თბილისი, 2008;

შალვა ქიქოძე, „ავტოპორტრეტი“

თამაზ ბენიძე

„ლურჯა ცხენების“ კონცეპტი გალაკტიონის შემოქმედებაში

მე არაერთხელ მქონია ფრთები
თავბრუნდამხვევი სიმღერით მკროლი.
გალაკტიონ ტაბიძე

გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედების უკიდურესი ექსპრესიულობისა და მხატვრული მრავალფეროვნების კვალდაკვალ მკაფიოდ საცნაურდება სინტაქსური ერთეულის – ლურჯა ცხენების – ქარბი გამოყენება, თუმცა ქართული ლიტერატურის მკვლევართა უმეტესობის ყურადღება მხოლოდ ლექს „ლურჯა ცხენების“ ინტერპრეტაციისკენ, მისი აზრობრივი შინაარსის ძიებისა და ამოკითხვა-ამოცნობისკენ იყო მიმართული. ასე გრძელდება დღესაც.

ლექსში „ლურჯა ცხენები“ ზოგი ლიტერატურათმცოდნე „გალაკტიონის პოეზიის უკვდავ ბუნებას“ ხედავდა (გურამ კანკავა); ზოგი – „ბედისწერით დადგენილი საზღვრების გარღვევასა“ და „ადამიანური შეზღუდულობის დაძლევის პათოსს“ (მიხეილ კვეციელავა); ზოგი – „სულის უკვდავებას, სულის მარადიულ ქროლვას“ (ირაკლი კენჭოშვილი).

რევაზ სირაძის აზრით, გალაკტიონის „ლურჯა ცხენებში“ აშკარად შერიმწნევა რუსი მხატვრის, ვასილი კანდინსკის, ნახატი „ლურჯი მხედრების“ გავლენა, თუმცა ნერიდში „გალაკტიონის „ლურჯა ცხენები“ და ვ. კანდინსკის „ლურჯი მხედარი“ მკვლევარი იმასაც აღნიშნავდა, რომ: „გალაკტიონის ლურჯა ცხენებისა“ და მხატვარ ვასილი კანდინსკის „ლურჯი მხედრების“ ინტერტექსტუალური ნაკითხვის საფუძველს ქმნის არა იმდენად ურთიერთმსგავსი სახეები (ლურჯა ცხენები – ლურჯი მხედარი), არამედ განსახიზღების არასაგნობრიობა და განყენებულობა“.

რა თქმა უნდა, გალაკტიონისთვის, როგორც სიმბოლისტი პოეტისთვის, უცხო არ არის გამოსახვისა და აზროვნების აბსტრაქტული მანერა, მაგრამ ჩემს მიზანს ამ კონკრეტულ შემთხვევაში სწორედ ამ აბსტრაქციის შინაარსის ამოხსნა წარმოადგენს მხატვრული სახის, „ლურჯა ცხენებისა“ და ამავე სახელწოდების ლექსის მაგალითზე. სინტაგმა „ლურჯა ცხენები“ გალაკტიონმა პირველად ზემოდასახელებულ ლექსში გამოიყენა, 1915 წელს (ლექსი ამ წლით თარიღდება, პირველი პუბლიკაცია კი 1916 წლით. [ყურნალი „ცისფერი ყანები“, №1]) და მას შემდეგ აღნიშნულ ლექსიკურ ერთეულს საკმაო სიხშირით იყენებს მგოსანი, ანუ, უკეთ რომ ვთქვათ, გალაკტიონისუფილი სიტყვათქმნადობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო და გამორჩეული პოეტური სახეა, რაც იმის საფუძველს იძლევა, რომ მისი სახის-მეტყველებითი შინაარსი მხოლოდ ერთი ლექსის განხილვა-გაანალიზებასა და კონცეფციურ მსჯელობაზე არ დავიყვანოთ.

გალაკტიონი რომ შექმნილი არ იყო მიწიერი, რაციონალური ყოფისთვის („ო, უბრალო ხმებისთვის არასდროს არ მეცალა“ – „ეფემერა“), ის ფაქტი, რომ ემპირიული სამყარო მისთვის ხშირად უდაბნოს (= სიცარიელეს), ქაოსს, ანუ, როგორც თვითონ უწოდებდა, „ლირიანცელს“ („ვიყო ამ ღრიანცელში მარად ხელაღმართული“ – „ეფემერა“) წარმოადგენდა, ეს არც უცხოა ვინმესთვის და არც ახალია. ამიტომაც ამ საკითხზე აღარ შეჭერდები. მხოლოდ მისი შემოქმედებიდან რამდენიმე სტრიქონს შევახსენებ მკითხველს:

სიყმანეულში მე ვცქნებოდი, როგორც ფოთიოლი, ობოლი ვიყავ მე მაშინაც სულთი ობოლი.

...
ჩიღესაც მარტო ვარ, სიყვარულის არ მესძის ნანა. ჩემთვის მარტოდენ უდაბნოა მთელი ქვეყანა.

...
ო, სად ხარ, სადა უჩვეულო რაიმე ძალო, სიცარიელის შვიც ნიხლი რომ გაბაცალო. („უდაბნო“).

ან:
საით მივყავარ ჩემს მონყენილ გზას, სად ვპოვებ შეებას მიუსაფარი? („სად?“).

პოეტური ჰანგებით „დასწეულეზული“ მგოსნის ეგზისტენციალური სულისკვეთებისთვის ხშირად მეტად უინტერესო, უმინარსო იყო მინიერი ყოფის კონცეფციური არსი (ამაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ მას სიყმანეულიდანვე ჰქონდა მისწრაფება სუიციდისკენ) და ისიც შთაგონებით, ილუზიური წარმოსახვით ქმნიდა მხოლოდ მისეულ, მისთვის სასურველ იდეალურ სამყაროს: „ერთი შეხედვითაც შეატყობდით სხვა კაცი იყო. როდესაც გესაუბრებოდათ, თითქოს სხვაგან იმყოფებოდა და ეს „სხვაგან“ იყო მისი საყანე“ (ვახტანგ ჯავახიძე). ამიტომაც ხშირად ეფემერული, ამავედროულად ვიზიონერული ხედვით იყო გამაქვალული მთელი მისი შინაგანი მსოფლ-განცდის არეალი. ამბობდა კიდევ:

*მონდება ხოლმე, ცა მიზიდავს
განუსაზღვრელი,
ვარსკვლავთა შორის, სხივთა ტბაში
არა მყავს ტოლი.
გბრძანებ: ტყის შერობი გაჩუმდება
ნიაი ნელი.
ვიტყვი და თრთოლვად გადაქცევა
ვერების ფოთილი.
(„შემოქმედება“).*

მიღმიურისკენ, ტრანსცენდენტულისკენ ლტოლვა წარმართავდა გალაკტიონის გრძნობათა ბუნების ჰარმონიულობას („ვიყო ამ ღრიანცელში მარად ხელამართული, / ლანი არაქვეყნიურ დარდით გადამწვარისა“ - „ეფემერა“).

დაკვირვებული მკითხველი ადვილად შეამჩნევს, რომ მგოსნის დაუოკებელი სწრაფვა მიკროკოსმიურ საზღვრებს მიღმა ხშირად ლურჯა ცხენებით ხორციელდება. სწორედ ეს ფაქტი მავიქრებინებს, რომ მხატვრული სახე - ლურჯა ცხენები - გალაკტიონის შემოქმედებაში ღვთაე-

ბრივი ნიჭით მადლფენილი პოეტური ზეშთაგონებაა, პოეტური აღმადრენის უკიდევანო გამოვლინებაა. ამგვარი მოსაზრების მართებულობაში გალაკტიონის შემოქმედებიდან რამდენიმე მაგალითის მოხმობა და მათი აზრობრივი შინაარსის სკრუპულოზური განხილვა-გაანალიზება დაგვეხმარება.

ლექსში „ეფემერა“ შთაგონებამოგვრელი მგოსნის პათოსი პოეტური დიდებისა და გამარჯვების ემოციური მუხტით არის აღბეჭდილი:

*ცხენთა შეჯიბრებაზე ჩემი ლურჯა ცხენები
ჰქროდნენ ეფემერული და ფერადი ქარებით...*

მოცემულ სტრიქონებში „ცხენთა შეჯიბრება“ საუკეთესო ლექსის, შედევრის შექმნის ალტყინებულ პროცესსა და მხატვრულ პაექრობაში ჩაბმას აღნიშნავს, სადაც, გალაკტიონის ხედვით, თავისი ლურჯა ცხენების, ანუ შთაგონების რიტმულობით, ტემპერამენტით, გრძნობათა დინამიკურობით, სტილური ორიგინალობით თუ ემოციური მუხტის ამაღლებული ჰარმონიულობით მხოლოდ ის არის გამარჯვებული:

*იყვენ საუკუნენი, მაგრამ მე ვიხსენებ
ენუხვარ: ერთადერთი ვარ და ზეცაზე სწორია
ჩემი გზა და ახალი ლაღის კართავენები.*

...
*ლექსთა შეჯიბრებაზე - მხოლოდ ინტეგრალში
ცხენთა შეჯიბრებაზე - ისევ ლურჯა ცხენები.*

პოეტის ეგზალტაცია აშკარაა. ის უზომოდ კმაყოფილია და ამავედროულად „ძლიერ ნუხს“ („ენუხვარ: ერთადერთი ვარ...“), რომ საუკუნეების განმავლობაში მისი მსგავსი პოეტური სიმალღეები ჯერ არც ერთ მგოსანს არ დაუპყრია, მხოლოდ ის არის ერთადერთი. ამგვარი პათეტიკური, გენებათ, ამბიციური ტონი გალაკტიონის მხრიდან უცხო არ არის. ასეთი პიროვნული პათოსით არის აღბეჭდილი მთელი მისი შემოქმედება. ეს არცაა გასაკვირი - ის ხომ საკუთარ თავს პოეტების (პოეზიის) მეფეს უწოდებდა. გავიხსენოთ „მთანმიღების მოვარე“ სადაც საკმაოდ ხმაალალ განაცხადს აკეთებს: „მე მეფე ვარ, და მგოსანი...“ მეტიც, შთაგონების სანეტარო ბურუსში გახვეული მიწიერ ღმერთადაც კი მიიჩნევს თავს:

*მზე ჩემთვის ბრწყინავს და მეფე ვარ
ყოვლისმომქმედი...
ჩემს ხელში არის მაშინ ჩემი
მძვინვარე ბედი,*

*ქვეყნად ყოველი არის სული
მემორირილება...*

*ო, უძლეველო დილო წამო
შემოქმედების,
ახლა ყველაფერს... ყველაფერს ვქმნი
ახალი ღმერთი!
(„შემოქმედება“)*

ლექსში „ეფემერა“ ვკითხულობთ:

*ბედი – ქროლის გარეშე – ჩემთვის არაფერია,
ჩემთვის ყველაფერია ისევ ლურჯა ცხენები.
ჰე, ქაოსში დაკარგულს ქარი დაძვლებს
ძახილით: გალაკტიონ! და ძნელია მიგნება.
სულს სწერს საზღვარ, როგორ უსაზღვროვას..
ნინ! იმ უსაზღვრობაში მწუხარებას აიტან
ჩემბერ დიდ საიდუმლოს იმ ექ მივესალმები.*

მოცემული ფრაგმენტის უტრირებას თუ მოვხვდებით, ცხადი და ნათელი გახდება, რომ საუბარი მუზის წვევას, შთაგონებით აღმაფრენას შეეხება. **„ბედი – ქროლის გარეშე – ჩემთვის არაფერია“**, – მიგვანიშნებს, რომ ცხოვრება გალაკტიონისთვის აზრსმოკლებულია ქროლის, ე. ი. შთაგონების (ლურჯა ცხენების) გარეშე – „ჩემთვის ყველაფერია ისევ ლურჯა ცხენები“. რაც შეეხება „ქაოსში დაკარგული“ მგონის ვერმიგნებას, აქ მკაფიოდ საცნაურდება მენყერივით მოვარდნილი პოეტური აღმაფრენის, შთაგონების ნისლით შებურვილი მინიერი შემოქმედის წვა და დაგვა, ის ენერგეტიკული იმპულსი, რითიც აბსურდულ ქაოსს (ლექსის შექმნის პროცესს ვგულისხმობ) ნესრიგის, მხატვრული ქმნილების ფორმა და სახე ეძლევა, რითიც მუზის დამორჩილება ხდება. ამიტომაც მოუნოდებს იგი საკუთარ პოეტურ ხმას, შთაგონებას, ანუ **„ლურჯა ცხენებს“** ახალი შედევრების შექმნიკენ – „ცხენთა შევიბრებისკენ“!

**ცხენთა შევიბრებაზე! ცხენთა შევიბრებაზე!
ცხენთა შევიბრებაზე განსიო, ლურჯა ცხენებო!**

ანალოგიური დატვირთვა აქვს ლურჯა ცხენებს ლექსში „დრო“, სადაც ლირიკული გმირის მიერ პოეტური პარნასის დაპყრობა მხოლოდ შთაგონებაზეა დამყარებული:

*მსუბუქი ტალღები და ლურჯა ცხენები!
შენ მხოლოდ მარადი სიმაღლე გიშველის,
როს შუქად მშობლიურ ცას შეეშენები.*

როგორც ვხედავთ, ერთადერთი ფაქტორი განსაზღვრავს გალაკტიონის დიდებასა და უკვდავებას – ლექსი, რომელიც, ცხადია, შთაგონების გარეშე ვერ შეიქმნება.

შთაგონებას, პოეტურ აღმაფრენას აღნიშნავს, აგრეთვე, ლურჯა ცხენები ლექსებშიც: „ნუგეში“, სადაც მგონის ამბობს: „შევიდე უცხო სიმსუბუქეში, / გამომყვეს ლურჯა ცხენების მტვერი“ და „ვინ არის ეს ქალი?“ – „მიმაფრენდა ნაპირებზე ლურჯა ცხენი“.

თუ ლურჯა ცხენების სახისმეტყველებას შთაგონებასთან, ანუ პოეტურ აღმაფრენასთან მივყავართ, მაშინ ლოგიკურია ცხენების ფერიც – ლურჯი. განმარტებით ლექსიკონებში ლურჯა არის ისეთი ცხენი, რომელსაც ლუწვი ფერი გადაჰყავს. ვინაიდან ზეშთაგონება ყოველთვის რომანტიკულობის უსამანო გამოვლენებაა, ამიტომაც ასოცირდება იგი ლურჯ ფერთან, რამეთუ ლურჯი და ცისფერი პოეზიაში, განსაკუთრებით კი რომანტიკოსებთან და სიმბოლისტებთან (მაგ. ბარათაშვილის „ცისა ფერს“ და „ცისფერყანწელები“), გაბატონებულია, როგორც რომანტიკული ფერები. გალაკტიონიც ამ მისთვის სათაყვანო ფერებს იდეალური სამყაროს სიმბოლოდ სახავდა. მისი შემოქმედების მრავალფეროვან თემატიკაში, რომელიც აღსავსეა განუმეორებელი პოეტური ინტონაციებით, რიტმის უმზავილესი გრძნობით, მუსიკალური ფერადონებითა და ორიგინალური ფერთა მეტყველებით, განსაკუთრებულად არის აქცენტირებული ლურჯი ფერი. ნინამდებარე ნარკვევი ვერ დაიტყვდა, ყველა იმ ლექსის დასახელება რომ მეცადა, რომლის მხატვრულ გამომსახველობაშიც სტიქიურად იჭრება ლურჯი ფერი. მხოლოდ რამდენიმე ნიმუშის მოხმობით შემოვიფარგლები:

*ცა ლურჯი, ასე უსაზღვროდ ლურჯი...
(„ცხენის ნანგრევებთან“).*

*ლურჯ ზღაპრით ხესი ფარეს დაწვლ ნსქელს...
(„ძველი ნისქილი“).*

*იქ ლურჯ კუნძულებს დაენახებთ
ხან სიზმარით, ხან ნაფოტივით...
(„ძველი მოტივით“).*

*ველად ყრია ლურჯი კომში
და ცისფერი ატამი...
(„ომნიბუსიტი“).*

*ტბას დაეცა ლურჯი ნილო, მღებუქ და გაჭყრულე...
(„განთიადზე“).*

*განთიადს სძინავს ლურჯ სარეცელზე...
(„ახალ ცისკართან“).*

ლურჯ მთების ზოლი ლურჯ ცის სივრცეში
შორს, უსაზღვროდ შორს მიიკლავება,
ლურჯ ოკეანის ლურჯი ტალღები
ლურჯ ტყიან ნაპირს აქცევს, აკვდება...
(„გემზე“).

ასევე მრავლად არის გამოყენებული ხატო-
ვანი გამოთქმები: „ლურჯი თორი“; „ლურჯი ბუ-
რუსი“; „ლურჯი ნიავქარი“; „ლურჯი იალქნები“;
„ლურჯი ანგელოზები“; „ლურჯი დღე“; „ლურ-
ჯი მერანი“ და ა. შ. უამრავი ასეთი მხატვრული
სახის დასახელება შეიძლება. გალაკტიონი ხომ
სიტყვათქმნადობის ნამდვილი ჯადოქარი იყო.
ასე რომ, შეიძლება ითქვას, გალაკტიონის შე-
მოქმედების მთელ რომანტიკულ მგრძობელო-
ბას ელფერს აძლევს ლურჯი ფონი.

როგორც ითქა, გალაკტიონის ეგზისტენცია-
ლური მსოფლგანცდა, მთელი მისი პიროვნული
თუ პოეტური „მე“ სხვა, მხოლოდ მისეული სა-
მყაროს გამუდმებული ძიებით იყო აღბეჭდილი.
რეალისტური ყოფის ამაოების ნისლს იგი ლურ-
ჯად შეფერილი ირაციონალური მიღწერობის-
კენ სწრაფვით ფანტავდა. მის შემოქმედებაში
ხშირა ასეთი მისტიკური გარდასახვები. აქვე
უნდა შევნიშნო, რომ გალაკტიონის პოეზიისთვის
დამახასიათებელი არ არის გრძობათა ერთფე-
როვნება, თუ ზემოთ მოხმობილ ლექსებში აშკა-
რა პოეტის მგზნებარე, ოპტიმისტური შათოსი
და კონკრეტული მიზნისკენ სწრაფვის სიცხადე,
იმ მხატვრულ ნიმუშებში, რომელზედაც ქვემოთ
გვექნება მსჯელობა, სკეპსისა და იმედგაცრუე-
ბას ამოკითხავს მკითხველი. გრძობათა ასეთი
გაორება მუდმივად შეინიშნება გალაკტიონის შე-
მოქმედებაში. ეს, ალბათ, არც არის გასაკვირი,
რადგანაც ზოგადად ლექსი პოეტის განწყობას,
მის კონკრეტულ სიტუაციურ განცდას ამჟღავ-
ნებს. პოეტის გრძობისა და განცდის იმპულსო-
რობა, საკუთარ ვნებათა ტყვეობაში მოქცეული
აზროვნების საზრისი ვერ იქნება ერთგვაროვანი,
ის ვერ მოექცევა საგანგებოდ დამუშავებულ, რა-
ფინირებულ ჩარჩოებში.

ლექსში „მგლოვიარე სერაფიმები“ ნაჩვენებია
სულთა სამყოფლიდან „მინაზე დაბრუნებული“
ლორიკული გმირის განცდები. ის ამქვეყნიურ
ცხოვრებას „სამშობლოს“ უნდობს:

*ერთხელ ზმანებით მე ამოველ ბნელ სამარადან.
მე მოუდოიდი სამშობლოსკენ გზებით ირიბით,
ჰაერში კენესდა დანაყვეტილი ნემის სიმებო
და სასაფლავს ძეგლებიდან მწუსარ რიგით
მე მომყებოდნენ და სტიროდნენ სერაფიმები.*

ტრაგიკული სიმძაფრით ასახული სკეპსისი
და ნიჰილიზმი აშკარაა. პოეტმა ვერც მიღმურ
და ვერც მატერიალურ სამყაროში ვერ მოიპოვა
სულის სიმშვიდე, თუმცა მგოსანი აქვე შეინიშნავს,
რომ მისთვის ამქვეყნიური ყოფის ერთადერთ
სიამეს, სიცოცხლის ერთადერთ საზრისს მხო-
ლოდ შემოქმედებითი პროცესი, შთაგონებით
მოგერილი ეგზალტაცია წარმოადგენს. ისევე,
როგორც სხვა პოეტურ ნიმუშებში, „მგლოვიარე
სერაფიმებშიც“ ლურჯა ცხენები სწორედ შთა-
გონებას აღნიშნავს. ამას ლექსის შემდეგი სრ-
ტიქონები ცხადყოფს:

*ყოველი წვეთი საცხე იყო უმძაფრეს მზაბით;
ლურჯა ცხენებით თუ გაფრენდა გრძობათ სინაზე,
იყავ საოცრად მოხიბვლული ასეთი ღამით
და უაღრეს ყვავილით დაეცი გზაზე.*

სწორედ წარმავლობის სევდით აღძრული
დაეჭვება და პესიმიზმი გადმოცემული გალაკ-
ტიონის სიმბოლისტურ ლექსშიც – „ლურჯა
ცხენები“, რომელზე მსჯელობითაც დავინიყე ნი-
ნამდებარე ნარკვევი და სადაც პოეტი დეტალე-
რად აღწერს იმ სულისშემძვრელ მელანქოლიურ
განწყობას, რაც მან „სამუდამო მხარეში“, ანუ
საიქოში წარმოსახვითი მოგზაურობის ფაშს გა-
ნიცა. ლექსი მთლიანად ეფემერული განწყო-
ბისაა და მასში გალაკტიონის ვიზიონერული
ხედვის, პოეტური წარმოსახვის შთაბეჭდილე-
ბები აირეკლება. ამიტომაც ჰქვია მას „ლურჯა
ცხენები“, ანუ პოეტური შთაგონება.

„ლურჯა ცხენების“ პირველ ორ სტრიქონში
თითქოს გამჟღავნებულია გალაკტიონის წარ-
მოდგენა თუ სწრაფვა სამუდამო მხარის იდე-
მალებით მოცული მშვენიერებისკენ: „როგორც
ნისლის ნამქერი, ჩამავალ მზით ნაფერი, / ელ-
ვარებდა ნაპირი სამუდამო მხარეში!“, თუმცა
მომდევნო ტაეპებში მთლიანად ქარწყლდება ეს
მცდარი წარმოდგენა და პოეტური რეპორტაჟი
ჯოჯობეთის საშინელებათა ლაბირინთებიდან
ხორციელდება:

*შუბლილი სახეების ჩონჩხიანი ტყეებით
უსულდგმულო დღეები რბიან, მიიჭქარინან!
...
ვერავინ განუგეუმებს საოცრების უბეში,
სიძინად ბნელ ზეულებში გამაოჯნობ ქაჩურებს!*

მიუხედავად იმისა, რომ ლირიკულმა გმირმა
სამოთხის ჩამავალი მზით ნაფერი სილამაზე
იხილა („ელვარება ნაპირი“), რწმენის კრიზი-

სით გამონწეული სკეპსისი და უიმედობა აშკარა და თვალნათელია – სულთა საუფლოში, „სამუდამო მხარეში“ მან ვერ იხილა და დაპირებულში, ენთ აუნერელი ნეტარება („არ ჩანდა შენაპირი, ვერ ვნახე ვერაფერი“), რაც სასუფეველში მოხვედრის შემდეგ ელოდა. ამქვეყნიური ამაოებით მოგვრილ კაენანს ვერც სულთა სა-მყოფელში გაიქარებებს პოეტი, ვერც იქ პოევებს სულის სიმშვიდეს, ვინაიდან იქაც ისეთივე ცივი და მოუსაფარი მდუმარება დახვდა გამეფებული, ისეთივე სვედა-კაემანი და უსასოება, რასაც რეალურ განზომილებაში განიცდის:

*სამუდამო მხარეში მხოლოდ სიმუნხარეა!
ცეცხლი არ კრთის თვლებში, ნუხარ ცოვ სამარეში,
ნუხარ ცივ სამარეში და არც გულს უხარა.*

საიქო ყოფის ამგვარი აღქმა, ერთი შეხედვით, მოულოდნელია სასულიერო სემინარიაგამოვილილ, ქრისტოლოგიაში განაფული პოეტისთვის, მაგრამ ერთი რამ აუცილებლად გასათვლისწინებელია: გალაკტიონი იმ ეპოქის შვილია, როცა საზოგადოება ერთი დილემის – ღმერთის არსებობა-არარსებობის – წინაშე აღმოჩნდა. ამიტომაც გალაკტიონის სიმბოლისტურ პოეზიასთან მკვეთრად არის შენივთებული ნიცშესეული დე-ნებელია: „ღმერთი მოკვდა!“ „ლურჯა ცხენებიც“ ამ ყაიდის ლექსთა ციკლს მიეკუთვნება. ლექსის კონცეფციური შინაარსი თუ არქიტექტონიკა რწმენის კრიზისით არის გამსჭვალული. სასონარკვეთილი პოეტი ორივე განზომილებაში ეძიებს ღმერთს, არაქვეყნიურ, უცხო, შორეულ ლანდს (როგორც თვითონ უწოდებს ლექსში „ლანდი არა-ქვეყნიური“). ასევე რწმენის კრიზისით მოგვრილი ყოვლისმომცველი ნიპოლიზმი და დაეჭვება ათქმევენებს გალაკტიონის 1922 წელს დაწერილ ლექსში „სამშობლო შავი ლიუციფერის“ – „არასდროს ჩვენთან აქ არ ყოფილა ნაზარეველი“. ამიტომაც არის „ლურჯა ცხენებში“ მის მიერ აღქმული საიქო ასე მკვეთრად გამოხატული მსუნხარე პოეტური მგრძნობელობით, თუმცა, როგორც უკვე ითქვა, ღვთაებრივ ქმშარიტებაში დაეჭვება გალაკტიონთან მუდმივი არ არის, ამგვარ სკეპსის მის შემოქმედებაში ხშირად ენაცვლება რწმენისა და სასოების ძიება. მაგალითად, იმავე „ლურჯა ცხენებში“ ერთადერთი იმედი, რასაც კი „შეშლილი სახეების ჩონჩხიანი ტყეებითა“ და უსულდგამულო დღეებით სავსე მსუნხარე „სამუდამო მხარეში“ განიცდის პოეტი, ღმერთის ძიება, ღვთაებრივი ნათლის მოლოდინია („მხოლოდ შუქთა კამარა ვერა-

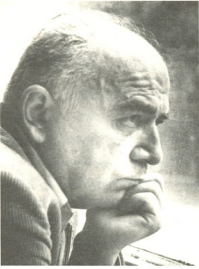
ფერმა დაფარა“). რწმენისა და სასოების პათოსია გამოხატული ლექსშიც „რაც უფრო შორს ხარ“ („რაც უფრო შორს ხარ, მით უფრო ვტკებები! / მე შემიძნ მიყვარს ოცნება ჩემი...“).

აღნიშნული საკითხის შესახებ ამირან გომარ-თელი ასეთ მოსაზრებას გამოთქვამს: „ლურჯა ცხენები“ პოლემიკა „მერანის“ ავტორთან. მაგრამ არც გალაკტიონის სკეპსისია მყარი და მუდმივი. იგი ჟამიდან ჟამზე იტყვის: „თუ გინდა ჯვარს ეცვი, სამველი არ არის, არ არის, არ არის!“ (ამ დროს მისი განცდა უფრო ტრაგიკულია, ვინემ ბარათაშვილისა), მაგრამ დროდადრო ღვთაებრივი სამყაროს არსებობის რწმენაც კიაფობს მასში“.

„ლურჯა ცხენებში“ არის ასეთი ფრაზა: „მშრალ რიცხვების ამარა უდაბნოში ლელდება!“ რაც უმაღლ ბადებს კითხვას: რას უნდა ნიშნავდეს ეს მშრალი რიცხვები? ლოკიური თვალსაზრისით, ადამიანისგან სიკვდილის შემდეგ რაც რჩება სამუდამოდ, ეს არის ერთადერთი რამ, მცირე ინფორმაცია, საფლავის ქვაზე მიწერილი დაბადებისა და გარდაცვალების თარიღები. ამიტომ, უნდა ვივარაუდოთ, რომ გალაკტიონი სწორედ ამ მშრალი, არცთუ ისე ბევრისმთქმელი ციფრების შესახებ საუბრობს.

როგორც ვხედავთ, გალაკტიონისთვის არც მეორე, მიღმური, „სამუდამო მხარე“ თუ სამყარო აღმოჩნდა მიმზიდველი. მისთვის მინიერი ყოფაცა და ვიზიონერული წარმოსახვაც, ქვესკენიციცა და ზესკენიციც ერთნაირად წარმოადგენს ფატალურ, ბედისწერით შემოსაზღვრულ არეალს. ორივე ერთნაირად დაგმობილი, შენაჩვენები და მიუღებელია („ხვეით თუ სამარეში, წყველით შენაჩვენები“).

ამდენად, როგორც ზემომოხმობილი პოეტური ნიმუშების ანალიზმა ცხადყო, მხატვრული სახის – ლურჯა ცხენების – შინაარსი შთაგონების ექსპრესიას აღნიშნავს. ის პოეტური აღმავრენის სტიქიური ქაოსია, ისეთივე მგრგინავი და წყვილად მქროლავი, როგორც ველური, გაუხედნავი და დაუმორჩილებელი ურა ულაყები. ამიტომაც გამოირჩევა ეს სახე, პოეტურ ლიცენციად (ოკაზიურ ფორმად) ქცეული ეს სინტაქსური წყვილი არა მარტო ტყვადი შინაარსით, არამედ ყველგან, ყველა შემთხვევაში გასაოცარი მუსიკალური უღერადობითა და რიტმული ინტონაციით, გალაკტიონის ოკაზიონალიზმებით სავსე პოეზიისთვის დაამახასიათებელი მეტყველების ფერადონებებით.

ცხან ბიბაძე

ჩანაწერები ჩანაწერებზე

მუხრან მაჭავარიანი პირად ურთიერთობაში ბრძენკაცის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ეს შთაბეჭდილება კიდევ უფრო გამძლიერდა, როდესაც მისი ჩანაწერების წიგნი „ჩვეულებრიობით არაჩვეულებრივი“ წაეკითხე, პოეტის გარდაცვალების შემდეგ გამოცემული (გამოვიდა 2014 წელს გამომცემლობა „ინტელექტის“ პოპულარული სერიით „ჩანაწერები,“ მწერლის ქალიშვილის, ნანა მაჭავარიანის რედაქციითა და ბოლოსიტყვაობით). აზროვნების სიღრმისა და ობიექტურობის ნიმუშად ისიც გამოდგება, რაოდენ მართებულად აფასებს ჩანაწერების ავტორი კრიტიკისა და ლიტერატურის სხვა დარგების ურთიერთმიმართებას. ჯერ ეს აღიარება ნახეთ:

„ჩემზე ძალიან ბევრი დაწერილა დადებითიც და უარყოფითიც. და, უნდა ითქვას, ორივეს (დადებითსაც და უარყოფითსაც) დიდი ზეგავლენა მოუხდენია (ზოგჯერ ჩემს უნებურად) ჩემს შემდგომ შემოქმედებით მუშაობაზე“.

ვის წამოაცდენინებ ამას!

შესაძლოა დადებითი შეფასებების მნიშვნელობა და საჭიროება აღიარონ, მაგრამ... უარყოფითის?! წამოაცდენინებ კი არა, ამგვარ რამეს გულშიაც არ გაივლებენ, რაც იმის ნაკლებობის შედეგია, ყველას რომ არც მოეთხოვება – სიბრძნის ნაკლებობისა.

საკოეფლთაოდ იყო გავრცელებული მოსაზრება, რომ ჩვენში სალიტერატურო კრიტიკა „კატასტროფულად“ ჩამორჩებოდა ხარისხით პოეზიასა და პროზას – ყველა ამას იმეორებდა. გონიერება გვეკარნახობს, რომ შეუძლებელია ასე იყოს, ვინაიდან მხატვრული შემოქმედება და მისი კრიტიკა განაპირობებენ ერთმანეთის წარ-

მატება-წარუმატებლობას. მუხრან მაჭავარიანი, შესაძლოა, თანამედროვე მწერალთაგან ერთადერთი იყო, ვისაც ამ საკითხზე მართებული შეხედულება ჰქონია. მოვუსმინოთ:

„თანამედროვე ქართული მხატვრული ლიტერატურა და კრიტიკა ერთსა და იმავე დონეზე დგას. მეორეთი (კრიტიკით) გაპირობებულია პირველის (მხატვრული ლიტერატურის) დონე...“

და, ნახეთ, ბრძენკაცი ამის შემდეგ რას წერს:

„...უმეცამეობით (კრიტიკის კრიტიკის უქონლობით) – დონე ორივესი [არის გაპირობებული]. ორივეს დონეს საგრძნობლად ასწევს კრიტიკის კვალიფიციური კრიტიკა“.

1968 წელს შესრულებულ ამ ჩანაწერს სათაურად „კრიტიკის კრიტიკა“ უზის. ანუ რის ნაკლებობას უჩივის მუხრან მაჭავარიანი? ლიტერატურული პოლემიკის ნაკლებობას, უკეთ – არარსებობას, ვინაიდან სწორედ პოლემიკა (არამარტო ლიტერატურული) იყო ლამის აკრძალული მაშინდელ საბჭოთა კავშირში. მწერლების არც ქებას, არც ძაგებას არ ერიდებოდა საბჭოთა იდეოლოგია, პოლემიკა კი სხვა იყო, ვინაიდან, ვინ იცის, იქნებ კამათში მართლა დაბადებულიყო ჭეშმარიტება და... მაშინ?..

პოლემიკის (კრიტიკის კრიტიკის) არარსებობა, მუხრან მაჭავარიანის მართებული შენიშვნით, აფერხებდა მთელი ქართული მწერლობის (პოეზიის, პროზის, კრიტიკის...) განვითარებას.

ამდენად, კრიტიკის კრიტიკის (პოლემიკის) მოთხოვნა იმდროისთვის დისიდენტური მოთხოვნა გახლდათ.

(1954 წელს გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ ფურცლებზე გამართულ პოლემიკას, რომელიც

წიგნები

ვენორი ქვაჩახიას ნერილით „რატომ ჩამორჩება ვიეტნამური კრიტიკა?“ დაიწყო, გაზეთის რედაქტორის, მიხეილ კაკაბაძის, თანამედრობიდან გათავისუფლება მოჰყვა. ამის შემდეგ კარგა ხანმა გაიარა, ვიდრე არლი თაყაიშვილი 1968 წელს „ციკარსი“ მე-4 ნომერში თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის თაობაზე პოლემიკას დაუდებდა სათავეს ნერილით „ენა ძველი, ენა ახალი“. მუხრან მაჭავარიანის ზემოთ ციტირებული ჩანაწერი 1968 წლის 22 იანვრით არის დათარიღებული და, ამრგავად, არლი თაყაიშვილის ნერილით გამოწვეულ პოლემიკაზე ადრინდელია).

1973 წელს მუხრან მაჭავარიანს ჩვენი გახათლებების სავალალო მდგომარეობის თაობაზე ასეთი ჩანაწერი შეუწერულვითა:

„...მხოლოდ ჩვენი რესპუბლიკის მასშტაბით რომ ვილაპარაკოთ, რატომ შეინუხებს ბავშვი სწავლით თავს, როცა ხედავს ყოვლად უნიგანური ფუფუნებაში ცხოვრობს“.

1968 წელს „ციკარსი“ ამ თემაზე დაწერილი ჯემალ ქარჩაძის მოთხრობა „გიგანტი“ დაიბეჭდა. პრობლემა, რომელზეც მუხრან მაჭავარიანი ამხვილებს ყურადღებას, დღემდე გადაუჭრელია ჩვენი პროტექციონიზმის არნახულად მაღალი დონის გამო – ეს მოვლენა (პროტექციონიზმი) ლამის ჩვენი იდენტობის განმსაზღვრელად იქცეს (თითქოს მართლა ჩვენზე იყოს დაწერილი აზდაკის ცნობილი სიმღერა ჩინოვიეკებზე ბ. ბრეხტის „კაეკასიური ცარცის წრიდან“ „ოთხამდე დათვალა კი არ იცინა, მაგრამ რვა თავ კერძს ნთქავენ ერთ ჯერზე“).

მუხრან მაჭავარიანის პოეზია ყოველთვის გამოირჩეოდა კრიტიკული პათოსით და, ბუნებრივია, მისი ნაკლებობა არც ამ ჩანაწერებში იგრძნობა. ეს ხაზგასმით მინდა აღვნიშნო, ვინაიდან იმდენი მწარე და სამართლიანი საყვედური, რამდენიც მუხრან მაჭავარიანმა გავგავარა, კარგა ხანი იყო ქართველ კაცს თავისი პოეტებისაგან აღარ მოესმინა (ერთგან უწერია: „...ჩვენი ქვეყნის საჭირობორტო საკითხებს, ხშირ შემთხვევაში, მეცხრამეტე საუკუნის ქართული პოეზია უფრო ეპასუხება, ვიდრე თანამედროვე ლექსები“).

ერთი მისი დისიდენტური ლექსის თავგადასავალ პირველწარბიდან გაეცნობა ამ წიგნის მკითხველი. მხედველობაში მაქვს 1963 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზში წაკითხული პანია, ოთხსტრიქონიანი ირონიული ლექსი, რომელშიც ასეთი რამ

იყო ნათქვამი: „გაუმარჯოს (...) საქართველოს მოთმინების ფიალა!“, რისთვისაც მისი ავტორმა საბჭოთა იდეოლოგიის ერთგულმა მსახურებმა, ბუნებრივია, სასტიკად დაგმეს და უურნალო „პიონერის“ რედაქტორობიდანაც გაათავისუფლეს. ეს ლექსი დიდხანს ხელნაწერის სახით ვრცელდებოდა, მიხეილ ქელიგიძის ასევე აკრძალულ ლექსს მიმბრუნებ („მაშ შენ ამბობ, რომ არ ჰყოლია ტერები რუსთაველს?“) და ორივე რატომღაც მუხრან მაჭავარიანს მიეწერებოდა. აი, საქართველოს მოთმინების ფიალაზე დაწერილი ამ ლექსის თავგადასავალს ვეცნობით ამ წიგნში, თვით „დამნაშავე“ ავტორის მიერვე მოთხრობილს.

საბჭოთა ეპოქას ჰქონდა განვითარების ეტაპები. ყოველი ახალი ეტაპი წინაზე ლიბერალური იყო. ახალ ხელისუფალით თავიანთი თავის დასამკვიდრებლად და „ძველი“ პოლიტიკის არსებითად შეცვლის ილუზიის შესაქმნელად წინა ხელისუფლების გაკრიტიკება სჭირდებოდათ. და აი მუხრან მაჭავარიანს 1976 წელს საქართველოს პროფსაბჭოს მე-15 პლენუმის სხდომაზე შესაძლებლობა მისცემია, ნაწილობრივ(!) პასუხი გაეცა ცამეტი წლის წინანდელ ბრალდებაზე, რომელიც ამ ლექსის წარმოთქმისთვის ნაუწყებია მისთვის საქ. კენტრალური კომიტეტის იმდროინდელ მთავარ იდეოლოგს:

„მოინვიეს იდეოლოგიური თათბირი. თათბირზე, რომელსაც მთელი რესპუბლიკის პარტიაქტივი ესწრებოდა, მაშინდელმა ცეკას მდივანმა, – იდეოლოგის დარგში, – მრისხანე სახით, სახალხოდ მიმართა ამ ლექსის ავტორს: – რაო, ამხანაგო, რას ითმენს საქართველო?! – გვაქვს ამდენი და ამდენი უმაღლესი სასწავლებელი!

ამდენი და ამდენი დაწყებითი და საშუალო სკოლა!

ამდენი და ამდენი ქარხანა!
 ამდენი და ამდენი ამბულატორია!
 ამდენი და ამდენი საავადმყოფო!
 ამდენი და ამდენი ბიბლიოთეკა!
 უფასო სამედიცინო მომსახურება!
 უფასო სწავლა-განათლება!
 და სხვა, და სხვა, და სხვა!..“

აქ მცირე ხნით შევწყვიტოთ ციტირება და ერთ რამეს დავაკვირდეთ: იდეოლოგი ცდილობს, პოეტის გამოხატულების შედარებით ხელსაყრელი (თავისთვის ხელსაყრელი!) კონკრეტუზაცია მოახდინოს: ლექსში აშკარად გამოხატული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოტივის სოციალური მოტივით ჩანაცვლებას აპირებს, ვინაიდან ჰგონია, რომ ამ სფეროში უკეთ აქვს საქმე!

რაც შეეხება პოეტს და ბრძენაკაცს, რომელ-
მაც იცის, რომ იმ ლექსის უმთავრესი სათქმელის
კონკრეტულობის დრო ჯერ არ დამდგარა (1976
წელს ეს ჯერ კიდევ ვერ მოხერხდებოდა), იგი ასე
მოიქცა: იმჯერად მიიღო ცეკას იდეოლოგიური
მდგინის ინტერპრეტაცია და დროების შესაფერ-
ისი პასუხიც გასცა კრიტიკოსს:

„ნება მიბოძეთ, პასუხი გაცეცე, – 10 წლის წინათ
უპასუხოდ დატოვებულ, – ამ კითხვაზე! –
სამედიცინო ინსტიტუტში მონყობა ღირდა
ამდენი და ამდენი!

სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში, – ამდენი
და ამდენი!

ვეტინსტიტუტში, – ამდენი და ამდენი!
პუშკინის ინსტიტუტში, – ამდენი და ამდენი!
ნებისმიერ ტექნიკუმში, – საშუალოდ ამდენი
და ამდენი!

ცხვირის ოპერაცია, – ამდენი და ამდენი!
კუჭის ოპერაცია, – ამდენი და ამდენი!
რაკიომის მდივნად დანიშვნა, – ამდენი და
ამდენი!

ტაქსის მძღოლად მონყობა, – ამდენი და ამდენი!
იყიდებოდა საფლავის მინაც კი;
ვაკის სასაფლაოზე დამარხვა ღირდა ამდენი
და ამდენი!

დიდმის სასაფლაოზე, – ამდენი და ამდენი!
საბურთალოზე, – ამდენი!
კუკიაზე, – ამდენი! –

აი, რას ითმენდა საქართველო, ამხანაგო ყო-
ფილო ცეკას მდივანო, – იდეოლოგიის დარგში!“.
ასეთია 1976 წელს გაცემული (როგორც ზე-
მოთ უკეთით, ნაწილობრივ გაცემული!) პასუხი
მრისხანე შეკითხვაზე – „რაო, ამხანაგო, რას
ითმენს საქართველო?“.

გაივლის კიდევ თორმეტი წელი და ის დღეც
დადგება, ამ პანია ლექსის მთელი სათქმელის
დაუფარავი კონკრეტულობაც გახდეს შესაძლე-
ბელი: 1988 წელს საქართველოს კომპარტიის
თბილისის საქალაქო ორგანიზაციის 41-ე კონფე-
რენციაზე მუხრან მაჭავარიანი იტყვის:

„საქართველოში, ისევე, როგორც მთლიანად
ჩვენს ქვეყანაში, არაერთი საჭირობოტო პრო-
ბლემა იდგა და დგას.

ეს პრობლემებია: ეკონომიკური, ეროვნული,
სოციალური...

ამ პრობლემებზე ქართულმა მწერლობამ,
ჯერ კიდევ, საჯაროობამდე აღიმაღლა ხმა:

*ნაკუნ-ნაკუნ-ნაკუნ-ნაკუნ კი არა;
გაუმარჯოს, გაუმარჯოს მთლიანად:
მინიანა, კაციანა, ციანა, –
საქართველოს მოთმინების ფიალას.*

25 წლის წინათ გაისმა ეს სიტყვები.
იცვალენ დრონი“.

იკვრი იცვალენ და შესაძლებელი გახდა ამ
პანია, უცნაური ლექსის (არსებითად, პოლიტი-
კური, მეამბოხე შინაარსის ეპიგრამის) მრავლის-
მეტყველი სათქმელი ნაკუნ-ნაკუნ კი არა, მთლიან-
ად გაცხადებულიყო, ამჟამად და დაუფარავად.
არადა, 1963 წელს ამას ვინ იფიქრებდა!

•
პოეტის მნიშვნელოვნება იმაზე დამოკიდე-
ბული, რამდენად ჩასწვდება, გნებავთ, რამდენად
შეიგრძნობს იგი ეპოქის ხასიათს, თავისებურებას,
უმთავრეს გამონივრებას. მუხრან მაჭავარიანის
რამდენიმე ლექსზე დაკვირვების შედეგად – ნე-
რილში „კაცი რიგითი“ მუხრან მაჭავარიანის შე-
მოქმედებაში“ (2011) – ასეთ დასკვნამდე მივიღე:

„მხატვრულ ტექსტებს, რომელთა მთავარი
პერსონაჟი რიგითი კაცი, საშუალო ადამიანი,
მუხრან მაჭავარიანამდელ ქართულ მწერლობაში
ვერ ვიხსენებ, ვერ ვიხსენებ ტექსტებს, რომელ-
თა მთავარი მოტივი რიგით ადამიანებად და რ-
ჩენილთა მიმართ თანაგრძნობის, სიმპათიის ან
შურის (თუნდაც ფარულს) გამოხატვა იყოს. და
თუ ასეთი ტექსტები ადრინდელ მწერლებთან არ
აღმოჩნდება, არც იქნება გასაკვირი: ეს ჩვენი
დროის მიერ მოტანილი თემაა, ის მსოფლხედ-
ვაა, რაც მიდგენის შემდგომ ეპოქაში ჩნდება,
როცა სოციალურ სფეროშიც და კულტურაშიც
იერარქიები ირღვევა, როცა ყველა ადამიანი ინ-
ტერადამია. ამ დროს ჰომეროსსა და „რიგით“
ადამიანებს შორის ზღუდე იშლება, ვინადან
ნათელი ხდება, რომ ჰომეროსებიც ისევე არიან
დავალებულინი „რიგითი“ ადამიანებისაგან, რო-
გორც „რიგითი“ ადამიანები – მათგან“.

როცა ასეთ „თამამ“ დასკვნებამდე მიდიხარ,
განვალებს ეჭვი: სწორად გაიგე მხატვრული
ტექსტი? რამდენად მართებულია მისი შენეული
ინტერპრეტაცია? მაღალხარისხოვან მხატვრულ
თხზულებებში ხომ სათქმელი ზედამიწაზე არ
ქვეს, იგი ხომ „სტრიქონებს შორის“ არის ამო-
საკითხი?

გარდა ამისა, ისიც გაინტერესებს, თვითონ
პოეტს თუ ჰქონდა გაცნობიერებული ის აზრი,
რაც შეიძლება მკითხველს მისი ლექსებიდან გა-
მოეტანა?

ყოველგვარი ეჭვი ზემოთ ციტირებული საკუ-
თარი დასკვნის მართებულობის მიმართ ამ წიგნ-
ში ამოკითხულმა ერთმა ჩანაწერმა გამოიფანტა:

„პოეტსა და პოეტს შორის რომ მხოლოდ
და მხოლოდ მოჩვენებითი განსხვავებაა – ამას
ადასტურებს ადამიანსა და ადამიანს შორის არ-

სებული მოჩვენებითი განსხვავება, არა მარტო ადასტურებს, არამედ უფრო მეტიც, ადამიანსა და ადამიანს შორის რომ მხოლოდ მოჩვენებითი განსხვავება არ იყოს – პოეზია, როგორც ასეთი, საერთოდ არც იარსებებდა”.

1971 წლით დათარიღებულ ჩანაწერებში ვკითხულობთ ამას. ეს იმ ეპოქისთვის დამახასიათებელი აზროვნებაა, რომელსაც მოდერნის შემდგომ ხანას ვუწოდებთ. და ისიც, რაც ამ ჩანაწერს უშუალოდ მოსდევს, წმინდა წყლის პოსტმოდერნისტული აზროვნების ნიმუშია:

„ვერც ერთი პოეტი – ვერაფერს ვერ იტყვის ისეთი, ნათქვამი თუ არა, ნაგულისხმევი მაინც რომ არ იყოს სხვა პოეტების შემოქმედებაში“.

ეს არის ინტერტექსტულობის სრული უფლებამოსილების აღიარება, საიდანაც ერთი ნაბიჯიღია დაარჩენილი „ავტორის სიკვდილამდე“, თუმცა „ავტორის სიკვდილი“ მარტო ინტერტექსტულობას არ გულისხმობს (როლან ბარტის შემოტანილი ეს ხატოვანი გამოთქმა უმეტესად არასწორად ესმით. მის მართებულ გაგებას იქნებ მუხრან მაჭავარიანის ახლახან ციტირებულმა მსჯელობამაც შეუნყოს ხელი!).

ანდა ეს ჩანაწერი, იმავე 1971 წელს შესრულებული, ეკლავაც ინტერტექსტულობას რომ შეეხება, რაოდენ საგულისხმოა:

„ნებისმიერი ერთი აზრიანი წინადადების ვარიანტი ყველა დანარჩენი წინადადება. (...) სათქმელი ძირითადად ერთია დასაბამიდან. ეს ერთი სათქმელი თავისებურად გამოითქვა ჯერ კიდევ ანტიკურ ხანაში. ყველაფერი, რაც შემდგომ შეიქმნა და იქმნება, წარმოადგენს წინათ თავისებური აქცენტით თქმულის მხოლოდ ვარიანტებს – აქცენტის ახლებურად დასმის მეოხებით. აქცენტის ახლებურად დასმა ქმნის სიახლის მირაჟს. მწერლებს ერთმანეთისგან განასხვავებს არა სათქმელი, არამედ აქცენტი“.

მსგავსი აზრი უფრო ადრინდელ ჩანაწერშიც გამოუთქვამს, 1966 წლის 18 სექტემბრით დათარიღებულში:

„...აქცენტია და მხოლოდ აქცენტია იგი, რაც განასხვავებს პოეტებს ერთმანეთისგან. აქცენტირება ქმნის სიახლის მირაჟს“.

ამას პოეტი მანამდე წერდა, ვიდრე ტერმინი „ინტერტექსტულობა“ გაჩნდებოდა და ლიტერატურის(მ)ოდერნეები ამ მოვლენის არსზე დაფიქრდებოდნენ.

ერთგან უწერია:

„ადამიანი გონებრივად განარმატებულია, არ იზიდავს, რაც მზამზარეული არაა! პოეზიას ურჩევნია პროზა, პროზას – კინო და ტელევიზია!“

რეცეფციული, ანუ აღქმის, ესთეტიკის პრობლემა 1973 წელს შესრულებულ ამ ჩანაწერში თვალნათლივ მოჩანს: ე. წ. განუსაზღვრელი ადგილები, რომელთა კონკრეტული ციკლო-კონსტრუქცია რეციპიენტმა, ანუ მხატვრული ნაწარმოების აღქმელმა სუბიექტმა, უნდა მოახდინოს, პოეზიაში პროზაზე მეტია, კინოსა და ტელევიზიაში კი – ამათზე ბევრად ნაკლები (რეცეპტ ყარნაშვილის წინა რეცეფციული ესთეტიკაზე, სათაურით „წიგნი და მკითხველი“, ამ ჩანაწერიდან მხოლოდ ოთხი წლის შემდეგ, 1977 წელს, იხილავს მზის სინათლეს).

მწერლების ჩანაწერები იმითიც არის ძვირფასი, რომ მათში შემოქმედებითი პროცესის საიდუმლოებებიც არის ხოლმე გამხელარი. საზოგადოდ, მწერალს არ ევალება გვითხროს, ამა თუ იმ სათქმელის გამოსახატავად რატომ აირჩია ესა თუ ის ფორმა (უფრო ხშირად ეს ამბავი მას თვითონაც არა აქვს გაცნობიერებული), მაგრამ თუ ის ამის ახსნას ცდილობს, ანალიტიკოსი ყურადღებით უნდა მოეკიდოს მის აღიარებებს. უაღრესად საყურადღებოა მუხრან მაჭავარიანის შეხედულებები ხატოვანი თუ სადა მეტყველების თაობაზე, რითმთან თუ ურითმო ლექსზე, სალექსო საზომზე, რიტმზე, ინტონაციაზე...

ენახით ამ ყიდის რამდენიმე ჩანაწერი. მათი გათვალისწინება დაგვეხმარება მუხრან მაჭავარიანის შემოქმედების ნოვატორული არის გაგებაში:

„ჩემთვის შედარება და მხატვრული სახე მხოლოდ იმეათი აუცილებლობის დროსაა საჭირო. ხანდახან თვით მისი საჭიროების დროსაც, მე არ ვხმარებ მათ. ამ დროს მე შედარებასა და მხატვრულ სახეს ვცვლი იმ საგნებისა და მოვლენების შიშვლად დასახელებით, რომელიც მკითხველის შემეცნებაში უნდა გაჩნდეს სახისა და შედარების მეოხებით“;

„ჩემთვის ქვეყანაზე არაფერი არ არსებობს რიტმის ვარეშე. სინამდვილის ასახვის ყველაზე უტყუარ საშუალებად მე მიმაჩნია რიტმი“;

„უკეთო თავისუფალი ლექსით თქმული კლასიკური ლექსით შეიძლება გამოითქვას (სწდა პირიქით), მაშინ, ამ ორი ფორმიდან, ერთ-ერთი შინაარსის შეუსაბამოა, ვინაიდან ცალკეული აზრისა და განწყობის გამოსახატავად სამყაროში არსებობს მხოლოდ ერთი შესატყვისი ფორმა“.

ერთგან, 1962 წლის ჩანაწერში, ასახვის ორ, ურთიერთსაპირისპირო მანერაზე მსჯელობს. ჩანაწერი ორი უზმნო წინადადებით იწყება:

„საგნებისა და მოვლენების გამოტოვების, უგულვებელყოფის ნიჭი, უნარი. აი პოეტისა და საერთოდ მწერლის ნიჭიერება“.

ნიჭი, უნარი, რომელზეც აქ პოეტი ყურადღებას ამახვილებს, სელექციის უნარია – როცა ორიოდეს ვასახელებთ, მაგრამ უთვალავი იგულისხმება. ამის ნიმუშად იხსენებს აკაკის სტრიქონებს : „ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო, ჩემო სამშობლო მხარეო“.

ხოლო ამ პოეტურ ფორმულას შემდეგ ასე ახასიათებს:

„ცა-ფირუზ“ – და აქ გამოტოვებულია მზე, მთვარე, ვარსკვლავები, ღრუბლები... „ხმელეთ-ზურმუხტო“ და აქ უგულვებელყოფილია მდინარეები, ტყეები, მთები, სოფლები, მინდვრები, სახლები, ბალახი, ცხენები, ურმები და კიდევ ათასი რამ... ამავე დროს პირველიცა და მეორეც გულსხმობს ყველასა და ყველაფერს, რაც ცაში, ან მიწაზე შეიძლება იყოს და რისი ჩამოთვლაც არცთუ ისე ადვილია“.

შემდეგ კი ასახვის საპირისპირო მანერაზე ლაპარაკობს:

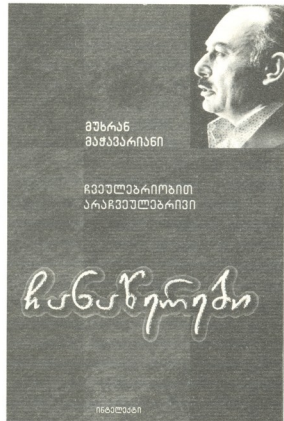
„რა თქმა უნდა, არსებობს და საკმაოდ გავრცელებულიცაა ამის საპირისპირო ხერხიც – თითქმის ყველაფრის ჩამოთვლა, მაგრამ, ჩემი აზრით, ეს იმდენ ნიჭიერებას არ საჭიროებს“.

ამ მანერით არის შესრულებული ლადო ასათიანის ცნობილი ლექსი „ჩემი სამშობლო“ („ტკბილია, როგორც დედის რძით ბაღლი ტურშეუმრობელი“), რომელშიც აკაკის ზემოთ მოყვანილი სტრიქონებიც არის „ჩამონტაჟებული“ („ჩემი სამშობლო ქვეყანა რა ლამაზია, რა კარგი, / ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტი, ნაირფერებით ნაქარგი !“) – ხომ არ არის ლადო ასათიანის ეს ლექსი შეფარული პოლემიკა კლასიკოსებსა და კლასიკასთან?

თუ ასახვის პირველ მანერას ზემოთ სელექცია ვუნოდეთ, ამ მეორესთვის ზედგამოჭრილი იქნება ნონსელექცია – პოსტმოდერნისტული ლიტმოდენობის პოპულარული ცნება-ტერმინს – მისადაგება.

ხელოვანის მიერ გამოყენებული ნონსელექცია (შერევაზე, სელექციაზე უარის თქმა) სინამდვილეში ფსევდონონსელექციაა, ვინაიდან შემოქმედი ადამიანი ვერ დაკმაყოფილდება მის თვალში ნაინერმი მოხვედრილი ფაქტების მექანიკური რეგისტრირებით, ის მხოლოდ ნონსელექციის ილუზიას ქმნის. ამ გზით გვიჩენს იგი ე. ნ. ინფორმაციული ხმაურის შთაბეჭდილებას, რაც, თავის მხრივ, პოსტმოდერნისტული მგრძობლობის გაძლიერებას უწყობს ხელს.

თვითონ მუხრან მაჭავარიანი ოსტატურად იყენებს „თითქმის ყველაფრის ჩამოთვლის“ ამ ერთობ თანამედროვე ხერხს. ორიოდ ნიმუშო გავისხენოთ: „მზე ამოდიოდა, მთვარე ჩადიოდა, მამალი ჰყოდა, კვამლი ადიოდა, ვიღაცა ტიროდა, ვიღაცა ჩიოდა, ვიღაცას შიოდა, ვიღაცას სციოდა...“; „თბილისის ფართო ქუჩებში დადის: ლეილა, ლონდა, ნათია, ნანი, ელისო, ვაჟა, გიორგი, გივი...“; „მას ეხმარება მეუღლე, შვილი, ცოლისა და, სიძე, სიდედრი, დედა. ეძებენ სკამზე. ეძებენ სკამქვეშ. ეძებენ ტახტზე. ეძებენ ტახტქვეშ...“)... მოკლედ, ნონსელექცია მუხრან მაჭავარიანის საყვარელი ხერხიც არის, რომელიც, მისივე შეფასებით (დაე, გაიხარო პოსტმოდერნიზმის მონინალმდეგებმა!), თურმე „იმდენ ნიჭიერებას არ საჭიროებს“, რამდენსაც კლასიკური სელექცია.

• ფრიად თავისებურია მუხრან მაჭავარიანის იუმორი – დინჯი, ღრმამაზროვანი, გარეგნულ ეფექტებს განრიდებული. ამის ნიმუშია, თუნდაც, ჩანახერი, რომლის სათაურია „ორი კატეგორია“ (იქ ავტორი ორი ყაიდის მწერლობაზე მსჯელობს ერთობ სახალისოდ).

მუხრან მაჭავარიანს დანერდი აქვს ჩინებული ეპიგრამები, მარციალისასა და ლესინგის საუკეთესო ტრადიციების გამაგრძელებელი. ლესინგი მოითხოვდა, ბოლო სიტყვის ნაკითხვამდე მკითხველისთვის ეპიგრამის იდეა უცნობი უნდა დარჩესო. აი ამ მოთხოვნის ჩინებული რეალი-

ზაცია 1993 წელს დაწერილ ლექსში, რომელიც მუხრან მაჭავარიანის ლექსების შარშანდელ მინიატურულ გამოცემაში შეგიძლიათ იხილოთ (ისიც „ინტელექტმა“ გამოსცა, ისიც მწერლის ქალიშვილმა შეადგინა; კრებულის სათაურია „ახლა კი დროა“). ეპიგრამის სახელწოდებაა „ვინც პარტიკაში უყოყმანოდ ახალში შემუშა“:

*ახლა, რომელიც, ლამის, ცოცხლად მიპირებს
შექმას,
ვინც პარტიკაში უყოყმანოდ ახალში შემუშა,
იგი ყოველთვის, – მორცხვად, – განზე
დგებოდა ჩემგან, –
ვითარცა, – სახლის მოშორებით, – დგას, –
სოფლად, – ჩემმა.*

ზემოთ დავიმონმეთ მუხრან მაჭავარიანის ერთი ჩანაწერი, სადაც ის ამბობს: „ჩემთვის შედარება და მხატვრული სახე მხოლოდ იშვიათი აუცილებლობის დროსაა საჭირო“. ერთი ამ იშვიათი შემთხვევათაგანია ეს ეპიგრამა. აქ შედარების მეშვეობით იქმნება სატირული ქვეტექსტი – შედარება, რომელიც თითქოსდა მხოლოდ გარეგნულ მსგავსებაზე დამყარებული ჩანდა, მიუღონდელად, „უნებლობით“ შესადაგებულ საგანთა „შინაგან“ მსგავსებაზეც მიგვაქცევინებს ყურადღებას.

კლასიკური ყადის პარადოქსულ მაქსიმებ-საც შეხვედრით მუხრან მაჭავარიანის ჩანაწერებში, რომლებსაც ამ ჟანრით სახელგანთქმული ლაროშფუკო და ლაბრიერეც სიმოვნებით მონაწირდნენ ხელს. აი თუნდაც ეს:

„სხვისი დახასიათება არ შეუძლია არავის! – ადამიანს მხოლოდ საკუთარი თავის დახასიათება ძალუძს, – ისიც მხოლოდ მაშინ, – სხვას როცა ახასიათებს იგი“.

რამდენიმე წლის წინათ ჟურნალ „ცხელი შოკოლადის“ ლიტერატურულმა დაბატობამ, რომელსაც მაღლაზ ხარბედია რედაქტორობდა, მრგვალი მაგიდა გამართა თემაზე „თანამედროვე ქართული ლექსი“. იქ ერთი ასეთი, არცთუ უდავო, აზრი გამოეთქვა:

„საერთოდ, პოეზიას ყოველთვის ცოტა მკითხველი ჰყავდა და გასაგებია რატომაც. პროზისგან განსხვავებით, პოეზია უმცირესობისთვისაა, რადგან ეს უჩვეულო მოვლენაა. ვინ ლაპარაკობს ყოველდღიურ ცხოვრებაში რითმებით? გასაკვირიც კი არის, ასეთ პროზობით ტექსტს მკითხველი რომ ჰყავს. თუ გიფიქრიათ, რატომ ან როდის მიდის ადამიანი ლექსთან? მაშინ, როდესაც ყო-

ველდღიურობა ბეზრდება და რალაც განსხვავებული, უჩვეულო სჭირდება“.

როცა ეს ჩემი მსჯელობა დაბეჭდილი ვიხილე, ასეთი განცდა დამეფლვა: მალად დამაჯერებლად ვერ გამომიხატავს, რისი თქმაც მიწოდდა-მეთქი.

ახლა ნახეთ, სხვა სიტყვებით, სხვა რიტმით, სხვა ენერგიით როგორ უთქვამს პოეტს იგივე ბევრად უფრო დამარწმუნებლად 1974 წლის ჩანაწერი:

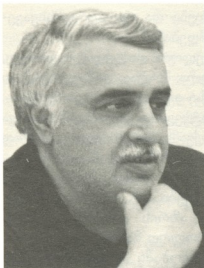
„ლექსს კაცი მხოლოდ მაშინ წერს, როცა ცხოვრებისეული სიტყვები არ ჰყოფნის საკუთარი გრძნობისა და აზრის გამოსათქმელად. მკითხველიც ლექსს მხოლოდ მაშინ კითხულობს, როცა მსგავს მდგომარეობაში აღმოჩნდება. (...) ცხოვრებისეული სიტყვებით უკმარობა ყველას არ ემართება (ემართება ძალიან ცოტას), ვისაც ემართება, – ყოველთვის არ ემართება; ზოგ ადამიანს საერთოდ არ ემართება. ამიტომ ადამიანთა უმრავლესობა მკითხველია პროზისა და არა პოეზიისა“.

1973 წლის ერთ ჩანაწერში ჟურნალ „დილის“ რედაქტორი მუხრან მაჭავარიანი მკითხველებს აუწყებს:

„გარდა ჟურნალისა, ყოველწლიურად ვცემთ პატარა-პატარა საბავშვო წიგნებს; შარშან გამოვეცით დასურათებული საყმანვილო კალენდარი „მთიები“, რომელიც მკითხველს აცნობს საქართველოს მდიდარ ისტორიას. მიმდინარე წელს უფრო სრული სახით კიდევ გამოვეცემთ ამ კალენდარს“.

რას იფიქრებდა მაშინ ამ სტრიქონების ავტორი, რომ კალენდარ „მთიების“ მეორე წიგნაკი „მიმდინარე წელს“ გამოვიდოდა კი არა, მკითხველამდე მხოლოდ ოთხი ათეული წლის შემდეგ ძლივს მიადნევიდა: უკვე დაბეჭდილი აღმანახის მთელი ტირაჟი გაანადგურეს (ორივე „მთიები“, თავის დროზე გამოსულიც და განადგურებულიც მხოლოდ შარშან, 2014 წელს, გამოსცა „ინტელექტმა“ ნანა მაჭავარიანის რედაქციით). ხელისუფლების რისხვა კალენდარში რამდენიმე, იმ დროისთვის ტაბუდადებული, საკითხის ნამოჭრამ გამოიწვია, რის შესახებაც ჩვენ ვწერდით 1989 წელს გაზეთ „მამულში“ გამოქვეყნებულ წერილში „რად განურისხდნენ „მთიებს““.

ეს ფაქტიც გაიხსენონ მათ, ვისაც ჰგონია, ქართველ მწერლებს საბჭოთა ხანაში ისეთი არაფერი შეუქმნით, მთავრობას მისი დაბეჭდვა რომ აეკრძალოს (ეს ყოველდღე უმართებულო აზრი, დაჯერებული მე-20 საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის უტოვინრობაზე, ამ ბოლო დროს ხშირ-ხშირად გაისმის).

ანდრო ბუაჩიძე

თარგმანი და ორიგინალური პოეზია

ჯემალ აჯიაშვილი საინტერესო მოსაუბრე იყო. არ უყვარდა მენტორული ტონი და პათეტიკური, თავანუელი საუბარი. თავმდაბლობა და იუმორი სხვათაგან გამოარჩევდა. თუ კარგად დააკვირდებოდი, მის არსებაში აღძრულ ნაღველსაც შეატყობდი და ამოებათა ამოების შეგრძნებასაც. სიტყვაუხვი არ ყოფილა, თითქოს ბოლომდე ყველაფრის თქმას ერიდებოდა და დუმოდა აწვობინებდა. არადა, ისიც ეტყობოდა, რომ ბევრს ფიქრობდა და უკვე ბევრი ჰქონდა ნაფიქრი. მისი ყოველი შენიშვნა ამ ხანგრძლივი ფიქრის ნაყოფი იყო.

მასხოვს ერთხელ ლიტერატურაზე საუბრისას ერთმა ლიტერატორმა უთხრა: ხოდასევიჩი მანც ვერ შესწევდა მანდელშტამსო.

ამაზე ჯემალმა მოკლედ უპასუხა: „ნუ ვიტყვით ასე“. ეს წყნარი პასუხი ძალიან მომეწონა, არამხოლოდ იმიტომ, რომ მაშინ უკვე ვთარგმნიდი ხოდასევიჩის, არამედ იმიტომაც, რომ ყოველნიჭიერ პოეტს თავისი უნიკალური ნიშანი აქვს და ეს სძენს მას მნიშვნელობას. ასეა ხოდასევიჩიც.

ჯემალი ოდნავი წამლერებით წარმოთქვამდა თავის თარგმანებს. მასხოვს მომე იბნ ეზარას ლექსი: „სებიაო, სებიაო, გაღმა ბნელი გზებიაო!.. მოგირთვია სხვათა მდელო, მოგინარგიზებიაო.“ ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს მთარგმნელისთვის ბგერწერული ფლერადობა, ბგერწერული-რიტმული რხევა, ფლერადი რითმა ანიჭებდა პოეზიას აზრს. ასეც იყო. ებრაული პოეზიის მისტიკური მუსიკალობა ჯემალის სულის მოძრაობას ემთხვეოდა. ეს მისი გულისცე-

მი, მისი სუნთქვის რიტმი იყო, ამიტომ მისეული დეკლამაცია შთაბეჭდვად გადმოსცემდა ავტორის ლალადისს.

ჯემალმა ბევრი რამ თარგმნა. ცხადია, ის სრულიად გამორჩეულ პოეტებს თარგმნიდა. მრავალფეროვანია ის სამყარო, რომელიც მისი მეშვეობით ქართულ ენაზე ამეტყველდა. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ დიამეტრულად განსხვავებული პოეტების თარგმნა თავისებურ სიძნელეს ქმნის. ვთქვათ, ებრაული პოეზიისგან სავსებით განსხვავებულია ვლადიმირ მაიაკოვსკის პოეზია. ჯემალ აჯიაშვილის თარგმანი ლექსისა „საიუბილეო“ მართლაც რომ ხანიმუშოა სისადავით და სიმკაცრით, მაიაკოვსკისეული ვირტოზული რითმით, რაც ქართულში ოსტატურად არის გაშლილი და გადმოტანილი.

ჯემალ აჯიაშვილის 100 ორიგინალური ლექსი (თბ. გამომცემლობა „ინტელექტი“) კიდევ ერთხელ წარმოაჩენს სალექსო ფორმის ავტორისეულ ფლობას. ჩვენ ხშირად ვმსჯელობთ ხოლმე იმის თაობაზე, თუ რა ხარისხით ფლობს პოეტი ლექსის ფაქტურას, მის მხატვრულ ინვენტარს. ამგვარი ფლობა პროფესიული დონის მარჯვენა ბელია. და თუმცა ჯემალი თავის თარგმანებში პროფესიულ ოსტატობას მოქარბებულადაც ამჟღავნებდა, მკითხველს მანც გაუჩნდება სურველი მისი ორიგინალური შემოქმედების იმავე ნიშნით მოსინჯვისა.

ჩემი აზრით, ჯემალის ლექსებში მისივე თარგმანებიდან ბუნებრივად გადავიდა ფრაზეოლოგია, მეტყველი რითმა, ლალადისის ინტო-

ნაცია. „100 ლექსში“ თავმოყრილი სონეტები თითქმის იმავე ამოებთან ამოების განწყობით არის შეფერილი, რითაც ებრაული პოეზია გამოირჩეოდა. მე ისეთი შთაბეჭდილება მოჩვენა, რომ ჯერჯერობლა არ გამოუსულა თარგმნილი ავტორების თვალსაზრისიდან, ის თითქოს მიჰყვება იმ ინერციას, რომელსაც შუა საუკუნეების და აღორძინების ხანის პოეტები ქმნიან. ასე გაზაფხუა იქმნება მისი საკუთარი ლირიკა, სადაც ავტორი ძალდაუტანებლად თამაშობს უკვე თარგმნილი პოეტების ალუზიებით და რემინისცენციებით. მხოლოდ ეს მისი განწყობაა, მისი რეალობაა, რომელშიც გარესინამდვილედ ირეკლება და წიგნიერი სამყაროდ. აი, ვთქვათ, პოეტი წერს სონეტს შიშზე. და მაშინვე თავს იჩენს ბიბლიური მოტივები ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მნიშვნობრულ რეალებს ემპირიულ რეალობა გადაენასკვება:

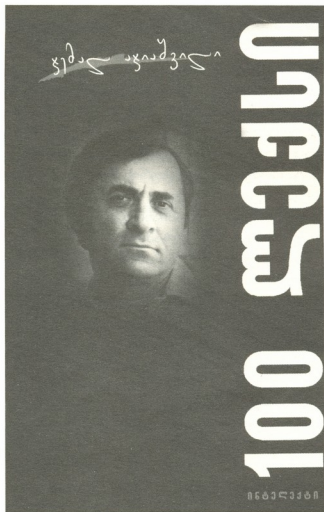
*„შიშით ჩამკვიდრდა კიდურებში ზამთრის
სიზანტე,
შიშმა აოტა კენიდან მოდგმა აბელთა,
შიში ჩაგითრევს, უმსგავსობას ვიდრე
იზამდე,
და ჯამბაზით ჩაგაოთხებს ჩამწყდარ
საბელთან.“*

სონეტის ეს სტროფი თავისთავად მეტყველებს იმ სიმბოზზე, რომელიც ყოველთვის არაა, მაგრამ ხშირად არის დამახასიათებელი პოეტი – მთარგმნელებისთვის.

ბორის პასტერნაკი ამბობდა, რომ ორიგინალის მსგავსად, თარგმანი სიტყვიერების ნიშუშის კი არა, ცხოვრების ცხოველმყოფლობის შთაბეჭდილებას უნდა ტოვებდესო. ამის მიღწევა ძნელია. ვთქვათ, პასტერნაკის მიერ თარგმნილი ბარათაშვილის ლექსებიდან, ამ ნიშნით ყველაზე გამორჩეულია თარგმანი ლექსისა „ცისა ფერს.“

ჯერჯერობლა აჯიამულის თარგმნილი ებრაული პოეზია, პეტრარკას და მიქელანჯელოს სონეტები ისეთივე ემოციურ ზემოქმედებას ახდენს მკითხველზე, როგორც მისი ორიგინალური ლექსები. ემოციური ზემოქმედების თვალსაზრისით განსხვავება აქ მინიმუმამდეა დაყვანილი. და თუ არსებობს განსხვავება, ალბათ იმ ნიშნით, რომ ებრაული პოეზიის მეტრულ-რითმული სტრუქტურა უფრო მრავალფეროვანია, უფრო ჟღერადი და პათეტიკურ-ზეანეულია, ვიდრე ორიგინალური ლექსებისა. ეს განაპირობებს არქაული სიძველის მძაფრ შეგრძნებას და მუსიკალობის

უფრო მრავალფეროვან სპექტრსაც. ეს მუსიკალობა, რომელიც საუკუნეების ნიადაგიდან მოედინება, მთარგმნელმა თითქოს სხვა ინსტრუმენტზე, სხვა, „ქართული ენის ქნარზე“ გადაიტანა თუ გადაანყო. რთული ონის პნარზე“ გადაიტანა თუ გადაანყო. რთული ონის პნარზე“ გადაიტანა თუ გადაანყო. რთული ონის პნარზე“ გადაიტანა თუ გადაანყო. რთული ონის პნარზე“ გადაიტანა თუ გადაანყო. რთული ონის პნარზე“ გადაიტანა თუ გადაანყო.

ამ ფლობამ გადართვა ყოველივე, როგორც უკვე ვთქვი, ისეთი შთაბეჭდილება მექმნება, რომ ჯერჯერობლა უკვე საკუთარ ლექსებში გვერდით გადადო დედნები. მხოლოდ „დედანი“ მაინც დაიტოვა – რეალობა, თავისი პიროვნული სამყარო, ბედისწერა და შემოქმედებითი თხზვა განაგრძო. უცნაური ის არის, რომ ფიქრის ინტონაციის აღმძვლურ მჭიდრო ფრაზოლოგიასთან ერთად ორიგინალურ შემოქმედებაში ამოების განწყობაც გადმოვიდა. მინდა მოვიყვანო ერთი ძალზე შთაბეჭედავი სონეტი: „შვის მინურებისა ეგოსთან იჯდა ფილონი,/ ცხრებოდა ზღვა და მეზღვაურებს ტკბილი და ნავსი/ ხნით იზიდავდნენ ჯადოსნური სანაპირონი/ და ანგელოსი

ნანაობდა ზურმუხტის ნავეში./ სადაფის მთებზე იღვრებოდა უცხო მირონი/ და მგელს, რომელიც სატრაპეზოდ პატარა ფარეხში დაეხვი,/ ცხოვართან საძმოდ განანყობდა ცა – საფრონი/ და ტყისპირ თიკნებს აძოვებდა პატარა ბავშვი/, მახსოვს სხვა ხილვაც, – აქერონი, კუმტი ქარონი, ქარონის იქით – ნყარონი და სხვა სამყარონი,/ ქარი, რომელიც ლეგენდებში დღემდე ხორხოვებს./ ოდესმე ამ ზღვას სხვანაირი ჯადოთი კრავდა,/“ გაუძლო სულმა გამუდმებულ მეტამორფოზებს, – / უცვლელად დარჩა მეტაფორა მგელთა და კრავთა.“/

ამ სონეტში ავტორი მარადისობას უსწორებს თვალს. მარადისობაში უცვლელია ბუნების მოვლენები – ქარის ქროლვა და ზღვის ლელვა, ამ მოვლენათა სმიერება, ცხადია, ლეგენდებშიც არის გადასული და მითებშიც. ბუნება მარადიულია და უცვლელი, კულტურას კი ადამიანი ქმნის და ამიტომაც ცვალებადია. ცვალებადია თვითონ ადამიანიც, რომელიც კულტურის ნიაღში ცხოვრობს. განსხვავებულია, ვთქვათ რენესანსის ადამიანი შუა საუკუნეების ადამიანისგან და ა. შ. მაშასადამე, არსებობს მეტამორფოზები („გაუძლო სულმა გამუდმებულ მეტამორფოზებს“), მაგრამ პარადოქსთა სფეროს უნდა მივაკუთვნოთ ის, რომ ამავე დროს არსებობს კულტურის უცვლელი გამოხატულებები. ასეთია, ვთქვათ, მეტაფორა „მგელთა და კრავთა.“ მართალია, ეს მეტაფორა სხვადასხვა დროშია გამოყენებული და ცვალებადია კონტექსტი, მაგრამ თვითონ მეტაფორის შინაარსი უცვლელია. ჯემალ აჯიამვილის სონეტიც ამ პარადოქსულ ვითარებაზეა აგებული:

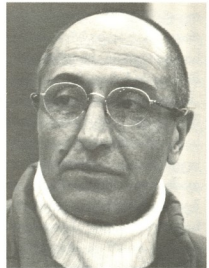
კულტურის ნიაღში კონკრეტული მეტაფორის უცვლელიაბე.

100 ლექსად გამოცემული სონეტები ერთ რომელიმე ისტორიულ ეპოქაზე, ძეგლზე ან წერილობით პირველწყაროზე არ არის მიჯაჭვული. არც შეიძლება რომ იყოს, რადგან ასეთი გარემომონერილობა ორიგინალური შემოქმედების გახსნილობას შეაფერხებდა. როგორც ზემოთ უკვე ვთქვი, ჯემალმა ებრაული პოეზიაც კი თავის „ხმის ტემბრს“, თავის ქართულ ფრანკოლოგიას, ქართულ ენას, „ქართულად სტრუქტურირებულ“ სამყაროს შეუთანადა და, მითუმეტეს, შეუძლებელი იქნებოდა ორიგინალურ შემოქმედებაში ისეთი საზღვრები დაენესებინა, რომელიც ლირიკულ ზღვებას და საძრაობას შეზღუდავდა. იქნებ ეს ზოგადი განსაზღვრება იყოს, მაგრამ მაინც ვიტყვი: სონეტების ციკლში პოეტი ფიქრობს მარადიულობაზე და იმ ნარმაველი დროის მონაკვეთზე, რომელიც განგებამ განუწესა ადამიანს.

ჯემალ აჯიამვილის სონეტებში ბიბლიურ-ფილოსოფიურ რეალიებს ორგანულად ეთავსება საქართველოს ისტორიის რეალიები. ამ ციკლში რუსთაველის და გურამიშვილის პერსონაჟებიც წარმოჩნდებიან. მრავლისმეტყველია ტოპონიმიკაც – ქალდეა, ითაკა, ფაზისი, მარტვილი, ქუთაისი, კარაღეთი და ა.შ. მაგრამ მთავარი მაინც პოეზია – ისტორიის გადასახედზე მდგარი ადამიანის დაშინებული თვალი და მისი ღრმა განცდა.

საბოლოოდ შემიძლია ერთი რამ ვთქვა: ჯემალ აჯიამვილის მოგვიანო პერიოდში შექმნილი ორიგინალური შემოქმედება მისივე უაღრესად საინტერესო მთარგმნელობითი შემოქმედების უშუალო პირმშოა, მის ქურაშია გამოწრთობილი.

ბიოხბი ყაჯიშვილი

„ან სვალნიდელი დღე რას მპირდება?“

პირველი ნაწილი

ქართული თეატრის მომავალზე ფიქრისას ეს ციტატა გამახსენდა. დიდი ხანია, ქართულ სცენაზე უპირობო შედეგრი არ გამოჩენილა, დიდი ხანია, დარბაზებში ანმლაგი აღარ გვინახავს. რა ხდება? ნუთუ ასეთი ტრადიციების და საუკუნენახევრის ისტორიის თეატრი ისე „დაგლახავდა“, რომ მაყურებელმა საერთოდ შეაქცია ზურგი? ცალსახად ამ კითხვებზე პასუხი ნამდვილად ძნელია. კი! თანამედროვე ქართულ თეატრში რალაციები ხდება, ხდება საინტერესოც და უინტერესოც, პროფესიულად აგებული და დადგმული სპექტაკლებიც და, სამწუხაროდ, ნაკლებ საინტერესოც და არაპროფესიულიც. დღეს მინც შერჩევით და, ჩემი აზრით, იმ მნიშვნელოვან ნარმოდგენებზე გავამახვილებ ყურადღებას, რომლებიც ბოლო წლების განმავლობაში განხორციელდა. რეჟისორთა ახალგაზრდა თაობას ძირითადად გია კიტიას, გოგი მარგველაშვილის, ავთო ვარსიამშვილის სარეჟისორო ჯგუფების, გიზო ჟორდანიას და რობერტ სტურუას მაგისტრატურის კურსდამთავრებულები წარმოადგენენ.

ბოლო წლების განმავლობაში არც ერთ თეატრალურ სეზონში არ ყოფილა დებიუტანტ რეჟისორთა ამდენი წარმოდგენა, რამდენიც ბოლო დროს ვნახეთ. გ. გორგოშიძის ე. სმიტის „სტუმარი“ და პ. ფომ კლასიტის „პრინცი ჰომბურგი“; ი. ბაკურაძის ჟ. დელის და ჟ. სიბლეირასის „გაუმარჯოს ბუშონს“; ნ. ლიპარტიანის ი. მისიმას და პ. ვაისის „შემლილი სამყარო“ რუსთა-

ველის თეატრში; დ. თავაძის ა. სტრინდბერგის „ფრეკენ ჟული“ და დ. გაბუნის „ტროელი ქალები“ „სამეფო უზნის თეატრში“; ნ. ლუარსაბიშვილის ს. ბეკეტის „კრევის უკანასკნელი ფირი“ მარჯანიშვილის თეატრის სხვენზე და ჟ. ანუის „ორკესტრი“ მ. თუმანიშვილის სახ. თეატრში, ს. ელოშვილის რ. ბაიერის „შერეული ემოცია“; დ. ჩხარტიშვილის თ. ჯუჯენოლუს „ზვავი“; ჯ. პაპუაშვილის ალ. ვამპილოვის „უფროსი ძმა“; თ. კუპრავას უ. შექსპირის „ჰამლეტი“ მარჯანიშვილის თეატრში; ნ. ჩაკვეტაძის ს. რულის „სუფთა ოთახი“; ვ. ხუციშვილის პ. იბსენის „თოჯინის სახლი“ და პ. ნილსონის „საძაღლე“ და ვ. ჰაველის „ჩემი საუკეთესო მეგობარი“ თავისუფალ თეატრში; ლ. ნოზაძის საკუთარი პიესა „კრიტი“ რუსთავის თეატრში. სპექტაკლებს „ქმინდენ“ მსახიობებიც; რ. ბოლქვაძის თ. ჯუჯენოლუს „ზვავი“ და ნ. ბურდულის პ. პიტკეს „ამორ, უცნაური სიყვარულის ისტორია“ – თუმანიშვილის სახ. კინოსახიობთა თეატრში.

რეჟისორი ვანო ხუციშვილი „კომფორტულად“ გრძნობს თავს „თავისუფალი თეატრის“ მეტად უცნაურ თეატრალურ გარემოში. კულისებისა და ფარდის უქონლობა, ნაკლებად ღრმა სასცენო სივრცე სულაც არ უშლის მას, განახორციელოს თავისი ჩანაფიქრები. ორმაგ სცენებს სცენაზე, უკანა იარუსებს და ასევე სხვადასხვა ტექნიკურ სასცენო საშუალებებს სრულად იყენებენ რეჟისორი და სპექტაკლის მხატვრები. ის

თეატრალური ფორმა და ხშირად პირობითობაც, რაც ამ სათეატრო სივრცეში არსებობს, განსაკუთრებით სიფრთხილეს მოითხოვს როგორც მსახიობებისთვის, ასევე მაცურებელთათვის. „ნახევარად“ ინტიმური გარემო (მხედველობაში მაქვს პერსონაჟთა სიახლოვე (დარბაზთან) საპასუხისმგებლოც გახლავთ და სარისკოც. სცენასთან სიახლოვის გამო მსახიობთა მიერ დამებულ შეცდომებს ან უზუსტობას მაცურებელი მომენტალურად აღიქვამს. „თოჯინების სახლისა“ და „საძაღლის“ შემდეგ ვ. ხუციშვილის მიერ ვ. ჰაველის პიესის დადგმა კიდევ ერთი წარმატებული წინგადადგმული ნაბიჯია. ჩემი აზრით, რეჟისორმა გაიზიარა XX საუკუნის დასაწყისის გერმანული ექსპრესიონისტული თეატრის ტრადიციები და ამ სტილში შექმნა ვ. ჰაველის „ვერნისაჟის“ ქართული ვერსია – „ჩემი საუკეთესო მეგობარის“ სახელით. სცენაზე განლაგებულ დეკორაციასა და უამრავ, ყველაგან მოფენილ ნივთებს ჩეხოსლოვაკიის კომუნისტურ ეპოქაში გადავყავართ. კედელზე ნივთილი საათი ნიკნიკებს და ცოცხალ დროს გვიჩვენებს. მივიღეთ ანტიკომუნისტური, პოლიტიკურად შეფერადებული, ფსიქოლოგიური დრამის ფორმით მოწოდებული პიესა. სპექტაკლის დამდგმელ რეჟისორს ახასიათებს მეტაფორული აზროვნება და ამიტომაც სცენის გარემო, მუსიკა, უამრავი დეტალი, ტექნიკური საშუალებები და, რაც მთავარია, მსახიობთა თამაში ამას ადასტურებს. შემსრულებელთა გრიმასები, ხმის ტონალობა და ტემპრის ცვლა, გახდა-ჩაცმა, პარიკის მოხსნა და დახურვა – ყველაფერი თავისთავად რეჟისორის მიერ მიგნებული და აწყობილი მეტაფორაა და მათ ამოცნობას ზოგ შემთხვევაში დიდი ძალისხმევა სჭირდება. ეს ის თეატრალური ენაა, რასაც ახალგაზრდა რეჟისორი ამკვიდრებს თავისი სპექტაკლებით. დავალებათა სირთულის მიუხედავად, ყოველი მსახიობი თამაშობს მოზრავებულ ენერგიით, ექსპრესიით და უდიდესი სიზუსტით. როგორც უკვე აღვნიშნე, მათ იმდენი „სამუშაო“ აქვთ ერთდროულად შესასრულებელი, რასაკვირველია, არა მხოლოდ რეჟისორის მიერ შეთავაზებული, არამედ საკუთარიც, რომლის ინტერპრეტაციიდან მომდინარე, რომ ბევრ სხვას, ალბათ, გაუჭირდებოდა ასეთი რთული ამოცანის ასე წარმატებით გადაწყვეტა. მიუხედავად სპექტაკლის ხანმოკლეობისა, სამივე მათგანი სულ სცენაზე, სულ ქმედებაში, ასე ვთქვათ, სულ „შემოქმედებით ნვაშია.“ რაც, დამეთანხმებით, საკმაოდ რთულია. განსაკუთრე-

ბული აღნიშვნის ღირსია სპექტაკლის შუა ნაწილი – სცენა ბავშვით. სამივე მსახიობმა შეძლო უნაკლოდ გაეთამაშებინა ეს მისტიკურ-სიმბოლისტური ეპიზოდი, სადაც შინაგანი ექსპრესია უმძლავრედ დონეს აღწევს, დამაჯერებლობის ხარისხი მაქსიმუმამდე აყვანილი და მაცურებელიც იჯერებს, რომ ჩვენს წინაშე მართლა ბავშვია, რომელზედაც ასე ზრუნავენ მშობლები და, მათი სიტყვებით რომ ვთქვათ, ოჯახი, საზოგადოების აუცილებელი უჯრედი, სრულია მაშინ, როცა იქ ბავშვია – თუნდაც ასეთი. პიესის ტექსტში ვლინდება დრამატურგის გენიალური ნიჭი, მეტაფორული ხერხებით წარმოაჩინოს მის ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები და სხვაგვარად მოაზროვნეთა დევნა. თავისთავად, სპექტაკლშიც ყოველივე ამას და პოლიტიკურ ალეგორიებს განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა: სახლის მოწყობა ქვეყნის მოწყობად ასოცირდება, მონესრიგებულად ადამიანი სახლში რომ დროზე ბრუნდება – სამაგალითო ქვეყნის სამაგალითო ოჯახად, ეკლესია – აღსარებისა და განწმენდის მაგალითად, ცინიზმი კომუნისტურ მორალზე – ოჯახი ქვეყნისა და საზოგადოების ბურჯია, არასწორი ცხოვრება „ამოლიტიკურობა“ და ა.შ. და ა.შ. ქარხანაში – „მთთან“ მუშაობა კომუნისტობას რომ ნიშნავდა დრამატურგმა საკუთარ თავზე გამოსცადა. ამდენად, მისი პროტესტი მსგავსი მსოფლმხედველების მიმართ გასაგებია. სწორედ ეს ორი მსოფლმხედველობა ეჯახება ერთმანეთს. რეჟისორი მარჯვედ იყენებს მხატვრის, თეო კუზინაიძის მიერ შესრულებულ და აგებულ კონსტრუქციებს. მისი მეშვეობით ვ. ხუციშვილი ქმნის სხვადასხვა გარემოს განსხვავებული აზრებისა და მოქმედებების გამოსახატავად. მაგიდაზე ასეა – უპირატესობის მოპოვება, კარადაში დამალვა – მზაკვრული აზრების განსახორციელებლად, ქვეითი ჩაძრომა – დამალვა, მოულოდნელობის, თავდასხმის ეფექტის მისაღწევად, კარადის სარკმლიდან გამოჭყრება – აღსარების სათქმელად და სხვის ჩანაწერების გამოსამზურებლად. ამ დეფორმაციულ სამყაროში (კვლავ ექსპრესიონიზმის ნიშანი) ყველაფერი მოსულა, სადაც უზნეობა სუფევს, სადაც ასე ადვილია, „შენს საუკეთესო მეგობარს“ ჯიბიდან იარაღი მოპარო და ვაზნები ამოაცალო, სადაც ასევე ადვილია, კარი ჩაკეტო და შიგნით დაჩაჩენილები გაზიო გაგუდო. ასეთი ტიპის კინემატოგრაფიულობაც ისევ ექსპრესიონისტული თეატრის ელემენტებს შეიცავს. ხომ ცნობილია, რომ ეს მიმართულება

თეატრალური პანორამა

განსაკუთრებით იმდროინდელ გერმანულ კინოში გამოვლინდა, სადაც შიშის, ნიღბის მორგების, დეფორმაციის, ფორმათა სტილიზაციის, ეგზალტაციისა და გროტესკის ეფექტი კინოკამერის მეშვეობით უფრო ადვილად მიიღწეოდა. სპექტაკლის დასასრულს ჩემმა ერთმა კოლეგამ მითხრა ძალიან დავითრგუნეო, რაც თავისთავად ექსპრესიონისტული თეატრის ერთი-ერთი მთავარი ნიშანია. მან მაყურებელი აუცილებლად უნდა გამოიწვიოს სიძულვილი და შიში!

ზემოთ ვ. ხუციშვილის კიდევ ერთი სპექტაკლი, „ახალი დრამის“ ერთ-ერთი ფუძემდებლის ჰ. იბსენის დრამა „თოჯინის სახლი“ ვახსენებ და მინდა მას დავუბრუნდე. მისი დრამატურგია წინამორბედი „ნატურალისტებიდან“ რომელიც ადამიანს აღიქვამდნენ, როგორც პასიურ არსებას, იმით განსხვავდება, რომ იბსენის გმირებს ახასიათებთ სულიერი სიძლიერე, ნებისყოფა. მათ უნარი შესწევთ, იბრძოდნენ ბურჟუაზიული საზოგადოების წინააღმდეგ და ზოგჯერ დამარცხდნენ (მაგ. ექიმი სტოკმანი, გედა გაბლერი) კიდევაც. ამ დრამატურგიაში ასევე იკვეთება ინტელექტის როლი პერსონაჟის ქმედებაში, იმ შეგრძობების, სურვილების, ვნებების, ინსტინქტების საწინააღმდეგოდ, რომელსაც „ნატურალისტები“ ასახავდნენ თავის პიესებში (მაგ. ე. ზოლას „ტერეზა რაკენი“). ნორა „თოჯინის სახლიდან“ პიროვნების განთავისუფლების ნათელი მაგალითია. ეს პიესა უდავოდ ძალიან რთულად განსახორციელებულია, მით უმეტეს, მაშინ, როდესაც მას ახალგაზრდა რეჟისორი სადებიუტოდ ირჩევს. სცენაზე დიდი კონსტრუქცია – „ზინკერის“ ფირმის უძველესი საკერავი მანქანა დაგას, რომელიც სპექტაკლის მსვლელობისას სხვადასხვა ფუნქციური დანიშნულებით გამოიყენება. იგი სათამაშო მოედანია – ნორას მისაღები, მისი ბავშვების ოთახი ბედის ბორბლით, იქ, სადაც საკერავი მანქანის ლედი უნდა იყოს, კიბეა, ჰელმერის კაბინეტში ასახვები, ნორას წამლების, გამაბრუნებელი საშუალებების თუ ტრანკვილიზატორების სამალავიც საათის უკან, მისი სიზმრების ასპარეზიც აბაჟურებით, რომლებიც ნაძვის ხის და ნორას აბაღის ფუნქციასაც ასრულებს.

შავ-ნაცრისფერ ფერებში გადანყვებილი დეკორაცია და ასეთივე ფერის სასცენო კოსტიუმები (მხატვარი თეო კუხინიძე) უღიმღამო, უფერულ, მოსაწყენ განწყობას ქმნის. კოსტიუმები სტილიზებულია, ნორას და ანა-მარიას კაბები, ასევე შავ-ნაცრისფერში შესრულებული, ერთმანეთს ჰვავს და XX საუკუნის დასაწყისის თოჯინას

ჩაცმულობას მოგვაგონებს. ექიმი რანკი გამუდმებით შავებშია, დიდი გრძელი ქურთუკით. ფრუ ლინეს კაბაც იგივე ტონებშია, მხოლოდ უფრო მკაცრი სილუეტით, გრძელი, გულმკერდახსურული. ამ ანსამბლიდან მხოლოდ ორი გამიორჩევა: ადვოკატი ჰელმერი, რომელიც ყველაზე ხშირად იცვლის თეთრ პერანგებს, პერიოდულად ჰალსტუხსაც ირგებს ხოლმე, და კროგსტადი, რომლის ჩაცმულობა ფერთა გამით იმეორებს დანარჩენებისას, მაგრამ უფრო თანამეორეება, უფრო ელევანტური, თითქოს „ამოვარდნილი“ ეპოქიდან. ნორა (თამუნა ნიკოლაძე) თავის მიერ შექმნილ „თეატრში“ თამაშობს და თამაშობს მთელი სპექტაკლის პირველი მოქმედების განმავლობაში. მხოლოდ ზოგჯერ, მხოლოდ კროგსტადთან შეხვედრისას ანებებს თამაშს თავს და რეალობაში ინაცვლებს, იძულებულია, ფაქტებსა და მოვლენებს გაუსწოროს თვალი. მისი თამაში ეგზალტირებულია, ნაძალადევი, „ხელოვნური“, სახზე სულელური ლიმიდით, უადგილო ადვილას კისკისით. ქარაფშუტა, განებივრებული „ჩიტუნისა, ციყუნისა“ ნიღაბი შესაბამისად ეხმიანება ამ სახლში შექმნილ გარემოს, ნორასადმი ჰელმერის დამოკიდებულებას და ანა-მარიას მკაცრი მზერასაც კი. სპექტაკლის დამდგმელი რეჟისორი ვანო ხუციშვილი „ღრმად“ ეფლობა ჰ. იბსენის პიესის ტექსტში და ცდილობს, ამოიკითხოს სტრიქონთა შორის ჩადებული ქვეტექსტები და სცენური სიცოცხლე მიანიჭოს. რეჟისორმა მოახერხა, ახალი უპასტები და აქცენტები შემოეტანა, რომელიც შეიძლება ბევრისთვის საკამათო გახდეს, მაგრამ, ჩემი აზრით, ყოველ მათგანს თავისი ლოგიკა აქვს და მხოლოდ ახლებურ, თუნდაც თანამედროვე ინტერპრეტაციაზე. ვ. ხუციშვილის სცენურ ვერსიაში ანა-მარიას (მსახიობი მაიკო ხორნაული) როლი და ფუნქცია გაზრდილია იქამდე, რომ იგი სულ სცენაზეა – ნორას „აჩრდილი“ თუ ორეულია, ჩუმ-ჩუმად ლის კაბას რომ ირგებს, აწოდებს წამალს თუ ლიმონათს, აცემევს, ახურავს, ვარცხნის, თამაშსაც კი ჭრის უშველებელი მაკრატლით, ბედის ბორბალსაც ატრიალებს ნორასთვის ყველაზე საბედისწილო მომენტში და მის „მომავალსაც“ გაბეგებს. იგი აქტიური, თუმცა „მუნჯი“ პერსონაჟია, რომლის გამუდმებით გვერდით ყოფნას ნორა ყოველთვის გრძნობს, მაშინაც კი, როცა ის არ ჩანს, უნებურად მას მიმართავს ხოლმე. რეჟისორის ტექსტის მიღმა ინტერპრეტაციის შექმნადაც ქვეთის კიდევ ერთი მაგალითია ნორას ლლატი კროგსტადთან. ნორას ჩადენილი

დანაშაულის სააშკარაოზე გამოტანას რეჟისორი ნორას თავის გადარჩენის და ჰელმერისადმი მიწერილი წერილის უკან დაბრუნების მიზნით დალატსაც უმატებს და სპექტაკლის ბოლოსთვის ჩვენს წინაშე ნორა ცოცხელი, რომელმაც ქმრის წინაშე გამოუსწორებელი შეცდომები ჩაიდინა, თუმცა მოტივები, რის გამოც ესა თუ ის დანაშაული ჩაიდინა, ამართლებს ნორას აქამდე ჩადენილ და, რაც მთავარია, მის მომდევნო ქმედებებს. ნორას „გამორკვევის“ სცენას რეჟისორი ამზადებს დიდხანს, უცვლის მას ჩაცმულობას, ვარცხნილობას, ხმის ტემბრს, საუბრის მანერას და ამ სცენაში ჩვენს წინაშე სრულიად სხვა ნორა დგას – იერწყველილი, ძლიერი, მიზანდასახული, გადაწყვეტილებამიღებული, შეურყეველი, რომელსაც ქმრის არც ერთი სიტყვა, არც ერთი ქმედება, თვით შვილების წინაშე პასუხისმგებლობაც კი ვერ გადააფიქრებინებს გადაწყვეტილებას და ეჭვს ვერ შეატანინებს არჩეული გზის სისწორეში. სპექტაკლში გამომსახველობითა და რეჟისორული ფანტაზიით გამოირჩევა ბოლო სცენა – ჰელმარის მიერ უშეფლებელი საფოსტო ყუთის გახსნა კორესპონდენციების ამოსაღებად. ამ ყუთში ნორას ლაღატი უტყუარი ფაქტებია გამომწყვედილი: კროგსტადის და ექიმი რანკეს სულები, რათა ნიღაბი ახადონ და ამხილონ ნორას „უზნეობა“. შესაძლებელია, ეს ჰელმერის ავადმყოფური ზმანებებიც არის, რომელიც „იდილიური“ ცხოვრების დასასრულს გრძნობს, თუმცა მისი შემდგომი ქმედება, კერძოდ კი ნორაზე ფიზიკური ძალადობა, ადასტურებს იმას, რომ ადვოკატი ნორას მიმართ სინდისის ქენჯნას სულაც არ განიცდის, ვერც კი ხვდება ნორას მსგავსი საქციელის მთავარ მიზეზს. და, რაკი ვერაფერს ხვდება, ნორა იძულებულია, აუხსნას. სწორედ აქედან გამომდინარეობს ის მთავარი თეზა, რამაც გადატრიალება მოახდინა იბსენის-დროინდელ დრამატურგიაში, და არა მხოლოდ ნორევიგიაში, და რამაც ეს პიესა ასეთი პოპულარული გახადა. ეს არის ნორას ფრაზა უკანასკნელ სცენაში: „მე და შენ ძალიან ბევრი რამ გვაქვს სალაპარაკო“, რითიც იგი – ქალი XIX საუკუნის ბოლოს ნორევიგიაში და არა შუაგულ ევროპაში – მუდღელეს საჭირობოტოც საქითებზე სასაუბროდ იწვევს. ეს იყო არა მხოლოდ ქალთა ემანსიპაციის მაგალითი, არამედ უნა დარკისა და ანტიგონეს გმირობის ტოლფასი. ნურილი წაქითხულია, ლაღატი გამოაშკარავე-ბერილი, დანაშაულთა მთელი ჯაჭვი ჰელმერის წინაშეა. ქმრის რეპლიკაზე – „არ გესმის იმ

საზოგადოების, რომელშიაც ცხოვრობ,“ ნორა პასუხობს: „მინდა გავერკვე, ვინ არის მართალი – საზოგადოება თუ მე“. მას უკვე აღარ აკმაყოფილებს ის, რაცაც უმრავლესობა ფიქრობს და რაც წერია წიგნებში: „მე თვითონ უნდა დავფიქრდე ამ ამბებზე და გავერკე ყველაფერი“.

ნორასთვის მთავარია, ნორა: თოჯინა-ბავშვი, თოჯინა-მეუღლე ბოლოს და ბოლოს ადამიანად იქცეს.

გადამეტებული „თეატრალურობა“, ხშირად გაუმართლებელი და არამოტივირებული „რეჟისორული სულები“, როცა სრულიად გაუგებარი ხდება, რაში სჭირდება სპექტაკლის ავტორს ესა თუ ის მიზანსცენა, ამოუცნობი რეჟისორი ამკარად ახასიათებს ახალგაზრდა რეჟისორს. ამის გამო სპექტაკლის დამთავრების შემდეგ მათ უნევთ იმის ახსნა თუ რისი თქმა უნდოდათ. ჩემი აზრით, მათ სწავლის პერიოდში ვერ აითვისეს პიესის ტექსტის ადეკვატურად სცენაზე გადატანის ოსტატობა და შემდგომ დამოუკიდებლად მუშაობისას ვერ მოუხახეს ავტორის სათქმელს გასაღები, სწორედ ვერ განსაზღვრეს პიესის ფანრი, სტილი და მიმართულება, ვერ აღმოაჩინეს ფაბულა და ის მთავარი და მნიშვნელოვანი, რაც ტექსტში და ქვეტექსტშია მოცემული. სხვა რა არის სპექტაკლი თუ არა რეჟისორის მიერ დრამატული ნაწარმოების სწორად სცენაზე გადატანა?

ვ. აბაშიძის სახ. მუსიკისა და დრამის თეატრში პაატა ციკოლიას მიერ განხორციელებულმა სოფოკლეს „ანტიგონემ“ კამათი და აზრთა სხვაობა გამოიწვია კრიტიკოსთა შორის. ამ ფაბულით და სიუჟეტით დაინტერესებული რეჟისორები უფრო ხშირად უ. აბაშიძის მიმართავენ ხოლმე (მ. თუმანიშვილი, თ. ჩხეიძე). ახალგაზრდა რეჟისორის მიერ სოფოკლეს ამ ტრაგედიის არჩევა საინტერესო უნდა ყოფილიყო იმ გავებით, რომ ანტიკური დრამა თავისი კანონებით კლასიკურ, არისტოტელესეულ თეატრთან გვაბრუნებს, რაც ასე იშვიათია თანამედროვე თეატრალურ ხელოვნებაში.

თავიდანვე მინდა ვთქვა, რომ რეჟისორმა ზუსტად, ავტორისეული გავებით წინა პლანზე წამოიწა დიქტატიონისა და მისი დამყარების თემა (ან სხვა რა უნდა ყოფილიყო?) და მას დაუპირისპირა ანტიგონეს ბუნტი სახელმწიფოში გამოფეხული ტირანიის წინააღმდეგ. რეჟისორი პ. ციკოლია უფრო კრემის (ა. ბეგალიშვილი) ტრაგედიას გვიჩვენებს (და არ უთანაგრძნობს), ვიდრე ანტიგონეს (ა. ნერეთელი) ბრძოლას მის

თეატრალური პანორამა

წინააღმდეგე. მართლაც, კრეონი უფრო ხშირად არის მაყურებლის წინაშე და მისი ტრანსფორმაცია აშკარაა, იგი ჩვენს წინაშე გადაიქცევა სასტიკ და მტარვალ დიქტატორად, ვიდრე ტერესი (ა. ბარათაშვილი) არ აიძულებს, შეცვალოს გადაწყვეტილება.

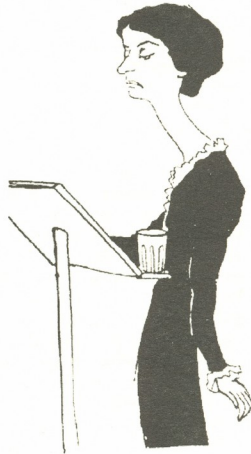
წარმოდგენა ქოროს გამოსვლით იწყება (პ. ციკოლიასა და დ. გაბუნიას მიერ პიესის ტექსტში სტილიზებული ჩამატება სრულიადაც არ ეწინააღმდეგება ავტორისეულ ტექსტს და არც აზრობრივ გადახვევას წარმოდგენის). თებეს შვიდ კარიბჭესთან მიმდინარე მოვლენების სცენობრივი ასახვა დასაწყისშივე ძაბავს ტრაგედიის სიუჟეტს და უფრო გასაგებს ხდის შემდგომ ქმედებას მაყურებლისთვის.

ქოროს სამი (სტროფი, ანტისტროფი, სტროფი) წევრი, რომელთა ჩაცმულობა გესტაპოს ჯარისკაცისა უფრო ჩამოჰგავს, ვიდრე თებეს მოქალაქეებისას, ერთმანეთის მიყოლებით ნიღბებს ირგებენ, აქამდე პერსონიფიცირებული თითოეული მთაგანი ამ გზით „საზოგადოებად“, ზოგადად ხალხად გადაიქცევა და იმ დამსჯელ ძალად მოგვევლინება, რომელიც მართავს სახელმწიფოს. ისინი სულ სცენაზე არიან, მონანილოვნენ ყველა ქმედებაში და, უფრო მეტიც, ქორო ამ სპექტაკლში მთავარი მოქმედი გმირია, ყველაზე აქტიური და მსახიობური (გ. ვარდოსანიძე, დ. ბიბილიაშვილი, გ. ბახუტაშვილი) თვალსაზრისით საუკეთესოდ შესრულებული.

სცენაზე კი გამუდმებული ფუსფუსია: ჯერ იყო და, ეთეოკლეს (თუ პოლენიკეს?) გვაძს „გააპატიოსნებენ“ (უნდა ითქვას, რომ საკმარის უცნაური რიტუალით) და ზეცას გაუყენებენ, შემდგომ კი სასახლეს მიხედავენ, ასუფთავენ, რეცხავენ (სისხლისგან?), ამზადებენ მეფის კურთხევისა და იმ მოვლენებისთვის, რომელიც აქ უნდა გათამაშდეს. კორიფე (ა. ნიკოლაშვილი) ხელმძღვანელობს ამ პროცესს – ასევე ქოროს მსგავს ჩაცმულობაში, მხოლოდ წითელი პიჯაკმორგებული. იგი საერთო ყურადღების ცენტრშია და მოგვიანებით მისი მეშვეობით და უშუალო კარნახით ხდება კრეონის მეფედ კურთხევა.

ქოროს – დამსჯელი რაზმის მიერ სცენაზე ძალით შემოყვანილი ისმენე (ა. ზამბახიძე) შავ სამგლოვიარო ტანსაცმელში მორჩილად ელის ანტიკონეს გამოჩენას, რომელიც სულ მალე შეენიღბან უცნობზე პირობულმა ამხედრებული მოველინება სასახლეს. ეს სახედამაღალი არსება, ანტიკონეს საკუთარი ანგელოზივით ან ორეული-

ვით რომ დაჰყვება სპექტაკლის ბოლომდე, სცენაზე ყოველთვის მასთან არის, თითქოს ცდილობს, იხსნას იგი იმ ალსარულიგან, რომელიც ელის და, მართლაც, ეს აზრდელი საზედისწერო მომენტში ტირესად მოგვევლინება, იმ ერთადერთად, რომელიც შეძლებს კრეონის დაყოლიებას, შეცვალოს გადაწყვეტილება.

წარკოტიკებით გაბრუებული, ქუჟარეული ქოროს წევრები დროდადრო „ძალადობენ“ ისმენეზე და ანტიკონეზეც, მაგრამ მათ გატყუას ვერ აღწევენ. ოიდიპოსის ობლად დარჩენილი შვილები მედგრად უწევენ მოძალადეებს წინააღმდეგობას. „ძალადობა“ გამუდმებით სუფევს ამ სახელმწიფოში და სპექტაკლშიც, მისი აღმსრულებლები ქორო, კორიფე თუ ჯალათი მთელი წარმოდგენის განმავლობაში ამის დემონსტრირებას ახდენს, თუმცა ჩემთვის გაუგებარია, რატომ არის მათი ძირითადი მსხვერპლი ევრიდიკე (ე. დემეტრაძე) – კრეონის უდრტივინელი მეუღლე და ჰემონის დედა. მეჩვენება, რომ აქ ლოგია ერთგვარად დარღვეულია ან საქმე გვაქვს იმ რეჟისორულ „რეზუსებთან“, რაზეც ზემოთ მივანოშნე და რასაც, შესაძლოა, მე ვერ ვხვდები. თუმცა შემდეგი სცენა ნათელზე

ნათელია და უახლოს წარსულს გვახსენებს, როგორ ქმნიან ერთი პატარა „რევოლუციონერიდან“ დიქტატორს.

კრეონს ხელშეკრულსა და თვალახვეულს გამოიყვანენ და დიდხანს მიდის მისი „ზომბირება“ – „ჩემად დავიყარ თებეს ტახტი და ხელმწიფება“ (ხომ არ გეცნობათ რაღაც?) – და იმის ჩანერგვა, რომ მოლაღატე არ უნდა დასაფლავდეს. მის ყოველ ქმედებას მხარზე ხელის დარტყმით და შექებით „აჯლიდობენ“, მაგრამ მაინც ჭუჭყიანი სააბაზანოს გვერდზე მოუჩენენ ადგილს, რათა ზედმეტი რამ არ ჩაიძინოს და მკაცრ კონტროლს დაექვემდებაროს. კრეონი ხელფეხშეკრულია, თვითონ ხდება თავისი ძალაუფლების მონა, მარტოდმარტო და უძლურია მაშინ, როცა ევრიდიკეს საყოველთაოდ „განაზინენ“ და სამარცხვინო ბოძზე გააკრავენ – „ჩამოკიდებენ!“ ქორო – „საზოგადოება“ – სახელმწიფოს ეს სამარცხვინო მანქანა – არც ჰუმონს (ლ. კახელი) ინდობს, მიუხედავად მისი მაღალი ნოდებისა და ხელმწიფური ჩამომავლობისა, რასაც მისი ძვირფასი, მაგრამ მათნაირი ჩაცმულობა ადასტურებს. იგი უსუსურია, საკუთარ შეყვარებულსაც კი ვერ იცავს ტირანი მამის ნინაშე: „ნუთუ თქვენც ფიქრობთ, რომ ხელმწიფეს ესოდენ უმნიშვარ ყმანჯილისგან ეკადრება ჭკუის სწავლება?“ მიმართავს კრეონი იმბათ, ვინაც მისგან დესპოტი შექმნა. ეს შეძახილი კი მათ ხელფეხს ხსნის, რათა ახლა ჰუმონი გახდეს მათი შურადსჯყოფის ობიექტი.

ანტიგონე (ა. ნერეთელი) – ემოციური, მებრძოლი ამ ომში მარტოდმარტოა, გამუდმებით ძალადობამ, დევნამ, დაჭერამ, საკანში გამოკეტვამ ვერანაირ შედეგი ვერ გამოიღო და ის ისევე თვითონ იღებს საბედისწერო გადაწყვეტილებას – გადავიდეს ჰადესის სამყაროში უბინო, გაუტყუელი, თავის სიბრათლეში დარწმუნებული.

ოიდიპოსის მოდგმა ნადგურდება – ცოდვამ ყველას უნდა, ყველას, ვისაც კი ამ ამბავთან რაიმე კავშირი ჰქონდა და თავზე გვემხოზა ეთოკლეს (თუ პოლენიკეს) გვაძი – ცოდვათა ცოდვა ჩვენი უგუნურობისა.

მარჯანიშვილის თეატრიც ბევრ ახალგაზრდა რეჟისორს უთმობს თავის სცენებს. თემო კუპრავას მიერ განხორციელებული სპექტაკლი არ ჩამორჩება ექსპერიმენტული ძიებების რიგს. რეჟისორი მრავალ მიგნებასა და ახლებურ ხედვას გვთავაზობს, ზოგჯერ საკამათოს, ზოგჯერ სასიაზოვნოს, ზოგჯერ მიუღებელს და ზოგჯერ გასახარსაც. თეატრის გრძელმა და ხანგრძ-

ლივმა ისტორიამ შემოინახა ამ უკვდავი ტრაგედიის დადგმის უამრავი მაგალითი – სხვადასხვა რეჟისორული გადაწყვეტითა და, რაც მთავარია, ჰამლეტის როლის განსხვავებული ინტერპრეტაციებით და გენიალური განსახიერებით. ჰამლეტი გიტარით (ვ. ვისოცკი), ჰამლეტი – ქალი (ასტა ნილსონი, სარა ბერნარი, ფატმა გირიკი, ალა დემიდოვა), ჰამლეტი ბებერი, უღალი ნეკურით და ა.შ და ა.შ. თავიდანვე მინდა ვთქვა, რომ მომეწონა ახალგაზრდა დამბუტნატი რეჟისორის სიმამაცე, გაერკვეს და მაყურებელს წარუდგინოს თავისი ხედვა იმ კატაკლიზმებისა და უბედურების შესახებ, რომელიც დანიის სახელმწიფოში სუფევს, კერძოდ კი იმაზე, რაც ჰამლეტის თავს დატყობილდა. ამ ურთულეს და ყველაზე „დახლართულ“ პიესაში ცოტა ვინმე თუ შეძლო გადაეწყვიტა „ყოფნა-არყოფნის“ დილემა. ასე მაგალითად, რუსთაველის თეატრის რ. სტურუსაეულ დადგამაში ჰამლეტი ცოცხალი რჩებოდა და არც „ყოფნა? არყოფნის?“ მონოლოგს არ კითხულობდა... ამდენად, თემო კუპრავას მიერ დადგმული წარმოდგენა ორმავე ინტერესს იწვევდა – რატომ აქ და რატომ ახლა? ნუთუ „ყოფნა-არყოფნა“ ისევ აქტუალურია დღეს ამ, ასე პოლიტიზებულ სამყაროში – რა დგას ამ კითხვის უკან. მხოლოდ ჩვენი თანამედროვის თავის გადარჩენისთვის სწრაფვა თუ თავისუფლებისკენ ჰამლეტისეული ლტოლვა?

დამწყვეტი რეჟისორის ერთგვარი სითამამე – სადებუტეოდ უ. შექსპირის უკვდავი ტრაგედიის არჩევა მისასაღმებელია, თუმცა ავტორისთვის ძალიან სახიფათო. ამ პიესაში ნებისთი თუ უნებლიეთ დრამატურგის მიერ იმდენი „ნაღმია“ ჩადებული, რაზეც ბევრმა რეჟისორმა „ნაიმტერია ცხვირი“.

ეს ტრაგედია შექსპირის მიერ ისეა დაწერილი, რომ ყველა პერსონაჟი ისეთია, როგორსაც ჰამლეტი ხედავს: ამდენად, ავტორი, ერთი მხრივ, ყველაფერს ჰამლეტის თვალში უყურებს, მეორე მხრივ კი, საკუთართადაც. ასე რომ, ყველა მაყურებელი ერთდროულად ჰამლეტიც არის და ისიც, ვინც მის საქციელს აკვირდება.

ვგონებ თ. კუპრავამ მაყურებელიც ამიტომ აიყვანა სცენაზე და მსახიობებთან სულ ახლოს დასვა. ჩვენ დასაწყისიდანვე მთელ ქმედებაში სრულად ვართ ჩართული და ჰამლეტისა და ოფელიას სუნთქვაც კი გვესმის, რომ არაფერი ვიქვით მათი სულის მოძრაობაზე. ეს სიახლოვე თანამონაწილობას, თანამგრძობებასაც გულისხმობს. არჩევანი ჩვენზეა – ვის მხარეს აღმოვჩნდებით.

თეატრალური პანორამა

მარჯანიშვილის თეატრის სპექტაკლი ელსინორის კრინტიდის სასახლის მიმდებარე ტერიტორიაზე, ზღვის სანაპიროზე იწყება ნატურალური წყლითა და მეთევზეებით; „de mortuis aut bene aut nihil“ – სიტყვები... სიტყვები... რომლებიც, სავარაუდოდ, გარდაცვლილ მეფეს უნდა ეხებოდეს (ეს ლათინური გამოთქმა შექსპირთან არ არის).

სცენის იმ დარჩენილ ნაწილზე, რაც წყალს, ზღვას არ უკავია, პირსია, რომელიც მალე მოქმედების მთავარი ადგილი გახდება – სამოედე ამავალი საფეხურით. მასზე ერთადერთი სავარძელი – სამეფო ტახტის სიმბოლოა მოთავსებული. ეს არის გზა არსათი – გზა, რომელზეც მიმართებიან ტრაგედიის პერსონაჟები და რომლის ბოლოშიც ისინი თანმიმდევრულად საკუთარ აღსასრულს პოვებენ – თავიდან ოფელია, ბოლოს კლაუდიუსი და თვით ჰამლეტიც – ორივე! დაახ, ორი ჰამლეტი – სპექტაკლის ავტორის ერთ-ერთი ახალი ხერხი. ჰამლეტის (კ. როინიშვილი) პირველსავე გამოცვლას თან ახლავს პირსის კიდზე უფროსი ჰამლეტის გამოჩენაც, რომელიც მეთევზეებს (ჯ. კილაძე, ნ. დოლონაძე) ისე დააფრთხობს, რომ მის მოკვლასაც კი განიზრახავს. მხოლოდ თვით ჰამლეტისთვის არ არის ეს მოულოდნელი. იგი თითქმის ელდა კიდევაც მას. სპექტაკლის ტექსტური ქსოვილიდან შორაცის, გილდესტერნის, როზენკრაცისა და სხვათა გაქრობამ განაპირობა ის, რომ რეჟისორი სპექტაკლის სხვა მონაწილეთა აქირებს მათ მოვალეობას – მეთევზეები სასახლის კარისკაცებიც არიან, მესაფლავენიც და ჰამლეტის ნამდვილი და ყოფილი მეგობრებიც. მამა ჰამლეტის (პ. პაპუაშვილი) აჩრდილი თვით ჰამლეტის ორეულიც არის, რომელიც კრიტიკულ მომენტში ხან ეთანხმება დანიის ახალგაზრდა პრინცს, ხანაც ეწინააღმდეგება მას. ტრაგედიის მთავარი მოქმედი პირის გაორება თვით შექსპირის ტექსტშია. „ყოფნა-არყოფნა“ ხომ გაორების ნიშანია, ისევე, როგორც მოგონილი სიგიჟე ან ფილოსოფოსობა, ოფელიას სიყვარული და ქალთა მოდგმისადმი სიძულვილი: „არარაობავ, დედაკაცი უნდა გერქვას შენ,“ დედის დანაშაულში მხილება და ფარული „ლტოლვა“ მის მიმართ.

პირსზე, მეორე სცენაზე, რომელიც რეჟისორმა და სცენოგრაფმა (კიდევ ერთი მოულოდნელობა – ლ. ნულაძე, თუ არ ვცდები, მეორედ გვევლინება ამ ამბულაში) ძირითად სცენაზე ააგეს, მიმდინარეობს ორი ჰამლეტის შეხვედრა. ამ შეხვედრის შემდეგ ახალგაზრდა ჰამლეტისთვის უკვე ყველაფერი ნათელია და მასში თან-

დათანობით ღვივდება შურისძიების ალი: „დროთა კავშირი დაირღვა და წყეულმა ბედმა მე რად მარგუნა მისი შეკვრა“.

მსახიობის (კ. როინიშვილი) მიერ „ლექსად“ ნაკითხული „ყოფნა-არყოფნა,“ ოფელიასთან სცენა და შემდგომ მოხეტიალე მსახიობის მიერ მოთხრობილი ჰეკუბას ისტორია ჰამლეტს არწმუნებს, რომ დრო დადგა შურისძიებისთვის. იგი სრულად აღიქვამს საკუთარ მარტოობას, უსმენს ამ მსახიობის (ბ. გოდერძიშვილი) დეკლამაციას, მაგრამ ეს სიტყვები ცოტა რამეს თუ ეუბნება. გადანყვებულება მიღებულია. განვლილი მოვლენები თითქოს მიგვანიშნებს, რომ ჰამლეტი მზად არის კლაუდიუსის მოსაკლავად, მომენტიც შესაბამისია, მეფე მარტოა – ლოცულობს, ჰამლეტს დანაც მოუღერებია, მაგრამ აქ ერთვება მისი მეორე „მე“ – აჩრდილი, რომელიც იარაღს ხელიდან ართმევს, ჯერ შესაბამისი დრო არ დამდგარა. ვინ არ არის მზად? ჰამლეტი, გარემო და სახელმწიფო თუ მაყურებელი? ორივე ჰამლეტი „ქვესკნელში“ უჩინარდება, რათა ახალი ძალით შეებრძოლონ უსამართლობას. აქ ჩვენ არ შეგვიძლია არ დავუბრუნდეთ იმ მთავარ კითხვას, რომელიც ყოველთვის და ყველას აღელვებდა. რატომ არ კლავს ჰამლეტი კლაუდიუსს მაშინვე, როცა კი გაიგებს მის მიერ უფროსი ჰამლეტის მოკვლის ამბავს?.. ისევ გაორება და ირაციონალობა? ეს შექსპირის მეთოდია. სავარაუდოა, რომ ჰამლეტი ჯერ მზად არ არის ასეთი საბედისწერო ნაბიჯისთვის. მისი მერყეობა ხასიათის თვისება კი არ გახლავთ, არამედ შექსპირისეული ამოცანა – დააბნოს მაყურებელი. ავტორმა „შემოვლითი“ გზით მიაღწია იმას, რომ დამსწრე საზოგადოება ხუთი მოქმედების განმავლობაში „გარშემო ტრიალის“ გზით მიიყვანა ისეთ ფინალამდე, რომელიც შესაძლებელია პირველი აქტის ბოლოსაც კი ყოფილიყო, ეს ფინალი კი იმდენად თავზარდამცემია, რომ მაყურებელი ვერ ასწრებს თვითდაკმაყოფილებას კლაუდიუსის სიკვდილით, ვინაიდან მას მაშინვე ჰამლეტის სიკვდილი ემთხვევა.

სანაპიროზევე დადგმულ სათაურის სცენაშიც რეჟისორი ახლებურ ინტერპრეტაციას გვთავაზობს, განსხვავებულს შექსპირისეული ტექსტიდან – მოხეტიალე მსახიობთა მიერ გათამაშებულ ბალის სცენაში გონზავის დედოფალი – მსახიობი კლავს. ჰამლეტი კი გერტრუდის ჩამტყვრება და მის რეაქციას ურადგობს აკვირდება. სახეშემოლო დედოფალს დასაქცევად გამზადებული

კლაუდიუსის კივილი გამოფხიზლებს „სანათი, „სანათი!“ გაჰყვირის პოლონიუსიც ...ჰამლეტის ინგლისიდან დაბრუნების შემდგომ გერტრუდა (ე. ჩხეიძე) ადგილს ვერ პოულობს – მწარედ ახსოვს ჰამლეტის სიტყვები და საკუთარი განცდა – „მაგ სიტყვებით გული ჩემი ორად გაგლიჯე“. მარტოა თავის ფიქრებთან და ჩადენილ ცოდვებთან, ოიდიპოსის მსგავსად „თვალები აეხილა“ და საკუთარ თავზე იყრის ჯავრს – ბლუჯა-ბლუჯა იჭრის და იგლეჯს თმას, შიშვლდება და საკუთარი ხელით ისურავს გულ-მკერდს. ვნება თვითგვემაში გადადის. იმის ნაცვლად, რომ მეუღლესთან ლოგინში ნებივრობდეს, როგორც უნინ, საკუთარი სხეული მასში სიძულვილს აღძრავს. ავხორცობამ და საკუთარი მაზლისადმი ავადმყოფურმა ლტოლვამ გამოუსწორებელი შეცდომები ჩაადენინა და გერტრუდა მზად არის, პასუხი აგოს. საბედისწერო ორთაბრძოლაში ჰამლეტი თვალთმაქცობს (რაც არ შეესაბამება მის ბუნებას) – ორთაბრძოლაში ხილაბანდს იხსნის, ეს კი გერტრუდას აღტაცებას იწვევს. გერტრუდა – ე. ჩხეიძე თითქოს შეგნებულად მიდის თვითმკვლელობამდე, კლაუდიუსის მიერ ჰამლეტისთვის სასმისის მეორე შეთავაზებისთანავე ზვდება, რომ შესაძლებელია ეს მისი შვილისთვის სასიკვდილო აღმოჩნდეს და თავის თავზე იღებს დარტყმას. მხდალი კლაუდიუსი – მ. აბულაძე კი ვერ ახერხებს ჯეროვანი წინააღმდეგობის განწევას და ჰამლეტის პირველსავე მოქნულ დანას ეწირება. მისი მზაკერობის შედეგად იხოცებიან ყველანი,

დამნაშავენიც (გერტრუდა, პოლონიუსი) და უდანაშაულონიც (ოფელია, ლაერტი, ჰამლეტი). შეესპირი ერთნაირად სჯის ყველას, ვინც კი ამ ამბის ლოგიკა განაპირობა: მამა ჰამლეტი – ჰამლეტი – კლაუდიუსი – გერტრუდა – ოფელია – პოლონიუსი – ლაერტი. რეჟისორიც მხოლოდ ამ პერსონაჟებზე აკეთება აქცენტებს, ამიტომაც მისთვის აღარ არსებობს არც ფორტინბრასი, არც სხვანი.

მარჯანიშვილელთა სპექტაკლი ერთი კაცის, პრინცის თავგადასავალია, რომელიც იმ ქვეყანაში აღმოჩნდა, სადაც „დანია საპყრობილა“. მომაკვდავი ჰამლეტი სავარძელს – სამეფო ტახტს მოიქნევს და უფსკრულში გადაუძახებს, ტახტს, რომელიც ამდენი ცოდვის საბაბი გახდა და რომლის დაკაევაზეც მას არ ეღირსა.

ახალგაზრდა რეჟისორთა მომავალი წინსვლისთვის უაღრესად სასარგებლოა, როდესაც ისინი თავისი შემოქმედების საწყის ეტაპზე თავისუფლად იღებენ სასცენო სივრცეებს: მარჯანიშვილის თეატრის სხვენი, რუსთაველის თეატრის ექსპერიმენტული სცენა, მუსიკისა და დრამის თეატრი გახდა თამაში ექსპერიმენტების, მცდელობების, შემოქმედებითი ძიებების ასპარეზი. ყველა მონაწილე აღნიშნავს, რომ მათთვის მთავარი მაინც იყო პროცესი, სპექტაკლის მომზადების ხანა. რასაკვირველია, ჩვენთვის, მაყურებლისთვის მხოლოდ შედეგია მთავარი და ფასეული, ის, რასაც სცენაზე ვხედავთ, ხოლო, რაც კულისებს მიღმა, რაც შიდა სამზარეულოს განეკუთვნება, იშვიათად თუ იწვევს ჩვენს ინტერესს.

„ციცქარი 1852“ – სკოლას

ზუხიაბ ხაიანდიაძე

კაცი - ტანჯვისთვის გაჩენილი

არსებობს ცნება – „ქრესტომათიული“. ვფიქრობ, ქართველი კაცისთვის ალექსანდრე ყაზბეგი სწორედ ქრესტომათიული მწერალია, რადგან მისი მხატვრული ნააზრევი მთლიანი ეროვნული ორგანიზმის ყველაზე უფრო მტკივნეული, სისხლდანრეტილი ნერვიდან არის ამოზრდილი. მის თხზულებებს, ტრადიციული ეპოქის ამ ვრცელ მატთანეს, მრავალგზის ნანატრი თავისუფლების დაუოკებელი წყურვილი ასაზრდოებს. ყაზბეგისეული თავისუფლების ნიშნით აღბეჭდილი ვნებათაღელვა ერთი უმთავრესი თავისებურებით არის გამორჩეული: ის ერის ღრმა ნიაღში არსებული ზნობრივი მსოფლმხედველობის უშუალო გაგრძელებაა. თავისუფლებისაკენ სწრაფვა ზნეობრივ მსოფლმხედველობას ეფუძნება. ამ შემთხვევაში მეც სწორედ ეს ზნეობრივ – მსოფლმხედველობრივი საფუძვლები მაინტერესებს და მინდა მის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მხარეს შევეხო.

ქართული ლიტერატურის სასკოლო ქრესტომათიაში „ხევისბერი გოჩას“ ტექსტის ქვეშ ერთი ასეთი კითხვაა დასმული: „როგორ გეცმით გოჩას სიტყვები: „გახსოვდეს, ვისი გორისა ხარ და კაცი კი ტანჯვისთვის არის გაჩენილი“. ჩემი აზრით, სახელმძღვანელოს ავტორებს მართებულად დაუსვამთ ეს შეკითხვა საგანგებოდ, ვინაიდან თუ ამ მოთხრობის სწორი გაგება გვსურს, უპირველეს ყოვლისა, მოყვანილ ფრაზაში ჩატეული აზრი უნდა წარმოვუაჩინოთ. ოღონდ ერთი რამაა, ალბათ უმჯობესი იქნებოდა კითხვის მაკიერ მოსწავლეებისთვის პასუხი მიგვეწოდებინა, რადგან ეს იმ კითხვათაგანია, რომლისთვის უმაღლეს მოსწავლემ უნდა მიმართოს მასწავლე-

ბელს. ამაზე მეტყველებს ფრაზის აქტუალობა, მისი აზრობრივი სტრუქტურა, ტვეადობა. საქმე ის არის, რომ ამ ფრაზის გასაგებად თხზულების მთლიანი კონტექსტია გასათვალისწინებელი.

ხევისბერი გოჩას ცნობილი სიტყვები: „გახსოვდეს, ვისი გორისა ხარ...“ ღვიძლი ძის, ონისესადმია მიმართული. ამ მიმართვას, მკითხველის მესხიერებამ რომ შემოინახა და მოარული ფრაზის „უფლებამოსილება“ მიანიჭა, როგორც ვნახეთ, თავისი გაგრძელება ან, უკეთ რომ ვთქვათ, „მეორე ნაწილი“ აქვს: „კაცი კი ტანჯვისთვის არის გაჩენილი“. მაკავშირებელი სიტყვით შეერთებული, ერთად მოყვანილი ეს ორი აზრი ნაუცბათევად ლოგიკური შესაბამობის შთაბეჭდილებას ტოვებს, ფრაზას მხოლოდ ჭარბაგი მამის დამრიგებლური ტონი კრავს და ერთიან სტილურ შეფერილობას ანიჭებს. ისე კი, მკითხველს შეიძლება გაუკვირდეს, რატომ უნდა იყოს საზიარო კონტექსტში ლაპარაკი გვარის ღირსებასა და კაცის ტანჯვით აღსავსე ხედვებზე. მართლაც, რას ნიშნავს ეს ფრაზა? არის კი ამ ორ აზრს შორის კონტექსტში უკუყვანილი მჭიდრო ლოგიკური კავშირი?

ცხადია, მხატვრული ნაწარმოები რთული ორგანული მთლიანობაა, მისი შემადგენელი პლასტიკების გლუვ, ერთფეროვან სიბრტყეში მოქცევა და, მითუმეტეს, ცალკეულ ფრაზამდე, აზრისმიერ თუ საზოგადო ერთთულამდე დაყვანა შეუძლებელია. ჩემი მიზანია არა მოთხრობის ერთადერთ ფრაზამდე დაყვანა, არამედ კონტექსტის მოშველიებით ამ ფრაზის გამთლიანება და მის შიგნით ერთი ამოსავალი წერტილის, ნაწარმოების აზრობრივი გასაღების მიგნება.

ყველას კარგად გვახსოვს: ხელისმომკიდედ დანიშნულ, ხევისბერის ვაჟს ონისეს და საპატარძლო ძიძიას თავდადებულებით შუყვარდათ ერთმანეთი ქორწინების დღეს. ხევისბერის გამჭრიახ თვალს არ გამოჰპარვია შვილის გასაჭირი. სწორედ ამიტომ იყო, რომ მიხევეთა ძნელბედობის უამრ რამდენჯერმე მოხართა მას დაბრუნებლური სიტყვებით. ონისემ ერთხანს კი შეისმინა, მაგრამ საბოლოოდ ვერ აღასრულა ბრძნული დარიგება. ძიძიას სიყვარულით თავდავიწყებულმა ხევე ულაღობა, რის გამოც მამამისის ხელითვე დაისჯა.

ფაბრის ამ ტრივიალური გადმოცემიდანაც ჩანს, რომ მოთხრობაში ერთმანეთის პირისპირ დგანან მამა და ვაჟიშვილი, ხევისბერი გოჩა და ონისე. მოთხრობის კომპოზიციურ სტრუქტურაში ონისეს ხასიათი უფრო დინამიურად არის გაშლილი, მისი ზნეობრივი სტატუსი მოქმედებაში იხსნება. ონისე არის მოთხრობის ფსიქოლოგიური „ეპიცენტრი“, ის პერსონაჟი, რომელსაც რაღაც შეემთხვა და მომავალშია რაღაც უნდა შეემთხვეს, მას იღბალი უწყობს მწარე გამოცდას, ის აკეთებს ცხოვრების უმართებულო და მართებულო გზის არჩევანს. ე.ი. მწერლის გული-საყური, უპირველეს ყოვლისა, მის ირგვლივ არის კონცენტრირებული, ნაწარმოების ფაბულასაც ონისე წარმართავს. ონისე დაკვირვების საგანია.

სხვა არის გოჩა. გოჩა დამკვირვებელია, მისი მოქმედების არე (თუ მოთხრობის ფინალურ ნაწილს გამოვითმავთ) უფრო ვინაა. გოჩა, ღრმა რეფლექსიას მიცემული, თავის თავში განმარტოებული პიროვნებაა. მისი შთაგრეხილი ფიქრის საგანი ზოგადასაკაობრიო (ეთიკურ ასპექტში – ბოროტება, სიკეთე) და საერო გასაჭირია (ერთმანეთისგან განუთიშველად). გოჩასთვის ხევისბერობა, თუ შეიძლება ითქვას, გარედან მინიჭებული პრივილეგია, ნოდებრივი უფლებამოსილება კი არ არის, არამედ სულიერი მოვალეობაა, შინაგანი მოწოდებაა. ის ინტროვერტული ნატურა და ამიტომ თავის ნაწახსა და განცდილს, საწუბარსა და საფიქრალს დაამოძღვრო, ლოცვითა და დამწყობლობით ამოთქვამს. გოჩა მოძღვარია, მაგრამ ის ამავე დროს ჯეოტად მოითხოვს თავისი ნამოძღვრალის აღსრულებას, რადგან იმ ზნეობრივი კატეგორიებით ცხოვრობს, რომელიც ხევის თავდადებული წინაპრები ცხოვრობდნენ.

ხევისბერის გამომცდელი შვერა აქვს, ის თითქოს მუდმივად მოითხოვს პასუხს ონისეგან, ე. ი. ამ კაცის თვალსაზრისი საზოგადოდ ადამიანის შესახებ პროექტირებულია ღვიძლი ძის, ონისეს ცხოვრების ნუსხე, სწორედ ონისესადმი პროექტული მამობრივ მიმართებაში მყვანდებმა ეს თვალსაზრისი. მოთხრობაც ისე არის აგებული, რომ ყველაზე დამუხტული და მძაფრი

ცხოვრებისეული პერიპეტები ერთმანეთისკენ უბიძგებს მოძღვარ მამას და ძეცთომილ შვილს. მათი დიალოგიც საკვირველია... ისინი თითქოს ბოლომდე არ ამბობენ სათქმელს, მამა-შვილის ბეჭობა აღსავსეა დაძაბული, უფრო, ნერვიული ფესტიკულაციით. ეს კი თავისთავად გულისხმობს, რომ მღვლარე სჯა-ბაბასი საგანი და მიზეზი მეტად მნიშვნელოვანია, აუხსენდება, სახელმწიფოქმეველია, ადამიანის ცოდვირთვებულ არსთან მარადიულად შესისხხროცებულია. ხევისბერის წარმოთქმული გამაფრთხილებელი სიტყვებიც („გახსოვდეს, ვისი გორის ხარ“) საოცრად დახშულ სიფიცეს, მაგნიტურ ველს ქმნის ამ ორი პიროვნების ირგვლივ: ამ სიტყვებზე მოხუცმა კვარს ხელი დაავლო და შილთან ერთად დერეფანში გავიდა. იქ კიდევ შესდგა, შეხედა შვილს, თითქოს რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ ხმაამოუღებლო გაბრუნდა და სამყოფო სახლში შევიდა. ონისე რამდენსამეხანს იმავ ადგილს დერეფანში იდგა და ანგარიშ-მოუცემლად ადგილიდან ვერ დაძრულიყო“.

რამ გამოიწვია ეს ხსენებული დაფიქრება, ეს გაოგნება თუ გაქცევა? ცხადია, რაღაც ისეთ-მა კრიზისულმა სიტუაციამ, რომელიც ძალზე ძნელი დასაძლევია. აქ საქმე ეხება ონისესთვის რაღაც უადრესად პიროვნულს, არსებობის, ინტიმურს, სულის ყველაზე უფრო ფაქიზ შრესთან დაკავშირებულს. ამიტომაც არის, გოჩა არ იკვლევს წერილობრივ („არ ვიცი და არცა გკითხამ“) შვილის გრძობებში ხელის ფათური მას უმცემლად მკრეხლობად მიაჩნია.

აქედან გამომდინარე, არჩევანი უნდა გააკეთოს თვითონ ონისემ და სხვამ არავინ. საკუთარ ვენებას და საძრახის ალტკინებას საკუთარივე ზნეობრივი ძალმოსილება უნდა დაუპირისპიროს.

გოჩასეული დამოძღვრის პირველი და უმთავრესი „ნაწილი“ – „გახსოვდეს, ვისი გორის ხარ“ – ნიშანდობლივია: გოჩა კერძო, კონკრეტულ საწუხარზე კი არ უჩივის შვილს, არამედ ზოგადად, თუ შეიძლება ითქვას, ადამიანის ზნეობრივი დანიშნულების სიმაღლიდან მოძვრავს მას. მამა საკუთარ ძეში ჩათვლემილ ზნეობრივ თვითშეგნებას აღვიძებს, ერთგვარი სომამაბუღური მდგომარეობის აღმოფხვრას ესწრაფვის. მაგრამ აქ ისმის კითხვა: რაღა მანიცდამანიც გვარის აღმატებულ ღირსებაზე აკეთებს ის აქცენტს? ვინ იგულისხმება აქ გვარის მიღება? მე ვფიქრობ, გვარს ამ შემთხვევაში ფართო, არაკონკრეტული, განვრცობილი მნიშვნელობა ენიჭება. გვარში, უპირველეს ყოვლისა, გოჩას ხევისბერობა ნაგულისხმევი. ონისეს, ბუნებრივია, განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა უნდა დააკისროს მამის რჩეულმა ერისკაცობამ, მან არამცთუ არ უნდა შებიღნოს გოჩას

სახელი, არამედ ზნეკეთილობის მაგალითი უნდა მისცეს მოხვევთა წრეში აღზრდილ უბრალო ოჯახშიბინებებს. ყაზბეგი შენიშნავს: „მოხუცს ჯერ ვერ გამოერკვია, თუმცა ესმოდა, რომ ეს მდგომარეობა მის სახელსაც შეეხებოდა“. მამა-სამამე, გვარის აღმატებული ღირსების მიღმა აქ უშუალოდ ხევისბერი იგულისხმა მწერალმა. მაგრამ საგანგებო გარჯა არ დაგვჭირდება იმის შესამჩნევად, რომ მოთხრობის ზუსტად მომდევნო აბზაცში თვითონ ყაზბეგივე აფართოებს გვარის ადრესატის ვინაობას და აქ არამარტო ხევისბერი გოჩა ნაგულისხმევი, არამედ ონისეს და გოჩას სახელუღნი, ერთიანი ოჯახი. „მამა ეუბნებოდა, „გახსოვდეს, ვის გოჩისა ხარო“ და სწორედ ამ სიტყვებით ვიკონებდა იმ მოვალეობას, რომელიც ერთს პირს მთელს სახლობასთან აკავშირებს“. თუ ნანარმოების კონტექსტს გადავხედობთ, ვინმეუნებთ, რომ ყაზბეგის მიერ განზოგადებული ეს ფრაზა თანდათან უფრო ვრცელ თვალსაწიერს იკრებს.

მთავარი დამოძღვრის შემდეგ გოჩა თითქმის აღარაფერს ეუბნება ონისეს, ალბათ იგულისხმება, რომ უმთავრესი სათქმელი უკვე თქვა და ახლა ყველაფერი ონისეს შინაგან მზადყოფნაზეა დამოკიდებული. და მართლაც, ონისე ღრმა სულიერ მეტამორფოზას განიცდის, ის ტოვებს იმ ადგილსამყოფელს, სადაც შეიძლება შეყვარებულის მაცდური სახე შეეჩუბოს და „ცხორში“ იხიზნება...

ვერავი ნუგზარ ერისთავი კი მზაკვერული ხრიკების მოშველიებით კრებს ლაშქარს და მოხვევთა მიშველითარს არსებობას უდგება კრიჭამი. შინმოზრუნებულ ონისეს ძალზე შთამბეჭდავი სანახარობა ნარმოუდგება: ხატის წინ დაჩოქილი ხევისბერი ღვიძლი ძის სახელს ავედრებს ღმერთს: „ღმერთო, ჩემი შვილი პირნათლად ატარე!.. ადრევე მოუსპე სიცოცხლე, სანამ განბოლდებოდეს, ქუდი მოხედებოდეს“. როგორც დაეჩინახეთ, ის ლოცულობს ვაჟიშვილის არა ფიზიკურ, არამედ ზნეობრივ გადარჩენაზე.

და სწორედ პირისპირ ამ მეორე შეხვედრისას, ზნეობრივი თვითშეგნების გამომაღვიძებელი გოჩა განაგრძობს ნამოწყებულ დამოძღვრას, ოღონდ თუ ადრე მის მიერ მოაზრებული გვარის ცნება ჯერ მისივე, ხოლო მერე მის სახელულ-საგვარეულობის მნიშვნელობას იტყვად, ახლა უკვე მამა-პაპათა მნიშვნელობასაც იტყვებს. აი, რას ამბობს ხევისბერი გოჩა: არ დაივინყო, რომ სადაც შენი მამა-პაპა გაჩენილა და დამარხებია, სადაც მათი ძველები ჩაფლული, იმას ვედავებიან და არ დაანებო... მათაც ცოტა ჭირი არ უნახავთ თავიანთი მიწა-წყლის დაცვის დროს, მათის სისხლის ნაკადულს მიწა ქვესკვლამდე გაუფლინთავს... ახლა თქვენ იცით, რასაც იქმთ...“

ამ სიტყვებში გვარის ცნება მეტისმეტად გან-

ზოგადდა. მისი იერარქიული კიბის საფეხურები ახლა ასე გამოიყოფნება: ხევისბერი გოჩა, სახელუღნი, მამა-პაპანი... ამ მაგალითის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ: გოჩასეულ დამოძღვრებში გვარის ცნების მიღმა ერთი კონკრეტული ადრესატი არ ყოფილა ნაგულისხმევი.

გახსოვდეს, ვისი გოჩისა ხარო, როცა მიმართავს ჭარმაგი მამა თავის ერთადერთ ძეს, მრავალმნიშვნელოვანი გვარის ცნების მეშვეობით ის ზნეობრივი წინამდგომის პატივისცემის იდეას ნარმოაჩენს, ხოლო ეს იდეა თავის მხრივ, დასაბამს მოხვევთა ქრისტიანული მსოფლგაგებებიდან იღებს („პატივი ეც დედასა და მამასა შესსა“).

მოხვევთა ქრისტიანული მსოფლგაგება ნანარმოების ავტორის მიერ აქცენტირებულია დამწყალობების ეპიზოდშიც.

ნუგზარ ერისთავთან საბედისწერო შეზრდილების წინ მოხვევითი სამების ტარის ირგვლივ იკრიბებიან, ეს არის მოხვევითათვის ყველაზე დიდი ვასაჭირის უამი, შეიძლება ითქვას, ყოფნა-არყოფნის უამიც კი, რადგან მათ თავისუფლების გარეშე არსებობა ვერ ნარმოუდგენიათ. და სწორედ ასეთ კრიტიკულ სიტუაციაში ეძებენ ისინი თავიანთ ზნეობრივ საყრდენებს, – სამების საყდართან ლოცულობენ. მწერლის სიტყვით, ეს ის ტაძარია, რომელზეც – „ქარსა და ნიაღვარს ჯერ ვერ მოუსწრია სრულად ამოუძალაზედ ნარწერა. და მწიგნობარს კიდევ შეუძლია გარჩიოს სიტყვები... „...ხარი ლომა... მწყემსი თევდორე...“ – ეს ორი სახელია, რომელთაც უეჭველია დიდი ღვანლი მოუძღვოდ ამ ხევის ნარსულის დიდების ამუნებაზე“.

მამასადამე, ქვაზე ამოკვეთილ აღმშენებელთა სახელები ჯერ კიდევ არ ნაუშლია ფაშს და ეს ქვა არის მოხვევთა სულიერი საყრდენი. უეჭველია, მწერალი იმ ეპიზოდში კიდევ ერთხელ ათვალსაჩინოებს ზნეობრივი წინამდგომის იდეას, რომელიც, როგორც ვხედავთ, საზიაროა მოხვევითათვის.

გოჩამ, როგორც მოხვევემ და ხევისბერმა, ქრისტიანული მსოფლგაგებებიდან შენივლილი ზნეობრივი იდეა დაუსხაბა ონისეს უმაღლეს ფასეულობად, მაგრამ ონისე ვერ გამოდგა იმ შინაგანი მზადყოფნის პიროვნება, ვინც ბოლომდე მიიღებდა იდეას, ამიტომაც უმკაცრეს განაჩინთან ერთად მან გოჩას სასტიკი წყევლა-კრულავაც დაიმსახურა: „მამ, ვერე გაიგონე ჩემი დარიგება? წყუელიმც იყავ, ყველასაგან მოძულეულყო, დედ-მამის საფლავებამ ამოძღვებო!“.

ის რაც შეეხება პირველ ნაწილს. ახლა კი უფრო მოკლედ მეორე ნაწილის შესახებ.

ზემოთ თქვითი, რომ ონისე ვერ გამოდგა იმ შინაგანი მზადყოფნის პიროვნება, რომელიც ბოლომდე მიიღებდა ამ იდეას. მართალია, ვერ გამოდგა! მაგრამ მან სცადა ასეთი განზდარიყო.

ეს მცდელობა სწორედ მის ტანჯვით აღსავე ცხოვრების წესში აირეკლა. ონისემ, თუ შეიძლება ითქვას, ამოძირკვა თავისი თავი მშობლიური გარემოდან, ის გაიხიზნა, განუდგა საწურთროებას და ამ განდგომამ ანუ ცხოვრების ახალმა წესმა, რომელიც მსოფლმხედველობის განუყრელ ნაწილად ექცა, გარკვეულწილად ცნობიერი დისტანციის გრძობა ალუძრა მას სატრფოსადმი. ამიტომაც ერთხანს ეშმაკად წარმოესახა ძიძია („და ეს საკმარისი იყო, რომ ანგელოზის სახე ონისეს ეშმაკად მოსჩვენებოდა“).

ეს არის მსოფლმხედველობრივად უაღრესად საინტერესო მონაკვეთი. ფაქტობრივად ამ მონაკვეთშია გამოთვლილი ჩვენ მიერ ნაწარმოების გასაღებად მიჩნეული ორნაწილიანი ფრაზის ლოგიკური შეუსაბამობა. როგორ ხდება ეს? მაშასადამე, ონისე ირჩევს ტანჯვიან ცხოვრების წესს, ის თრგუნავს თავის ლტოლვას, დროებით იურევებს თავის ბობოქარ ვნებას და ბუნების უკაცრიელ ნიაღში განმარტოებულს თვითგანკითხვისა და, აქედან გამომდინარე, თვითგვემის მეტად მტკიცეული ფინი ეუფლება. ეს ერთადერთი წერტილია ნაწარმოებისა, სადაც ონისე საკუთარ თავს ებრძვის. მართალია ხანმოკლეა ეს შებრძოლება, მაგრამ თავისთავად იმის დასატურია, რომ ამ კაცმა არამხოლოდ მოისმინა და გაიგო მამის მოძღვრება („გახსოვდეს, ვისი გორისა ხარ“), არამედ ამ მოძღვრების შესაბამისი პრაქტიკული გზაც ანუ ცხოვრების წესიც („კაცი კი ტანჯვისთვის არის გაჩენილი“) გაიზიარა და დამიკვიდრა თავის გაძნელებულ ყოფაში. სწორედ აქ, ამ წერტილში გამთლიანდა ეს ფრაზა ონისეს ზნეობრივი ქმედების მეშვეობით. აქვე მოხდა ისიც, რომ ვაჟს თავის სატრფო ეშმაკის სახით წარმოუდგა. ლევ ტოლსტოის აქვს მოთხრობა „ეშმაკი“, სადაც ეს ეპითეტი ამგვარივე ავებდითი სიყვარულის ადეკვატია. ტოლსტოისთან, ვფიქრობ, სიძვის მოტივია მთავარი, ვინაიდან სიძე ამოძრავებს მოთხრობის გიმრს და გამოულწვევლ ლაბირინთში ხლართავს, ყაზბეგთან კი ქალ-ვაჟის სიყვარული არ არის მოკლებული სულიერების ლეგენდს, მაგრამ მისი ეთიკური საფუძველი მერყევი და ფუყე. საქმე ის გახლავთ, რომ ამ სიყვარულს ჩანასახშივე დაწყებება მკრეხელობა. იმავე ქრისტიანული მსოფლგაგების თანახმად ქორწინება შემვიდე საიდუმლოდ არის შერაცხილი (მოთხრობის VII თავი ასე სრულდება: „მღვდელი შეუდგა მეშიდე

საიდუმლოს აღსრულებას“), ონისე კი, როგორც ხელისმომკიდე, მონაწილეა ამ საიდუმლო რიტუალის და სწორედ რიტუალის აღსრულების ფაზს ისახება მის არსებამ სიყვარული, მერე კი ის ებრძვის საკუთარ გრძნობას...

მაგრამ ხევისბერის დამოძღვრით გამოწვეული შინაგანი მეტამორფოზა, რითაც უაღრესად საინტერესო გახდა ონისეს პიროვნება, მეტად ხანმოკლე გამოდგა. ძლიერმა წავილთა ნებამ საბოლოოდ დათრგუნა მისი ზნეობრივი საწესი. ონისემ არამარტო დაივიწყა ვისი გორისა იყო, არამედ მას ისიც დაავიწყდა, რომ ტანჯვის გზით უნდა ევლო. შეიღმა დაივიწყა ხევისბერის ბრძნული დარიგება და ამიტომ ხევისბერისევე უმკაცრეს განაჩენს ემსხვერპლა.

„გახსოვდეს, ვისი გორისა ხარ, კაცი კი ტანჯვისთვის არის გაჩენილი“. ჩვენ ჯერ კონტექსტის მოშველიებით განვმარტეთ პირველი და უმთავრესი თეზა, მერე კი მასთან კავშირში, მეორე თეზის ნათელყოფასაც შევეცადეთ და აქაც სათანადო ადეკვატური მოვიშველიეთ ნაწარმოებიდან. პირველში უმაღლესი ზნეობრივი ფასეულობაა დასახული, მეორეში კი ამ ფასეულობის მქონე ადამიანის შესაბამისი ცხოვრების წესია მინიშნებული.

ეს ფრაზა ერთი მთლიანი, განუთიშველი ეთიკური ფორმულაა, როტლის შემეცნება და ცხოვრებისეული განხორციელება სცადა საცდურში ჩავარდნილმა ონისემ და ვერ შეძლო.

ონისე დამარცხდა.

და ბოლოს – ერთ მოაზროვნეს მოსწრებულად უთქვამს, ხელოვნება არ უნდა იყოს „ფაბულა დოცტ“ („არაკი გვესწავლის“). მართლაც, მხატვრული ნაწარმოები საიმისოდ როდი იწერება, რომ მკითხველმა მორალს და მოტანაზე იმტვიროს თავი. ეს მეტად დაამდაბლებდა ყოველი საინტერესო თხზულების მნიშვნელობას, მაგრამ მოტანილი დებულება იმის უფლებასაც არ გვართმევს, რომ მხატვრულ ქმნილებაშივე დაფარული ლაიტმოტივი წარმოვანიოთ. „ხევისბერი გოჩას“ ლაიტმოტივი, ალბათ ამგვარი სიტყვებით შეიძლება გადმოიცეს: თუ პიროვნება ზნეობრივად მრთელა, ეროვნული თვალსაზრისითაც მრთელი იქნება, ხოლო თუ მან ზნეობას უღალატა, ერსაც უღალატებს.

ასე ფიქრობდნენ ისინი, ვისი გორისანიც ჩვენ ვართ და ამიტომაც ტანჯვის ფასად ცდილობდნენ ზნეობრივი სიმტკიცის შენარჩუნებას.

საერთაშორისო და ეროვნული პრემიები ლიტერატურაში

„...პრემია მიენიჭოს მას, ვინც საუკეთესოთა შორის საუკეთესო ლიტერატურულ ნაწარმოებს შექმნის იდეალისტური მიმართულებით“.

ალფრედ ნობელი

ნობელის პრემია

ალფრედ ნობელი – ქიმიკოსი, ინჟინერი და გამოგონებელი. 1894 წელს მან შეიძინა მეტალურგიული კონცერნი „ბოსფორსი,“ რომელიც იარაღის უმსხვილეს მწარმოებლად აქცია და თამამად შეიძლება ითქვას, რომ პირველი მილიარდერი იყო თავის საუკუნეში. ნობელს 350 გამოგონება ჰქონდა, რომელთა შორის ყველაზე ცნობილია დინამიტი, და სწორედ ამ გამოგონებათა საშუალებით გახდა პლანეტის უმდიდრესი ადამიანი თავის ეპოქაში.

სიკვდილამდე ერთი წლით ადრე (იგი 1896 წელს გარდაიცვალა) შეადგინა ანდერძი, რომელშიც სხვა დანარჩენ პრემიათა შორის მშვიდობის პრემია შეიტანა და მთელი თავისი დიდი ქონება მეცნიერების, კულტურის და საზოგადოების განვითარებაში ჩაადო, კაცობრიობის ჰუმანურ და იდეალისტურ განვითარებაში.

ალფრედ ნობელთან დაკავშირებით ხშირად იხსენებენ დიდი ჩინელის, კონფუციუსის ცნობილ ფრაზას: „არიან ადამიანები, რომლებიც დინებას მიჰყვებიან; არიან ადამიანები, რომლებიც დინების საწინააღმდეგოდ მიდიან, და არიან ადამიანები, რომლებიც დინებას ქმნიან“.

ნობელს მალე გამოუჩნდა მიმდევრები და XX საუკუნის დასაწყისიდან სულ უფრო მეტი და მეტი მდიდარი ადამიანი დებდა სახსრებს მეცნიერების, ხელოვნების, კულტურისა და საზოგადოების განვითარებაში. ზემოთ ჩამოთვლილი პრემიების გარდა კიდევ ბევრი სხვა პრემია არსებობს, რომლებიც (შეტ-ნაკლები ფინანსური ოდენობით) კულტურისა და მეცნიერების განვითარებას ემსახურება.

„ნობელის დინება“ გრძელდება და, როგორც ამ საქმის მამამთავარმა განაცხადა, „მას, ვინც საუკეთესოთა შორის საუკეთესო ლიტერატურულ ნაწარმოებს შექმნის იდეალისტური მიმართულებით,“ უკვე ნობელის მიმდევრებიც აჯილდოებენ.

ნობელის პრემიების გაცემა 1901 წლიდან დაიწყო. პირველი ნობელიანტი ლიტერატურაში ფრანგი პოეტი სიული-პრიუდუმი (რენე ფრანსუა არმან პრიუდუმი) იყო.

2014 წლის ნობელიანტი ლიტერატურაში ფრანგი მწერალი პატრიკ მოდიანო გახდა. პატრიკ მოდიანო 69 წლისაა. იგი ფაშიზმზე გამარჯვების შემდეგ 1945 წლის 30 ივლისს დაიბადა. მწერლის მამა უძველესი ებრაული გვარის წარმომდგენელი იყო, ხოლო დედა ფლადრიელი მსახიობი. მწერლის არქივში 20-ზე მეტი რომანი, რომლებიც სხვადასხვა ენებზეა ნათარგმნი, რამდენიმე ეკრანიზებულიც არის. მოდიანოს თითქმის ყველა ნაწარმოები მეორე მსოფლიო ომს ეხება და მთელ მის შემოქმედებას ლაიტმოტივად გასდევს საფრანგეთის ფაშისტური ოკუპაციის თემა.

მწერალმა პირველი პრემია 1972 წელს მიიღო საფრანგეთის აკადემიისგან რომანისთვის – „წრე ბულვარში“. ექვსი წლის შემდეგ კი საფრანგეთში ყველაზე მნიშვნელოვანი და პრესტიჟული გონიერის პრემია დაიმსახურა რომანისთვის „ბელი დახლების ქუჩა“.

„სხოვნის ხელოვნების დიდოსტატი, რომელიც ღრმად ჩანდა ადამიანის ბუნების უფაქიზეს შრეებს და წარმოაჩინა მათი ცხოვრების რთული და მძიმე ხვედრი ოკუპაციის დროს,“ – ასეთი ფორმულირება მისცა მწერლის შემოქმედებას ნობელის აკადემიამ.

როგორც უცხოური პრესა იწყებდა, ჯერ კიდევ ხუთი წლის წინათ, როდესაც მწერლის რომანები: „ჰორიზონტი“ და „დაკარგული ახალგაზრდობის კაფე“ გამოვიდა, ავტორს ნობელის პრემია უწინასწარმეტყველეს. ნამეცხვი ფრანგული ვაზეთი – Paris Match კი წერს: „საფრანგეთი დიდი საბაყაოთ აღნიშნავს და ულოცავს მწერალს გამარჯვებას, მაგრამ არ უკვირს და მოულოდნელი სულაც არ იყო, რომ ნობელის პრემიას მიიღებდა“.

საუკუნეზე მეტია, რაც ნობელის პრემია უპირველესია პრემიებს შორის. მას კონკურენტი არ ჰყავს თუნდაც იმიტომ, რომ დღეისთვის ნობელის ფონდის კაპიტალი 3 მილიარდ 112 შედეური კრონია (დაახლოებით 450 მლნ აშშ დოლარი). პრემიის ფულადი ეკვივალენტია 10 მლნ შედეური კრონი (დაახლოებით 1,4 მლნ აშშ დოლარი). პრემიები გაიცემა ფასიანი ქაღალდების გაყიდვების შედეგად შემოსული თანხების პროცენტებიდან.

რა თქმა უნდა, პირველობისთვის მხოლოდ ფინანსური უპირატესობა საკმარისი არ არის. მთავარი მამოძრავებელი ძალა ნობელის პრემიის ფონდის მესვეურების მალალი დონეა, რომელიც, როგორც საკრალური ტრადიცია, თაობიდან თაობაზე გადადის. სტოკჰოლმი და ოსლო (ამ ქალაქებშია ნობელის კომიტეტები) – ეს ორი ქალაქი პლანეტის ინტელექტის, სულიერების, ჰუმანიზმისა და მშვიდობის ანგაზარდში დგას და მეფური ხელგაშლილობით ხედება და აჯილდოვება გამარჯვებულებს.

დაჯილდოვების პროცედურას წინ უძღვის დიდი სამუშაო, რომელსაც ნობელის კომიტეტის დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანიზაციები მთელი წლის განმავლობაში ეწევიან მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. ნობელის ლაურეატი ოქტომბერში სახელდება და მათ ავლენს: შედეგის სამეფო მეცნიერებათა აკადემია, შედეგითს აკადემია, კაროლინის ინსტიტუტის ნობელის ასამბლეა და ნორვეგიის ნობელის კომიტეტი. ყველაფერი ალფრედ ნობელის ანდერძის ზუსტი დაცვით ხდება. ყველა პრემიას, გარდა მშვიდობის დარგში მინიჭებულისა, სტოკჰოლმი გასცემს. ალფრედ ნობელის ნების თანახმად მშვიდობის პრემიით ოსლო აჯილდოვებს.

დაჯილდოვების ცერემონია ყოველი წლის 10 დეკემბერს იმართება სტოკჰოლმსა და ოსლოში. სტოკჰოლმში (ფიზიკის, ქიმიის, ფიზიოლოგიის, მედიცინის, ლიტერატურის, ეკონომიკის დარგები) ლაურეატს პრემიას გადასცემს პირადად შედეგითს მეფე, ოსლოში კი ნორვეგიის ნობელის კომიტეტის თავმჯდომარე მშვიდობის პრემიით აჯილდოვებს ლაურეატს. საზეიმო დაჯილდოებები რატუშის შენობაში მიმდინარეობს, რომელსაც ნორვეგიის მეფე და სამეფო კარი ესწრებიან.

ნობელის ბანკეტი სტოკჰოლმში, რატუშის ცისფერ დარბაზში იმართება, რომელიც შვიდ საათზე იწყება. ბანკეტზე მონაწილეები 1300-1400 სტუმარი. ჩაცმულობის ფორმა – ფრაკი და საღამოს კაბა. მეჩუის შემუშავებაში მონაწილეობას იღებენ „წლის მზარეულის“ სტატუსის მქონე კულინარები. სპეციალურად დამუშავებული დიზაინის მიხედვით დამზადებული ჭურჭელი (1400 პერსონაზე) ხელნაკეთია და დატანებულია სამეფო ნიშნები და ამოტიფურულია ნობელის პროფილი.

ზუსტად 7 საათსა და 10 წუთზე მალალი რანგის სტუმრები, რომელთაც წინ მიუძღვიან მეფე და დედოფალი, კიბით დარბაზში ჩამოდიან, სადაც უკვე სხედან მონვეული სტუმრები. მეფეს მოჰყავს ნობელის ლაურეატი მანდილოსანი (თუ ნობელიანტი მამაკაცია, მაშინ მისი მეუღლე). პირველი სადღეგრძელო მისი უდიდებულესობა მფინსა, მეორეთი ალფრედ ნობელი მოიხსენიება. ბანკეტს მუსიკალურად აფორმებენ მსოფლიოს საუკეთესო კლასიკოსი მუსიკოსები.

ნობელის ბანკეტის აღწერასა ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს მიმტანების უმაღლესი კვალიფიკაცია და პროფესიონალიზმი (მათი მოძრაობა ნამეცხვი გათვლილი). ნობელის ბანკეტის კულინარიული ლირსშესანიშნაობაა ნაყინი, რომელიც ყოველ წელს სხვადასხვანაირია, მაგრამ ერთი დეტალი – შოკოლადის გვირგვინი მონორამით N მუდმივია. 22:15 წუთზე შედეგითს მეფე აძლევს ნიშნებს და იწყება ცეკვები რატუშის ოქროსფერ დარბაზში. 01:15 წუთზე ბანკეტი მთავრდება. ამ ულამაზეს ნეულოთად ბევრი რამის თქმა შეიძლება, ერთი სიტყვით კი ის დახასიათდება, როგორც პრწყინვალე! საერთოდ, ნობელის კვირეული, თავისი კონცერტებით და სხვა ღირსშესანიშნაობებით, საკაცობრიო მნიშვნელობისაა.

და ერთი დეტალიც – რესტორანი, რომელიც ბანკეტს ემსახურება, რატუშის გვერდით არის. ნობელის ბანკეტის აბსოლუტურად ყველა კერძი, დანყებული 1901 წლიდან ბოლო ბანკეტამდე, მათ მენიუშია და ასეთი სადღიო 200 დოლარი ღირს.

ალფრედ ნობელმა ანდერძი 1895 წლის 27 ნოემბერს შეადგინა, რომელშიც ლიტერატურული პრემია რიგით მეთხუთედ იყო მითითებული. მისი ანდერძი 1897 წელს საჯაროდ გაცხადდა და 1901 წელს ნობელის გადაცემის პირველი ცერემონია გაიმართა. მას შემდეგ ნობელის პრემიას წყვეტა არ ჰქონია – ის სულ უფრო პოპულარული ხდებოდა და ძლიერდებოდა.

გონაპურმის პრემია

მთავარი და ყველაზე პრესტიჟული ეროვნული ლიტერატურული პრემია საფრანგეთში გონკურის პრემიაა. იგი დააარსეს ფრანგმა კლასიკოსებმა, ძმებმა – ჟიულ ალფრედ იუ და ედმონ ლუი ანტუან გონკურებმა 1896 წელს. უმცროსმა ძმამ ედმონმა მთელი თავისი უზარმაზარი ქონება საფრანგეთის ლიტერატურულ აკადემიას უანდერძა, რომელსაც შემდგომ გონკურის აკადემია ეწოდა. ძმები მალე გარდაიცვალნენ და შვილებმა დავა ნამოიწყეს ქონებასთან დაკავშირებით. მართალია, გონკურის აკადემია სახსრების გარეშე დარჩა, მაგრამ პრესტიჟი შეინარჩუნა და უკვე საუკუნეზე მეტია, რაც ფრანგული ლიტერატურული პრემიების ავანგარდში დგას.

პრემია გაცივმა ყოველ წელს და მას გონკურის აკადემია ანიჭებს, რომელიც ათი წევრისგან შედგება. ტრადიციის თანახმად (ეს ტრადიცია 1902 წლიდან დაიწყო და დღემდე გრძელდება) ათივე წევრი იკრიბება პარიზის რესტორან დრუაში საგანგებო ვახშამზე და ხმათა უმრავლესობით გამარჯვებულს ასახელებს. თუ ხმები თანაბრად გადაიწილდა, მაშინ გამარჯვებული სიტყვა აკადემიის პრეზიდენტს ეკუთვნის. პრემიალური თანხა სიმბოლურია (დღეისთვის 10 ევრო), მაგრამ, როგორც წესი, გონკურის პრემიის ლაურეატობის შემდეგ რომანი დიდი ტირაჟით იბეჭდება და იყიდება.

სიმბოლურია, აგრეთვე, გონკურის აკადემიის წევრების ხელფასი – 60 ევრო წელიწადში, მაგრამ, მცირე თანხის მიუხედავად, სხვადასხვა დროს აკადემიის წევრები იყვნენ ალფონს დოდე, ჟიულ რენანი, ჟოზეფ ანრი უფროსი, ფილოპ ერია, ერვე ბაზენი, ლუი არაგონი და სხვ.

გონკურის პირველი პრემია გაიცა 1903 წელს და მისი მფლობელი გახდა ჯონ-ანტუან ჰო, თუმცა მისგან დიდი მწერალი არ დადგა. შემდგომ გონკურის პრემიები იყვნენ ისეთი ცნობილი მწერლები, როგორებიც არიან: ალფონს შატობრიანი, ანრი ბარბიუსი, მარსელ პრუსტი, შორის დრიუონი, სიმონა დე ბოვარი, პათრიქ რამბო, ანდრეი მაკინი და სხვ.

2014 წლის გონკურის პრემიის ლაურეატი გახდა 66 წლის ფრანგი მწერალი **ლიდი სალვეირი**. აღსანიშნავია, რომ პატრიკ მოდიანო ერთადერთი გონკურის პრემია (1972 წ.), რომელმაც ნობელის პრემიაც დაიმსახურა.

ბუკერის პრემია

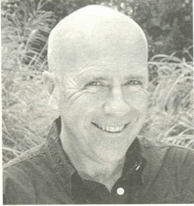
ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟული ეროვნული პრემია ინგლისურ ლიტერატურაში. პირველი პრემია გაიცა 1969 წელს და დღემდე ორმოცდახუთმა მწერალმა მიიღო. მათგან ოთხი – **უილიამ გოლდინგი** (დიდი ბრიტანეთი), **ნაიმი გორდინერი** (სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა), **ვილიამსონ სურაჯფრასად ნაიფოლი** (ინდოეთი), **ჯონ მაქსველ ქუთხე** (სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა) – შემდგომში ნობელის პრემიის ლაურეატი გახდა.

ბუკერის ეროვნული პრემია ლიტერატურაში გაცივმა მხოლოდ იმ მწერლებზე, რომლებიც დიდი ბრიტანეთის თანამეგობრობის (ირლანდია, შოტლანდია, ინდოეთი, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, ზიმბაბე) ქვეყნებში მოღვაწეობენ და ინგლისურ ენაზე წერენ.

2005 წელს დაარსდა ბუკერის საერთაშორისო პრემია და მიიღო ოციცთამდე სახელწოდება – Man Booker International Prize, რომელიც ორ წელიწადში ერთხელ გაცივმა. პრემია ეძლევა როგორც ინგლისურენოვან მწერალს, ასევე ავტორს, რომლის ნაწარმოებიც თარგმნილია ინგლისურ ენაზე. პრემიის ფულადი ეკვივალენტია სამოცი ათასი გირვანქა სტერლინგი (ასთვრამეტი ათასი დოლარი).

2014 წლის ბუკერის პრემიის ლაურეატი გახდა ავსტრალიელი მწერალი **რიჩარდ ფლეინგანი**. იგი მესამე ავსტრალიელი მწერალია, რომელმაც ეს პრემია დაიმსახურა. მწერლის რომანმა „ვინრო ბილიკი ჩრდილოეთისკენ“ დიდი პოპულარობა მოიპოვა ავსტრალიაში და ბუკერის ფიურის ფავორიტიც გახდა.

რომანი მეორე მსოფლიო ომზე და მოქმდება იაპონიის საკონცენტრაციო ბანაკში ვითარდება, სადაც სამხედრო ტყვეები ჰყავთ. რიჩარდ ფლეინგანის მამა ერთ-ერთი იმ ტყვეთაგანი იყო და გარდაიცვალა იმ დღეს, როდესაც მწერალმა რომანზე მუშაობა დაამთავრა.

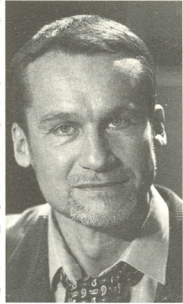
ჩინო დელ დუკას პრემია

საერთაშორისო ლიტერატურული პრემია. დაარსდა 1969 წელს იტალიური წარმოშობის ფრანგი მწარმოებლის საპატივცემოდ. ჩინო დელ დუკა მაღალი დონის და შემოსავლიანი გამომცემლობის მფლობელი და ხელმძღვანელი იყო, ამასთანავე, დიდი ფილანთროპი.

დუკას გარდაცვალების შემდეგ მისმა ქვრივმა, სიმონე დელ დუკამ დააფუძნა მეუღლის სახელობის საერთაშორისო პრემია – „ლიტერატურული ან მეცნიერული ფორმით ჰუმანიზმის დამკვიდრება თანამედროვე სამყაროში“. პრემიის ფულადი ეკვივალენცია 300 000 ევრო.

2004 წელს, მადამ დუკას გარდაცვალების შემდეგ, დუკას პრემია საფრანგეთის ლიტერატურული ინსტიტუტის დაქვემდებარებაში გადავიდა. პრემია ყოველწლიურად და 1969 წლიდან გაიცემა. ქართველი მკითხველისთვის ცნობილი დუკას ლაურეატები იყვნენ: ანდრეი სახაროვი, ხორხე ლუის ბორხესი, ჟორჟ ამადუ, ვლადკლავ ჰაველი, მარიო ვარგას ლიოსა, მილან კუნდერა და სხვები.

2014 წელს ჩინო დელ დუკას პრემიის ლაურეატი გახდა 58 წლის ფრანგი მწერალი (წარმოშობით რუსი) **ანდრეი მაკინი**. 1995 წელს მწერალი გონკურის საპატიო პრემიის ლაურეატი გახდა რომანისათვის „ფრანგული ანდერძი“, რომელიც 35 ენაზე ითარგმნა, ავტორს დიდი პოპულარობა მოუტანა და იმავე წელს საფრანგეთის მოქალაქეობა მისცეს.

ნეიშოადტის ლიტერატურული პრემია

საერთაშორისო ლიტერატურული პრემია. 1969 წელს აშშ-ში დააფუძნეს უოლთერ და დორის ნეიშოადტებმა, რომლებიც ოკლაჰომას უნივერსიტეტისა და ჟურნალ World Literature Today (ამავე უნივერსიტეტის გამოცემა) სპონსორები არიან. ნეიშოადტის პრიზი არნივის ვერცხლის ფრთა და 50 000 აშშ დოლარის სერთიფიკატი. გაიცემა ორ წელიწადში ერთხელ.

პრემიის წესდებაში ნათქვამია: „ჯილდო გაიცემა მაღალი ლიტერატურული ღირებულების ნაწარმოებზე პოეზიის, პროზის, ფანტასტიკისა და დრამის ჟანრებში. ავტორი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ქვეყნის მოქალაქე, წერდეს ნებისმიერ ენაზე, მაგრამ საკვლადებულია ნაწარმოები (თუ მთელი არა, რაღაც ნაწილი) თარგმნილი იყოს ინგლისურ ენაზე ჟიურისთვის წარსადგენად“.

თავის დროზე ნეიშოადტის ლიტერატურული პრემიის ლაურეატები იყვნენ მწერლები: გაბრიელ მარკესი (პროზაიკოსი), ელიზაბეთ ბიშოფი (პოეტი), ჩესლავ მილოში (პოეტი), მაქს ფრიში (პროზაიკოსი), თომას ტრანსთრომერი (პოეტი) და სხვა ცნობილი ავტორები. მათგან ორი – **გაბრიელ მარკესი** და **თომას ტრანსთრომერი** ნობელის პრემიის ლაურეატები გახდნენ.

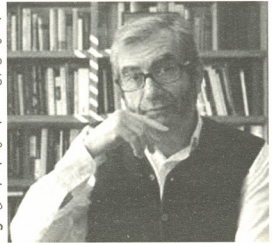
2014 წლის ნეიშოადტის ლიტერატურული პრემიის ლაურეატი გახდა 59 წლის მოზამბიკელი (ეთნიკურად პორტუგალიელი) პროზაიკოსი და პოეტი **მია ქოუთო**.

საზღვარგარეთის ლიტერატურული პრემიები

იერუსალიმის პრემია

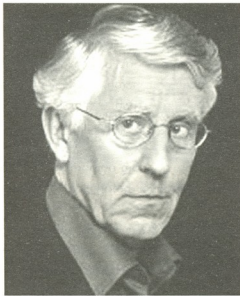
საერთაშორისო ლიტერატურული პრემია, რომელიც იერუსალიმის „წიგნების საერთაშორისო ბაზრობამ“ დააფუძნა 1963 წელს. ლიტერატურული ჯილდო პრემიის სახით (5 000 აშშ დოლარი) ეძლევა მწერალს ან მეცნიერს (ჰუმანიტარულ დარგში), რომელიც თავისი შემოქმედებით ან მეცნიერული კვლევის საფუძველზე იბრძვის ან იცავს ინდივიდუუმის თავისუფლებას საზოგადოებაში.

იერუსალიმის პრემიას ორ წელიწადში ერთხელ გაცემს იერუსალიმის მუნიციპალიტეტის მიერ რეკომენდებული ჟიური. ჟიური შედგება სამი კაცისგან, რომლებიც კულტურის სფეროში მოღვაწეობენ და საზოგადოებაში დიდი ავტორიტეტი აქვთ. იერუსალიმის პრემიის ლაურეატები იყვნენ – პოეტი **ოქტავიო პასი** (1977 წელს – იერუსალიმის პრემია, 1990 წელს – ნობელი), **ვილიადაშარ სურაჯფრასად ნაიფოლი** (1983 წელს – იერუსალიმის პრემია, 2001 წელს – ნობელი), **ჯონ მაქსველ ქუთზე** (1987 წელს – იერუსალიმის პრემია, 2003 წელს – ნობელი), **მარიო ვარგას ლიოსა** (1995 წელს – იერუსალიმის პრემია, 2010 – წელს ნობელი).

2013 წლის იერუსალიმის პრემიის ლაურეტი გახდა 58 წლის ესპანელი მწერალი **ანტონიო მუნოს მონინა**. მისი ყველაზე ცნობილი რომანია „პოლიმელი რაინდი“. წიგნი ბესოსელური გახდა არა მხოლოდ მის სამშობლოში, არამედ მთელ ესპანურენოვან ქვეყნებსა და ევროპაში. 1991 წელს მისი ერთ-ერთი რომანის „ჩრდილების მბრძანებელი“ მიხედვით ფილმი გადაიღეს. 2014 წლის პრემია ჯერ არ გაუციათ.

გოეთეს პრემია

ბოლო წლებში საერთაშორისო ლიტერატურული პრემიის სტატუსს აქვს გოეთეს ეროვნულ პრემიას, რომელიც დაფუძნდა 1927 წელს ფრანკფურტში და ამავე წლის 28 აგვისტოს (გოეთეს დაბადების დღე) მიენიჭა გერმანულ პოეტ **შტეფან გეორგს**.

გოეთეს პრემიის ლაურეატები იყვნენ: 1928 წ. – **ალბერტ შვაიციერი**, გერმანელი თეოლოგი, ფილოსოფოსი, ჰუმანიტი, მუსიკოსი, ექიმი, რომელმაც 1952 წელს ნობელის პრემია მიიღო. 1930წ. – **ზიგმუნდ ფროიდი**, ფსიქოანალიზის ფუძემდებელი. 1932წ. – **გერჰარტ იოჰან ჰაუთმანი**, გერმანელი დრამატურგი, რომელსაც მანამდე, 1912 წელს, ნობელის პრემია ჰქონდა მიღებული ლიტერატურაში.

1932 წლის შემდეგ გოეთეს პრემიის გაცემა შეწყდა. იგი 1970 წელს აღადგინეს და სამ წელიწადში ერთხელ გაცემა. დღეისთვის გოეთეს პრემია 50 000 ევროს შეადგენს. 1976 წელს გოეთეს პრემიით ცნობილი ოსკაროსანი რეჟისორი **ინგმარ ბერგმანი** დააჯილდოვეს, 1991 წელს – პოლონელი პოეტი **ვისლავა შიმპორსკა**, რომელიც 1996 წელს ნობელის

პრემიის ლაურეატიც გახდა.

გოეთეს პრემიის ლაურეატებს შორის არის ცნობილი გერმანელი მოცეკვავე, ბალეტის არტისტი, ბალეტმასტერი და ქორეოგრაფი, მსახიობი (გადაღებულია ფელინის და ოლმოდოვარის ფილმებში), პოეტი **ფინა ბაუში**. მისი ცნობილი გამონათქვამია: „ის თუ როგორ მოძრაობენ ადამიანები, ყველაზე ნაკლებად მაინტერესებს; მე მაინტერესებს, რა ამოძრავებთ მათ“.

2014 წლის გოეთეს პრემიის ლაურეატი გახდა მწერალი და მკვლევარი, ლიტერატურის ისტორიის დოქტორი **პეტერ ფონ მათი**. მისი წიგნი „შვეიცარიის ლიტერატურული ისტორია – წარსული და აწმყო“ უმაღლეს დონეზე შეაფასეს ლიტერატურის მკვლევრებმა, ინტელექტუალ მკითხველებში კი უდიდესი ინტერესი გამოიწვია.

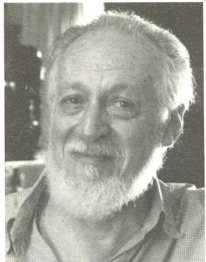

კამოენსას ლიტერატურული პრემია

დაარსდა 1989 წელს გენიალური პორტუგალიელი პოეტის ლუის დე კამოენსას საპატივცემოდ. ქვეყნის უმსხვილესი ლიტერატურული პრემია (100 000 ევრო) დააფუძნეს პორტუგალიის ეროვნულმა ბიბლიოთეკამ და ბრაზილიის ეროვნული წიგნის დეპარტამენტმა.

კამოენსას ლიტერატურული პრემია ყოველწლიურია და დაარსებიდან დღემდე 25-ჯერ გაიცა. დაჯილდოებულთა შორის არის პორტუგალიელი მწერალი **ჟოზე სარამაგო**, რომელიც 1995 წელს კამოენსას ლაურეატი გახდა, 1998 წელს კი ნობელის პრემიის.

ქართველი მკითხველისთვის, ალბათ, საინტერესოა სარამაგოს რომანი „ქვის ტივი“. ავტორი წიგნში ყვება განსაცვიფრებელ ამბავს, როგორ მოწყდა იბერიის ნახევარკუნძული მატერიკს პირინეის ქედის გასწვრივ და შეცურა ატლანტიკის ოკეანეში. აქედან იწყება რომანის გმირების ზღაპრულ-მისტიკური თავგადასავალი. რომანში მოთხრობილია პორტუგალიელების რთულ ურთიერთობაზე ესპანელებთან და დანარჩენ ევროპელებთან, რასაც მათი იბერიული წარმოშობით ხსნიან.

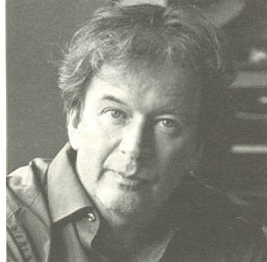
კამოენსას ლიტერატურული პრემიის 2014 წლის ლაურეატი გახდა 84 წლის ბრაზილიელი პოეტი **ალბერტო და კოსტა-სილვა**.

ჩრდილოეთ კავშირის ლიტერატურული პრემია სკანდინავიური ქვეყნები

ყოველწლიური ლიტერატურული პრემია პოეზიაში, პროზასა და დრამატურგიაში. თხზულება შესრულებული უნდა იყოს რომელიმე სკანდინავიურ ენაზე და აკმაყოფილებდეს მაღალ მხატვრულ კრიტერიუმს. როგორც პრემიის ორგანიზატორები ამბობენ, პრემიის მიზანია, სკანდინავიური ქვეყნების საზოგადოებაში ლიტერატურისადმი ინტერესი ამაღლდეს. პრემია დაფუძნდა 1962 წელს და მისი ფულადი ეკვივალენტია 350 000 დანიური კრონი. ჟიურიში 10 კაცია, რომლებიც წარმოადგენენ (თითო ქვეყნიდან – ორი) დანიას, ისლანდიას, ნორვეგიას, ფინეთს, შვედეთს. თუ თხზულება დაწერილია საამის ენებზე, გრენლანდიურად ან ფარერის ენებზე, ჟიურიში დამატებითი წევრები შეყავთ.

ჩრდილოეთ კავშირის ლიტერატურულ პრემიას 51 ლაურეატი ჰყავს. აქედან **ვიინდ იუნსონი** (შვედი მწერალი) და **თომას ტრანსთრომერი** (შემდგომ ნობელის პრემიის ლაურეატები გახდნენ).

2014 წლის ლაურეატია 54 წლის ფინელი მწერალი ჩელ ვესტე. მას ჩრდილოეთ კავშირის ლიტერატურული პრემია (47 000 ევრო) გადაეცა რომანისთვის „მირაჟი – 38“. მწერალი თავის წიგნში 1938 წლის ოლიმპიადის მოვლენებს აღწერს, რომელიც ჰელსინკიში ჩატარდა. ეს რომანი ფაქტებზეა აგებული და მთავარი გმირი ებრაელი მორბენალია. მამინდელი ოლიმპიადის მსაჯუებს შორის იყვნენ საპატიო სტუმრები ფაშისტური გემანიიდან და მათი ზეგავლენის შედეგად ებრაელ მორბენალს, რომელიც პირველი მივიდა ფინიშთან, ოლიმპიური ჩემპიონობა არ მისცეს. ეს რომანი საინტერესოა იმითიც, რომ მწერალმა გამოაქვეყნა ფოტო, რაზეც ნათლად ჩანს ებრაელი მორბენალის შთამბეჭდავი უპირატესობა ფინიშზე. ამ რომანის გამოსვლამ დიდი აჟიოტაჟი გამოიწვია საზოგადოებაში, რის შემდეგაც პირადად მწერალს ფინეთის სპორტული კავშირის ხელმძღვანელობამ ბოდიში მოუხადა.

მიგელ დე სერვანტესის ლიტერატურული პრემია

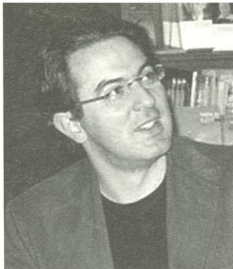
ყოვეწლიური ლიტერატურული პრემია ესპანურენოვანი მწერლებსთვის 1976 წელს დაფუძნდა. პრემიას ანიჭებს ესპანეთის კულტურის სამინისტრო; იგი გაიცემა 23 აპრილს, სერვანტესის გარდაცვალების დღეს. პრემიის ფულადი ეკვივალენტია 90 000 ევრო.

სერვანტესის პრემიის 38 ლაურეატს შორის ორი ნობელიანტია: მექსიკელი პოეტი და პუბლიცისტი **ოქტავიო პასი** (სერვანტესის პრემია – 1981წ; ნობელის პრემია – 1990წ.), პერუელი პროზაიკოსი და დრამატურგი **ხორხე მარინო** (სერვანტესის პრემია – 1994წ; ნობელის პრემია – 2010წ.).

2013 წლის სერვანტესის პრემიის ლაურეატი გახდა 72 წლის მექსიკელი (წარმოშობით პოლონელი) მწერალი და ჟურნალისტი **ელენა პონიატოვსკა**.

დუბლინის ლიტერატურული პრემია

ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟული ლიტერატურული პრემია მსოფლიოში. 1996 წელს დააფუძნეს დუბლინის საქალაქო საბჭომ და აშშ-ის საინვესტიციო ფონდ IMPAC-მა. დაამფუძნებელთა პროგრამული მიზანი იყო დუბლინის, როგორც „ლიტერატურული მექის“ აღორძინება. პრემია IMPAC ყოველწლიურია და მისი ფულადი ეკვივალენტია 100 000 ევრო.

დუბლინის პრემია ერთ-ერთ ყველაზე დემოკრატიულ პრემიად მიიჩნევა, რადგან კონკურსში მონაწილეობა შეუძლია ნებისმიერ მწერალს ნებისმიერი ქვეყნიდან. ერთადერთი მოთხოვნაა ნიგნის პუბლიკაცია ინგლისურ ენაზე. თუ ნიგნი თავდაპირველად სხვა ენაზე გამოვიდა და ინგლისურ ენაზე კონკურსისთვის ითარგმნა, გამარჯვების შემთხვევაში მთარგმნელი საპრიზო თანხის 25%-ს იღებს.

წაწარმოებებს კონკურსისთვის წარადგენენ მსოფლიოს საჯარო ბიბლიოთეკები. საერთაშორისო ჟიური წარდგენილი სიდან შეარჩევს ყველაზე ღირსეული ავტორების „მოკლე ჩამონათვალს“, რომელთა შორის ერთი გამარჯვებული გახდება. 2008 წელს მსოფლიოს 161 საჯარო ბიბლიოთეკიდან 137 ავტორი იყო წარდგენილი დუბლინის პრემიაზე, ხოლო 2010 წელს – 156 ავტორი 46 ქვეყნიდან.

დაარსებიდან დღემდე დუბლინის პრემიას 18 ლაურეატი ჰყავს და მათგან ორი ნობელიანტი გახდა. (1998 წელს დუბლინის პრემია აიღო პოეტმა **გერტა მიულერმა**, ხოლო 2009 წელს ნობელიანტი გახდა. თურქი მწერალი **ორჰან ფაშუქი** 2003 წელს გახდა დუბლინის პრემიის ლაურეატი, ხოლო 2006 წელს – ნობელიანტი).

2014 წლის დუბლინის პრემიის ლაურეატი გახდა 41 წლის კოლუმბიელი მწერალი **ხუან გარრიელ ვასქესი**. მისი რომანი „ხმა საგნების ვარდნის დროს“ ჟიურის მხრიდან შეფასდა, როგორც „არაორდინარული ლიტერატურული თრილერი“. მოქმედება ვითარდება 60-90-იანი წლების კოლუმბიაში, წარკობარონ პაბლო ესკობანის სიცოცხლეში. მთავარი გმირი, ანტონიო იამარა, რომელიც უნივერსიტეტში სამართალს კითხულობს, მას შემდეგ, რაც მისი მეგობარი მის თვალწინ ხალხმრავალ ქუჩაში დახვრიტეს, ცდილობს, მის წარსულში გაერკვეს. ვასქესი არა ერთი რომანისა და ნოველის ავტორია, რომლებიც თარგმნილია სხვადასხვა ენაზე. ნობელიანტმა მაროი ლოსამ ამ მწერალზე განაცხადა: „იგი ერთ-ერთი გამორჩეული და ორიგინალური ახალი ხმაა ლათინოამერიკულ ლიტერატურაში“.

პულიტცერის პრემია

ლარი.

2014 წლის პულიტცერის პრემიის ლაურეატი გახდა 41 წლის ამერიკელი მწერალი დონა თართი. მის რომანს „ჩიტბატონა“ (ყარგ. ოქროს ფული) ჟიურიმ ასეთი შეფასება მისცა: „ლამაზად დაწერილი რომანი დახვეწილად აღწერილი პერსონაჟებით, წიგნი გულს აგითრთოლებს და დაგაოქჩრებს“.

ჟურნალისტიკაში პულიტცერის პრემია „სწოუდენის გამოსაშვარავებისთვის“ აიღეს აშშ-ის გრანდგაზე-ტემა – The Washington Post და The Guardian.

აშშ-ის ერთ-ერთი გამორჩეულად პრესტი-
ჟული ჯილდო ლიტერატურაში, ჟურნალისტი-
კაში, ფოტოგრაფიაში, მუსიკასა და თეატრში.
1911 წელს გარდაიცვალა უნგრულ-ებრაული
წარმოშობის მაგნატი საგაზეთო ბიზნესში ჯო-
ზეფ პულიტცერი (1847-1911). მისი ანდერძის
თანახმად დაარსდა მისი სახელობის ფონდი,
რისთვისაც 2 მლნ დოლარი დატოვა. ანდერძი
შედგენილია 1903 წლის 17 აგვისტოს. ეს დღე
ითვლება პულიტცერის პრემიის დაფუძნების
დღედ. 1917 წლის მაისიდან პულიტცერის პრე-
მიას ნიუ-იორკში კოლუმბიის უნივერსიტეტის
მზრუნველთა საბჭო გასცემს. პულიტცერის
პრემიის ფულადი ეკვივალენტია 10 000 აშშ დო-

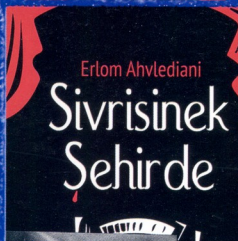
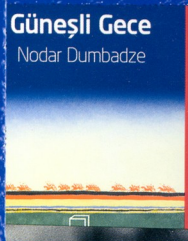
ლიტერატურული პრემია ორანჟი

ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟული ლიტერატურული პრემია მწე-
რალი ქალებისთვის. ეროვნებასა და მოქალაქეობას მნიშვნელობა არა
აქვს, ნაწარმოები ინგლისურ ენაზე უნდა გამოქვეყნდეს დიდ ბრიტა-
ნეთში. პრემია 1996 წლიდან გაიცემა ყოველწლიურად და მისი ოდენო-
ბაა 30 000 ფუნტი სტერლინგი. პრემიის სპონსორმა არ ისურვა თავისი
ვინაობის გამომჟღავნება. 2013 წლის ორანჟის ლაურეატი გახდა ამე-
რიკელი მწერალი ქალი ემი ჰომსი რომანისთვის „შიძლევა ჩვენ გვე-
პატიება“. 2014 წლის პრემია ჯერჯერობით არ გაუციათ.

მომაზნადა
მარიკა კახაძემ

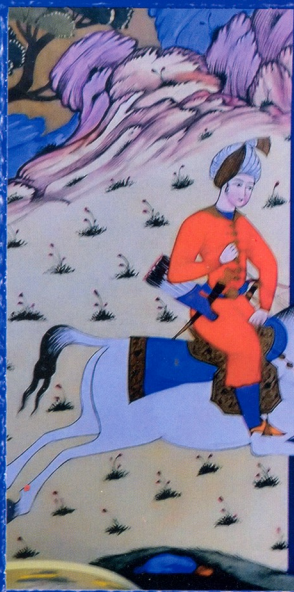
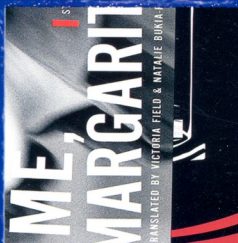
Güneşli Gece
Nodar Dumbadze

MIKHEIL JAVAKHISHVILI

საქართველოს
სამწერლო

Schota Rusthaveli
Der Recke
im Tigerfell

შალვა ქიქოძის (1894, ოზურგეთი, სოფ. ბახვი – 1921, ფრაიბურგი გერმანია) შემოქმედებაში უდავოდ აირეკლება XX საუკუნის ევროპული მხატვრობის ტენდენციები, თუმცა თემატური და სტილური მრავალფეროვნების გამო მისი მიკუთვნება ცალსახად რომელიმე მაშინდელი მიმდინარეობისადმი საკმაოდ რთულია.

ტალანტი მისი გამოხატვის და განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე საინტერესოა. ამიტომ ჟურნალის ამ ნომრის ილუსტრაციებისათვის შალვა ქიქოძის შემოქმედებიდან შევარჩიეთ უპირატესად ჩანახატები და არა ის დასრულებული ფერწერული ნამუშევრები, რომელიც უფლებას გვაძლევს ნაადრევად გარდაცვლილი ხელოვანი მისი მეგობრების, ლადო გუდიაშვილისა და დავით კაკაბაძის გვერდით მოვიხსენიოთ. მათი ერთობლივი გამოფენა მოენყო კიდევ პარიზში 1921 წელს.

როდესაც უკვე იგრძნობა მომავალი ოსტატი, მაშინ ახალგაზრდული, ზოგჯერ დაუხევენავი მონასმიც ფანქრისა თუ კალმისა თანაბრად საინტერესოა და განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს.

ამგვარი ხედავ განახლებული ჟურნალისა მესიჯად უნდა ჩათვალოს ჩვენმა შემოქმედებითა ახალგაზრდობამ და სწორედ ამ დამოკიდებულებით მოვუწოდებთ თანამშრომლობისაკენ.

შალვა ქიქოძის ფოტო გადაღებულია პეტერბურგში 1919 წელს

ISSN 1987-5762

9 771987 576001

ხელმოწერათა საყურადღებოდ!!!!

ხელმოწერების გასაფორმებლად დაუკავშირდით ქვემოთ ჩამოთვლილ გამავრცელებლებს მითითებულ ტელეფონის ნომრებზე:

„პლანეტა ფორტე“ - ტელ.: 2 92 18 59; 577 55 66 73;

„მაცნე“ - ტელ.: 2 14 74 22;

„ელვა.ჯი“ ტელ.: 2 38 26 73; 2 38 26 74;

„საქურესა“ ტელ.: 2 51 85 18; 2 51 59 05;